

การพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Development of monitoring and evaluation system of fiscal budget via
mobile devices for Rajamangala University of Technology Lanna.

ว่าที่ร้อยตรีวรกมล สันชุมภู^{1*}

Walrakamol Sunchumpoo^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹ Rajamangala University of Technology Lanna

* Corresponding author e-mail: aum746@hotmail.com, 0903235798

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (2) เพื่อประเมินประสิทธิภาพการทำงานของระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 14 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้บริหาร ข (2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (3) กลุ่มกองคลัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา คำสัมภาษณ์ และได้ใช้กรอบแนวคิดในการปฏิบัติงานที่เป็นลำดับขั้นที่ชัดเจนตามวงจรการพัฒนาระบบ (System Development life Cycle: SDLC)

ผลการวิจัยพบว่า (1) การออกแบบและพัฒนาระบบ ส่วนของเจ้าหน้าที่สามารถนำข้อมูลเข้าระบบข้อมูลในสิทธิของ Admin และมีเครื่องมือในการจัดการระบบ ส่วนของผู้บริหารสามารถเข้ามาดูข้อมูลได้ 3 รายการ คือ การติดตามงบประมาณเงินแผ่นดิน การติดตามงบประมาณเงินรายได้ และการดูสถิติงบประมาณย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2556 - 2558 โดยสามารถเลือกดูเฉพาะเขตพื้นที่ได้ ดาวโหลด และเขียนบันทึกที่หน้าจอที่แสดงกราฟได้ (2) การประเมินประสิทธิภาพของระบบ ด้านเทคนิค การทดสอบของทุกกระบวนการทั้ง 4 ด้าน สามารถทำงานได้ตามปกติไม่พบปัญหาใด ด้านกระบวนการทำงานสามารถช่วยลดขั้นตอนการทำงาน (3) การประเมินประสิทธิภาพของการใช้ระบบจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระบบมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าระบบเก่า และก่อให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาได้ ซึ่งควรมีการพัฒนาให้สามารถใช้งานได้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์และความยั่งยืนต่อองค์กร

คำสำคัญ: ระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณ, อุปกรณ์เคลื่อนที่

Abstract

The objectives of the research are 1) developing mobile tracking and evaluating of Rajamangala University of Technology Lanna budget system 2) evaluating an implementation of the of Rajamangala University of Technology Lanna budget through portable device system.

The samples of this research are 14 representatives from Rajamangala University of Technology, consisted of 3 groups of, which are executive, operations and budget department. This is a qualitative research that uses in-depth interviews for analyzing within the concept of System Development life Cycle for a project management.

The results of the research are 1) For the system design and development, operators can use system management tools and upload information as an admin of the system, while executive directors can see three types of information, which are tracking budget, tracking income, statistic information of previous budget within three years (2013-2015) filtering by areas. The information is downloadable and can be taken notes from the result page 2) the evaluation an implementation of the system, especially four technical systems is working well and can help reduce procedures of work 3) the evaluation an implementation of the system from sample populations shows that to develop mobile tracking and evaluating is much more efficiency than the previous system. It develops innovations of evaluation an implementation of the Rajamangala University of Technology Lanna budget system to the university. In the future, it could be developed for university's officer to use as the utilities and sustainability of the organization.

Keywords: Tracking and evaluation of the budget through mobile devices, mobile devices

บทนำ

สืบเนื่องจาก พ.ศ. 2548 ได้มีพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548 ประกาศยกฐานะสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง ทำให้ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับต่ำกว่าปริญญา ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันได้มีการแบ่งเขตพื้นที่ ทั้งหมด 6 เขตพื้นที่ได้แก่ เชียงราย ตาก น่าน พิษณุโลก เชียงใหม่ และลำปาง

การดำเนินงานที่ผ่านมาจึงทำให้เห็นภาพชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งได้รับงบประมาณแผ่นดินมาดำเนินการกิจการภายใน มหาวิทยาลัย การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับ

การงบประมาณจะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายติดตามงบประมาณ สังกัดกองนโยบายและแผน และงบประมาณ การดำเนินการที่ผ่านมา ฝ่ายฝ่ายติดตามงบประมาณ สังกัดกองนโยบายและแผน พบกับปัญหาด้านการติดตามการดำเนินการใช้จ่ายตามงบประมาณและไม่สามารถปรับตัวได้ทันก่อนจะถึงช่วงปิดงบประมาณ ทำให้การบริหารงบประมาณไม่สามารถทำได้เต็มประสิทธิภาพ อีกทั้งอาจเนื่องจากมหาวิทยาลัย มีวิทยาเขตในความรับผิดชอบอีกจำนวน 6 แห่งซึ่งตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทำให้การส่งรายงานและการตรวจสอบได้อย่างชัดเจนว่าการเบิกจ่ายดำเนินไปแล้วเท่าใดไม่ทันกับกำหนดก่อนปิดงบประมาณ เมื่อไม่สามารถมีข้อมูลสรุปผลการดำเนินการตามงบประมาณว่าได้ดำเนินการต่างๆตามงบประมาณก้าวหน้าไปเท่าใด ก็ทำให้ผู้บริหารตัดสินใจดำเนินการเพื่อปรับตัวหรือปรับเนื้อหาให้ตรงงบประมาณเป็นไปได้ยาก อีกทั้งก่อนหน้านี้เครื่องมือทันสมัยและเทคโนโลยีใหม่ๆ ยังมีน้อยและ

ราคาสูง จึงไม่ได้มีเครื่องใดๆ เข้ามาเสริมการทำงาน ให้รวดเร็วรัดกุมได้

ดังนั้น ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ฯ ตระหนักถึงปัญหาการติดตามและประเมินผลโครงการตามหมวดงบประมาณต่าง จึงต้องการให้มีการติดตามการดำเนินการตามงบประมาณที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้คณะผู้บริหารตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงมีความคิดริเริ่มที่จะสร้างสรรค์เครื่องมือใหม่ๆ คือ การพัฒนาระบบติดตามประเมินผลงบประมาณโดยใช้อุปกรณ์พกพาที่จะเข้ามาช่วยแจ้งเตือนผู้บริหารในเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณในด้านต่างๆ ที่จะทำการบริหารมหาวิทยาลัยเป็นไปได้อย่างตรงตามแผนงบประมาณ ทั้งนี้ผู้บริหารได้มอบหมายให้ฝ่ายติดตามงบประมาณ สังกัดกองนโยบายและแผนศึกษาหาแนวทางในการสร้างระบบติดตามและประเมินผลโครงการ โดยเฉพาะการติดตามงบประมาณหรือการใช้จ่ายตามโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับมาป้อนแก่ผู้บริหาร ที่ได้จะนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพการทำงานของระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545:3-4) กล่าวว่า การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ “ศาสตร์” เพราะคือองค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้น รวบรวม

วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล พร้อมทั้งสมมุติฐาน และทดสอบสมมุติฐาน “ศิลป์” เพราะบุคคลต้องใช้ทักษะและความรู้ทางการบริหารที่ได้รับการพัฒนา มาเป็นอย่างดี จากการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่น เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้

Litchfield (1956: 3-29) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร ว่าเป็นวงจรใหญ่ทั้งองค์การโดยภายในมีวงจรย่อยๆ ที่เป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ประกอบด้วย การตัดสินใจ การจัดโปรแกรม การติดต่อ การควบคุม และการประเมินค่า หรือเรียกว่าเป็นวัฏจักรการบริหาร (Cyclical Nature)

Simon (1957: 9) ได้ขยายแนวคิดการบริหาร โดยเน้นหน้าที่ของผู้บริหารในเรื่องของการตัดสินใจ (Decision - making) ที่จะมีผลเกื้อกูลต่อการปฏิบัติงานของคนในองค์การเพื่อบรรลุผลความสำเร็จ คือ

- 1) การระบุหน้าที่ของบุคคลให้ชัดเจน
- 2) การแบ่งอำนาจ
- 3) การวางขอบเขตจำกัดให้บุคลากรเพื่อให้มีการประสานงานด้านกิจกรรมของบุคคลในองค์การหรือหน่วยงาน

แนวคิดเกี่ยวกับงบประมาณ

สำนักนโยบาย สำนักงบประมาณได้อธิบายเกี่ยวกับงบประมาณแผ่นดินไว้ว่า คือ กระบวนการงบประมาณแผ่นดิน (Budget Process) หรือวิธีการงบประมาณ (Budget Procedure) หมายถึง กระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอนเกี่ยวกับการกำหนดแผนความต้องการในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ประกอบด้วยขั้นตอนหลักที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1) การจัดเตรียมงบประมาณ (Budget Preparation)
- 2) การอนุมัติงบประมาณ (Budget Adoption)

3) การบริหารงบประมาณ (Budget Execution)

4) การติดตามประเมินผลงบประมาณ (Budget Monitoring and Evaluation)

แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามประเมินผล

สมพิศ สุขแสน (2547 : 2) ได้กล่าวถึงการติดตามและประเมินผลโครงการ ว่าคือขั้นตอนเพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการนำโครงการไปปฏิบัติ

William A. Shrode and Dan Voich, Jr. (1974) การติดตามและประเมินผล คือ กระบวนการสำหรับการประสานงานและการบูรณาการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยการใช้ทรัพยากรบุคคล

วงจรรการพัฒนา ระบบ (System Development Life Cycle: SDLC)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554) ได้ให้ความหมายของคำว่าวงจรรการพัฒนา ระบบ (System Development Life Cycle: SDLC) เป็นวิธีแก้ปัญหาที่เป็นระบบ มีการจัดลำดับกระบวนการให้เป็นช่วงระยะเวลา และแบ่งงานย่อยเพื่อที่จะสร้างหรือพัฒนาสารสนเทศขึ้นมา โดยเริ่มจากกระบวนการวางแผนจนนำไปสู่การนำไปใช้และการบำรุงรักษา

เพื่อให้การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสำเร็จตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนด จึงควรมีขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นลำดับขั้นที่ชัดเจน ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสิ้นสุด เรียกว่า วงจรรการพัฒนา ระบบ (System Development life Cycle : SDLC) ที่แสดงถึงกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละขั้นของการพัฒนาระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย 7 กิจกรรม ดังนี้

- 1) การกำหนดความต้องการ (Requirement Definition)
- 2) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)
- 3) การออกแบบระบบ (System Design)

4) การพัฒนาระบบ (System Development)

5) การทดสอบระบบ (System Testing)

6) การติดตั้งระบบ (System Implement)

การบำรุงรักษาระบบ (System Maintenance)

HTML 5

HTML5 (Hyper Text Markup Language, version 5) คือ ภาษาคอมพิวเตอร์ที่พัฒนามาจากภาษา HTML โดยมีลักษณะเหมือนมาตรฐานตัวก่อนหน้าทั้ง HTML 4.01 และ XHTML 1.1 ที่ใช้ในการจัดโครงสร้างและการแสดงผลของเนื้อหาสำหรับเว็บบอร์ด

โดย HTML5 นั้นได้มีการเพิ่มเติมคุณลักษณะใหม่ๆ เข้ามา มีความน่าสนใจดังต่อไปนี้

1) Semantic Markup Page Layout : เป็นกลุ่มแท็กที่ใช้ในการจัดโครงสร้างของเพจที่สื่อความหมายของส่วนต่างๆ โดยตรง เพิ่ม Element ที่อ่านง่ายมากขึ้น เช่น <header>, <section> และ <footer>

2) Form Enhancements คือ ความสามารถของ Form ต่างๆ เพื่อเข้ามาเพื่อรองรับข้อมูลรูปแบบนั้นโดยตรงไม่ว่าจะเป็น Input type, Attribute หรือ แม้แต่ Element

3) Audio/Video สามารถรองรับมัลติมีเดียอย่างเต็มรูปแบบ โดยการเพิ่มแท็กสำหรับการแสดงภาพและเสียงโดยตรง ไม่จำเป็นต้องใช้ Embed Code ของ Third Party

4) Canvas ที่สามารถทำให้วาดกราฟิกรูปแบบต่างๆ บนเว็บเพจได้โดยจำเป็นต้องใช้ JavaScript

5) Drag and Drop สามารถรองรับการ Drag & Drop ออบเจ็กต์บนหน้าเพจเพื่อเพิ่มการตอบสนองระหว่างระบบกับผู้ใช้

6) Persistent Data Storage มีกลไกในการ
การจัดเก็บข้อมูลทางฝั่งเบรราเซอร์ (เครื่องของผู้ใช้)
ซึ่งทำให้จัดเก็บข้อมูลแบบซบซ้อนได้ดีกว่าเดิม

7) Geolocation การหาค่าลองจิจูดและ
ละติจูดเพื่อระบุตำแหน่งบนพื้นโลก

แนวความคิดเกี่ยวกับอุปกรณ์เคลื่อนที่

วรฤทธิ์ วรจันน์ (2551: ออนไลน์) อุปกรณ์
เคลื่อนที่ หมายถึง อุปกรณ์ที่สามารถนำติดตัวได้
โดยง่าย มีขนาดเล็กกระทัดรัด หรือ อุปกรณ์
อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น

พ.ท.รศ.ดร. เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ (2550 :
ออนไลน์) อุปกรณ์เคลื่อนที่ หรือ Mobile เป็น
อุปกรณ์ ที่ใช้ในการพกพาทำงานได้เหมือนกับเครื่อง
คอมพิวเตอร์ มีคุณสมบัติ คือ เล็ก, เบา, ใช้พลังงาน
น้อย, ทำหน้าที่ได้หลายอย่าง, แลกเปลี่ยนข่าวสาร
กับคอมพิวเตอร์ และเพิ่มหน้าที่การทำงานได้โดย
อาศัย

แนวคิดเกี่ยวกับ User Interface

User Interface หรือ สื่อประสานกับผู้ใช้
หมายถึง ส่วนที่จะทำให้ผู้ใช้และระบบงานสามารถ
ติดต่อหรือโต้ตอบกันได้ ซึ่งมีสิ่งที่ผู้ออกแบบควร
คำนึงถึงในการออกแบบสื่อประสานกับผู้ใช้

สิ่งที่ควรคำนึงถึงของการออกแบบยูสเซอร์
อินเตอร์เฟซ คือ (Ben and Catherine, 2005)

1) ทักษะผู้ใช้งาน เพราะผู้ใช้งานมีหลากหลาย
สามารถแบ่งได้ 3 ส่วน คือ ผู้ใช้มือใหม่ ผู้ใช้
ระดับกลาง และผู้เชี่ยวชาญ

2) แจกแจงงาน คือ การแบ่งหน้าที่และงาน
ของระบบให้ละเอียด แล้วเรียงลำดับความสำคัญของ
งาน

3) เลือกแบบการมีปฏิสัมพันธ์ที่ควรเลือกให้
เหมาะสม

3.1) การจับสัมผัสโดยตรง

3.2) การเลือกเมนู

3.3) การเติมคำลงในฟอร์ม

3.4) ภาษาในการสั่งการ

3.5) ภาษาพูด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรารณา ตีประเสริฐกุล และคณะ ได้ศึกษา
เรื่อง (2550) การจัดการข้อมูลภูมิสารสนเทศแบบ
เรียลทาม พบว่ามีการประยุกต์ใช้กับระบบงานเพื่อ
จัดการข้อมูล และนำข้อมูลดังกล่าวมาช่วย วิเคราะห์
และแก้ปัญหาต่างๆ เช่น การเฝ้าระวังภัยพิบัติที่
เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การลดมลพิษที่เกิดจากปริมาณ
ขยะ ฯลฯ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการ
ข้อมูลจึงได้มีการพัฒนาการใช้งานร่วมกันของระบบ
จัดการข้อมูล MIS และระบบสารสนเทศทาง
ภูมิศาสตร์ GIS แบบเรียลไทม์ขึ้น โดยในส่วนของ
MIS จะมีการจัดเก็บข้อมูลที่ง่ายและเป็นข้อมูล
ปัจจุบันที่สุด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถถูกจัดเก็บ ได้
ตลอดเวลาผ่านเว็บไซต์ และในส่วนของ GIS จะมี
การแสดงผลเชิงพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงได้ในทันที ใน
รูปลักษณะต่างๆ เช่น แสดงตำแหน่งสถานที่สำคัญ
หรือ การแสดงค่าเชิงปริมาณในรูปของช่วงสี เพื่อให้
เห็นความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่

ยมนา อารมณ (2558) ได้ศึกษาเรื่องระบบ
สนับสนุนการจัดประชุมคณะกรรมการในการกิจของ
สำนักกิจการอวกาศแห่งชาติ ซึ่งเป็นการนำ
เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้งานทางด้าน
การบริหารจัดการเอกสารเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ
โดยใช้ซอฟต์แวร์โอเพนซอร์สเพื่อสนับสนุนการจัด
ประชุมคณะกรรมการฯ โดยผลที่ได้รับจากการ
พัฒนาระบบคือ สามารถให้บริการได้รวดเร็ว
สามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่าย รองรับการทำงานของ
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ และมีข้อมูลครบถ้วนและ
พร้อมใช้งาน ซึ่งสามารถได้ตามเป้าหมายและ
วัตถุประสงค์ คือ การสร้างระบบสนับสนุนการจัด
ประชุมคณะกรรมการเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร
บริการข้อมูล และมีศูนย์กลางการจัดเก็บเอกสาร
แบบไฟล์ดิจิทัลที่พร้อมใช้งาน และมีคุณภาพ
ปลอดภัย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกล่าว
ได้ว่าระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารนั้นมี

ความจำเป็นและสำคัญ เนื่องจากสารสนเทศนั้นสามารถมาช่วยจัดการการบริหารได้ โดยเฉพาะสารสนเทศหรือข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบัน ที่จะช่วยในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทัน่วงทีและตรงกับความต้องการ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดในการบริหารงานได้อีกด้วย และยังสามารถช่วยทำให้การทำงานของผูปฏิบัติงานให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะสามารถลดขั้นตอนการ

ทำงาน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นระบบที่พัฒนาขึ้นมาจะต้องมาจากความต้องการของผู้ใช้งานหรือความต้องการของผู้ใช้งานระบบ อาทิ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และผู้บริหาร เป็นต้น เพื่อให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นนั้นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิด และทฤษฎีในการศึกษาแสดงดังภาพ



วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการศึกษาการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณของกลุ่มผู้บริหาร โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การพัฒนาระบบ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขต เชียงใหม่ จำนวน 14 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย อธิการบดี รองอธิการฝ่ายบริหาร และผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายแผน จำนวน 3 คน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย นักวิเคราะห์นโยบายและแผนสังกัดหน่วยติดตามประเมินผลโครงการจำนวน 6 คน

1.3 กลุ่มกองคลัง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองคลัง นักวิชาการการเงินและบัญชีจำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือในการพัฒนาระบบ

1) ฮาร์ดแวร์ (Hardware)

CPU : i5-4440

MAINBOARD : AsRock H97 Pro4

GRAPHIC CARD : ASUS STRIX GTX750 Ti OC

RAM : KINGSTON HYPER-X SAVAGE 4GB

HARDDISK : WD 10 EZEX 1 TB BLUE

PSU : AEROCOOL KCAS 500W

2) ฮาร์ดแวร์ (Hardware)

- Wordpress

- Adobe Photoshop

- Adobe Dreamweaver

- Notepad

- FileZilla

2.2 เครื่องมือในการประเมินระบบ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้พื้นที่กรณีศึกษา (Case study) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษากรณีที่เลือกพื้นที่เจาะจงเกี่ยวกับการศึกษาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาของฝ่ายติดตามและประเมินผลโครงการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา โดยข้อมูลที่ใช้ในการประเมินระบบก็คือ แบบสัมภาษณ์เรื่อง การพัฒนาระบบติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

3. การพัฒนาระบบ

ในการพัฒนาการพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดวงจรการพัฒนาระบบ (System Development life Cycle: SDLC) เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบ 7 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 การกำหนดความต้องการการศึกษา (Requirement Definition)

การรวบรวมข้อมูลความต้องการที่ใช้สำหรับการศึกษานี้มี 2 ประเภท คือ

1) การสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์ เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็น

2) เก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาและต่อยอดการพัฒนา

ตารางที่ 1 ตารางแสดงแผนการดำเนินงานการพัฒนาระบบ

ขั้นตอน	ระยะเวลา
1. ศึกษาความเป็นไปได้	1 เดือน
2. เก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1 เดือน
3. ออกแบบและพัฒนา (รวม 6 เดือน)	
3.1 ระบบติดตามงบประมาณแผ่นดิน	2 เดือน
3.2 ระบบติดตามงบประมาณเงินรายได้	2 เดือน
3.3 ระบบรายงานสถิติย้อนหลัง 3 ปี	2 เดือน
4. ทดลองและปรับปรุง	1 เดือน

3.2 การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis)

1) ระบบงานปัจจุบัน

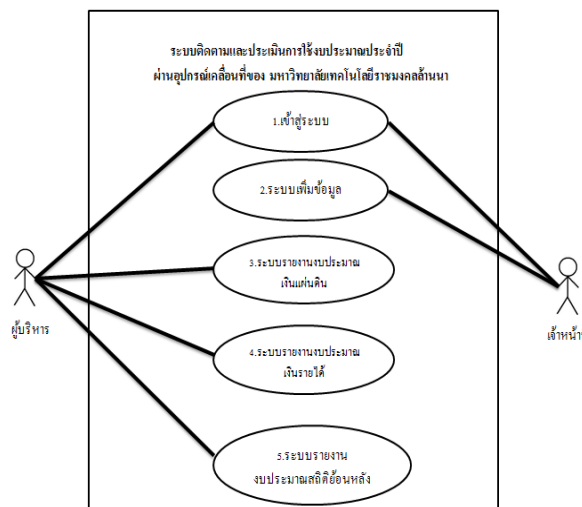
สำหรับการติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณของมหาวิทยาลัย ในปัจจุบัน ต้องมีการจัดทำบันทึกข้อความเพื่อส่งการให้กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัยทุกวิทยาเขตจัดทำรายงานผลการใช้งบประมาณ โดยการจัดทำรายงานการใช้งบประมาณ จะแบ่งเป็นหมวดต่างๆ ตามแบบฟอร์มที่ส่งจากส่วนกลาง ซึ่งเมื่อทำแล้วเสร็จจะต้องส่งข้อมูลกลับไปทางอีเมล และต้องจัดทำรายงานตามความต้องการของผู้บริหารในการประชุมสภามหาวิทยาลัยเป็นประจำในทุกๆ เดือน

2) การพัฒนาระบบใหม่

ระบบการทำงานจะเริ่มตั้งแต่รับข้อมูลจากระบบ ERP (ข้อมูลตั้งต้นงบประมาณ) โดยกองนโยบายและแผนจะเป็นผู้ตั้งงบประมาณที่ผ่านการจัดสรรมาเรียบร้อยแล้วในโปรแกรม ERP และระบบการติดตามงบประมาณ จะทำการรับข้อมูลงบประมาณ อัตราการเบิกจ่ายจากระบบ ERP หลังจากนั้นจะมีการประมวลผลแสดงในรูปแบบกราฟและทำการแสดงข้อมูลผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ ซึ่งมีการพัฒนาเป็น Web Application โดยใช้การพัฒนาด้วยภาษาที่หลากหลาย คือ HTML5, CSS3, JS, jQuery, requireJS, Framework7, Wordpress

3.3 การออกแบบระบบ (System Design)

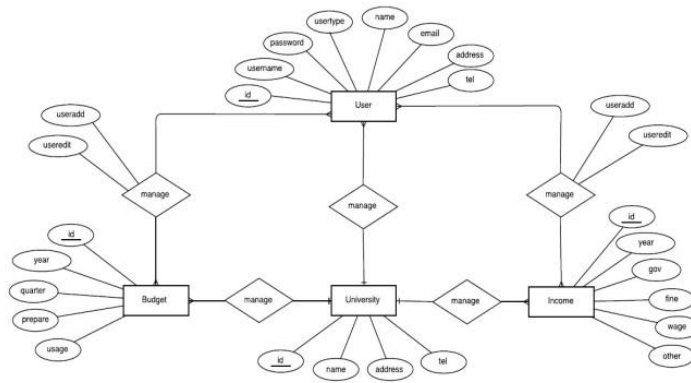
1) แผนภาพแสดงการทำงานของผู้ใช้ระบบ (Use Case Diagram) ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แสดง USE CASE ระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

2) งานฐานข้อมูล เพื่อแสดงโครงสร้างฐานข้อมูล โดย ER-DIAGRAM (ดังรูปที่ 2) และพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary) ซึ่งจะแสดง

รายละเอียดตารางข้อมูลต่างๆ ในฐานข้อมูล ทำให้สามารถค้นหารายละเอียดที่ต้องการได้สะดวกมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 2 แสดง ER-DIAGRAM ระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

3) การแสดงผล

(1) ขนาดของหน้าจอการแสดงผล มีการออกแบบโปรแกรมแสดงผลให้รองรับบนอุปกรณ์ทุกแพลตฟอร์ม แต่ผู้พัฒนาจะเน้นการออกแบบให้เหมาะสำหรับอุปกรณ์พกพาคือสมาร์ตโฟนที่ขนาด 6-7 นิ้ว เพราะในปัจจุบันมีผู้ใช้สมาร์ตโฟนเป็นจำนวนมาก

(2) สี เนื่องจากกลุ่มผู้ใช้งานคือผู้บริหารซึ่งต้องมีการใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจดังนั้นค่าเฉลี่ยในการดูข้อมูลมากกว่า 5 นาที จึงควรให้ความสำคัญในการเลือกสีที่ดูแล้วสบายตาและสามารถดูได้เป็นเวลานาน ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกับทีมงานสารสนเทศสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา นั่นก็คือสีน้ำเงิน เนื่องจากเป็นสีโทนเย็นที่ดูแล้วสบายตาและสามารถ

ทำให้กราฟดูได้ง่ายและชัดเจน รวมถึงความหมายของสีน้ำเงินนั้นก็เป็นที่ของคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จึงได้เลือกสีน้ำเงินมาเป็นหลักในการออกแบบนั่นเอง

(3) การแสดงข้อมูล ขนาดตัวอักษร ขนาดกราฟ ในการเลือกขนาดตัวอักษรคำนึงถึงกลุ่มผู้ใช้เป็นหลักคือผู้บริหารซึ่งมีอายุเฉลี่ย 55 ปีขึ้นไป ดังนั้นจึงได้เลือกขนาดตัวอักษรที่ชัดเจนและขนาดใหญ่ที่ 18 พอร์ต เพื่อตอบรับกับการแสดงผลตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้ใช้

3.4 การพัฒนาระบบ

1) ภาษาที่ใช้ในการพัฒนา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการทำงานของภาษาที่ใช้ในการพัฒนา

รายการ	การใช้งาน
HTML5	เป็นภาษาที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่จาก HTML แต่สิ่งที่เพิ่มมาคือ มี Tag ใหม่ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น ร่วมกับ CSS3
CSS3	เป็นภาษาที่ใช้ในการจัดรูปแบบการแสดงผลของ HTML โดยที่ CSS กำหนดกฎเกณฑ์ในการระบุรูปแบบ (หรือ “Style”) ของเนื้อหาในเอกสารให้ดูเป็นระเบียบและสวยงามมากขึ้น
JavaScript	เป็นภาษาที่มี Script ที่ฝังในเว็บไซต์ ใช้งานกับ HTML เพื่อให้เว็บไซต์ดูมีการเคลื่อนไหว สามารถตอบสนองผู้ใช้งานได้มากขึ้น
JQuery	เป็นการรวม function ของ JavaScript ให้อยู่ในรูปแบบ Patterns Framework ที่ง่ายต่อการใช้งาน มีความยืดหยุ่นรองรับต่อการใช้งาน
RequireJS	เป็น Library ที่ใช้สำหรับโหลดไฟล์ ทำให้การโหลดเว็บนั้นรวดเร็วขึ้นหลายเท่า โดยไม่ต้องรอโหลดทีละ module จนเสร็จ
Framework7	เป็นโครงสร้างของการเขียนโปรแกรม มีรูปแบบแผน และลักษณะการเขียนเป็นมาตรฐาน

2) โปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงคุณสมบัติของแต่ละชนิดของซอฟต์แวร์

รายการ	คุณสมบัติ
Word press	เป็นโปรแกรมสำเร็จภาพที่มีหน้าที่สร้างและจัดการเนื้อหา
Adobe Photoshop	เป็นโปรแกรมที่ใช้สำหรับการออกแบบหน้าจอและกราฟิกต่างๆ
Adobe Dreamweaver	เป็นโปรแกรมที่ใช้สำหรับการพัฒนาระบบโดยใช้ภาษาต่างๆ ในการพัฒนา
Notepad	ใช้ในการแก้ไข source code ในทุกกรณี
FileZilla	ใช้สำหรับการอัปโหลดข้อมูลเข้าสู่ระบบโฮสติ้ง

3.5 การทดสอบระบบ

ผู้พัฒนาได้ทำการจำลองพื้นที่และฐานข้อมูลในการพัฒนาระบบและทดสอบระบบ ที่ Server ของหน่วยงาน โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) โปรแกรม FileZilla ในการอัปโหลดข้อมูลเข้าสู่ FTP
- 2) MySQL เพื่อจำลองฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาระบบและทดสอบระบบ

3.6 การติดตั้งระบบ

ในการติดตั้งระบบ Server ของมหาวิทยาลัยหรือระบบจริงนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยคล้ายกับการทดสอบระบบ

- 1) ข้อมูลที่จะทำการอัปโหลด
 - (1.1) ด้าน File จะมีการติดตั้งผ่านระบบ FileZilla ที่ IP Address www.hosting.rmutl.ac.th ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

(1.2) ด้านฐานข้อมูล MySQL ที่ Address ของมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา

2) การติดตั้งโปรแกรม Word Press เพื่อใช้ในการจัดการเนื้อหาทำการใส่ File Word Press ลงใน Server

3.7 การบำรุงรักษาระบบ

1) ทางหน่วยงานจะทำการเก็บชุดคำสั่งของโปรแกรมต้นฉบับ นอกจากนี้ต้องมีการสำเนาโปรแกรมต้นฉบับเอาไว้ อย่างน้อย 1 ชุด แล้วนำชุดที่สำเนาไปใช้ หากเกิดปัญหากับโปรแกรมที่ใช้งานจริง

2) ออกคำสั่งให้นักพัฒนาภายในหน่วยงานห้ามไม่ให้ใช้ชุดคำสั่งของโปรแกรมต้นฉบับในการแก้ไข เนื่องจากหากเกิดข้อผิดพลาดก็ยังสามารถในการแก้ไขได้

ผลการวิจัย

สามารถแยกกล่าวเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ผลลัพธ์ของการออกแบบและพัฒนาระบบ
2. ผลลัพธ์ของการประเมินประสิทธิภาพของระบบ
3. ผลลัพธ์ของการประเมินประสิทธิภาพของการใช้ระบบจากกลุ่มตัวอย่าง

1. ผลลัพธ์ของการออกแบบและพัฒนาระบบ

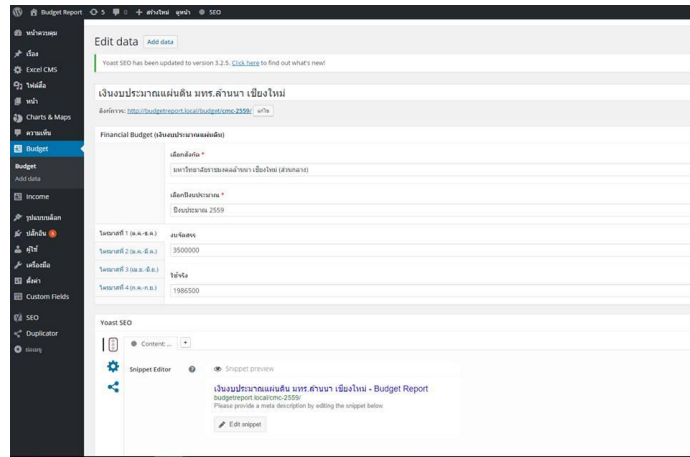
1.1 การแสดงผลและการทำงานของโปรแกรม

1) เจ้าหน้าที่

(1) หน้าจอของการเข้าสู่ระบบ โดยในหน้านี้ ส่วนของเจ้าหน้าที่จะประกอบไปด้วยการอัปโหลดข้อมูลเพื่อสำหรับการประมวลผลกราฟสำหรับระบบ โดยการที่ได้ข้อมูลนั้นจะต้องมีการนำเข้าสู่ข้อมูลโดยการกรอก Username , Password ในสิทธิ์ของ Admin ซึ่งจะมีหน้าที่และเครื่องมือในการจัดการระบบจะต่างกับผู้ใช้ระบบโดยผู้ใช้ระบบจะต้อง Login ในอีกช่องทางหนึ่งดังตัวอย่างภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงหน้าต่างการเข้าสู่ระบบ

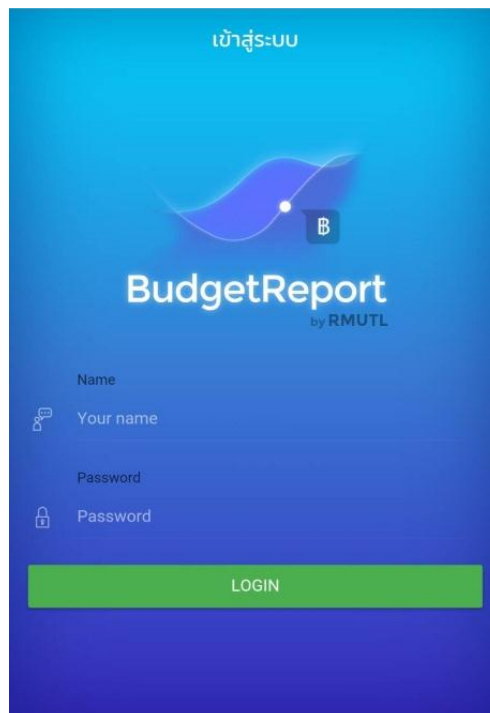
(2) หน้าจอสำหรับจัดการข้อมูลดังภาพที่ 4



ภาพที่ 4 แสดงหน้าต่างการแก้ไขข้อมูล

2) ผู้บริหาร

(1) หน้าจอของการเข้าสู่ระบบดังภาพที่ 5



ภาพที่ 5 แสดงหน้าต่างเข้าสู่ระบบสำหรับผู้บริหาร

(2) เมนูการใช้งาน เนื่องจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านมี 6 เขตพื้นที่ทำให้มีการ

ออกแบบเมนูไว้สำหรับผู้บริหารเพื่อให้เลือกดูเฉพาะเขตพื้นที่ได้ดังภาพที่ 6



ภาพที่ 6 แสดงเมนูเพื่อเรียกดูข้อมูลในแต่ละเขตพื้นที่

(2) ระบบรายงานงบประมาณเงินแผ่นดิน ดังภาพที่ 7



ภาพที่ 7 แสดงหน้าจอที่แสดงกราฟงบประมาณเงินแผ่นดิน

การออกแบบกราฟเงินงบประมาณแผ่นดิน
เลือกรูปแบบที่โค้งเพื่อให้เห็นลายเส้นการจัดสรรและ
ใช้จริงรวมถึงรายละเอียดที่บ่งบอกตัวเลขจำนวน
งบประมาณให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4

ไตรมาส คือ ช่วงเวลาที่ใช้ในการบริหารงบประมาณ
ประจำปี

(3) ระบบรายงานงบประมาณเงินรายได้ ดัง
ภาพที่ 8



ภาพที่ 8 แสดงหน้าจอกราฟงบประมาณเงินรายได้

การออกแบบกราฟเงินงบประมาณเงินรายได้มี
การออกแบบเป็นกราฟแท่งที่แสดงเป็นแต่ละหมวด
งบประมาณย่อยเพื่อให้เห็นว่างบประมาณรายได้ที่
เข้ามาภายในมหาวิทยาลัยนั้นหมวดไหนมีจำนวน
มากที่สุด และสามารถแสดงตัวเลขงบประมาณเมื่อ
โดยการนำนิ้วไปสัมผัสบริเวณแท่งสี ซึ่งทำให้เกิด
ความเข้าใจมากขึ้น

โดยหมวดงบประมาณย่อยที่อยู่ในหมวด
งบประมาณเงินรายได้นั้นมาจากการอ้างอิงจาก
หมวดงบของกองนโยบายและแผนมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ได้แก่ 1) เงินรายพัสดุ 2)
เบี้ยปรับ 3) เงินที่มีผู้มอบให้ 4) เงินบำรุงการศึกษา
5) เงินรายได้อื่นๆ

(4) ระบบรายงานงบประมาณเงินรายได้ ดัง
ภาพที่ 9



ภาพที่ 9 แสดงหน้าจอกกราฟรายงานสถิติในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2558

การออกแบบกราฟงบประมาณสถิติย้อนหลังมีการใช้กราฟแท่งคู่เพื่อทำให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยและเงินงบประมาณแผ่นดิน และแสดงรายรับหรือรายจ่ายของแต่ละปีงบประมาณ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจอีกรูปแบบหนึ่ง โดยได้จัดทำข้อมูลย้อนหลัง 3 ปี คือ พ.ศ. 2556 – พ.ศ. 2558

1.2 งานฐานข้อมูล

การได้มาซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการรายงานในระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณ

ประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลล้านนานั้นจะต้องมีการดึงข้อมูลจากฐานข้อมูลของ ERP หรือ System Enterprise Resource Planning เพื่อคัดลอกข้อมูลไปไว้ที่ฐานข้อมูลของตัวระบบ หลังจากนั้นจึงจะสามารถประมวลผลออกรายงานที่ผ่านการออกแบบไว้ทั้งหมด 3 รูปแบบเพื่อส่งต่อข้อมูลถึงผู้ใช้งานหรือผู้บริหารเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารต่อไป ซึ่งรูปแบบการทำงาน การส่งและรับข้อมูลจะปรากฏดังภาพที่ 10



ภาพที่ 10 แสดงการทำงานของระบบ

2. ผลลัพธ์ของการประเมินประสิทธิภาพของระบบ

2.1 ด้านเทคนิค

การประเมินประสิทธิภาพของระบบอย่างต่อเนื่องจะทำให้ทราบปัญหาและแก้ไขได้อย่างรวดเร็วรวมถึงการพัฒนาต่อยอดของระบบนี้ในอนาคตอีกด้วย ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) ความเสถียรของข้อมูลในการนำเข้า
- 2) การแสดงผลของกราฟ
- 3) การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้
- 4) การจับเวลาในการเชื่อมต่อ

ในการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของระบบนั้นได้มีการจัดทำแบบฟอร์มเพื่อรองรับการประเมินทางด้านเทคนิคในทุกๆ 2 สัปดาห์ โดยเริ่มดำเนินการทดสอบประสิทธิภาพระบบตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 จนถึงวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 เพื่อเป็นการทดสอบว่าระบบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีปัญหาหรือไม่หากมีปัญหาก็จะมีการแก้ไขโดยทันที ดังนั้นมีการประเมินประสิทธิภาพที่มีทั้งหมด 4 จึงสามารถทำให้เชื่อมั่นในระดับหนึ่งว่าการทำงานของระบบจะมีความเสถียรและยั่งยืน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบ

รายการ	จำนวนครั้งที่ทดสอบ	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. ความเสถียรของข้อมูลในการนำเข้า - Data Import - Export Data Import	6 ครั้ง 6 ครั้ง	- -
2. การแสดงผลของกราฟ - กราฟแสดงผลตาม Data - สีของกราฟไม่เปลี่ยน - กล้องข้อความตรงกับกราฟที่แสดง	6 ครั้ง 6 ครั้ง 6 ครั้ง	- - -
3. การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้ - ผู้ใช้งานระดับ Admin สามารถเข้าสู่ระบบได้ - ผู้ใช้งานระดับ User สามารถเข้าสู่ระบบได้ - สามารถเปลี่ยนรหัสผ่านได้	6 ครั้ง 6 ครั้ง 6 ครั้ง	- - -
4. การจับเวลาในการเชื่อมต่อ - สามารถเชื่อมต่อระบบภายในระยะเวลาที่กำหนด (2 ถึง 3 วินาที)	6 ครั้ง	-
รวม	54 ครั้ง	-

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา งานสารสนเทศ สังกัด สำนักงานอธิการบดี โดยแบ่งประสิทธิภาพออกเป็น 4 ด้าน คือ ความเสถียรของข้อมูลในการนำเข้า การแสดงผลของกราฟ การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้ และการจับเวลาในการเชื่อมต่อ โดยในการทดสอบของทุกกระบวนการทั้ง 4 ด้านยังสามารถทำงานได้ตามปกติไม่พบปัญหาใด ซึ่ง

สามารถวิเคราะห์ผลการทดสอบประสิทธิภาพในภาพรวมได้ว่าระบบสามารถทำงานได้ปกติ 54 ครั้ง จาก 54 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100

2.2 ด้านกระบวนการทำงาน

ระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา งานสารสนเทศ สังกัด สำนักงานอธิการบดี สามารถช่วยลดขั้นตอนการทำงานได้ถึง 11 ขั้นตอน ดังภาพที่ 11-12



ภาพที่ 11 แสดงการทำงานของระบบกระบวนการทำงานประเมินการใช้งบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา งานสารสนเทศสังกัดสำนักงานอธิการบดี



ภาพที่ 12 แสดงกระบวนการทำงานของระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา งานสารสนเทศ สังกัดสำนักงานอธิการบดี

3. ผลลัพธ์ของการประเมินประสิทธิภาพของการใช้ระบบจากกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประสิทธิภาพหลังจากการพัฒนาระบบติดตาม และประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพา

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ใช้ระบบดังกล่าวมองว่า ด้านประสิทธิภาพระบบทำงานค่อนข้างที่จะเสถียรแต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการนำเข้ามาข้อมูลในส่วนข้อมูลในระบบ ERP เนื่องจากปัจจุบันระบบ ERP ของมหาวิทยาลัยยังอยู่

ในช่วงการพัฒนาทำให้ระบบรายงานผลการติดตามยังขาดประสิทธิภาพในด้านของข้อมูลที่จะนำไปแสดงผลบางส่วนแต่เมื่อ ERP ของ มหาวิทยาลัยทำงานอย่างเต็มรูปแบบระบบการรายงานผลน่าจะทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเนื่องจากระบบนี้เป็นเครื่องมือการแสดงผลนั่นเองและมีการรองรับการแสดงผลข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้บริหารทำให้เมื่อแหล่งข้อมูลสมบูรณ์ระบบก็จะทำงานได้ตามไปด้วยรวมถึงผู้พัฒนาเป็นบุคลากรภายในซึ่งทำให้ประหยัดด้านงบประมาณและรวมถึงการรวมองค์ความรู้ระหว่างผู้บริหารสู่ผู้ปฏิบัติอีกด้วย

3.2 ประสิทธิภาพหลังจากการพัฒนาระบบติดตาม และประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพา

ผลการศึกษาที่ได้จากจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ใช้ระบบดังกล่าวมอว่าด้านประสิทธิภาพนั้นพบว่า การแสดงผลที่ได้จากระบบทำงานได้อย่างเต็มรูปแบบและตอบโจทย์ในฝ่ายของการติดตามและประเมินผลโครงการเป็นอย่างมากเพราะช่วยในการรายงานผลได้ตลอดเวลาทำให้ช่วยในการบริหารจัดการเมื่อเปรียบเทียบกับ การติดตามจากเดิมทำให้น่าข้อมูลที่ได้มาจัดให้เป็นสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการตัดสินใจได้ดีมาก

ประการสำคัญพบว่า ประสิทธิภาพจากระบบที่พัฒนาดังกล่าว เมื่อเทียบกับระบบเก่าจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาของระบบสามารถลดการใช้กระดาษ ประหยัดกระดาษได้ดี มีการประมวลผลและรายงานผลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ต้องการได้ สามารถนำไปวางแผนแก้ปัญหาได้ง่าย และที่สำคัญข้อมูลสามารถเลือกใช้ได้อย่างสะดวก ลดพื้นที่การทำงานได้ ลดภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มากเช่นเดียวกัน

3.3 ปัญหา อุปสรรคในการใช้งานของระบบ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารที่ใช้งานระบบมองว่า การใช้อุปกรณ์พกพาสำหรับการติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณของมหาวิทยาลัยนั้น มี

ประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะเนื่องจาก เวลาที่ผู้บริหารต้องการข้อมูลใดๆ สามารถใช้อุปกรณ์พกพาได้ง่ายกว่าระบบเก่า แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารเองเห็นควรน่าจะมีการแสดงผลให้มีข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อทำให้เกิดการทำงานและตอบโจทย์ผู้บริหารมากขึ้น เช่น รายงานงบประมาณที่ได้รับจัดสรร จาก 3 ปี น่าจะย้อนหลัง ประมาณ 5 ปี และเห็นควรจะให้มีการพัฒนาต่อในรูปแบบเป็น Application อย่างเต็มรูปแบบและให้สามารถรองรับในระบบ ISO เพื่อเพิ่มช่องทางให้กับผู้บริหารที่ใช้ระบบปฏิบัติการ IOS และอยากให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพราะเรื่องการติดตามและประเมินผลโครงการเป็นสิ่งที่สำคัญและปัญหาอุปสรรคจากการใช้งานระบบที่ผ่านมา ที่เห็นได้ชัดเจนคือการใช้งานระบบจะ Error บ่อยเนื่องจากระบบ อินเทอร์เน็ตมีปัญหา และแอปพลิเคชันที่ใช้จะต้องมีการอัปเดตอยู่เสมอเพื่อให้การใช้งานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อประเมินผลการทำงานของระบบจึงสามารถสรุปได้ว่า ทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ระบบดังกล่าวมีผลดีมากกว่าผลเสียถ้าพัฒนาให้สามารถใช้งานได้จริงจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

ในการพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพราะสามารถดำเนินการได้สำเร็จตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนด ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งได้มีการปฏิบัติงานที่เป็นลำดับขั้นที่ชัดเจน ตามวงจรการพัฒนา ระบบ (System Development life Cycle: SDLC) ซึ่งประกอบด้วย 7 กิจกรรม คือ 1) การกำหนดความต้องการ 2) การ

วิเคราะห์ระบบ 3) การออกแบบระบบ 4) การพัฒนาระบบ 5) การทดสอบระบบ 6) การติดตั้งระบบ 7) การบำรุงรักษาระบบ ตั้งแต่เริ่มต้นการพัฒนาระบบ จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการจึงทำให้เกิดมาตรฐานในการพัฒนาอย่างสมบูรณ์

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์การพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณประจำปีผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่าระบบติดตามผลการใช้งบประมาณในรูปแบบเก่านั้นมีหลายกระบวนการและขั้นตอนทำให้การได้ข้อมูลการใช้งบประมาณผู้อำนวยการนั้นมีความล่าช้า เพราะต้องมีการเรียกประชุมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อมาแจ้งในบันทึกข้อความ อธิการบดีมหาวิทยาลัยต้องสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้อำนวยการทุกเขตพื้นที่รับทราบและมีการจัดประชุมเพื่อการสรุปผลการใช้งบประมาณ โดยนักวิเคราะห์นโยบายและแผนและผู้บริหารจะเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล จัดทำรายงานเป็นรูปแบบ Excel พร้อมรายงานกราฟ เพื่อให้คณะกรรมการมหาวิทยาลัยพิจารณา และเข้าสู่การพิจารณาการใช้งบประมาณ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เห็นว่า การได้มาซึ่งข้อมูลงบประมาณนั้นใช้เวลาดำเนินการค่อนข้างช้า เพราะผ่านหลายขั้นตอนและหลายกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะฉะนั้นในการพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณโดยใช้เว็บแอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาสามารถทำให้ผู้บริหารสามารถติดตามการใช้งบประมาณในรูปแบบเป็นปัจจุบันหรือเรียลไทม์ผ่านอุปกรณ์พกพาทุกแพลตฟอร์มได้ทุกที่และตลอดเวลา สามารถลดขั้นตอน เวลา ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินการได้โดยจากการศึกษาด้านการประเมินผลการทำงานของระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จาก

การสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนไม่ต้องมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปข้อมูลในรูปแบบ Excel เหมือนรูปแบบเก่า

2) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนกับผู้อำนวยการไม่ต้องทำรายงานการใช้งบประมาณเป็นกราฟ แต่สามารถใช้รูปแบบใหม่ที่พัฒนาขึ้น เรียกดูข้อมูลจากอุปกรณ์พกพาได้เลย

3) เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผนและผู้อำนวยการสามารถตอบปัญหาการบริหารจัดการงบประมาณง่ายและรวดเร็วขึ้น

4) ทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานบนมือถือหรืออุปกรณ์พกพาได้ แต่ทั้งนี้ในการพัฒนาระบบติดตามการใช้งบประมาณจากอุปกรณ์พกพา โดยพัฒนาแอปพลิเคชันขึ้นมา นั้น จำเป็นต้องมีการอัปเดตข้อมูลสม่ำเสมอเพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล และเจ้าหน้าที่ที่พัฒนาระบบจำเป็นต้องวิเคราะห์ปัญหาการใช้ระบบและมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ด้วยเช่นเดียวกัน

- 5) ลดการใช้กระดาษ
- 6) ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
- 7) มีการประมวลผลและรายงานผลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์
- 8) ทราบถึงลักษณะของข้อมูลที่ต้องการได้
- 9) สามารถนำไปวางแผนแก้ปัญหาได้
- 10) ข้อมูลสามารถเลือกใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว
- 11) ลดพื้นที่การทำงานได้

ในส่วนของการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบติดตามและประเมินการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาในภาพรวมได้ว่าระบบสามารถทำงานได้ปกติ 54 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100 โดยแบ่งประสิทธิภาพออกเป็น 4 ด้าน คือ ความ

เสถียรของข้อมูลในการนำเข้า การแสดงผลของกราฟ การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้ และการจับเวลาในการเชื่อมต่อสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการพัฒนาระบบติดตามและประเมินการใช้งานประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา นั้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าระบบเก่า และยังก่อให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาได้อีกทั้งยังสามารถนำไปต่อยอดใช้งานกับองค์กรภาครัฐต่างๆ มหาวิทยาลัย ฯลฯ ได้อีกด้วย ซึ่งกระบวนการพัฒนาจึงเป็นไปตามกรอบการศึกษาที่กำหนดไว้ขั้นต้น กล่าวคือ เพื่อให้ระบบติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาที่มีความยั่งยืนนั่นเอง

สรุป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการพัฒนาการนำเสนอข้อมูลในเรื่องอื่นๆ อาทิ บุคลากร ตัวชี้วัด เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

2) ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาฐานของโปรแกรมให้ทันสมัยต่อระบบปฏิบัติการของอุปกรณ์พกพาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) ควรมีการพัฒนาาระบบที่สามารถแบ่งชั้นข้อมูลได้มากกว่าหนึ่งระดับ เช่น ระดับผู้อำนวยการ หัวหน้างาน ฯลฯ เพื่อเป็นการประหยัดช่วงเวลาในการตัดสินใจหรือกระบวนการทำงานและตอบโจทย์ผู้บริหารทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาและพัฒนาต่อยอดระบบติดตามการประเมินผลการใช้งบประมาณผ่านอุปกรณ์พกพาให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาของมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปใช้จริงเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กร และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วิภา เจริญภัณฑารักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระเล่มนี้สำหรับคำแนะนำที่มีค่าและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาการค้นคว้าแบบอิสระเล่มนี้อย่างต่อเนื่อง และขอขอบพระคุณ ประธานสอบการค้นคว้าแบบอิสระ อาจารย์ ดร. ดวงดาว วิชิตากุล ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นที่ช่วยปรับปรุงให้การค้นคว้าแบบอิสระเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งคุณสุณิษา ชูรุ่ง คุณอาริต นาควิโรจน์ คุณพิริวัฒน์ ไชยแก้วเมธ ผศ. ศุภชัย อัครนรากุล ดร. ศิริประภา ชัยเนตร อาจารย์ ภฤศพงศ์ เพชรบุล ที่ช่วยในการให้ข้อมูลการศึกษาครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์สาขาวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน ความรู้ที่ได้เรียนกับอาจารย์ถือเป็นรากฐานสำคัญในการคิดและการเขียนการค้นคว้าแบบอิสระเล่มนี้ให้สำเร็จ และขอขอบพระคุณคุณพี่ๆ เพื่อนๆร่วมรุ่นหลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาบัณฑิตรุ่น 4 ทุกท่านที่ให้ความกรุณาให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาในการศึกษาทั้งในระหว่างเรียนและในระหว่างการค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ รวมทั้งขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของสาขาวิชาที่ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆอย่างดีมาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

ปรารภณา ดีประเสริฐกุล และคณะ. (2550).

การจัดการข้อมูลภูมิสารสนเทศแบบเรียลไทม์.
กรุงเทพ.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2554). การ

พัฒนาระบบสารสนเทศการบริหารโครงการ
และการประยุกต์. บัณฑิตศึกษา. สาขาวิชา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี

ยมนา อารมณ. (2558). ระบบสนับสนุนการจัด

ประชุมคณะกรรมการในภารกิจของสำนัก
กิจการ อวกาศแห่งชาติ. รายงานการวิจัย
ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
มหานคร. กรุงเทพมหานคร.

วรฤทธิ์ วงจรินทร์. (2551). Mobile Application.

สืบค้นจาก <https://sites.google.com/a/bumail.net/mobileapplication/khwam-hmay-khxng-mobileapplication>.

วิโรจน์ สารรัตน์. (2545:3-4). การบริหารจัดการ.

กรุงเทพ: กรุงเทพการพิมพ์.

เศรษฐพงศ์ มะลิสวรรณ. (2550). ข้อมูลเบื้องต้น
เกี่ยวกับโปรแกรมในโทรศัพท์เคลื่อนที่

(Introduction to Mobile software).

สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Cyberbiz/ViewNews.aspx?NewsID=950000>

0116770.

สมพิศ สุขแสน. (2547). การติดตามและประเมินผล
โครงการ.กรุงเทพ: กรุงเทพการพิมพ์.

Herbert, A. Simon. (1957). **Administration
behavior**. New York: The Mcmillan.

Litchfield, E. H. (1956). Notes on General
Theory of Administration. **Administra
tion Science Quarterly**. 1(1), 3-29.

Shneiderman Ben, Plaisant Catherine. (2005).

**Design the user interface:Strategic for
effective human- computer interac
tion**. Pearson Education.

Shrode, A.,William and Voich, Dan. (1974).

**Organization and Management: Basic
System Concepts**. Illinois: Richard D.
Irwin, inc.

การพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก

Develop Web site of Public Transport in Mueang Phitsanulok District

อมิตตา คล้ายทอง^{1*} และ นายอนุกุล บุญจิตร²

Amitta Klaytong^{1*} and Nukul Bunchit²

^{1,2} มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

^{1,2} Rajamangala University of Technology Lana Phitsanulok

*Corresponding author e-mail: E-mail:amitta@rmutl.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก สำหรับโครงการวิจัยนี้ผู้พัฒนาใช้ภาษา PHP ในเฟรมเวิร์กของ Ajax, jQuery และ HTML ในการเขียนโปรแกรม ใช้ MySQL เป็นระบบจัดการฐานข้อมูล ส่วนการตกแต่งหน้าจอใช้โปรแกรม Adobe Photoshop CS6 สำหรับส่วนการออกแบบหน้าจอ ให้ง่ายต่อการใช้งาน ใช้ CSS โดยระบบที่พัฒนาขึ้น สามารถ เพิ่ม แก้ไข ค้นหา และจัดเก็บข้อมูลจุดผ่านรถ ข้อมูลเส้นทางเดินรถ ข้อมูลสายการเดินรถและข้อมูลผู้ดูแลระบบ เพื่อใช้ในการให้บริการข้อมูลรถรอบเมืองพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า ระบบสามารถตอบสนองต่อผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดี และผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากครอบคลุมกับความต้องการ มีความถูกต้อง ชัดเจนน่าเชื่อถือ ง่ายต่อการค้นหา รูปแบบระบบมีความสวยงาม ผลลัพธ์ที่ได้มีความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล สามารถสืบค้นข้อมูลได้ตามต้องการและผลลัพธ์ของการสืบค้นสัมพันธ์กับคำที่สืบค้น

คำสำคัญ: รถยนต์โดยสาร, เมืองพิษณุโลก, เว็บไซต์, การให้บริการ, การพัฒนา

Abstract

This study aimed to develop web site of public transportation in mueang phitsanulok district. The researcher used PHP language in frameworks of Ajax, jQuery, and HTML for program coding and used MySQL as database management system. In addition to decorating and editing the screen, Adobe Photoshop CS6 program and CSS software were used respectively. After developing, users of this system can add, edit, search, and save data about bus stops, routes, admin and lines of Muang Phitsanulok city loop bus. The findings showed that this developed system can highly satisfy users because it matches their needs, works accurately, reliable, easy-to-use, and has a beautiful system design. Moreover, data can be accessed rapidly, be searched as their needs and search result is always related to keyword.

Keywords: public transportation, mueang phitsanulok district, Web site, Service, Development

บทนำ

จังหวัดพิษณุโลกอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือ เป็นระยะทางประมาณ 370 กิโลเมตร เนื่องจากมีความเจริญในหลายๆ ด้าน และจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทำให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางในด้านการคมนาคมของภูมิภาคนี้ โดยเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือ รวมทั้งภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย จนได้รับการขนานนามว่าเป็น "เมืองบริการสี่แยกอินโดจีน" ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังจังหวัดพิษณุโลกได้ทั้งทางรถยนต์ รถประจำทาง รถไฟ และเครื่องบิน

เนื่องจากปัจจุบันมีการรณรงค์ให้ประชาชนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก หันมาใช้บริการรถยนต์โดยสารสาธารณะมากขึ้นเพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน ลดมลภาวะและการจราจรที่คับคั่ง ทำให้มีรถยนต์โดยสารที่ให้บริการรับส่งผู้โดยสารรอบเมืองพิษณุโลกมากขึ้น แต่ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มักจะมีปัญหาว่า ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลการให้บริการของรถยนต์โดยสารรอบเมืองได้ เพราะปัจจุบันมีการให้ข้อมูลรถยนต์โดยสารเฉพาะจุดไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลกขึ้น โดยระบบสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขและค้นหาข้อมูลจุด ข้อมูลเส้นทาง ข้อมูลการเดินทาง ข้อมูลผู้ดูแลระบบ ซึ่งผู้ใช้ทั่วไปสามารถค้นหาเส้นทางรถเดินทางจากจุดต้นทางไปยังจุดปลายทางได้ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงและสืบค้นข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลกได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

วัตถุประสงค์

เพื่อออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดรถโดยสารสาธารณะ

ณรงค์และคณะ(2555) กล่าวว่า รถโดยสารสาธารณะ หมายถึง รถบรรทุกทุกคนโดยสารที่เดินทางตามทางที่กำหนดไว้ และเรียกเก็บค่าโดยสารเป็นรายคนตามอัตราที่ใช้เป็นระยะทางหรือตลอดทาง โดยได้สรุปประเภทของรถสาธารณะไว้ ดังนี้

- **รถยนต์รับจ้างระหว่างจังหวัด** ได้แก่ รถยนต์รับจ้างบรรทุกทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ด คนที่ใช้รับจ้างระหว่างจังหวัด โดยรับส่งคนโดยสารได้เฉพาะที่นายทะเบียนกำหนด

- **รถยนต์รับจ้าง** ได้แก่ รถยนต์รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน หรือรถยนต์ สาธารณะอื่นนอกจากรถยนต์โดยสารประจำทาง

- **รถยนต์บริการ** หมายความว่า รถยนต์บรรทุกคนโดยสารหรือให้เช่า ซึ่งบรรทุกคน โดยสารไม่เกินเจ็ดคน ดังต่อไปนี้

- **รถยนต์บริการธุรกิจ** ได้แก่ รถยนต์ที่ใช้บรรทุกคนโดยสารระหว่างท่าอากาศยาน ท่าเรือเดินทะเล สถานีขนส่งหรือสถานีรถไฟกับโรงแรมที่พักอาศัย ที่ทำการของผู้โดยสาร หรือที่ทำการของผู้บริการธุรกิจนั้น

- **รถยนต์บริการทัศนอาจร** ได้แก่ รถยนต์ที่ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ใช้รับส่งคนโดยสารเพื่อการท่องเที่ยว

- **รถยนต์บริการให้เช่า** ได้แก่ รถยนต์ที่จัดไว้ให้เช่า ซึ่งมีใช่เป็นการเช่าเพื่อนำไป รับจ้างบรรทุกคนโดยสารหรือสิ่งของ

- **รถยนต์โดยสารบริการ** เป็นรถโดยสารที่ให้เช่าเป็นครั้งคราว โดยมีการตกลงก่อนทำการขนส่ง ได้แก่ รถยนต์เช่า (Car rent) และรถยนต์บริการทัศนอาจร หรือรถโดยสารนำเที่ยว (Coach) รถยนต์โดยสารประเภทนี้ จะมีบทบาทในการท่องเที่ยวแบบเป็นหมู่คณะ (Group tour)

- **รถโค้ช (Coach)** มี 2 แบบ คือ รถโค้ชชั้นเดียว และ 2 ชั้น ซึ่งต่างกันที่จำนวนที่นั่งของผู้โดยสารและสิ่งอำนวยความสะดวก บางรุ่นจัดทำเป็นที่นั่งแบบโซฟาชั้นล่างด้านหลังรถ เหมาะกับการเดินทางระยะไกล ที่นั่งสามารถปรับเอนนอนได้ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในรถ เช่น มินิบาร์ วีดีทัศน์คาราโอเกะ และห้องน้ำ เป็นต้น

- **รถโดยสารประจำทาง** คือ รถยนต์โดยสารที่ให้บริการประจำทาง ทั้งในเขตตัวเมือง และส่วนภูมิภาค เช่น รถเมล์ธรรมดา รถเมล์ปรับอากาศ รถเมล์ทางด่วน ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะมาตรฐานรถหลายมาตรฐาน เช่น รถโดยสารปรับอากาศ รถโดยสารปรับอากาศสองชั้น รถโดยสารธรรมดา รถโดยสารสองแถว

- **รถยนต์โดยสารไม่ประจำทาง** คือ รถยนต์โดยสารที่ให้บริการทั่วไป ไม่ประจำเส้นทางใด

เส้นทางหนึ่ง เช่น รถแท็กซี่ รถตู้โดยสาร รถยนต์ทัศนาจร ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะมาตรฐานรถเช่นเดียวกับรถโดยสารประจำทาง

ข้อมูลการให้บริการรถโดยสารรอบเมืองพิษณุโลก

เมื่อปลายปี 2557 ที่ผ่านมา “รถเมล์บ้านเรา” ผู้ให้บริการรถรอบเมืองพิษณุโลก และรถข้าม.นเรศวร ได้หยุดให้บริการเดินรถ ซึ่งทำให้ชาวพิษณุโลกใจหาย เพราะใช้โดยสารกันมานาน แต่ปัจจุบันมีผู้ให้บริการรายใหม่เข้ามาแทนที่รถเมล์ที่ปลดประจำการไป เป็นรถเมล์ Mini Bus และรถสองแถวสีม่วง ซึ่งหลายๆ คนอาจจะคุ้นตา หรือเคยใช้บริการกันบ้างแล้ว แต่สำหรับผู้ที่เดินทางมาพิษณุโลกครั้งแรกนั้น อาจจะยังไม่ถูก ซึ่งทางบริษัทผู้ประกอบการรายใหม่มีเส้นทางจุดผ่านรถรอบเมืองพิษณุโลกดังรูปที่ 1

จุดผ่านรถรอบเมือง	
สายที่ 1	วนซ้าย เริ่มสถานีปลายทาง หนองน้ำพันธุ 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น. วนขวา เริ่มสถานีปลายทาง หนองน้ำพันธุ 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 3	วนซ้าย เริ่มสถานีปลายทาง หนองน้ำพันธุ 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น. วนขวา เริ่มสถานีปลายทาง หนองน้ำพันธุ 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 6	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 12	ไปเช้า เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น. ไปสาย เริ่ม เวลา 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 8 อดิชนุกา	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 14	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 13	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 2369 เนรมิตา	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.
สายที่ 2223 นางอรุณี	เริ่ม เวลา 07:00 น. 07:30 น. 08:00 น. 08:30 น. 09:00 น. 09:30 น. 10:00 น. 10:30 น. 11:00 น. 11:30 น. 12:00 น. 12:30 น. 13:00 น. 13:30 น. 14:00 น. 14:30 น. 15:00 น. 15:30 น. 16:00 น. 16:30 น. 17:00 น. 17:30 น. 18:00 น. 18:30 น. 19:00 น. 19:30 น. 20:00 น. 20:30 น. 21:00 น. 21:30 น. 22:00 น. 22:30 น. 23:00 น. 23:30 น. 24:00 น.

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างเส้นทางจุดผ่านรถรอบเมืองพิษณุโลก

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีและการแพร่กระจายเทคโนโลยี

1. ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model - TAM)

Davis (1989) กล่าวว่า ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีถูกพัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ของ Ajzen และ Fishbein เป็นแบบจำลองที่อธิบาย

เกี่ยวกับการยอมรับการใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้งานโดยเสนอว่า เมื่อผู้ใช้งานได้รับการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้งานและระยะเวลาของการใช้งานหรือการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัย ดังนี้

- การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ (Perceived Usefulness) ถูกจำกัดความโดย Fred Davis ว่าระดับความเชื่อของบุคคลต่อการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนได้

- การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) Davis ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ระดับความเชื่อว่าการใช้งานนั้นไม่ต้องการความพยายามในการใช้งาน นั่นคือ ใช้งานง่ายนั่นเอง

ปัจจุบันนี้การนำเอาแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model :TAM) เข้ามาใช้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแพร่หลาย เช่น เกี่ยวกับเกมออนไลน์ การเรียนออนไลน์ช้อปปิ้งออนไลน์ และการแบ่งปันข้อมูลท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี เป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากนักวิจัยด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญ นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ออกมาให้ผู้บริโภคได้ใช้งานและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีต่อไปโดยสิงหะและสุนันทา (2555) กล่าวว่า หลักการของ TAM จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ประการ ได้แก่ ตัวแปรภายนอก (External Variables) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ (Perceived usefulness หรือ PU) การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use หรือ PEOU) และทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (Attitude toward Using)

การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ปัจจัยที่กำหนดการรับรู้ในแต่ละ

บุคคลว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานได้อย่างไร และเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้ด้วย ซึ่ง Davis และ Arbor (1989) อธิบายถึงการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ คือ ระดับความเชื่อเฉพาะบุคคลต่อการใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนได้ ซึ่งคนที่จะใช้หรือไม่ใช้นั้นอยู่ที่ว่า สิ่งนั้นจะช่วยให้การทำงานของเขาดีขึ้นหรือไม่ และยังรวมไปถึงความรวดเร็วและความถูกต้องที่ทำให้งานมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องดูถึงการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานของแต่ละบุคคล ถ้าหากเทคโนโลยีที่มีการใช้งานที่ยากเกินไปก็จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประโยชน์ต่องานไปด้วย

การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน คือ ปัจจัยที่กำหนดในแง่ปริมาณหรือความสำเร็จที่ได้รับว่าตรงกับความต้องการหรือที่คาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย

ทัศนคติที่มีต่อการใช้งานได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ในขณะที่ความตั้งใจแสดงพฤติกรรมการใช้งานได้รับอิทธิพลจาก ทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน และการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งผลให้เกิดการยอมรับการใช้งานจริงในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเพิ่มตัวแปรอื่น ๆ ในแบบจำลอง TAM เพื่อสามารถสร้างความเข้าใจถึงวิธีการอธิบายการยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ของแต่ละบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้สามารถอธิบายเหตุผลของบุคคลในการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากระบบสารสนเทศ

2. การแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovation - DOI)

เป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความคิด การปฏิบัติข่าวสารหรือพฤติกรรมไปสู่ที่ต่างๆ จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไปสู่กลุ่มบุคคลอื่นโดยกว้างขวางจนเป็นผลให้เกิดการยอมรับความคิดและการปฏิบัติเหล่านั้นอันมีผลต่อโครงสร้างและวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด

Rogers (1983) ได้อธิบายว่าคำว่า การแพร่กระจาย หรือ "Diffusion" ดังต่อไปนี้ การแพร่กระจาย คือ กระบวนการซึ่งนวัตกรรมถูกสื่อสารผ่านช่องทางในช่วงเวลาหนึ่งระหว่างสมาชิกต่างๆ ที่อยู่ในระบบสังคม (Diffusion is the process by which an innovation is communicated through certain channels overtime among the members of a social systems) ตามความหมายข้างต้น Rogers ได้อธิบายส่วนประกอบของการแพร่กระจายนวัตกรรมไว้ 4 ประการคือ

- มีนวัตกรรมเกิดขึ้น
- ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรมนั้น
- ช่วงระยะเวลาที่เกิดการแพร่กระจาย
- ผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง

จากนั้น Everette M. Rogers ได้เสนอทฤษฎีการเผยแพร่เทคโนโลยีในองค์กร (Diffusion of Innovation - DOI) โดยมีองค์ประกอบที่มีผลต่อการกระจายนวัตกรรมดังนี้ คือ

- ประโยชน์ (Relative Advantage) หมายความว่า นวัตกรรมนั้นดูเหมือนจะดีกว่าเทคโนโลยีอื่น ๆ

- ความเข้ากันได้ (Compatible) หมายความว่า นวัตกรรมนั้นสอดคล้องกับค่านิยม ประสพการณ์ในอดีต และความจำเป็นในอนาคตหรือไม่

- ความซับซ้อน (Complexity) หมายความว่า นวัตกรรมนั้นซับซ้อนเกินกว่าที่จะเข้าใจหรือนำไปใช้หรือไม่

- การทดลองใช้ (Trial ability) หมายความว่า หน่วยงานจะทดลองนวัตกรมนั้นมาใช้ได้หรือไม่

- การสังเกตเห็นได้ (Absorbability) หมายความว่า ผลลัพธ์ของการใช้นวัตกรรมนั้นจะมีผู้สังเกตเห็นหรือไม่

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

อรุณรัตน์(2553) ให้ความเห็นว่า ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจอยู่ภายใต้กรอบทฤษฎีที่นักการสื่อสารมวลชนเรียกว่า ทฤษฎีเชิงหน้าที่ (Functional Perspective) การวิเคราะห์ในเชิงหน้าที่ของสื่อมวลชนนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า พฤติกรรมและปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์ต่างก็เกี่ยวข้องในเชิงหน้าที่ต่อกัน กล่าวคือ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ ทั้งแบบลูกโซ่และแบบวงจร ดังนั้น พฤติกรรมของมนุษย์จึงอาจจะอธิบายได้ว่า เกิดขึ้นจากความต้องการ ซึ่งความต้องการแต่ละคนจะแตกต่างกัน พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของบุคคลเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการอันเกิดจากพื้นฐานด้านจิตใจของบุคคลนั้นๆ และประสพการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับจากสถานการณ์ทางสังคม

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเองและประเภทของสื่อที่เลือกใช้ รวมถึงลักษณะของเนื้อหาสารที่เปิดรับ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนให้มากที่สุด โดยเน้นถึงความสำคัญของผู้รับสารว่าเป็นตัวจักรสำคัญที่สามารถตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการเป็นหลัก

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับฐานข้อมูล

โอภาส (2551) ได้ให้คำนิยามว่าระบบฐานข้อมูล (Database Systems) คือ ศูนย์ของข้อมูลต่างมีความสัมพันธ์กัน (Relationship) โดยจะมีกระบวนการจัดหมวดหมู่ ข้อมูลอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งรวมของข้อมูลจากแผนกต่างๆ ซึ่งถูกจัดเก็บไว้อย่างมีระบบภายในฐานข้อมูลชุดเดียว โดยผู้ใช้งานแต่ละแผนก

สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนกลางนี้เพื่อนำไปประมวลผลรวมกันได้ และการที่มีศูนย์กลางข้อมูลเพียงแหล่งเดียว รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้งานร่วมกันได้จะช่วยแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนของข้อมูล และที่สำคัญ ข้อมูลในฐานะข้อมูลจะไม่ผูกติดกับโปรแกรม กล่าวคือ จะมีความอิสระในข้อมูล (Program-Data Independence) และด้วยแนวคิดของฐานข้อมูลนี้เอง จึงทำให้แก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการประมวลผลด้วยวิธีแฟ้มข้อมูลได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของระบบฐานข้อมูลนี้ผู้ใช้จำเป็นต้องเรียนรู้ถึงกระบวนการจัดการและการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ด้านฐานข้อมูลเป็นอย่างดี

การวิเคราะห์และออกแบบระบบ

โอภาส (2549) กล่าวว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นกระบวนการในการสร้างระบบสารสนเทศขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจและด้วยระบบสารสนเทศในยุคปัจจุบัน นับวันจะทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้นและมีขนาดใหญ่ ดังนั้นโครงการพัฒนาระบบสารสนเทศจึงจำเป็นต้องได้รับการวางแผนที่ดีและหากเป็นโครงการขนาดใหญ่ ยิ่งสมควรได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ถึงแม้ว่าทีมงานจะเป็นที่มีประสบการณ์ก็ตาม

การพัฒนาซอฟต์แวร์ตามปกติแล้วจะประกอบไปด้วยกลุ่มกิจกรรม 3 ส่วนหลักๆ ด้วยกัน คือ การวิเคราะห์ (Analysis), การออกแบบ (Design), และการนำไปใช้ (Implementation) ซึ่งกิจกรรมทั้งสามนี้สามารถใช้งานได้ดีกับโครงการซอฟต์แวร์ขนาดเล็ก ในการที่โครงการของซอฟต์แวร์ขนาดใหญ่ มักจำเป็นต้องใช้แบบแผนการพัฒนาซอฟต์แวร์ตามแนวทางของ SDLC จนครบทุกกิจกรรม

ความรู้เกี่ยวกับ PHP

อนรรฆมนงค์ (2554) ได้ให้คำนิยามว่าภาษา PHP นั้นถูกสร้างขึ้นประมาณกลางปี ค.ศ.1994 โดย Rasmus Lerdorf ชาวเดนมาร์กเป็นผู้เริ่มต้นพัฒนา ซึ่งจุดเริ่มต้นนั้นก็มาจากการต้องการที่จะบันทึก

ข้อมูลผู้ที่ยืมชมโฮมเพจส่วนตัวของเขา โดยแนวคิดก็คือ การเขียนโปรแกรมด้วยภาษา C แต่ต้องการแยกส่วนที่เป็น HTML ออกจากภาษา C และนั่นทำให้เขาได้สร้างโค้ด HTML ขึ้นมาใหม่ และตั้งชื่อว่า Personal Home Page Tools (PHP-Tools)

หลังจากสร้าง PHP ขึ้นมาแล้วเขาได้เริ่มแจกจ่ายโค้ดฟรีออกไป แต่ในช่วงแรก PHP ยังไม่มีความสามารถอะไรมากนัก

ในช่วงกลางปี ค.ศ.1995 เขาได้เพิ่มขีดความสามารถให้ PHP สามารถรับข้อมูลที่ส่งจากฟอร์มของ HTML รวมทั้งสามารถติดต่อกับฐานข้อมูล MySQL ได้

ในปี ค.ศ. 1997 ได้เปิดให้ผู้สนใจเข้าร่วมพัฒนาจึงมีผู้ร่วมพัฒนาอีก 2 คนคือ Zeev Suraski และAndi Gutmans ได้ช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาโค้ดขึ้นมาใหม่ให้ดีขึ้นในหลายๆด้าน ทั้งแก้ไขข้อบกพร่อง, เพิ่มประสิทธิภาพ และเพิ่มเครื่องมือต่างๆ มากขึ้น เช่น เปลี่ยนแปลงไปสูการเขียนโปรแกรมเชิงวัตถุที่สมบูรณ์แบบและสามารถใช้กับ Web Server ได้หลากหลายแพลตฟอร์มจนเป็นที่นิยมในปัจจุบัน

ปัจจุบัน PHP ได้ผ่านการพัฒนามาหลายเวอร์ชันมีเว็บไซต์ทางการของ PHP คือ <http://php.net>. ซึ่งสามารถเข้าไปอัปเดตเวอร์ชันล่าสุด รวมทั้งหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเว็บด้วย PHP ได้ สำหรับเมืองไทยนั้น PHP ได้รับความนิยมในการพัฒนาเว็บไซต์สูงสุด เป็นภาษาเขียนเว็บที่ได้รับความนิยมสูงสุด มีเว็บชื่อดังหลายๆแห่งที่พัฒนาด้วย PHP ตัวอย่างเช่น www.pantip.com เป็นเว็บไซต์ที่โด่งดังที่นิยมของคนไทยก็สร้างด้วยภาษา PHP เป็นหลัก

- กลไกการทำงานของเว็บเพจและไฟล์ PH ด้วยความพิเศษของ PHP ทำให้เพิ่มความสามารถให้เก็บเว็บเพจทั่วไป ดังนั้นจึงเปรียบเทียบการทำงานในรูปแบบทั่วไปกับรูปแบบใหม่ที่ใช้ PHP

- **รูปแบบทั่วไป** กลไกการทำงานของเว็บเพจ
ต่างๆไปที่ภาษา HTML นั้น เมื่อเปิดเว็บเบราว์เซอร์
โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์จะร้องขอให้เว็บเซิร์ฟเวอร์
เว็บเซิร์ฟเวอร์จะส่งไฟล์เว็บเพจ HTML กลับมา
แสดงผลบนหน้าเว็บเบราว์เซอร์

- **รูปแบบที่ใช้ PHP** สำหรับเว็บเพจที่มีภาษา
PHP รวมอยู่ด้วยกันนั้น เมื่อเปิดเว็บเบราว์เซอร์
โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์จะร้องขอให้ PHP ไปยัง
เว็บเซิร์ฟเวอร์จะเรียก PHP engine ขึ้นมาแปลไฟล์
PHP และ ติดต่อกับฐานข้อมูล แล้วส่งผลลัพธ์ที่ได้
จากการแปลและประมวลผลเป็นภาษา HTML
ทั้งหมด กลับไปยังเว็บเบราว์เซอร์ให้ผู้ใช้ได้นำไปใช้
งานต่อไป สำหรับภาษาในกลุ่ม Server-Side Script
อื่นๆ เช่น ภาษา CGI, ASP, ASP.NET, PHP, JPS ก็
จะทำงานด้วยกลไกการทำงานคล้ายๆ กันต่างกัน
เพียงแค่ตัวภาษาเท่านั้น

- **ความสามารถของ PHP** เนื่องจาก PHP มี
ความสามารถมากมาย ดังนั้น ผู้เขียนจึงจัดหมวดหมู่
ของความสามารถที่ PHP สามารถทำได้ออกเป็น 3
หมวดหมู่ ดังนี้

- **ความสามารถพื้นฐาน** เป็นความสามารถขั้น
พื้นฐานที่ภาษาสคริปต์ต่างๆ ไปต้องทำได้ ได้แก่

- **สร้างฟอร์มโต้ตอบ หรือรับส่งข้อมูลกับผู้ใช้ได้**
ตัวอย่างเช่น PHP นั้นช่วยให้เราสร้างฟอร์ม
เพื่อรับข้อมูลกับผู้ใช้งาน, ใช้งาน Cookies เพื่อ
แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ใช้งานกับเว็บเซิร์ฟเวอร์

- **แทรกโค้ด PHP เข้าไประหว่างโค้ดภาษา HTML**
ได้ทันที ทำได้ง่ายเพียงแค่พิมพ์แทรก
เครื่องหมายพิเศษเข้าไประหว่างส่วนที่เป็นภาษา
HTML ก็จะทำให้สามารถเพิ่มขั้นทันที

- **ฟังก์ชันสนับสนุนการทำงาน** PHP มีฟังก์ชัน
มากมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อความอักขระ
และ Pattern matching (เหมือนกับภาษา Perl)
และสนับสนุนตัวแปร Scalar, Array, Associative,
Array นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดโครงสร้างข้อมูล

รูปแบบอื่นๆ ที่สูงขึ้นไปได้ (เช่นเดียวกับภาษา C
หรือ Java)

- **ความสามารถในการติดต่อกับฐานข้อมูล**
การสร้างเว็บไซต์ส่วนใหญ่จะมีการรับส่งข้อมูลกับ
ผู้ใช้งาน เช่น ผู้ใช้งานกรอกข้อมูลเพื่อสมัครสมาชิก,
การล็อกอินเข้าใช้งานระบบ, การซื้อขายสินค้า
ออนไลน์ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนต้องมีใช้งานฐานข้อมูลเพื่อ
ทำให้ข้อมูลถูกจัดการอย่างถูกต้อง และมี
ประสิทธิภาพ สามารถจัดเก็บและแสดงผลทางเว็บ
เพจได้อย่างถูกต้องสวยงาม ซึ่งภาษา PHP มีข้อดีกว่า
ภาษาอื่นที่สามารถรองรับการใช้งานฐานข้อมูลได้
มากมาย สำหรับฐานข้อมูลที่ PHP สามารถเชื่อมต่อ
ได้ ได้แก่ Access, dBase, Empress Informix,
InterBase Solid, PostgreSQL, My SQL, Oracle,
SQLServer, Unix dbm, Velocis

- **ความสามารถขั้นสูง** นอกเหนือจาก
ความสามารถที่กล่าวไปแล้ว PHP ยังมีความสามารถ
ในด้านอื่นๆ อีกโดยสรุปได้ดังนี้

- **สนับสนุนการติดต่อกับโปรโตคอลได้**
หลากหลาย PHP สามารถเชื่อมต่อกับโปรโตคอล
อื่นๆเช่น IMAP, SNMP, NNTP, POP3 และ HTTP
และสามารถปิดพอร์ตการเชื่อมโยง (Socket) หรือ
สื่อสารโต้ตอบแบบอินเตอร์แอคทีฟโดยผ่าน
โปรโตคอลอื่นๆได้ด้วย

- **สามารถทำงานได้กับฮาร์ดแวร์ทุกระดับ**
เนื่องจาก PHP จะถูกประมวลผลและทำงานอยู่บน
เว็บเซิร์ฟเวอร์ ดังนั้น โปรแกรมที่เขียนด้วย PHP ที่มี
ขนาดใหญ่ และซับซ้อนเพียงใดก็จะสามารถ
ประมวลผลได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้กับเครื่อง
คอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพสูงเท่านั้น ฮาร์ดแวร์ใน
ระดับใดก็สามารถใช้ได้

- **องค์ประกอบของการเขียนสคริปต์ PHP** ซึ่ง
ในการเขียน PHP นั้นสิ่งที่มีเพื่อใช้ในการเขียน
คือ

- **เซิร์ฟเวอร์** ในการใช้งานเบื้องต้นก็ใช้ PC ที่
กำลังเขียนหน้าที่เป็นเซิร์ฟเวอร์ก็ได้ หากเป็นเว็บไซต์

ที่ทำงานจริงจะต้องเป็นคอมพิวเตอร์ที่มีคุณสมบัติ
เยี่ยมแยกต่างหาก

- **ไคลเอนท์** สำหรับไคลเอนท์ก็คือ เครื่องของ
ผู้ใช้งาน ในการศึกษาด้วยตนเอง อาจจะทำให้ไคลเอนท์
กับเซิร์ฟเวอร์เป็นเครื่องหมายเดียวกันไปเลย

- **โปรแกรม Web Server** เป็นซอฟต์แวร์ที่ทำให้
ให้เซิร์ฟเวอร์กลายเป็นเซิร์ฟเวอร์นั่นคือ พร้อมรองรับ
การใช้งานจากไคลเอนท์หลายๆ ตัวพร้อมกัน สำหรับ
โปรแกรม Web Server ที่นิยมกันก็คือ Apache
PWS (Personal Web Server) และ IIS (Microsoft
internet information Server)

- **โปรแกรม Text Editor** เป็นซอฟต์แวร์ที่เรา
ใช้พิมพ์และแก้ไขสคริปต์ในภาษา PHP ซึ่งมีให้เลือก
หลายโปรแกรม เช่น Notepad, FrontPage,
Dreamweaver และ Edit Plus เป็นต้น

- **PHP Script Language** คือคำสั่งภาษา
PHP ที่จะเขียนนั่นเอง

- **โปรแกรม Database Server** เป็นซอฟต์แวร์
ที่ทำงานบนเซิร์ฟเวอร์ ทำให้เซิร์ฟเวอร์ให้บริการ
เกี่ยวกับฐานข้อมูลได้ สำหรับโปรแกรม Database
Server ที่นิยมกันก็คือ MySQL, Postgre SQL, SQL
Server

- **โปรแกรม Database Manager** เป็น
ซอฟต์แวร์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการ
ระบบฐานข้อมูล ทั้งนี้โปรแกรม Database Server
บางตัว เช่น MySQL ไม่ได้สร้างส่วนที่จัดการ, สร้าง,
แก้ไข Database เหมือน Microsoft Access ทำให้
จำเป็นต้องมีผู้ช่วยที่คอยจัดการเกี่ยวกับฐานข้อมูล
ซึ่งก็คือ PHPMyAdmin พัฒนาขึ้นด้วยภาษา PHP
เพื่อใช้ในการจัดการ MySQL โดยเฉพาะ

เนื่องจาก PHP เป็นภาษา Script Language
ดังนั้น คำสั่งต่างๆ จึงเก็บอยู่ในไฟล์ที่เรียกว่า สคริปต์
(Script) โดเมนภาษาจัดอยู่ในกลุ่ม Server-Side
Script นั่นคือ ภาษานั้นจะถูกประมวลผลบนเครื่อง
เซิร์ฟเวอร์เช่นเดียวกับ CGI, ASP, ASP.NET, PHP,
JSP เป็นต้น การใช้งานโปรแกรมในกลุ่มนี้ต้องอาศัย

ตัวแปลชุดคำสั่ง ซึ่งจะเก็บอยู่ในเซิร์ฟเวอร์เพื่อแปล
คำสั่งส่งกลับไปยังเครื่องไคลเอนท์ในรูปแบบไฟล์ HTML

วิธีการวิจัย

- ศึกษาหลักการ ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา
เว็บไซต์ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- นำผลจากการศึกษา มาประมวลผลแล้วกำหนด
กรอบความคิดสำหรับวิจัย

- กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา

- สร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ความ
ต้องการและแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบเว็บไซต์
การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบ
เมืองพิษณุโลก

- ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่
ได้ทำการสุ่มตัวอย่างไว้

- วิเคราะห์แปลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
และแบบสอบถาม

- นำต้นร่างของแบบสอบถามเสนอต่อ
ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงในด้าน
เนื้อหาโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อ
คำถาม (index of congruence) ด้านความตรงของ
เนื้อหา (Content Validity) คือการหาความ
สอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับ
จุดประสงค์ (Index of Item - Objective
Congruence หรือ IOC) สุรวาท (ไม่ระบุปี)

$$\text{โดยใช้สูตร } IOC = \frac{ER}{N}$$

เมื่อ ER แทน ผลรวมของคะแนนการพิจารณา
ของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป
แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์นั้น แสดง
ว่า ข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้

ผลของการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ค่า
IOC ไม่ต่ำกว่า 0.80 เกือบทุกข้อ มีบางข้อที่ต้องทำ
การปรับปรุงแก้ไข โดยภาพรวมแบบสอบถามมี

ความสอดคล้อง ภาษาที่ใช้เหมาะสม เข้าใจง่าย ข้อ
คำถามตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดี

- พิจารณาปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมอีกครั้ง จนได้เครื่องมือฉบับสมบูรณ์ แล้วนำออกไปใช้
กับกลุ่มตัวอย่าง

- ออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการ
ข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก
ด้วยภาษา PHP และใช้ MySQL เป็นฐานข้อมูล

- ทดสอบและแก้ไขปรับปรุงระบบ รวมทั้งใช้
แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้
ระบบ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของ
บุญชม (2547) 5 ระดับทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ และ
จัดทำเอกสารรายงานการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชากรที่ใช้
บริการรถโดยสารสาธารณะ ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่
แท้จริงของผู้ใช้บริการ

ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างตาม
ความเหมาะสมคือจำนวน 400 คนโดยการสุ่ม
ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง(purposive sampling)
โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มที่เคยใช้หรือใช้บริการรถ
โดยสารสาธารณะ

2. เครื่องมือในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์ความต้องการรูปแบบของ
เว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะ
รอบเมืองพิษณุโลกเชิงลึก และนำผลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์มาสร้างแบบสอบถาม

- แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบเว็บไซต์การ
ให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมือง
พิษณุโลกโดยกำหนดคำถามที่ผู้วิจัยต้องการทราบใน
เรื่องรูปแบบและเนื้อหาของเว็บไซต์ฯ ตาม
วัตถุประสงค์

- แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้เว็บไซต์
การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบ

เมืองพิษณุโลก โดยเป็นแบบสอบถามเพื่อทำการ
ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้เว็บไซต์ มีรูปแบบของ
แบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ
ของผู้ใช้เว็บไซต์การให้บริการรถโดยสารสาธารณะ
รอบเมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด
มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ทำการสร้าง
แบบสอบถามโดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
เนื้อหาแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญอย่าง
ไม่เป็นทางการ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการ วิจัย

คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก
แบบสอบถามมาทำการแปลงคำตอบในแต่ละข้อลงใน
เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย
ใช้โปรแกรม SPSS for Windows version 11.5
เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ
ซึ่งเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของบุญชม
(2547)มาใช้ในการแปลความหมายดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 -5.00 หมายถึงผู้ที่ต้องมีความ
พึงพอใจในระดับมากที่สุด

- ค่าเฉลี่ย 3.51 -4.50 หมายถึงผู้ที่ต้องมีความ
พึงพอใจในระดับมาก

- ค่าเฉลี่ย 2.51 -3.50 หมายถึงผู้ที่ต้องมีความ
พึง

พอใจในระดับปานกลาง

- ค่าเฉลี่ย 1.51 -2.50 หมายถึงผู้ที่ต้องมีความ
พึงพอใจในระดับน้อย

- ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.50 หมายถึงผู้ที่ต้องมีความ
พึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ความต้องการรูปแบบของเว็บไซต์ฯ สามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ปัญหาที่พบในปัจจุบันของผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะคือ การให้บริการข้อมูลการเดินทางกับผู้ให้บริการไม่ทั่วถึงและยังไม่มีเว็บไซต์สำหรับการให้บริการด้านข้อมูล

- ประเด็นที่ 2 การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้บริการ โดยการสอบถามกับพนักงานขับรถ ผู้ใช้บริการที่อยู่แถวนั้นหรือสังเกตจากป้ายหน้ารถ ซึ่งทำให้การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้บริการเกิดความล่าช้า

- ประเด็นที่ 3 ข้อมูลที่จำเป็นในการนำมาจัดทำเว็บไซต์ ได้แก่ข้อมูลจุดผ่านรถ ข้อมูลสายการเดินทาง ข้อมูลเส้นทางเดินทาง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะทำให้

ผู้ให้บริการทราบถึงข้อมูลเส้นทางที่ต้องการ ด้วยการค้นหาจากจุดต้นทาง และปลายทาง

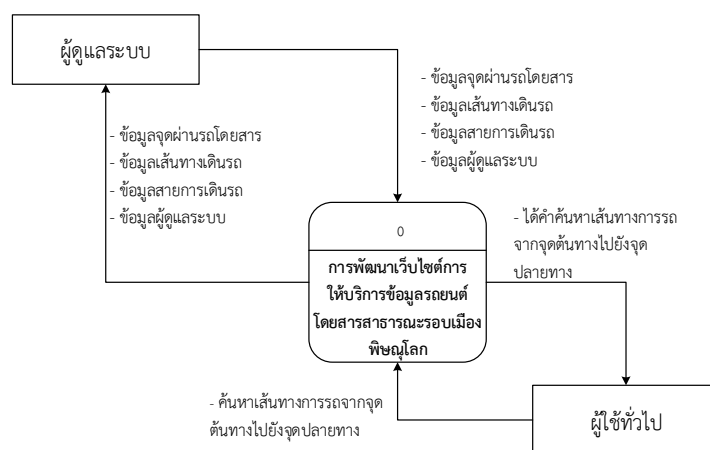
2. ผลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบเว็บไซต์ฯ เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงสรุปพบว่า ด้านข้อมูลและเนื้อหา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการโดยภาพรวมในระดับมากที่สุด ส่วนด้านรูปแบบ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการโดยภาพรวมในระดับมากที่สุด

3. จากการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้ความพึงพอใจของผู้ใช้เว็บไซต์การให้บริการรถโดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก จำนวน 3 ด้าน โดยข้อมูลเชิงสรุปพบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีระดับคะแนน 4.39 อยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

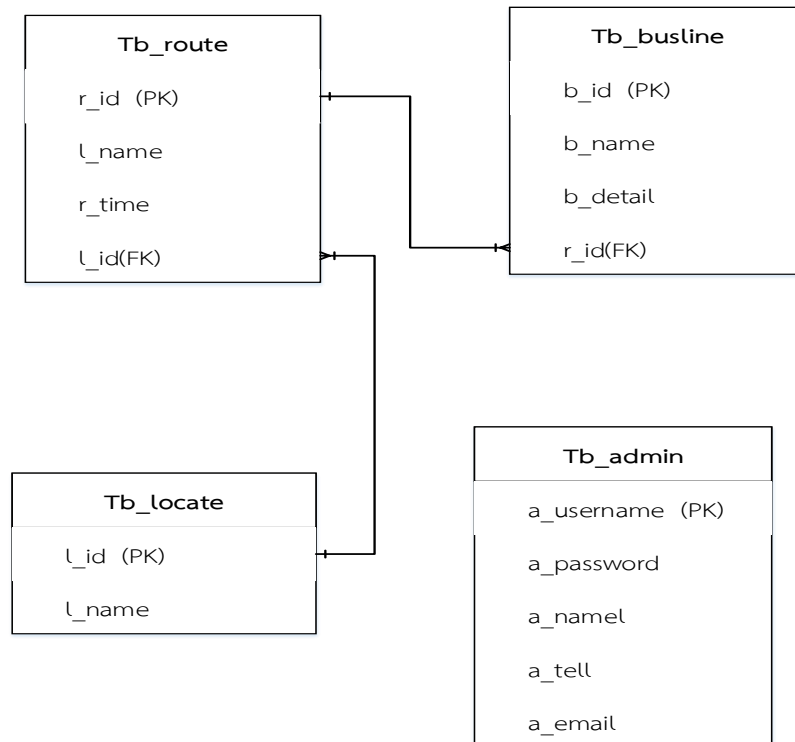
ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจผู้ใช้เว็บไซต์ฯ

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ด้านเนื้อหา	4.32	1.240	มาก
ด้านง่ายต่อการเข้าใช้งาน	4.46	0.997	มาก
ด้านการรับบริการ	4.40	1.028	มาก
ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน	4.39	1.088	มาก

ผลการวิเคราะห์และออกแบบเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก



ภาพที่ 2 แสดงแผนภาพโครงสร้างบริบท (Context Diagram)



ภาพที่ 3 แสดง ER-Diagram



ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างหน้าตาของเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก



ค้นหาเส้นทางของคุณจากสายการเดินรถ

จุดขึ้นรถ: สถานีรถไฟ | ปลายทาง: บ้านใหม่ | ค้นหาที่ผ่าน *เลือกจุดปลายทางของคุณ..!!

ผลการค้นหาเส้นทางเดินรถ

จุดขึ้นรถ	ปลายทาง
สถานีรถไฟ	บ้านใหม่

รายการที่	สายเดินรถ	เส้นทางเดินรถ	เวลาเดินรถ	รายละเอียด
9	สายที่ 2223	บขส.2 - บขส.1 - นึกขี - โคมมธุณ - ม.สาธิต - ชาญเวชกิจ - มหุมทอง - รพ.พุทธ - สถานีรถไฟ - หอ นาฬิกา - รพ.อิมเมอรั - นมัสโคส - วัลสศักดิ์น้ำมัน - บ้านใหม่ - ท่าเรือ - รังน้ำคู่ - วัลชวา - วัลชวาง - นางกระพุ่ม	ออก พล. 5.50น. 7.30น. 8.30น. 9.40น. 11.10น. 12.30น. 13.30น. 15.00น. 15.40น. 16.30น. 17.30น. ออก นางกระพุ่ม 6.00น. 6.50น. 7.50น. 9.20น. 10.20น. 11.30น. 12.50น. 14.00น. 15.30น. 17.00น.	ดูรายละเอียด

กลับไปที่หน้าหลัก

ภาพที่ 5 แสดงผลลัพธ์จากการการค้นหาข้อมูลของผู้ใช้เว็บไซต์ฯ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

รูปแบบระบบและระบบฐานข้อมูลช่วยทำให้ระบบง่ายต่อการเข้าใช้งานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกวินและบุญรัตน์(2555) ได้ศึกษาเรื่องระบบนำทางสำหรับรถประจำทางบนโทรศัพท์มือถือ ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ โดยระบบมีส่วนติดต่อผู้ใช้ สามารถกำหนดตำแหน่ง สามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ น่าเชื่อถือ ช่วยให้ผู้ใช้โดยสารรถประจำทางสามารถเดินทางได้สะดวก รวดเร็วในการค้นหาข้อมูล ตรงกับด้านการรับบริการ การง่ายต่อการใช้งานและเนื้อหาสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิศักดิ์(2543) ได้ศึกษาเรื่องระบบตรวจสอบเส้นทางเดินรถประจำทางบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ WAP โดย

ระบบมีการจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดรถประจำทาง ข้อมูลเส้นทางเดินรถประจำทาง สามารถค้นหาข้อมูลรถประจำทาง จากสถานที่หลักๆ ที่ต้องการไปและค้นหาจากสถานที่ต้นทางกับปลายทางที่ต้องการไป ทำให้ระบบมีประสิทธิภาพในการค้นหาและแสดงรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับรถประจำทางแก่ผู้ใช้งานได้อย่างถูกต้อง

สรุป

จากการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาเว็บไซต์การให้บริการข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลก โดยมีกระบวนการ ดังนี้

- ผู้ดูแลระบบ สามารถเพิ่ม ลบ แก้ไขและค้นหาข้อมูลจุดผ่านรถ ข้อมูลเส้นทางเดินรถ ข้อมูลสายการเดินรถและข้อมูลผู้ดูแลระบบ

- ผู้ใช้ทั่วไป สามารถค้นหาเส้นทางการรถจากจุดต้นทางไปยังจุดปลายทางได้ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงและสืบค้นข้อมูลรถยนต์โดยสารสาธารณะรอบเมืองพิษณุโลกได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ 4.39 อยู่ในระดับมาก โดยทั้ง 3 ด้านคือด้านเนื้อหา ด้านง่ายต่อการเข้าใช้งานและด้านการรับบริการ มีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องข้อมูลหลากหลาย มีความทันสมัย มีความถูกต้อง ชัดเจนน่าเชื่อถือ ครอบคลุมกับความต้องการ ความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล

การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ง่ายต่อการค้นหา รูปแบบระบบมีความสวยงาม สามารถสืบค้นข้อมูลได้ตามต้องการ ผลลัพธ์ของการสืบค้นสัมพันธ์กับค่าที่สืบค้น และความเร็วในการเรียกใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

- ควรเพิ่มเงื่อนไขการค้นหาในรูปแบบการต่อสายเดินรถ ในกรณีที่เส้นทางที่ผู้ใช้เลือกไม่มีสายการเดินรถผ่านใน 1 สาย

- ควรเพิ่มการนำเสนอเส้นทางที่ผู้ใช้เลือก ในรูปแบบแผนที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยได้รับเงินอุดหนุนภายใต้โครงการยกระดับปริญญาโทเป็นงานวิจัยตีพิมพ์ งานสร้างสรรค์ และงานบริการวิชาการสู่ชุมชน ประจำปี 2558 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

กวินและบุญรัตน์. (2555). ระบบนำทางสำหรับรถ

ประจำทางบนโทรศัพท์มือถือแอนดรอยด์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัยเกษตร

ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

ณรงค์ ป้อมหลักทองและคณะ. (2555). รายงานการวิจัยโครงการมาตรฐานด้านความปลอดภัยของรถในระบบรถโดยสารประจำทาง: การกำหนดมาตรฐานการบังคับใช้และการตรวจสอบ.

กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2547). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. สุวีริยาสาส์น, กรุงเทพมหานคร. 419 น. สิงหะ ฉวีสุข และสุนันทา วงศ์จตุรภัทร. (2555).

ทฤษฎีการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ.

สืบค้นจาก <http://journal.it.kmitl.ac.th>.

สุรวาท ทองบุ. (มปป.). การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ. สืบค้นจาก <http://www.rmu.ac.th/~surawart/elearning/content/lesson8/801.html>.

อดิศักดิ์ ศรีเมือง. (2543). ระบบตรวจสอบเส้นทางเดินรถ ประจำทางบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ WAP. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. กรุงเทพมหานคร.

อนรรฆวงศ์ คุณมณี. (2554). Basic & workshops PHP. ไอทีซี. นนทบุรี. 448 น.

อรุณรัตน์ ชินวรรณ. (2553). สื่อประชาสัมพันธ์ (Publicrelation media). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2549). การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (System Analysis and Design). ซีเอ็ดยูเคชั่น. กรุงเทพมหานคร. 416น.

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2551). ระบบฐานข้อมูล. ซีเอ็ดยูเคชั่น. กรุงเทพมหานคร. 432 น.

Davis, F. D. (1989). Perceived use fullness, Perceived Ease of use and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*. 13(3), 319-339.

Rogers, E. (1983). *Diffusion of Innovations*. 3rd Ed. New York: Free Press.

การดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ในสารละลายด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว

Adsorption of Fe (III) Ion in Aqueous Solution by Pectin from Lime Peel

หทัยรัตน์ สุขเปรียบพร้อม^{1*}, วาทีณี จันมี², อุมาลี นามดวง³, วิลัย กตัญญู⁴ และ พรพรรณ รศหอม⁵
Hatairat Sukpreabprom^{1*}, Watinee Chanmee², Umalee Namdaung³, Wilai Katanyoo⁴
and Pornphan Roshom⁵

^{1,2,3} สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^{4,5} สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^{1,2,3} Program in Chemistry, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

^{4,5} Program in Science, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: hatairat278@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ในสารละลายด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว โดยทำการทดลองแบบแบตช์ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูดซับ ได้แก่ ปริมาณเพคติน (0.1-0.5 กรัม) เวลาในการดูดซับ (10-300 นาที) และความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) (2-5 มิลลิโมลาร์) ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณเพคตินที่เหมาะสมในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เท่ากับ 0.5 กรัม การดูดซับเริ่มเข้าสู่สมดุลที่เวลา 40 นาที โดยมีประสิทธิภาพในการดูดซับประมาณร้อยละ 81.05 และการเพิ่มความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) มีผลทำให้ความสามารถในการดูดซับเพิ่มสูงขึ้นจาก 0.164 ถึง 0.335 มิลลิโมลต่อกรัม นอกจากนี้ยังทำการศึกษาไอโซเทอมของการดูดซับโดยศึกษาจากไอโซเทอมของแลงเมียร์และไอโซเทอมของฟรุนดลิช พบว่าไอโซเทอมของการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) นี้สอดคล้องกับไอโซเทอมของแลงเมียร์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R^2) เท่ากับ 0.9106 และมีค่าความสามารถในการดูดซับแบบชั้นเดียวสูงสุด (q_m) เท่ากับ 0.484 มิลลิโมลต่อกรัม

คำสำคัญ: เพคติน เปลือกมะนาว ไอออนเหล็ก (III) การดูดซับ ไอโซเทอม

Abstract

This research aimed to study the adsorption of Fe (III) ion in aqueous solution by pectin from lime peel using batch experiment. The effects of amount of pectin (0.1-0.5 g), contact time (10-300 min) and initial concentration of Fe (III) ion (2-5 mM) on the adsorption were investigated. The results revealed that the appropriate amount of pectin for adsorption of Fe (III) ion was 0.5 g. The adsorption reached equilibrium at 40 min with the efficiency of adsorption about 81.05%. Also, an increasing initial concentration of Fe (III) ion increased adsorption capacity from 0.164 to 0.335 mmol/g. Furthermore, the Langmuir and Freundlich isotherms were applied to describe the adsorption equilibrium data. It was found that the adsorption isotherm of Fe (III) ion fitted to the Langmuir isotherm ($R^2 = 0.9106$). The maximum monolayer adsorption capacity (q_m) was 0.484 mmol/g.

Keywords: Pectin, Lime peel, Iron (III) ion, Adsorption, Isotherm

บทนำ

น้ำถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดโดยเฉพาะมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการใช้น้ำเพื่อประโยชน์ในด้านการอุปโภคและบริโภค การคมนาคม การเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม จึงส่งผลให้น้ำในแหล่งน้ำมีสิ่งปนเปื้อนเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากแร่ธาตุที่มีในธรรมชาติและจากสารเคมีที่ถูกใช้ในภาคอุตสาหกรรมและในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ น้ำผิวดิน และน้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาล ในปัจจุบันแหล่งน้ำบาดาลถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างมาก (พัชรินทร์, 2549) แต่เนื่องจากน้ำบาดาลไหลผ่านชั้นดินชั้นหินใต้ดิน จึงอาจจะละลายเอาแร่ธาตุต่างๆ เช่น เหล็ก แมงกานีส เป็นต้น เข้ามาเจือปนกับน้ำ ทำให้น้ำบาดาลมีคุณภาพต่ำลงและไม่ปลอดภัยต่อการนำมาใช้อุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน ในกรณีที่น้ำบาดาลมีเหล็กปนเปื้อนอยู่ในปริมาณมากจะทำให้น้ำมีสีน้ำตาลแดงหรือแดง มีกลิ่นสนิมเหล็ก นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดคราบเกาะตามเสื้อผ้า และยังส่งผลทำให้ท่อน้ำอุดตันเนื่องจากเกิดสนิมขึ้นอีกด้วย ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยในการอุปโภคและบริโภคน้ำบาดาลจึงจำเป็นต้องกำจัดเหล็กและสิ่งปนเปื้อนอื่นๆ ออกจากน้ำเสียก่อน (รัตนา และคณะ, 2551)

วิธีการกำจัดโลหะในน้ำมีอยู่มากมาย เช่น การตกตะกอนด้วยสารเคมี การแลกเปลี่ยนไอออน การแลกเปลี่ยนไอออนด้วยเรซิน (Kyzas, 2012) การกรอง การสกัด และการดูดซับ (พอดา, 2547) เป็นต้น การดูดซับเป็นวิธีหนึ่งที่ได้รับความสะดวกและถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย ต้นทุนในการดำเนินการต่ำ ใช้เวลาไม่นาน และใช้สถานที่ไม่มาก (Sukpreabprom et al., 2014) สำหรับตัวดูดซับที่นิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลายคือ ถ่านกัมมันต์ แต่ถ่านกัมมันต์มีราคาแพง ดังนั้นปัจจุบันจึงนิยมนำวัสดุชีวภาพหรือวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาพัฒนาเป็นตัวดูดซับ เช่น แกลบ ชังข้าวโพด ชี้อ้อย กากกาแฟ

กากถั่ว เปลือกของพืช เปลือกหรือกระดองสัตว์ และผักตบชวา เป็นต้น (รวินทร์ และโกวิทย์, 2554)

เพคตินจัดเป็นสารประกอบโพลีแซคคาไรด์ที่พบตามธรรมชาติซึ่งทำหน้าที่เป็นโครงสร้างของเซลล์และเป็นสารสำคัญที่พบบริเวณมิดเดิลลามেলা (middle lamella) ที่ยึดเหนี่ยวเซลล์เข้าด้วยกัน โดยจับกับเซลลูโลส เฮมิเซลลูโลส และไกลโคโปรตีนของผนังเซลล์พืช (ชินานานู และสมัชฌ์, 2556) สารประกอบเพคตินเป็นโพลีเมอร์สายยาวของกรดกาแลคทูโลนิก (D-galacturonic acid) เชื่อมต่อกันด้วยพันธะแอลฟา 1,4 ไกลโคซิดิก (α -1,4 glycosidic) (องอาจ, 2553) เพคตินเป็นสารที่สกัดได้จากเปลือกผักและผลไม้หลายชนิด เช่น แอปเปิ้ล ฝรั่ง พืชตระกูลส้ม และมะนาว เป็นต้น จากข้อมูลข้างต้นทางคณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำเพคตินที่สกัดจากเปลือกมะนาวมาปรับใช้เป็นตัวดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ซึ่งถือเป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาทำให้เกิดประโยชน์โดยนำมาใช้เป็นตัวดูดซับที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเพคตินที่สกัดได้จากเปลือกมะนาวมาใช้เป็นตัวดูดซับเพื่อดูดซับไอออนของเหล็ก (III) โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูดซับ ได้แก่ ปริมาณเพคติน เวลาในการดูดซับ และความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) รวมทั้งศึกษาไอโซเทอมของการดูดซับ เพื่อหาสภาวะที่เหมาะสมสำหรับการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ได้ดีที่สุด

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในปัจจุบันได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการนำวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร เช่น เปลือกพืช เปลือกสัตว์ แกลบ ฟางข้าว และกะลามะพร้าว เป็นต้น (ไกรศรี, 2551) มาผลิตเป็นตัวดูดซับเพื่อใช้ในการกำจัดโลหะหนักออกจากน้ำเสีย ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้ สัมพันธ์ และคณะ (2556) ได้

ทำการศึกษาดูดซับโลหะหนักด้วยสารสกัดจากเปลือกส้มโอ พบว่าเพคตินที่สกัดจากเปลือกส้มโอและตกตะกอนด้วยเอทานอลเข้มข้น 75%v/v มีความสามารถในการดูดซับ Pb^{2+} และ Cr^{6+} ได้ดีที่สุดในเพคตินปริมาณ 2.5 และ 0.5 กรัม ตามลำดับ รัตนาและคณะ (2551) ได้ใช้โคโตซานเมมเบรนมากำจัดเหล็กในน้ำบาดาลสังเคราะห์ ผลการทดลองพบว่าโคโตซานเมมเบรนมีประสิทธิภาพในการดูดซับเหล็กสูง Sirichote et al. (2002) ทำการศึกษาดูดซับไอออนเหล็ก (Fe^{3+}) บนถ่านกัมมันต์ที่เตรียมจากขานอ้อย เปลือกกล้วย และกะลามะพร้าว พบว่าปริมาณไอออนเหล็กที่ถูกดูดซับสูงสุดบนถ่านกัมมันต์จากขานอ้อย เปลือกกล้วย และกะลามะพร้าวมีค่าเท่ากับ 0.66, 0.41, 0.18 มิลลิโมลต่อกรัม ตามลำดับ นอกจากนี้ Annadurai et al. (2003) ได้ใช้เปลือกกล้วยและเปลือกส้มมาดูดซับโลหะหนัก ได้แก่ Cu^{2+} , Co^{2+} , Ni^{2+} , Zn^{2+} และ Pb^{2+} พบว่าทั้งเปลือกกล้วยและเปลือกส้มมีความสามารถในการดูดซับโลหะหนักลดลงตามลำดับดังนี้ $Pb^{2+} > Ni^{2+} > Zn^{2+} > Cu^{2+} > Co^{2+}$ จากการศึกษาทางวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่าวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นตัวดูดซับโลหะหนักในน้ำเสีย ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหามลพิษในแหล่งน้ำได้ และถือเป็นการช่วยกำจัดของเหลือทิ้งทางการเกษตรโดยการนำมาสร้างคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิธีการวิจัย

การเตรียมตัวดูดซับ

นำเปลือกมะนาวที่เหลือจากการคั้นน้ำมาล้างทำความสะอาดด้วยน้ำ แล้วนำมาบดให้มีขนาดเล็กลงด้วยเครื่องบด นำไปต้มในเอทานอล 95% ในอัตราส่วน 1:1 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร ที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 นาที กรองโดยใช้ผ้าขาวบาง นำไปล้างด้วยน้ำแล้วบีบน้ำออก ทำซ้ำเช่นนี้อีก 3 ครั้ง นำไปอบให้แห้งที่อุณหภูมิ 65 องศา

เซลเซียส แล้วนำไปชั่งน้ำหนัก จากนั้นนำเปลือกมะนาวบดแห้งที่เตรียมได้มาทำการสกัดเพคตินต่อไป

การสกัดเพคติน เริ่มต้นจากนำเปลือกมะนาวบดแห้งใส่บีกเกอร์ เติมกรดไฮโดรคลอริกเข้มข้น 0.05 โมลาร์ ในอัตราส่วน 1:12 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร นำไปสกัดในอ่างน้ำควบคุมอุณหภูมิที่ 95 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 60 นาที กรองผ่านผ้าขาวบาง แล้วนำเปลือกมะนาวที่กรองได้มาสกัดซ้ำอีกครั้งทำเช่นเดียวกับครั้งแรก จากนั้นนำสารละลายที่กรองได้ทั้ง 2 ครั้งมารวมกัน ทำการตกตะกอนเพคตินโดยเติมเอทานอล 95% ในอัตราส่วน 1:1 โดยปริมาตร เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 15 ชั่วโมง ทำการกรองแยกเอาตะกอนเพคตินด้วยผ้าขาวบางและล้างตะกอนด้วยเอทานอล 95% จำนวน 3 ครั้ง ตามด้วยอะซิโตนเข้มข้น 50% จำนวน 3 ครั้ง นำเพคตินมาอบให้แห้งที่อุณหภูมิ 65 องศาเซลเซียส (ชานูวัฒน์ และคณะ, 2556) บดให้เป็นผงแล้วนำไปร่อนผ่านตะแกรงขนาด 80 mesh จากนั้นนำเพคตินที่สกัดได้ไปศึกษาดูดซับต่อไป

การเตรียมสารละลายไอออนของเหล็ก (III)

สารละลายไอออนของเหล็ก (III) เข้มข้น 5 มิลลิโมลาร์เตรียมจาก $FeCl_3 \cdot 6H_2O$ 0.6758 กรัม ละลายในน้ำกลั่นจากนั้นปรับปริมาตรด้วยการเติมน้ำกลั่นลงในขวดวัดปริมาตรขนาด 500 มิลลิลิตร

การดูดซับสารละลายไอออนของเหล็ก (III)

การทดลองแบบแบตช์ถูกนำมาใช้ศึกษาดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ในสารละลายด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว (Sukpreabprom et al., 2014) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูดซับ และไอโซเทอมของการดูดซับ

การศึกษามวลของปริมาณเพคตินที่มีต่อการดูดซับ ทำโดยชั่งเพคตินปริมาณ 0.1, 0.2, 0.3, 0.4 และ 0.5 กรัม ใส่ในขวดรูปชมพู่ขนาด 125 มิลลิลิตร เติมสารละลายไอออนของเหล็ก (III) ความเข้มข้น 5 มิลลิโมลาร์ ปริมาตร 50 มิลลิลิตรจากนั้นนำมาเขย่าด้วยเครื่องเขย่า (Stuart รุ่น SSL1) ด้วยความเร็ว 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 5 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิห้องกรอง

เพคตินออกด้วยกระดาษกรองเบอร์ 1 วิเคราะห์หาความเข้มข้นของสารละลายไอออนเหล็ก (III) ที่เหลือจากการดูดซับโดยใช้เครื่องยูวี-วิสิเบิลสเปกโทรโฟโตมิเตอร์ (Shanghai Metash รุ่น UV-5100) ที่ความยาวคลื่น 525 นาโนเมตร และนำค่าที่ได้มาคำนวณหาร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับ ตามสมการที่ (1)

$$\% \text{Adsorption} = \left(\frac{C_0 - C_e}{C_0} \right) \times 100 \quad (1)$$

เมื่อ C_0 คือ ความเข้มข้นเริ่มต้นของสารละลายไอออนเหล็ก(III) (มิลลิโมลาร์)

C_e คือ ความเข้มข้นของสารละลายไอออนเหล็ก (III) ที่สภาวะสมดุล (มิลลิโมลาร์)

การศึกษาผลของเวลาที่มีต่อการดูดซับ ทำโดยใช้ปริมาณเพคตินที่เหมาะสมตามผลที่ได้จากการทดลองข้างต้น เติมสารละลายไอออนของเหล็ก (III) ความเข้มข้น 5 มิลลิโมลาร์ ปริมาตร 50 มิลลิลิตร จากนั้นนำมาเขย่าด้วยความเร็ว 150 รอบต่อนาที เป็นเวลา 10, 20, 30, 40, 60, 90, 120, 180, 240 และ 300 นาที ที่อุณหภูมิห้อง กรองเพคติน ออก วิเคราะห์หาความเข้มข้นของสารละลายไอออนเหล็ก(III) ที่เหลือจากการดูดซับ แล้วนำค่าที่ได้มาคำนวณหาร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับ ตามสมการที่ (1)

การศึกษาผลของความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก(III) ที่มีต่อการดูดซับ ทำการทดลองที่ความเข้มข้น 2, 3, 4 และ 5 มิลลิโมลาร์ โดยเลือกใช้ปริมาณเพคตินที่เหมาะสมและเวลาในการดูดซับจากผลการทดลองข้างต้น นำมาเขย่าด้วยความเร็ว 150 รอบต่อนาที ที่อุณหภูมิห้อง วิเคราะห์หาความเข้มข้นของสารละลายไอออนเหล็ก (III) ที่เหลือจากการดูดซับ

แล้วนำค่าที่ได้มาคำนวณหาความสามารถในการดูดซับ ตามสมการที่ (2)

$$q_e = \left(\frac{C_0 - C_e}{W} \right) \times V \quad (2)$$

เมื่อ q_e คือ ความสามารถในการดูดซับไอออนเหล็ก (III) ของเพคตินจากเปลือกมะนาวที่สภาวะสมดุล (มิลลิโมลต่อกรัม)

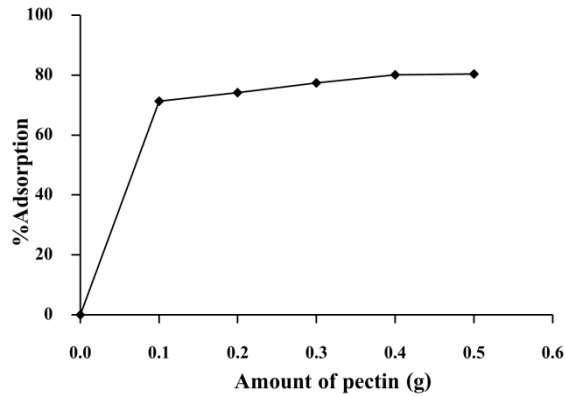
V คือ ปริมาตรของสารละลายไอออนเหล็ก (III) (ลิตร)

W คือ น้ำหนักของเพคติน (กรัม)

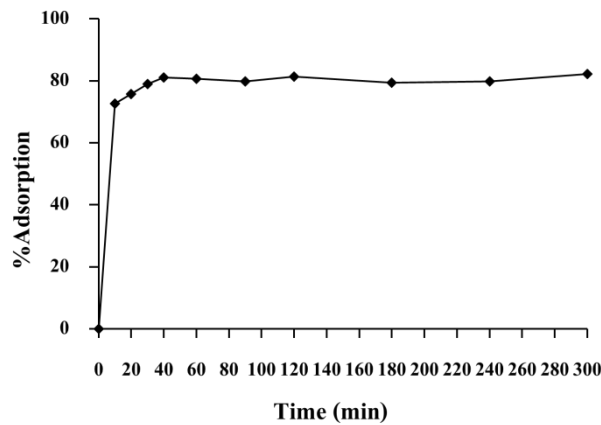
ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลของปริมาณเพคติน

จากการศึกษาผลของปริมาณเพคตินที่มีต่อการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ความเข้มข้น 5 มิลลิโมลาร์ เมื่อเปลี่ยนแปลงปริมาณเพคติน 0.1, 0.2, 0.3, 0.4 และ 0.5 กรัม พบว่าปริมาณเพคตินมีร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับเท่ากับ 71.30, 74.13, 77.45, 80.09 และ 80.38 ตามลำดับ ดังแสดงในรูปที่ 1 การเพิ่มปริมาณของเพคตินมีผลทำให้ร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นที่ผิวในการดูดซับเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการเพิ่มปริมาณเพคตินมากขึ้น ในการทดลองจะเห็นได้ว่าเพคตินปริมาณ 0.5 กรัม มีร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) สูงที่สุด ดังนั้นจึงเลือกใช้เพคตินปริมาณ 0.5 กรัม ทำการศึกษาผลของเวลาในการดูดซับและความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) ต่อไป



ภาพที่ 1 ผลของปริมาณเพคตินต่อร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III)



ภาพที่ 2 ผลของเวลาในการดูดซับต่อร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III)

ผลของเวลาในการดูดซับ

จากการศึกษาผลของเวลาที่มีต่อการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) โดยทำการศึกษาเวลาในการดูดซับที่ 10, 20, 30, 40, 60, 90, 120, 180, 240 และ 300 นาที พบว่าในช่วงเริ่มต้นเมื่อเพิ่มเวลาในการดูดซับจะทำให้ค่าประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) สูงขึ้น และการดูดซับเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากในช่วงแรกมีพื้นที่บริเวณผิวของตัวดูดซับจำนวนมากที่สามารถดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ได้ จึงสามารถดูดซับได้อย่างรวดเร็ว หลังจากนั้นเมื่อเวลาเพิ่มขึ้น ค่าประสิทธิภาพในการดูดซับจะเริ่มคงที่ ซึ่งหมายความว่า การดูดซับเข้าสู่สภาวะสมดุล ดังแสดงในรูปที่ 2 ในการทดลองนี้ที่เวลา 40 นาที เป็นเวลาที่การ

ดูดซับเริ่มเข้าสู่สภาวะสมดุล มีค่าร้อยละประสิทธิภาพการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เท่ากับ 81.05 ดังนั้นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว คือ 40 นาที

ผลของความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III)

จากการศึกษาผลของความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) ที่มีต่อการดูดซับ เมื่อเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) เป็น 2, 3, 4 และ 5 มิลลิโมลาร์ พบว่าเพคตินมีความสามารถในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เท่ากับ 0.164, 0.251, 0.309 และ 0.335 มิลลิโมลต่อกรัม ตามลำดับ ดังแสดงในรูปที่ 3 การเพิ่มความเข้มข้นเริ่มต้นของ

ไอออนเหล็ก (III) มีผลทำให้ความสามารถในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เพิ่มขึ้น เนื่องจากเมื่อความเข้มข้นของไอออนเหล็ก (III) เพิ่มขึ้น มีผลทำให้ความแตกต่างระหว่างความเข้มข้นในสารละลายกับความเข้มข้นที่ผิวหน้าของตัวดูดซับเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดแรงผลักดันที่มากขึ้น (พิชญ์นิภา และวลัยรัตน์, 2556) ดังนั้นความสามารถในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) จึงเพิ่มขึ้น

ผลการศึกษาไอโซเทอมของการดูดซับ

ในการศึกษาไอโซเทอมของการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณของไอออนเหล็ก (III) ที่ถูกดูดซับต่อหน่วยน้ำหนักของเพคตินจากเปลือกมะนาวกับความเข้มข้นของไอออนเหล็ก (III) ที่เหลืออยู่ในสารละลาย ที่สภาวะสมดุล ณ อุณหภูมิคงที่ และสามารถใช้อธิบายลักษณะการดูดซับได้ ซึ่งไอโซเทอมการดูดซับที่ถูก

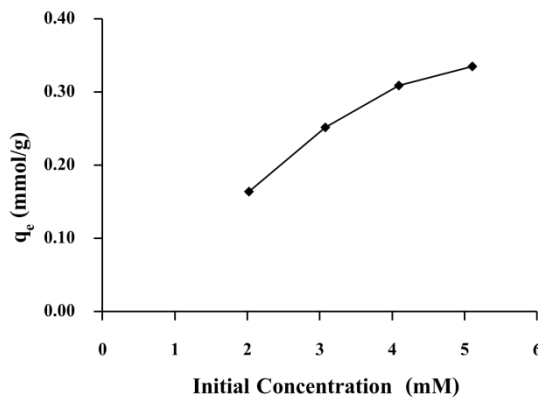
เลือกนำมาใช้ในการทดลองนี้คือ ไอโซเทอมของแลงเมียร์ (Langmuir isotherm) และไอโซเทอมของฟรุนดลิช (Freundlich isotherm) (พิชญ์นิภา และวลัยรัตน์, 2556)

ไอโซเทอมของแลงเมียร์มีสมมติฐานว่า การดูดซับเกิดแบบชั้นเดียว และพื้นผิวของตัวดูดซับมีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกัน สมการเส้นตรงของไอโซเทอมของแลงเมียร์เขียนได้ดังสมการที่ (3)

$$\frac{1}{q_c} = \frac{1}{q_m} + \frac{1}{K_L q_m} \frac{1}{C_c} \quad (3)$$

เมื่อ q_m คือ ความสามารถในการดูดซับแบบชั้นเดียวสูงสุด(มิลลิโมลต่อกรัม)

K_L คือ ค่าคงที่แลงเมียร์ (ลิตรต่อมิลลิโมล)



ภาพที่ 3 ผลของความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) ต่อความสามารถในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III)

ไอโซเทอมของฟรุนดลิชมีสมมติฐานว่า พื้นผิวของตัวดูดซับมีลักษณะไม่เป็นเนื้อเดียวกัน การดูดซับเกิดแบบหลายชั้น สมการเส้นตรงของไอโซเทอมของฟรุนดลิช (สุภารัตน์ และคณะ, 2558) เขียนได้ดังสมการที่ (4)

$$\log q_c = \log K_F + \frac{1}{n} \log C_c \quad (4)$$

เมื่อ K_F คือ ค่าคงที่ฟรุนดลิช (มิลลิโมลต่อกรัม)

$1/n$ คือ ปัจจัยที่แสดงความไม่เป็นเนื้อเดียวกัน

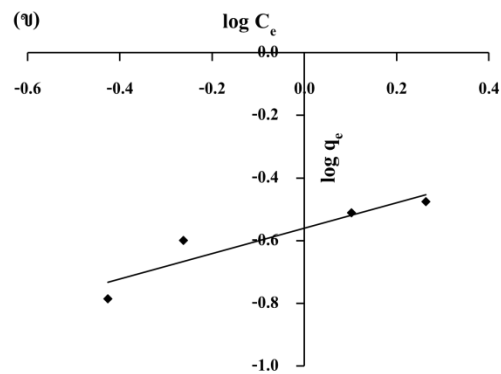
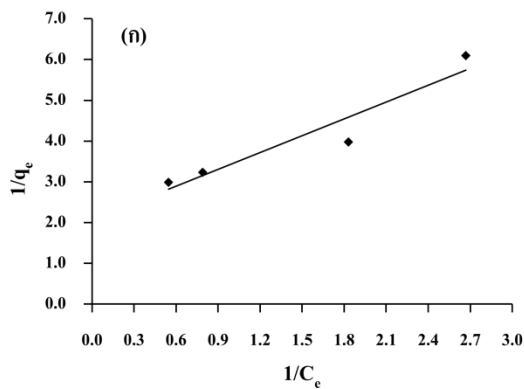
จากที่กล่าวมาข้างต้น นำข้อมูลสมการไอโซเทอมของแลงเมียร์และไอโซเทอมของฟรุนดลิชมาเขียนกราฟเส้นตรง ดังแสดงในรูปที่ 4 (ก) และ 4 (ข) ตามลำดับ ในขณะที่ตารางที่ 1 แสดงค่าคงที่ไอโซเทอมของแลงเมียร์และฟรุนดลิชที่คำนวณได้จากความชันและจุดตัดแกนในแนวตั้ง ความสอดคล้องของ

ข้อมูลสำหรับไอโซเทอมการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R^2) ผลการทดลองพบว่าข้อมูลสอดคล้องกับไอโซเทอมของแลงเมียร์มากกว่าไอโซเทอมของฟรุนดลิช เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของไอโซเทอมของแลงเมียร์ ($R^2 = 0.9106$) สูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของไอโซ

เทอมของฟรุนดลิช ($R^2 = 0.8654$) ดังนั้นอธิบายได้ว่าการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ด้วย เพคตินจากเปลือกมะนาวเป็นการดูดซับแบบชั้นเดียว ซึ่งมีความสามารถในการดูดซับแบบชั้นเดียวสูงสุด (q_m) และค่าคงที่แลงเมียร์ (K_L) เท่ากับ 0.484 มิลลิโมลต่อกรัม และ 1.503 ลิตรต่อมิลลิโมล ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าคงที่ไอโซเทอมของแลงเมียร์และฟรุนดลิชของการดูดซับไอออนเหล็ก (III)

Langmuir isotherm			Freundlich isotherm		
q_m (mmol/g)	K_L (L/mmol)	R^2	$1/n$	K_F (mmol/g)	R^2
0.484	1.503	0.9106	0.405	0.276	0.8654



ภาพที่ 4 ไอโซเทอมการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) (ก) ไอโซเทอมของแลงเมียร์ (ข) ไอโซเทอมของฟรุนดลิช

สรุป

การศึกษาการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาว พบว่าสถานะที่เหมาะสมต่อการดูดซับคือปริมาณเพคติน 0.5 กรัม เวลาในการดูดซับ 40 นาที และเมื่อความเข้มข้นเริ่มต้นของไอออนเหล็ก (III) เพิ่มขึ้นมีผลทำให้ความสามารถในการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) เพิ่มสูงขึ้น สำหรับการศึกษไอโซเทอมของการดูดซับ พบว่าการดูดซับสอดคล้องกับไอโซเทอมของแลงเมียร์มากกว่าไอโซเทอมของฟรุนดลิช ดังนั้นการดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ด้วยเพคตินจากเปลือกมะนาวจึงเป็นการดูดซับแบบชั้นเดียว จากผลการทดลองสรุปได้ว่าเพคตินจาก

เปลือกมะนาวสามารถนำมาใช้เป็นตัวดูดซับไอออนของเหล็ก (III) ได้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สำหรับความอนุเคราะห์สนับสนุนเครื่องมือและสารเคมี รวมทั้งเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรศรี ทองเสมียน. (2551). **ความสามารถในการดูดซับไนโตรเจนและฟอสฟอรัสของดินต่อระบบการปลูกมันสำปะหลังอินทรีย์**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชินานานู วิทยาประการ และสมัชญ์ ทวีเกษมสมบัติ. (2556). การศึกษาสภาวะที่เหมาะสมในการสกัดเพคตินจากวัสดุทางการเกษตร. ใน **วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5**, 183-189. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พระนคร.
- ธานุวัฒน์ ลากตันศุภผล, ปฎิมา ทองขวัญ และศิริลักษณ์สรงพรหมทิพย์. (2556). การสกัดเพคตินจากเปลือกผัก และผลไม้. **วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร**. 44(2) (พิเศษ), 433-436.
- พอลตา ประสานนาม. (2547). **การกำจัดโลหะหนักออกจากสารละลายโดยใช้สารแลกเปลี่ยนไอออนที่ผลิตจาก HYDROXYETHYL CELLULOSE**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรินทร์ ตั้งควิเวชกุล. (2549). **การดูดซับเหล็กและแมงกานีสด้วยถ่านที่เตรียมจากไมยราบยักษ์ แกลบดำ และไคโตซานจากกระดองปูนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิชญ์นิภา ขวัญเฟือก และวัลย์รัตน์ จันทร์อัมพร. (2556). การดูดซับสารหนูในน้ำปนเปื้อนด้วยตัวดูดซับสังเคราะห์จากเปลือกหอยนางรม. ใน **เรื่องเติมการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 51: สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์**, 136-143. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รวินทร์ สุทธะนันท์ และโกวิทย์ ปิยะมั่งคณา. (2554). จลนศาสตร์และเทอร์โมเคมีการดูดซับเมทิลีนบลูโดยใช้แกลบดัดแปร. **วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ**. 21(2), 337-348.

- รัตนา สนั่นเมือง, ยุทธพงษ์ อุดแน่น และวิภารัตน์ เชื้อชวด. (2551). การกำจัดเหล็กในน้ำบาดาลสังเคราะห์ด้วยไคโตซานเมมเบรน. **วารสารวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 5(2), 200-209.
- สัมพันธ์ สร้อยกล่อม, สุทธิณี ศิริโชติ, วรญา แผลมเพชร และโสภา กลิ่นจันทร์. (2556). การดูดซับโลหะหนักด้วยสารสกัดจากเปลือกส้มโอ. ใน **เรื่องเติมการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 51: สาขาวิทยาศาสตร์สาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, 91-98. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภารัตน์ สมบัติศรี, ชัยยศ จันทร์แก้ว, ปกิต กำบุญมา และวีณา ร่องจะโปะ. (2558). การดูดซับทางชีวภาพทองแดง(II) ด้วยไฟโบรอินจากรังไหมเหลือทิ้ง. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. 17(1), 50-58.
- องอาจ เด็ดดวง. (2553). **การเปรียบเทียบเพคตินสกัดจากฝรั่งสามชนิดกับเพคตินมาตรฐาน**. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Annadurai, G., Juang, R. S. and Lee, D. J. (2003). Adsorption of heavy metals from water using banana and orange peels. **Water Science and Technology**. 47(1), 185-190.
- Kyzas, G. Z. (2012). Commercial Coffee Wastes as Materials for Adsorption of Heavy Metals from Aqueous Solutions. **Materials**. 5, 1826-1840.
- Sirichote, O., Innajitara, W., Chuenchom, L., Chunchit, D., and Naweekan, K. (2002). **Songklanakarın Journal of Science and Technology**. 24(2), 235-242.
- Sukpreabprom, H., Arquero, O., Naksata, W., Sooksamiti, P. and Janhom, S. (2014). Isotherm, Kinetic and Thermodynamic Studies on the Adsorption of Cd (II) and Zn (II) ions from Aqueous Solutions onto Bottom Ash. **International Journal of Environmental Science and Development**. 5(2), 165-170.

เกลียวไหมสายสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรม 2 แผ่นดิน:
การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชียงตุง
The Cultural Route of Two Frontiers:
The Buddhist Educational Management in Keng Tung

เทพประวิณ จันทร์แรง^{1*}

Tapprawin Janrang^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhist University, Chiang Mai Campus

* Corresponding author e-mail: Thepprawin19@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเชียงตุง รูปแบบและลักษณะการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชียงตุง และสภาพปัญหาตลอดจนแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์ การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีเรียนรู้ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ไทขิ่น เมืองเชียงตุง ตั้งแต่อดีตเป็นการศึกษาแบบดั้งเดิม คือ ศึกษาเล่าเรียนภาษาไทขิ่น ต่อมาท่องจำทสวดมนต์แล้วเริ่มเข้าสู่การศึกษาพระปริยัติธรรมแบบเก่า คือ การอ่านพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจากคัมภีร์ใบลานให้คล้อง เทคนิคและวิธีการเทศน์ตามแบบโบราณที่สืบทอดกันมา ในปัจจุบัน การศึกษาของคณะสงฆ์เมืองเชียงตุงมีอยู่ 2 ลักษณะคือ การเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลพม่า และการเรียนในวัด เป็นการเรียนการสอนระดับชั้นนักรธรรม 7 ชั้น คือ 1) ชั้นมูล เป็นหลักสูตรว่าด้วยการเรียนอักษรไทขิ่น 2) ชั้นปฐมะ เป็นหลักสูตรว่าด้วยการเรียนบทสวดมนต์ 3) ธรรมศึกษาชั้นต้น หรือนักธรรมชั้นตรี 4) ธรรมศึกษาชั้นกลาง หรือนักธรรมชั้นโท 5) ธรรมศึกษาชั้นปลาย หรือนักธรรมชั้นเอก 6) หลักสูตรเปรียญธรรมประโยค 1-2, 3 และ 4 และ 7) หลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์ชั้นสูงและการแปลภาษาบาลีหรือเปรียญธรรมประโยค 5 -6 เทียบได้กับวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของการศึกษาในประเทศไทย สภาพปัญหาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุงพบว่า มีปัญหาเรื่องงบประมาณ ปัญหาเรื่องขาดครูสอน รัฐบาลพม่าไม่ให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาขาดการวางแผนและการจัดระบบการศึกษา และมีความต้องการนักวิชาการและผู้ที่มีความรู้มาช่วยจัดระบบการศึกษา และแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุง คือ 1) คณะสงฆ์เมืองเชียงตุงต้องการจัดระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา และ 2) ควรให้มีการศึกษาต่อ การได้งานทำ การสนับสนุนจากรัฐบาลพม่า

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชียงตุง

Abstract

The research aims to study the history of Buddhism in Keng Tung, the pattern and the characteristics of Buddhist educational management in Keng Tung, and the guidelines for developing the ecclesiastical education of Keng Tung. The data collection methods include a variety of documents, observations, field studies, interviews, focus groups, workshops inquiry, and learning stage. The results were as follows: Regarding to the ecclesiastical education of Tai Khun in Keng Tung in the past, it was found that Buddhist monks and novices studied Tai Khun language and memorized the Buddhist Sutta after that started to the traditional Buddhist scriptures. They must fluently read the teachings of the Buddha in the palm leaf and practiced the old traditional Dhamma preaching. At present, it is found that the ecclesiastical education of Keng Tung is divided into 2 aspects as: 1) the education

that is provided by the Myanmar government and 2) the ecclesiastical study. The Keng Tung ecclesiastical study is divided into 7 classes as follows: 1) The Elementary level: the curriculum of Tai Khun Language 2) The First Level: the curriculum of a study on Chanting the Sutta 3) Dhamma Scholar, Elementary Level 4) Dhamma Scholar, Intermediate Level 5) Dhamma Scholar, Advanced Level 6) The Curriculum of Pali Studies: Pali Scholar, 1-2, 3 and 4 Level and 7) The curriculum of Advance Pali Grammar and Pali translation or Pali Scholar, Level 5 – 6 and it is equated to the High School Education level 6 in Thailand educational system. The state of problems in the ecclesiastical education management of Keng Tung can be found as follows: lack of budget, lack of teachers, and no educational financial-support from the Myanmar government, the lack of educational strategy and planning, and the academicians and scholars being needed. Last, the guidelines for developing the ecclesiastical education of Keng Tung can be classified into 2 aspects as: 1) The educational system and strategic plan for developing are needed to systematically manage for the Keng Tung Sangha Council and 2) further study, getting the job and adequate financial support by the Government of Myanmar are also need.

Keyword: Buddhist Educational Management in Keng Tung

บทนำ

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เชียงตุงได้รับอิทธิพล พุทธศาสนาจากเชียงใหม่ 2 นิกายเข้าไปเผยแพร่วรรณคดีเมืองเชียงตุงคือ นิกายลังกาวงศ์เก่า (สวนดอก) ราวปี พ.ศ.1912 (ค.ศ. 1369) และนิกายลังกาวงศ์ใหม่ (ป่าแดงหลวง) ปี พ.ศ. 1973 (ค.ศ.1430) โดยก่อนหน้านั้นเมืองเชียงตุงได้รับพุทธศาสนานิกายมอญหรือญไชยเป็นนิกายเดิมอยู่แล้ว (ประเสริฐ ณ นคร, 2537: 65) ต่อมา มีการขยายอำนาจการปกครองของพม่าช่วงพระเจ้าบุเรงนองแห่งอาณาจักรเชียงใหม่ได้ในปี พ.ศ. 2101 หลังจากพระยาแก้วรัตน์ภูมินทร์ (พ.ศ.2079-2139) (ค.ศ.1536-1596) ไปเข้าเฝ้ากษัตริย์พม่าที่เมืองเชียงแสนและยอมสวามิภักดิ์ต่ออำนาจ ส่งผลให้ฐานะของเมืองเชียงตุงกลายเป็นประเทศราชของพม่า (รัตนพร เศรษฐกุล, 2537: 35) และต้องส่งต้นไม้เงิน ไม้ทอง และเครื่องบรรณาการต่าง ๆ ให้กับพม่า ตามธรรมเนียมเมืองขึ้น (ปราณี ศิริธร, 2522: 5)

เชียงตุงเป็นเมืองที่อยู่ด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน และตั้งอยู่บนที่ราบสูงเชียงตุง ซึ่งเป็นหนึ่งในที่ราบสูงขนาดใหญ่สามแห่งของรัฐฉาน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะล้อมรอบด้วยเทือกเขาเมืองเชียงตุง โดยมีแม่น้ำสายสำคัญสองสายไหลขนานกันอยู่ระหว่างทิศตะวันตกแม่น้ำสาละวิน

และทิศตะวันออกคือ แม่น้ำโขง ส่วนอาณาบริเวณทางด้านทิศเหนือติดกับแคว้นสิบสองปันนาของจีน และทิศใต้ติดกับล้านนา ทำให้เมืองเชียงตุงตั้งอยู่บนยุทธศาสตร์และเส้นทางการค้าที่สำคัญ เชียงตุงมีประวัติการสร้างบ้านแปลงเมือง เริ่มตั้งแต่ยุคของตำนานได้กล่าวถึงว่าเป็นชุมชนโบราณของลัวะที่มีมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 (คริสต์ศตวรรษที่ 12) ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 18 (คริสต์ศตวรรษที่ 13) พญามังรายปฐมกษัตริย์แห่งล้านนา (พ.ศ. 1804-1854, ค.ศ. 1261-1311) ได้ส่งกองทัพไปตีเมืองเชียงตุงแล้วให้มังคัมกินเมืองเชียงตุงและในช่วงตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19 (คริสต์ศตวรรษที่ 14) เป็นต้นมาเมืองเชียงตุงมีฐานะเป็นเมืองขึ้นของเชียงใหม่ ซึ่งกษัตริย์เชียงใหม่จะส่งขุนนางไปปกครองเมือง ต่อมาเชียงตุงเป็นเมืองร้างซึ่งเชื่อว่าถูกเสียดจัญไร จึงทำให้พญาผายู (พ.ศ. 1877-1879, ค.ศ. 1334-1336) กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นต้องถวายเป็นเมืองให้แก่พระสงฆ์วัดลีเชียงพระ (วัดพระสิงห์) แล้วจึงถวายเป็นเมืองคืนพร้อมกับส่งเจ้าพันตุราชโอรสไปครองเมืองเชียงตุงในปี พ.ศ. 1893 (ค.ศ. 1350) และได้สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นใหม่ และนำเอาพระพุทธรูปจากเชียงใหม่ไปเผยแพร่อำเภอเมืองเชียงตุง พร้อมกับสร้างวัดขึ้นจำนวน 12 วัด (ทวี สว่างปัญญากร, 2539: 36)

นับเนื่องจากอดีตราบจนถึงปัจจุบันบทบาทของเชียงใหม่ในฐานะของการเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และได้มีการเผยแผ่เชื่อมประสานไปยังดินแดนข้างเคียง ทั้งในเขตประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดให้มีการดำเนินงานยุทธศาสตร์ 5 เชียงขึ้น ด้วยมุ่งหวังว่า จะส่งเสริมให้มีการเชื่อมสัมพันธ์ทางการค้า ทางสังคม การศึกษา และวัฒนธรรมในกลุ่ม 5 เชียง อันประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ่งและเชียงทอง สำหรับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ในฐานะสถาบันการศึกษาของสงฆ์ซึ่งได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ พม่า เช่นเดียวกับความคาดหวังของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ การเผยแผ่เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีทางพุทธศาสนากับประเทศใกล้เคียง จึงได้ตระหนักถึง ความจำเป็นอย่างยิ่งในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีทางวัฒนธรรมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ด้วยเชื่อว่า วิธีทางดังกล่าวจะเป็นแนวทางสำคัญในการผูกร้อยความรู้สึกของการเป็นญาติมิตรที่ดีภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน และจะเป็นกระแสพลังสำคัญในการต่อต้านอำนาจแห่งโลกาภิวัตน์ในเชิงครอบงำที่นำมาซึ่งความรู้สึกแข่งขันแบ่งแยก อันจะส่งผลกระทบต่อ การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเพื่อสมานฉันท์

ภาพเหตุการณ์ในอดีตหลายเหตุการณ์ เป็นตัวบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของผู้คน/ประชาชนสังคมเมืองทั้งสองประเทศ ปัจจุบันเส้นทางดังกล่าวยังมีปรากฏให้เห็นด้วยความสัมพันธ์ด้านการค้าขาย และการคมนาคมจากการย้ายถิ่นของเหล่าบรรดาผู้ขายแรงงาน (แรงงานข้ามชาติ) และพระภิกษุสงฆ์ชาวไทยใหญ่ ไทลื้อ ไทซิ่น และประเทศพม่า โดยเฉพาะกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่มีการย้ายถิ่นฐานส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์ของการย้ายถิ่นเพื่อมุ่งเน้นถึงการเปลี่ยน

สถานะและเพื่อการศึกษาของตนเป็นหลัก อันมีผลมาจากความล้าหลังในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ไม่ที่จะเป็นการศึกษาในระบบพระปริยัติธรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด หรือระบบโรงเรียนที่เป็นการจัดการศึกษาของทางภาครัฐ (ประเทศพม่า) ก็ตาม ด้วยมีเหตุผลที่ทราบกันคืออยู่แล้วถึงสถานะทางการเมืองในประเทศพม่า หนทางเดียวที่คนยากจนหรือลูกหลานผู้มีรายได้น้อยจะได้รับการศึกษาได้ในเชียงตุง คือ การบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ระบบการศึกษาจะยังผ่านวัดที่ยังดูล้าหลังอยู่บ้าง แต่พัฒนาการของการศึกษาระบบพระปริยัติธรรม ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อปรับเปลี่ยนคุณภาพอยู่ตลอดเวลา ด้วยความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ความล้าหลังทางด้านเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพหรือคุณภาพความเป็นอยู่ของตนเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ในนครเชียงตุง เมื่อดูหลักฐานจากสถิติการเข้ามาศึกษาต่อของพระภิกษุสงฆ์ – สามเณรต่างประเทศในจังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัญหาความไม่สงบในบ้านเมืองถือเป็น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของพระสงฆ์ในเมืองเชียงตุงเสมอมา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในบทบาทการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุงกับเชียงใหม่ ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร มีโอกาสในการพัฒนาอย่างไร เพื่อจะนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและสาเหตุปัจจัย ซึ่งจะเป็นการนำเสนอแนวทางในการเชื่อมความสัมพันธ์กันในด้านการศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเชียงตุง
2. เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชียงตุง

3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงใหม่

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สาเหตุที่เป็นอิทธิพลปัจจัยทำให้เกิดพฤติกรรมการย้ายถิ่นของพระสงฆ์เชียงใหม่ เกิดจากอิทธิพลปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด 4 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการที่ 1 อิทธิพลปัจจัยจากสถานการณ์ทางสังคมเมืองเชียงใหม่ ภายใต้การเมืองการปกครองระบอบรัฐบาลทหารแห่งสหภาพเมียนมาร์ (ประเทศพม่า) ประการที่ 2 จุดอ่อนทางการศึกษาพระสงฆ์เชียงใหม่ คือ ความด้อยโอกาสและพื้นที่ทางการศึกษา และการศึกษาในปัจจุบันมีลักษณะของการปิดกั้นโอกาสทางการศึกษา ประกอบกับหลักสูตรการศึกษาทั้งที่เป็นหลักสูตรการศึกษาจากรัฐบาลพม่า และหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมในพระพุทธศาสนา หรือองค์คณะสงฆ์เชียงใหม่ไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอน อีกทั้งไม่เป็นที่ยอมรับในคุณภาพทางการศึกษา ประการที่ 3 ปรากฏมีสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับในคุณภาพทางการศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศไทย เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ต่างชาติ และมีการรองรับการเข้ามาศึกษาของพระสงฆ์เชียงใหม่ จากความร่วมมือของโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ประการที่ 4 ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศของพระสงฆ์เชียงใหม่แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมที่ดีขึ้น เกิดการยอมรับในคุณภาพหรือวุฒิทางการศึกษาได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย จากความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทางสังคม การเมือง และการปกครองเมืองเชียงใหม่ภายใต้ระบอบการปกครองรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะวิถีชีวิตจากการอยู่อย่างสงบเรียบง่าย จนกระทั่งกลายมาเป็นวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรน

เพื่อสถานะและความอยู่รอดในสังคม ปัจจุบันลักษณะการปิดกั้นความเจริญในสังคมกลุ่มชาวไทเขินเมืองเชียงตุงนั้น มีปรากฏภาพที่ออกสู่สายตาชาวโลกคือ ความเจริญบนพื้นฐานการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายของประชาชน แต่ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ปรากฏออกมาสู่สายตาสังคมชาวโลกดังกล่าว คือ ความเจริญที่ถูกจำกัดระดับความพอดี จากอำนาจของรัฐบาลทหารพม่าที่คอยบีบบังคับให้ชาวไทเขินเมืองเชียงตุงจำต้องถือปฏิบัติตาม หนทางเดียวที่จะสามารถช่วยให้หลุดพ้นสถานะดังกล่าวนี้ได้วิธีหนึ่งคือ การยกระดับสถานะของตนเองด้วยระบบการศึกษา ซึ่งในการศึกษานี้เองจะเป็นช่องทางที่ทำให้ชาวเมืองเชียงตุงพบกับโอกาสที่ดีต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงได้ ถึงแม้จะอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองรัฐบาลทหารพม่าก็ตาม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการและพัฒนาศึกษา

ความหมายของการบริหาร การบริหาร มีความหมายตรงกับ คำในภาษาอังกฤษว่า Administration ความหมายของการบริหาร การศึกษา โดยสรุป หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ดำเนินการด้วยศาสตร์ และศิลป์เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังที่ ธีรวุฒิ ประทุม นพรัตน์ (2530 : 4) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหาร การศึกษาหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันกระทำเพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือเยาวชนให้เจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การดำเนินงานจะต้องมีการใช้ทรัพยากร คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ การบริหาร คือ การนำสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นโดยการนำศิลปะของการเป็นผู้นำมาใช้ในการบริหาร โดยผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติแต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานให้เกิดผลสำเร็จตรงกับจุดมุ่งหมายขององค์การ และเน้นที่การสร้างมนุษย์

สัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน โดยมีผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรที่ย่อมมีบทบาทและภารกิจ มีความสำคัญในการทำให้งานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งเปรียบได้กับกับตันเรือ กับตันเรือมีความสำคัญกับเรือฉันใด ผู้บริหารสถานศึกษาก็มีความสำคัญกับสถานศึกษาฉันนั้น นอกจากนี้จะนำองค์การไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัยแล้ว ยังต้องนำพาคนเหล่านั้นให้มีความสุขในการเดินทางด้วยความสำเร็จในการบริหารงานและการจัดการนั้นมิใช่จะใช้เฉพาะความรู้ความสามารถของผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ และด้านคุณธรรมจริยธรรม จะต้องควบคู่ไปกับการบริหารและการจัดการอย่างกลมกลืนกัน ผู้บริหารจึงถือได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ (บุศรา เข้มทอง. 2542 : 19)

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการบริหารการศึกษา

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนประการหนึ่งก็คือการบริหารการศึกษาเพราะการบริหารการศึกษาหมายถึงการนำเอาทั้งศาสตร์และศิลป์มาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการดำเนินการในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเรียนการสอน ด้านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management Theory) ของ ลูเธอร์ กุลลิค (Luther Gulick) ซึ่งใช้ตัวอักษรย่อว่า “POSDCORB” เป็นกระบวนการบริหารที่มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรในอนาคต ซึ่งแผนงานที่จะทำในอนาคตก็คือ กลุ่ม

กิจกรรมที่ถูกจัดไว้แล้วอย่างเป็นระบบนั้นเอง ประเภทของแผนอาจจัดแบ่งเป็นแผนระยะยาว 10 ปีขึ้นไป เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนระยะกลาง 5-10 ปี เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนระยะสั้นต่ำกว่า 5 ปี เช่น แผนประจำปีหรือแผนปฏิบัติการ เป็นต้น 1) การจัดองค์การ คือ เป็นการจัดโครงสร้างของอำนาจหน้าที่การบริหารงาน เช่น อาจจัดเป็นแผนก ภาควิชา ฝ่ายหมวด เป็นต้น 3) การบริหารงานบุคคล คือ การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงาน เช่น การวางแผนกำลังคน การกำหนดตำแหน่ง การกำหนดเงินเดือน การสรรหาบุคคล การบรรจุแต่งตั้ง การจัดทำทะเบียนประวัติ การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลงาน การพิจารณาความดีความชอบ การดำเนินการทางวินัย สวัสดิการ เป็นต้น 4) การอำนวยความสะดวก การวินิจฉัยสั่งการ คือ การออกคำสั่ง การนิเทศงาน และการควบคุมงาน 5) การประสานงาน คือ ประสานความร่วมมือของบุคลากรในองค์การให้ทำงานประสานเชื่อมโยงถึงกันและกันอย่างกลมกลืน เพื่อประสิทธิภาพของงาน 6) การรายงาน คือ การรายงานผลของการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารระดับสูงได้รับทราบ เช่น เสนอเป็นบันทึกรายงาน การวิจัย การตรวจตรา เป็นต้น และการประชาสัมพันธ์ผลงาน 7) การงบประมาณ คือ งานวางแผนงานงบประมาณประจำปี เช่น จัดทำงบประมาณประจำปี จัดทำบัญชีการเงิน และการควบคุมรายรับรายจ่ายของหน่วยงาน เป็นต้น องค์ประกอบสำคัญ 7 ประการนี้สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารและพัฒนาองค์การให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบวิธีการจัดกระบวนการวิจัยตามหลักการของการวิจัยแบบมี

ส่วนร่วม โดยแบ่งเป็นระยะของการวิจัย (Research Phase) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) การศึกษาเอกสารและการพัฒนาเครื่องมือ

การศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ การศึกษา เอกสาร การสังเกตการณ์ การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีเรียนรู้

2) การดำเนินการวิจัย กำหนดระยะของการวิจัย (Research Phase) ดังนี้

ก. ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre – Research Phase) เป็นการเตรียมพื้นที่ศึกษาให้มีความพร้อมในการวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจชุมชนด้านสภาพพื้นที่ การสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่เพื่อการศึกษาวิจัย

ข. ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นการร่วมตัดสินใจวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย การจัดเวทีสัมมนาเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาล้านนาและพระพุทธศาสนาในภูมิภาคอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

3) ระยะการกำหนดแผนงาน เป็นการประชุม นำเสนอทางเลือก และสร้างแผนปฏิบัติงานในการศึกษาการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเมือง เชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์

4) ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) เป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนงานประกอบด้วย การจัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ และการจัดกิจกรรมเชื่อมสายสัมพันธ์ในพื้นที่

5) ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) โดยการจัดเวทีเรียนรู้ นำเสนอผลการวิจัยได้ตรวจสอบ ประกอบด้วย การจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่อง “พระพุทธศาสนากับการศึกษาในเมืองเชียงตุง” โดยวิทยากร คือ พระมหาชิระ วชิรญาโณ และ ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

มีผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวน 53 รูป/คน เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2555 ณ อาคาร มจร 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำวิจัย

เชียงใหม่ - เมืองเชียงตุง ประกอบด้วยสำนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ 5 แห่ง สำนักเรียนวัดบุพพาราม สำนักเรียนวัดสวนดอก สำนักเรียนวัดเจ็ดยอด สำนักเรียนพระธาตุตอดอสุเทพ สำนักเรียนวัดพระสิงห์และในเชียงตุง 5 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดราชฐานหลวงหัวข่วง วัดป่าแดง วัดหนองทอง วัดสามัคคี วัดยางเกียง และวัดหนองนวน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ทั้งสองฝ่ายจังหวัด เชียงใหม่ – เชียงตุง ได้แก่ พระสงฆ์เถระผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่ในการดูแลการศึกษาโรงเรียนละ 1 รูป ผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน อาจารย์ครูผู้สอน 5 โรงเรียนละ 2 คน และนักเรียนโรงเรียนละ 2 คน รวมกลุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นเป็น 22 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเดินทางเก็บข้อมูลในพื้นที่สถานที่ดำเนินการ ได้แก่ เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์

2. เครื่องมือ และการรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่ กลุ่มผู้นำทางศาสนา และวัฒนธรรม นักวิชาการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม การจัดเวทีเรียนรู้ สมุดบันทึกภาคสนาม อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวและกล้องถ่ายรูป

3. การจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่อง “พระพุทธศาสนากับการศึกษาในเมืองเชียงใหม่”

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบกับคำถามวัตถุประสงค์และกรอบคิดการวิจัย จากนั้นจึงจะ

จัดทำหมวดหมู่ของข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอในลักษณะของการอธิบายเชิงพรรณนา และจัดทำรายงานการวิจัย โดยการนำเสนอแก่กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อร่วมอภิปรายเพิ่มเติมจนกระทั่งได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จึงจะจัดทำเอกสารรายงานเพื่อเผยแพร่

กรอบแนวความคิดของการวิจัย



ผลการวิจัย

ผลการศึกษา เรื่อง เกลียวไหมสายสัมพันธ์พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรม 2 แผ่นดิน: การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ ผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่

การเข้ามาของศาสนาพุทธนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของเชียงใหม่ ปรากฏในรูปแบบของตำนานเมืองเชียงใหม่ เพราะตำนานเชียงใหม่ใช้วิธีการบันทึกหรือบอกเล่าตามจารีตการบันทึกประวัติศาสตร์ของรัฐไทยโดยทั่วไป โดยผู้บันทึกตำนานส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ

พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนั้น ในอดีตฝ่ายเมือง (ไทจีน) ได้รับอิทธิพลจากเชียงใหม่ที่แผ่ขยายไปสู่เชียงใหม่ถึง 3 ครั้ง คือครั้งแรกในปี พ.ศ.1882 สมัยพญาผายูในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาจากเชียงใหม่สู่เชียงใหม่ โดยพญาผายูได้ส่งเจ้าเจ็ดพันตูพร้อมกับด้วยเหล่าบริวารได้ 30,000 คน ภายในหมามีเถรหงเจ้าเป็นประธานพร้อมด้วยพระสงฆ์ 4 รูป คือ พระมหาทง

สาวดี พระทศปัญญา พระธัมมลังกา และพระธัมมไตรโลก พร้อมด้วยลูกศิษย์อีก 8 รูปไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เชียงใหม่ (สังฆะ วรณชัย, 2522 : 48) ตำนานมูลศาสนาฝ่ายยวงกวาง เชียงตุง ก็กล่าวถึงพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปเชียงใหม่เป็นครั้งแรกในสมัยเจ้าผายูเช่นเดียวกัน

พระพุทธศาสนาเข้าสู่เชียงใหม่ในครั้งที่สอง พระมหาสามีเจ้าสุขาโตอยู่เมืองเซียงไปศึกษาที่เมืองมลาน (พม่า) ได้พาเจ้าอินประยา (อินทปัญญา) หรืออินทมูลไปเผยแผ่ศาสนาที่เชียงใหม่ พ.ศ. 1917 ตามตำนานมูลศาสนาฝ่ายวัดป่าแดง พระสงฆ์นี้ประกอบศาสนกิจร่วมกับฝ่ายสวนดอกได้ ยืนยันจากหลักฐานตำนานมูลศาสนาฝ่ายวัดสวนดอกยวงกวางเมืองเชียงใหม่

ในครั้งที่สาม ตามพื้นวัดป่าแดงฉบับภาษาไทยจีนก็ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่เข้ามาสู่เชียงใหม่ โดยการนำของพระญาณคัมภีร์เถระ นิกายลังกาวงศ์ใหม่ หรือนิกายวัดป่าแดงไปสู่เชียงใหม่ ซึ่งได้รับอาราธนาจากพญาศรีสัทธัมมจุฬามณี เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ได้แต่งตั้งพญาหลวงชื่อสิริวังสะ พร้อม

ด้วยบริวารมาอาราธนา พระญาณคัมภีร์เถระก็รับ อาราธนานำพุทธศาสนานิกายป่าแดงไปเผยแผ่ที่เชียงตุง

ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ในเมืองเชียงตุงเป็น ชาวไทขิ่น ไทใหญ่และพม่า ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นในตัวเมืองเชียงตุงที่ตั้งของแต่ละวัดจะไม่อยู่ ห่างไกลกัน จำนวนวัดในเมืองเชียงตุงทั้งวัดฝ่ายเมือง (ไทขิ่น) มี 33 วัด ฝ่ายไต (ไทใหญ่) มี 8 วัด และฝ่าย ม่าน (พม่า) มี 3 วัด รวมแล้ว 44 วัด สถิติจำนวน วัดในปัจจุบันของเมืองเชียงตุงมีจำนวน 313 วัด มี พระภิกษุทั้งสิ้น จำนวน 693 รูป สามเณร จำนวน 3,017 รูป แม่ชี จำนวน 45 คน (พระมหาแสง สุม โน, 2555)

ในเชียงตุง โดยปกติหมู่บ้านหนึ่งต้องมีวัดพุทธ ตั้งประจำอยู่หนึ่งวัด อย่างไรก็ตาม ในเมืองเชียงตุงเองก็มีการนับถือศาสนาหลายศาสนา ดังนั้นจะพบ เห็นโบสถ์คริสต์ทั้งนิกายคาทอลิก และนิกายโปรเตสแตนต์ตั้งอยู่ในเมือง ศาสนิกส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ และชาวเขา และยังมีมัสยิดและสุเหร่าของศาสนา อิสลาม นอกจากนี้ยังมีเทวสถานของศาสนาฮินดู จากอินเดียอีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการศึกษา พระพุทธศาสนาในเชียงตุง

ในอดีตการศึกษาของคณะสงฆ์ไทขิ่น เมืองเชียงตุง ตั้งแต่อดีตเป็นการศึกษาแบบดั้งเดิมคือจะ ต้องศึกษาเล่าเรียนลักษณะภาษาไทขิ่นก่อน เมื่อศึกษา ภาษาไทขิ่นจนอ่านออกเขียนได้แล้ว ต่อมาจะต้อง ท่องจำบทสวดมนต์ เมื่อท่องจำบทสวดมนต์ได้จน คล่องทุกบทแล้ว ก็จะเริ่มเข้าสู่การศึกษาพระปริยัติ ธรรมแบบเก่า ก็คือการอ่านพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าจากคัมภีร์ไบเบิลานให้คล่อง รวมถึง การศึกษาเทคนิคและวิธีการเทศน์ ตามแบบเจ้า โบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ เมื่อรู้วิธีและ ทำนองการเทศนาแล้ว ก็จะเป็นการเทศน์โปรดญาติ โยม ในเทศกาลต่างๆ เช่นเทศกาลเข้าพรรษา ออก พรรษา งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญอุทิศไปหา

คนตาย การเทศนาธรรมเพื่อคนป่วย การเทศนา ธรรมในพิธีกรรมเฉลิมฉลองศาสนวัตถุของวัดใน เทศกาลต่างๆ ตลอดถึงพิธีกรรมและกิจกรรมอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ดังนั้นผู้ที่เข้ามาบวชเป็น พระเป็นสามเณรในเมืองเชียงตุงจะต้องศึกษาหา ความรู้ดังที่กล่าวมานั้นเป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อที่จะ รักษาองค์ความรู้แบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลา ช้านาน นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้าสู่เชียงตุง เมื่อ พระเณรได้ศึกษาความรู้แบบเจ้าโบราณได้แล้ว ก็จะ เริ่มศึกษาความรู้ที่สูงขึ้นที่มีอยู่ในพุทธศาสนา ซึ่งมี ลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนของพระสงฆ์ล้านนาใน อดีตประมาณ 50-60 ปี เป็นการเรียนพระธรรมวินัย แบบอาศัยการท่องจำ พระภิกษุและสามเณรใหม่ที่ ผ่านการบวชในพุทธศาสนาเมืองเชียงตุงแล้ว จะต้อง เริ่มเข้ารับการศึกษามีทั้งระบบการศึกษาที่เป็น แบบ “พระปริยัติ” คือ การศึกษาในหลักสูตร การศึกษาคณะสงฆ์เชียงตุง และ “ปฏิบัติ” คือ การ ถือปฏิบัติด้วยวินัยของสงฆ์ และพระภิกษุสงฆ์ สามเณรเชียงตุงทุกรูปที่ประสงค์จะเรียนต่อในระดับ โรงเรียนพระปริยัติธรรมตั้งแต่ชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้น ปลาย สามเณรหรือภิกษุนั้นจะต้องสอบผ่านหลักสูตร ที่เรียกว่า ชั้นมูล – ปฐมะ อันเป็นขั้นพื้นฐานของการ เรียนพระปริยัติธรรมมาก่อน โดยการเรียนชั้นมูล เหล่านี้ พระภิกษุสงฆ์สามเณรเชียงตุง สามารถเรียน จากเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุที่วัดของตนเองได้ และ เมื่อสามารถท่องจำได้หมดแล้วก็จะมีการสอบจบ ซึ่ง เป็นลักษณะการสอบแบบปริยัติธรรมของประเทศ ไทยสมัยก่อน คือ การสอบปากเปล่า สถานที่สอบจะ อยู่ที่วัดของตนหรือวัดในตัวเมืองเชียงตุงก็คือ วัดราช ฐานหลวงหัวช่วง ซึ่งมี พระอัครศัทธัมมโชติกะ หรือ ครูบาสาม โชติโก เป็นเจ้าสำนักและแม่กองธรรมบาลี สนามหลวง เมื่อสามเณรสามารถสอบผ่านชั้นมูล-ปฐม ะได้แล้ว ก็จะเริ่มเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมใน ชั้นปฐมะ ชั้นทุติยะ และชั้นตติยะ ตามลำดับ หลังจากนั้นเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาทั้งหมดแล้วบาง สำนักเรียนก็จะมีการกำหนดเรียนวิชาโหราศาสตร์

ซึ่งการเรียนวิชาโหราศาสตร์นั้นบางสำนักจะอนุญาตให้เรียนตามความสมัครใจของผู้เรียนเอง

ปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์เมืองเชียงตุงเริ่มต้นจากการเรียนการสอนที่มีอยู่สองลักษณะคือการเรียนในระดับโรงเรียนที่รัฐบาลพม่าจัดให้คือ “ระบบท่าน” หรือชั้นการศึกษาจะเริ่มตั้งแต่ ๑-๑๐ เป็นลักษณะการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาล แต่ไม่บังคับประชาชนให้เรียนด้วยประกอบกับคนกลุ่มไทไม่นิยมเรียนเพราะการเรียนในระบบการศึกษาดังกล่าวใช้ภาษาพม่าในการเรียนการสอน ซึ่งในโรงเรียนดังกล่าวมีการสอนวิชาภาษาพม่าซึ่งมีหลักสูตรมาจากส่วนการศึกษากลางของพม่า แต่การเรียนในลักษณะดังกล่าว สถานะความเป็นพระสงฆ์สามารถเรียนได้ถึงแค่ท่าน 5 เทียบเท่ากับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของระบบการศึกษาในประเทศไทย ในลักษณะที่สองเป็นการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 เป็นต้นมา โดยมีสำนักเรียนใหญ่อยู่ที่วัดราชฐานหลวงหัวช่วง เมืองเชียงตุง แบ่งเป็นลำดับชั้นการเรียนการสอนอยู่ 7 ชั้น คือ

1. ชั้นมูล เป็นหลักสูตรว่าด้วยการเรียนอักขระไทชิน โดยวัดผลจากการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน การเรียนในชั้นนี้จะเรียนที่วัดของตนเองโดยมีเจ้าอาวาสเป็นครูผู้สอน การเรียนชั้นนี้เดิมไม่มีการสอบ แต่ปัจจุบันกำหนดให้มีการสอบเช่นเดียวกับชั้นปฐมะ

2. ชั้นปฐมะ เป็นหลักสูตรว่าด้วยการเรียนบทสวดมนต์ โดยใช้วิธีการท่องจำทั้งหมด การเรียนชั้นดังกล่าวจะเรียนที่วัดของตนเอง แต่เมื่อถึงเวลาสอบจะต้องไปสอบที่สำนักเรียนใหญ่ คือ วัดราชฐานหลวงหัวช่วง ด้วยวิธีการสอบแบบปากเปล่า เมื่อสอบผ่านจึงเลื่อนชั้นเข้าไปเรียนในระดับพระปริยัติธรรม

3. ธรรมศึกษาขั้นต้น หรือนักธรรมชั้นตรี

4. ธรรมศึกษาชั้นกลาง หรือนักธรรมชั้นโท

5. ธรรมศึกษาชั้นปลาย หรือนักธรรมชั้นเอก

6. หลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์เบื้องต้นและการแปลภาษาบาลีหรือเปรียญธรรมประโยค 1-2

7. หลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์ชั้นสูงและการแปลภาษาบาลีหรือเปรียญธรรมประโยค 5-6 ถือเป็นระดับชั้นที่เทียบได้กับวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของการศึกษาในประเทศไทยที่เดิมสมัยก่อน

3. สภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุง

3.1 สภาพปัญหาและสาเหตุและปัจจัยในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุง

1. ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุงมีปัญหาเรื่องงบประมาณที่จะนำมาจัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ปัญหาเรื่องขาดครูสอน ต้องการครูสอนที่มีความรู้ตรงกับวิชาที่สอนเป็นจำนวนมาก

3. รัฐบาลพม่ายังให้การสนับสนุน ในด้านการศึกษาแก่ชาติพันธุ์น้อยมาก

4. ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษา ขาดการวางแผนและการจัดระบบการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับชาติพันธุ์

5. ปัญหาขาดนักวิชาการและผู้ที่มีความรู้มาช่วยจัดระบบการศึกษาให้กับคณะสงฆ์เมืองเชียงตุง

6. ปัญหาขาดการวางระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุงให้เป็นระบบแบบเมืองไทยและเป็นการจัดระบบที่ยั่งยืน

3.2 แนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงตุง มีดังนี้

1. คณะสงฆ์เมืองเชียงตุงต้องการจัดระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา เช่น ครูผู้สอน บุคลากรที่มีความรู้ ผู้เรียน โรงเรียน อุปกรณ์ การศึกษา งบประมาณ ทุนการศึกษา กองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษา เพื่อนำมาพัฒนาคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในเชียงตุงให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาต่อ การได้งานทำ การสนับสนุนจากรัฐบาลพม่า องค์กรทั้งในและต่างประเทศ มีความต้องการอย่างมาก ต้องการอย่างมากเกี่ยวกับ

การสนับสนุน เช่นความร่วมมือกับองค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก หน่วยงาน กองทุน มูลนิธิต่างๆที่เป็นหน่วยงานของชาวพุทธ ที่ต้องการมากที่สุด โดยเฉพาะความร่วมมือทุกด้านจากรัฐบาลพม่าและรัฐบาลต่างประเทศที่นับถือพุทธศาสนาให้ความช่วยเหลือ ชับเคลื่อน จัดระบบสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นระบบ

3. แนวทางพัฒนาความร่วมมือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การศึกษาและศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียน การที่กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือที่เรียกว่ากลุ่มอาเซียน จะมีข้อตกลงร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภาษา ศิลปะและศาสนาด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2558 ในความเห็นส่วนตัวมีความเห็นว่านับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่กลุ่มประเทศในอาเซียนทำความร่วมมือ ในด้านต่างๆ ร่วมกันจะทำให้ระบบแนวทางการพัฒนาและความร่วมมือต่างๆ ในเมืองเชียงใหม่และประเทศพม่า (พม่า) พัฒนาการไปในทิศทางที่ดีกว่าที่เป็นอยู่เช่นพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ถนนหนทาง การขนส่งคมนาคม การเมืองการปกครอง การเคารพในกฎหมาย และเคารพในสิทธิมนุษยธรรม ในพม่าจะเป็นการเปิดหูเปิดตาประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเทคโนโลยี และสารสนเทศจากภายนอกมากขึ้น ทั้งยังจะเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐบาลพม่ามีเหตุผลและระมัดระวังในการรับฟังความคิดเห็นของผู้คนในชาติด้วย โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และอีกประเด็นหนึ่งถ้าเรามองมองคนเชียงใหม่ในฐานะที่เป็นชาวพุทธให้ลึกลงไป เราจะเห็นว่ามีความเพร่เมตตามที่อยู่ภายในจิตใจของเข่าอีกอย่างหนึ่ง คือ “จิตสำนึกกับความกตัญญูต่อบรรพบุรุษในชาติของตนเอง” มากอีกประการหนึ่งถ้ารัฐบาลพม่าไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนากับกลุ่มประเทศอาเซียนในข้อตกลง ในความร่วมมือระหว่างกันก็จะทำให้ขัดต่อความชอบธรรม ในสายตาของสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อที่จะให้เกิดการ

พัฒนาในทุกด้านจึงมีความเห็นว่ารัฐบาลพม่าน่าจะหันมาปรองดองและพัฒนาความร่วมมือกับชนกลุ่มน้อยในชาติ เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงามให้กับรัฐบาลพม่า ในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกลุ่มประเทศอาเซียนและต่อประเทศต่างๆทั่วโลก

อภิปรายผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนั้น ในอดีตฝ่ายเมือง (ไทขิ่น) ได้รับอิทธิพลจากเชียงใหม่ที่แผ่ขยายไปสู่เชียงใหม่

1. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่

พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในเชียงใหม่ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอย่างยิ่ง ปรากฏในรูปแบบของตำนานเมืองเชียงใหม่ว่าได้รับอิทธิพลจากเชียงใหม่ที่แผ่ขยายไปสู่เชียงใหม่ถึง 3 ครั้ง คือครั้งแรกในปี พ.ศ.1882 สมัยพญาผายูในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาจากเชียงใหม่สู่เชียงใหม่ ครั้งที่สอง พระมหาสามเจ้าสุชาโตอยู่เมืองเชียงไปศึกษาที่เมืองมลาน (พม่า) ได้พาเจ้าอินประยา (อินทปัญญา) หรืออินทมูลไปเผยแผ่ศาสนาที่เมืองเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 1917 ในครั้งที่สาม ตามพื้นวัดป่าแดงฉบับภาษาไทยขิ่นก็ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่เข้ามาสู่เชียงใหม่ โดยการนำของพระญาณคัมภีร์เถระ นิกายลังกาวงศ์ใหม่ หรือนิกายวัดป่าแดงไปสู่เชียงใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความเป็นมาของการประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติพม่าใน ค.ศ. 1961 พบว่า ปัจจัยที่รัฐบาลพม่าประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะ การที่พระพุทธศาสนาที่ยังคงมีการสืบเนื่องจากสังคมจารีตจนถึงยุคอาณานิคม มีการนำปรัชญาทางศาสนาพุทธมาตีความใหม่โดย นักชาตินิยม เพื่อให้สัมพันธ์กันกับแนวทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจแผนใหม่ จนมาถึงยุคหลังรับเอกราชนักชาตินิยมกลายเป็นนักการเมืองและยังคงนำแนวคิดทางศาสนามาใช้กับการเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น สังคมนิยม คอมมิวนิสต์

และมาร์กซ์พร้อมกับบทบาทของผู้นำอย่างอนุถูคือ
เครื่องตามหลักศาสนาและหวังว่าพุทธศาสนาจะเป็น
สิ่งที่เชื่อมประชาชนในชาติเกิดความสงบสุขและเป็น
การแก้ปัญหาการกบฏของชนกลุ่มน้อย (ตรี จตุ
รานน.บทคัดย่อ : 2548)

2. รูปแบบและลักษณะการศึกษาของ พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่

การจัดการศึกษาเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตเป็น
การศึกษาแบบดั้งเดิม คือ จะต้องศึกษาเล่าเรียน
ลักษณะภาษาไทยขึ้นก่อน จนอ่านออกเขียนได้แล้ว
ท่องจำบทสวดมนต์ เริ่มเข้าสู่การศึกษาพระปริยัติ
ธรรมแบบเก่า ในปัจจุบันว่า “โรงเรียนพระปริยัติ”
ตั้งอยู่ที่บริเวณวัดราชสิद्धฐานหลวงหัวข่วง เมืองเชียง
ตุงปัจจุบันถือเป็นลักษณะระบบการศึกษาที่เกิดขึ้น
ภายในวัด ค่านิยมของชาวเมืองเชียงใหม่ในการให้บุตร
หลานที่เป็นเพศชายเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา
ในปัจจุบันมีการเข้ามาศึกษาในประเทศไทยเป็น
จำนวนมาก สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องการย้ายถิ่น
เพื่อการศึกษา และการเปลี่ยนสถานะทางสังคม :
กรณีศึกษาพระเชียงใหม่ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย
สงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุที่เป็นอิทธิพล
ปัจจัยทำให้เกิดพฤติกรรมการย้ายถิ่นของพระสงฆ์
เมืองเชียงใหม่ เกิดจากอิทธิพลปัจจัยผลักดันและ
ปัจจัยดึงดูด 4 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการที่
1 อิทธิพลปัจจัยจากสถานการณ์ทางสังคมเมืองเชียง
ตุง ภายใต้การเมืองการปกครองระบอบรัฐบาลทหาร
แห่งสหภาพเมียนมาร์(ประเทศพม่า) ประการที่ 2
จุดอ่อนทางด้านการศึกษาพระสงฆ์เมืองเชียงใหม่ คือ
ความด้อยโอกาสและพื้นที่ทางการศึกษา และ
การศึกษาในปัจจุบันมีลักษณะของการปิดกั้นโอกาส
ทางการศึกษา ประกอบกับหลักสูตรการศึกษาทั้งที่เป็น
หลักสูตรการศึกษาจากรัฐบาลพม่า และหลักสูตร
การศึกษาพระปริยัติธรรมในพระพุทธศาสนา หรือ
องค์กรคณะสงฆ์เมืองเชียงใหม่ไม่มีระเบียบแบบแผน
ที่แน่นอน อีกทั้งไม่เป็นที่ยอมรับในคุณภาพทาง
การศึกษา ประการที่ 3 ปรากฏมีสถานศึกษาที่ได้รับ

การยอมรับในคุณภาพทางการศึกษาในประเทศเพื่อน
บ้าน เช่น ประเทศไทย เปิดโอกาสทางการศึกษา
ให้แก่พระสงฆ์ต่างชาติ และมีการรองรับการเข้ามา
ศึกษาของพระสงฆ์เมืองเชียงตุง จากความร่วมมือ
ของโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศ
เพื่อนบ้าน มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ประการที่ 4 ภายหลัง
สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศของพระสงฆ์เมือง
เชียงตุงแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมที่ดี
ขึ้น เกิดการยอมรับในคุณภาพหรือวุฒิทางการศึกษา
ได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย จาก
ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทางสังคม การเมือง
และการปกครองเมืองเชียงตุงภายใต้ระบอบการ
ปกครองรัฐบาลทหารพม่า ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงลักษณะวิถีชีวิตจากการอยู่อย่างสงบ
เรียบง่าย จนกระทั่งกลายมาเป็นวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรน
เพื่อสถานะและความอยู่รอดในสังคม ปัจจุบัน
ลักษณะการปิดกั้นความเจริญในสังคมกลุ่มชาวไท
เชียงใหม่เชียงตุงนั้น มีปรากฏภาพที่ออกสู่สายตาชาวโลก
คือ ความเจริญบนพื้นฐานการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายของ
ประชาชน แต่ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ปรากฏ
ออกมาสู่สายตาสังคมชาวโลกดังกล่าว คือ ความ
เจริญที่ถูกจำกัดระดับความพอดี จากอำนาจของ
รัฐบาลทหารพม่าที่คอยบีบบังคับให้ชาวไท
เชียงใหม่จำต้องถือปฏิบัติตาม หนทางเดียวที่จะ
สามารถช่วยให้หลุดพ้นสถานะดังกล่าวนี้ได้วิธีหนึ่ง
คือ การยกระดับสถานะของตนเองด้วยระบบ
การศึกษา และการศึกษานี้เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้
ชาวเมืองเชียงตุงพบกับโอกาสที่ดีต่างๆ อันจะนำไปสู่
ความเจริญอย่างแท้จริงต่อไปได้ ประเด็น คือ ขาด
สิทธิ์ความเท่าเทียม แต่จิตสำนึกในชาติพันธุ์ของชาว
เชียงใหม่ได้แสดงออกต่อความเป็นผู้รักชาติและ
มีความกตัญญูต่อชาติตนเองเป็นอย่างดีถึงแม้จะอยู่
ภายใต้อำนาจการปกครองรัฐบาลทหารพม่าก็ตาม
(อนุสรณ์ บุญเรือง. บทคัด : 2551).

3. สภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงใหม่

ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงใหม่ มีปัญหาเรื่องงบประมาณ ขาดครูสอน ขาดการวางแผนและการจัดระบบการศึกษา โดยมีแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงใหม่ คือ การจัดระบบการศึกษาอย่างให้ชัดเจน มีแบบแผนและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา การศึกษาต่อ การได้งานทำ การสนับสนุนจากรัฐบาลพม่า องค์กรทั้งในต่างประเทศและกลุ่มประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับการศึกษา เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้เชื่อมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมภาคเหนือตอนบนของไทยกับรัฐฉานของพม่า” ซึ่งศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่ปรากฏในสังคมล้านนา - รัฐฉาน และศึกษาทิศทางความสัมพันธ์ที่ใช้พระพุทธรูปในฐานะทางเลือกที่เหมาะสมดำเนินความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับประเทศพม่า พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ 3 รูป ที่สำคัญ คือ ครูบาบุญชุ่ม ญาณสวโร วัดดอนเรือง เมืองพง ประเทศพม่า พระอธิการอาหนนท์ อาทิตตธมโม วัดท่ากระดาศ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ และพระครูวันพิทักษ์ (เชื่อนคำ อุตตสนโต) วัดพระพุทธรูปตากผ้า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน อาศัยกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม และประเพณี เป็นปัจจัยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา - รัฐฉาน และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองดินแดน (อุดม ธีรพัฒนานนทกุล. บทคัดย่อ : 2545).

สรุป

พระพุทธรูปเข้ามาเผยแพร่ในเชียงใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอย่างยิ่ง ปรากฏในรูปแบบของตำนานเมืองเชียงใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากเชียงใหม่ที่แผ่ขยายไปสู่เชียงใหม่ถึง 3 ครั้ง การศึกษาของคณะสงฆ์ไทจีน เมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตเป็น การศึกษาแบบดั้งเดิมคือ ศึกษาเล่าเรียนภาษาไทยจีน

ต่อมาต้องจำบทสวดมนต์แล้ว ก็จะเริ่มเข้าสู่อารยธรรมพระปริยัติธรรมแบบเก่า เป็นการเรียนการสอนระดับชั้นนักธรรม แบ่งเป็น 7 ชั้น ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชียงใหม่ ปัญหาด้านงบประมาณ ขาดบุคลากรในการสอน ส่วนแนวทางการพัฒนาต้องวางระบบการศึกษาอย่างเป็นให้ชัดเจน มีแบบแผนและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา มุ่ง การศึกษาต่อ การได้งานทำ การสนับสนุนจากรัฐบาลพม่า สรุปแล้วระบบปกครองยังต้องปรับปรุงและพัฒนาอีกเยอะพอสมควรเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแผนงานพัฒนาการจัดการศึกษาและการแลกเปลี่ยนระหว่างคณะสงฆ์ไทยกับคณะสงฆ์เชียงใหม่ โดยมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของเชียงใหม่เพื่อรองรับต่อการเข้าสู่ความเป็นอาเซียนร่วมกันของภูมิภาคอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นฐานแนวคิดในการพัฒนาภูมิภาคร่วมกันอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนสนับสนุนภายใต้เกลิยว ไทมสายสัมพันธ์พุทธศาสนวัฒนธรรมสองแผ่นดิน เป็นทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการของฝ่ายวิชาการและวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2555

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารและคณะกรรมการของมหาวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะสงฆ์และประชาชนเมืองเชียงใหม่ รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์ ที่ได้อนุเคราะห์การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลและให้

สัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ เป็นอย่างดี ตลอดถึงนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ สาขาวิชาภาษาพระพุทธศาสนา และประชาชนที่สนใจที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้เมตตาแนะนำชี้แนะข้อคิดเห็นและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเป็นอย่างดี คณะผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษางานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย พระราชบัญญัติคณะ

สงฆ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ
กฎ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ มติ เกี่ยวกับการ
ปกครองคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือ.

ตรี จตุรานน. (2548). **ความเป็นมาของการประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของพม่าใน ค.ศ. 1961.** กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทวี สว่างปัญญากร. (2529) **ตำนานเมืองเชียงใหม่ปริวรรต จากต้นฉบับอักษรไทยเขิน.** เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีรวิภา ประทุมพรรัตน์. (2530). **การบริหารและการนิเทศการศึกษา.**

บุศรา เข้มทอง. (2542). **คุณลักษณะของผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.

ประเสริฐ ฐ นคร. (2537) **ตำนานมูลศาสนาเชียงใหม่และเชียงตุง.** กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ปราณี ศิริธรณ พัทลุง. (2528) . **สารัตถคดี เหนือแคว้นแดนสยาม.** เชียงใหม่: ลานนาสาร.

รัตนพร เศรษฐกุล. (2537). **ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง.** เรื่องเมืองเชียงตุง. เชียงใหม่ : สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์. สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจการพระศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2547).

สังฆะ วรณชัย. (2522). **โคลงมังทรารบเชียงใหม่.**

อุดม ธีรพัฒนานนทกุล. **บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้เชื่อมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมบริเวณภาคเหนือตอนบนของไทยกับรัฐฉานของพม่า (พ.ศ.2525-2544).**(2545).

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง
An Analytical Study of Spirit Dediumship of Buddhist in Lampang City
Municipality

พระมนตรี อธิจิตโต (สัสสินทร)^{1*}
Phramontree Athijitto (Sassintron)^{1*}

¹ 303 wát-sing chai Wang Khwa Rd., Hua Wiang, Muang Lampang, Lampang

* Corresponding author e-mail: Atijito0526@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง” เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในบริบททั่วไป ความเชื่อการเข้าทรงตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย คือ ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา ตำราเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล แบ่งประเภทผู้ที่เป็นร่างทรงที่มีตำหนักทรงอยู่ในเขตเทศบาลนครลำปาง และผู้ที่เคยใช้บริการการเข้าทรงในเขตเทศบาลนครลำปาง จำนวน 9 คน จากนั้นรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย ความเชื่อของมนุษย์เกิดมาจากความกลัว เมื่อกลัวจึงต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบๆ ตัวที่เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์วิเศษกว่าตน ในสมัยพุทธกาลพระพุทธร่องค์ทรงให้ภิกษุเวไนชาตมิให้กระทำเป็นร่างทรงหรือคนทรงเจ้าเนื่องจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดเพราะเป็นเดรัจฉานวิชา ซึ่งไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องในการบรรลุมรรคผลนิพพาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธ พบว่า หลักศรัทธา 4 การเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตนและเชื่อว่าพระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมา หลักโยนิ (กำเนิด) 4 เป็นการจำแนกสัตว์ตามลักษณะการเกิด 4 ประเภท ภูมิ 4 คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ โลกุตตรภูมิ เป็นสถานที่ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปตามบุญกรรม และชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง มีความเชื่อเรื่องการเข้าทรงว่า ร่างทรง คือ ตัวแทนของผู้เทพผู้มีอำนาจมีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ตามที่ร้องขอ บันดาลโชคลาภ และเชื่อว่าเจ้าทรงสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ให้หายได้ คุณค่าของการเข้าทรงมีคุณค่าด้วยกัน 4 ด้านคือ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง

คำสำคัญ : ความเชื่อของชาวพุทธ, การเข้าทรง

Abstract

The research “The Belief on the Buddhists’ Spiritual Mediums in Lampang Municipality” was to study the general conceptions of spiritual mediums or Séances, the concept of spiritual mediums in the Buddhist scriptures, and to analyze the Séances in Lampang Municipality. This is a qualitative research. The research methods are: searching informations from primary sources of Tipitaka, and secondary sources of Commentaries and Sub-commentaries, academic Textbooks and related researches. The depth interviews are also functioned. There are nine interviewees divided into 2 groups: who are spiritual mediums located in Lampang Municipality and who use the services of Séances in that area. All data sources have been collected, analyzed, summarized and presented respectively. Human beliefs were caused of fear. When the fear occurred, one finds something around that is miracle-working for oneself. In the Buddha’s lifetime, He taught to refrain to be as a spiritual

medium because of wrong livelihood. This is not the way to attain Nibbāna(the summum bonum). The Buddha-dhammas related to the spiritual mediums of Buddhists are : 1) Saddhā (belief); belief in Kamma, belief in the consequences of actions, belief in the individual ownership of action and confidence in the Enlightenment of the Buddha, and 2) Yoni (ways of birth) linking with Bhūmi (degrees of spiritual development); Kāmāvacara-bhūmi (sensuous plane), Rūpāvacara-bhūmi (form-plane), Arūpāvacara-bhūmi (formless-plane) and Lokuttara-bhūmi (supramundane-plane). All living creatures are living in these planes by its actions. The belief on the spiritual mediums of Buddhists in Lampang Municipality is that the spiritual mediums are representing gods who have so much power and can inspire a fortune as well as remedy illness. Last, the benefits of Séances can be divided into 4 aspects: the tradition and culture, the social, the economic and the political one.

Keywords: The Belief on the Buddhists, Spiritual Mediums

บทนำ

ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอด ซึ่งความเชื่อเป็นเรื่องราวนามธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับกลุ่มชนและระหว่างกลุ่มชนกับสภาพแวดล้อมแม้ว่าบุคคลแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อเป็นของตนเอง แต่ระบบความเชื่อของบุคคลก็เป็นพื้นฐานในการรองรับการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม แต่ระบบความเชื่อของบุคคลก็เป็นพื้นฐานในการรองรับการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม เพราะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มชนเดียวกันจะผ่านสถาบันแห่งการเรียนรู้ทางสังคมมาคล้ายคลึงกัน และสื่อที่จะให้การเรียนรู้ทางสังคมก็จะนำจริยธรรมของศาสนาในสังคมนั้นๆ มาให้การกล่อมเกลาสมาชิกของกลุ่มชนเพื่อให้มีความเชื่อที่คล้ายคลึงกันในทางวัฒนธรรม สำหรับในส่วนของพิธีกรรมนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อกัยคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออก โดยการกระทำและถ้อยคำซึ่งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน พิธีกรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ความคิดเห็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกในชุมชนนั้นด้วย การประกอบพิธีกรรมช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (สมบูรณ์ สุขสำราญ. 2533 : 45)

ความเชื่อในชุมชนนั้นเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน เป็นความเชื่อที่สร้างแนวทางการปฏิบัติตนให้อยู่

ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างมีความสุข ถึงแม้ความเชื่ออาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมอื่น ความเชื่อในส่วนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นทางที่จะพึงทำได้ ด้วยความสามารถของตนพระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อโดยยึดหลักกาลามสูตรทรงให้ใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่างๆว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญและพึงพระรัตนตรัยดีที่สุดในขณะที่สมบุรณ์สุขสำราญ (2530 : 21) ได้จัดให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้านเป็นความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา (วิญญาณนิยม) การทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นการเชื่อมต่อบetweenความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีเป็นชื่อเฉพาะท้องถิ่นแต่ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมามีความเชื่อที่หลากหลายขึ้นมีการพัฒนามากขึ้นลัทธิทรงเจ้าเข้าผี จึงเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา (พระมหาทวีศักดิ์ ไกรบุตร. 2544) ส่วน ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2543: 105-115) กล่าวว่า การเข้าทรงในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งเป็นเดรัจฉานวิชาที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ ถึงแม้ว่าในทางพุทธศาสนาจะถือว่าการเข้าทรงหรือการทรง

เจ้าเป็นเศรษฐิกานวิชา แต่กระนั้นความเชื่อเรื่องการเข้าทรงยังคงมีอยู่

ในสภาพของสังคมในปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขัน เป็นสังคมแห่งการแย่งชิง แบบมีใครยาวสาวได้สาวเอา ความเจริญในด้านวัตถุ ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ทำให้ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของการดำรงชีวิตระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง ผู้คนในสังคมเริ่มเคยชินกับการอยู่คนเดียวหรือเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เวลามีปัญหาต่างๆ ในชีวิตก็จะแก้ปัญหาด้วยตนเองหรือการที่หันไปพึ่งสิ่งที่ตนเองคิดว่าเป็นที่ปรึกษาที่รอบรู้ และสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้อย่างเช่น การไปหา “ร่างทรง” เพื่อขอให้ประกอบพิธีกรรมการ “เข้าทรง” เพื่อต้องการปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่การงานเรื่องเงิน เรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว หรือ เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพของตนเองที่กำลังประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน อย่างเช่น บางคนเป็นโรคชนิดหนึ่งที่แพทย์ไม่อาจวินิจฉัยได้ว่าเป็นโรคอะไร หรือยังไม่มีวิธีการรักษา การเกิดภัยพิบัติที่ร้ายแรงที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนหันหน้าไปพึ่ง การเข้าทรงมากขึ้น จะเห็นได้จาก ตำหนักของร่างทรงที่มีจำนวนมาก ไม่ว่าจะตำหนักทรงเจ้าเสด็จพ่อ ร. ๕ ตำหนักทรงเจ้าพระแม่อุมา ตำหนักทรงกุมารทอง เป็นต้น กระจายไปในตามที่ต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในเขตชนบท หรือในเมืองใหญ่ แสดงให้เห็นถึงสภาวะการอ่อนแอทางจิต ความต้องการหาที่พักพิงผู้ที่ให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ เพราะมีความเชื่อว่า เทพที่มาเข้าทรง โดยผ่านร่างทรง เป็นเทพที่อยู่บนสวรรค์ ต้องการมาช่วยเหลือมนุษย์ยามที่เดือดร้อน เป็นผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลให้สิ่งที่ตนขอ หรือร้องขอได้ และเป็นผู้ที่ให้คำตอบทุกปัญหาโดยผ่านกระบวนการ “เข้าทรง”

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับ

การเข้าทรงของชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็นเขตเมืองที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ และความสะดวกสบาย ว่าในปัจจุบันนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงยังมีอยู่หรือไม่และความเชื่อเรื่องความเข้าทรงกับการนับถือศาสนา ของชาวพุทธ มีความเชื่อมโยงกันหรือมีความขัดแย้งกันในด้านใดบ้างเพื่อจะนำผลการวิจัยนี้ มาเป็นข้อมูลวิเคราะห์แนวโน้มความเชื่อเรื่องการทรงเจ้ากับการดำรงอยู่ในสังคมชาวพุทธต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง
2. เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและความเชื่อของการเข้าทรง

ความเชื่อของมนุษย์เกิดมาจากความกลัวจึงต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบๆ ตัวที่เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์บริสุทธวิเศษกว่าตนเอง มีอำนาจทำให้เกิดได้ตายได้ ให้ช่วยได้ให้ตีได้ ควรแก่การเคารพบูชาและควรมอบให้ซึ่งเครื่องเซ่นสังเวย นอกจากนี้ยังเชื่ออีกว่า มนุษย์เกิดมาต้องใช้กรรม ในขณะที่มนุษย์ใช้กรรมนั้นก็มีการสร้างกรรมใหม่อยู่ตลอดเวลา มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว การใช้กรรมจึงไม่มีวันหมดสิ้นมนุษย์จึงต้องใช้ต้องเวียนว่าย เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด เวียนเวียนอยู่ในวัฏสงสาร (บุญเลิศ เจริญผล. 2553 : 126-140) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นตามความเชื่อของตนหรือของกลุ่มของตน การเข้าทรง การทรงเจ้าหรือการเข้าผี เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านในเมืองทั่วไป เป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างลัทธิผี พราหมณ์กับพระพุทธศาสนา กับความเชื่อสมัยใหม่ที่เป็นวัตถุ

นิยม (พุทธพาณิชย์) แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีจะเป็น
ชื่อเฉพาะท้องถิ่น เช่น ผีพ่อน ผีฟ้า แต่ละถิ่นจะเรียก
แตกต่างกันออกไป แต่ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา มี
ความเชื่อที่หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิ
ทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อ
และพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี จึงเป็น
องค์ประกอบย่อยของศาสนา และอาจกล่าวได้ว่า
การเข้าทรงเป็นเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ
ของมนุษย์ (พัฒนา กิตติอาษา. 2543 : 1-2) ใน
ความเห็นของอี.บี. ไทเลอร์ (Edward Burnett
Taylor. 1871) ร่างทรง และการทรงเจ้าจัดเป็น
ความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ความ
เชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทาง
ศาสนาด้วยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความ
ต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ในขณะที่ตก
อยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์
ทั้งหลาย (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ, 2540 : 32)

การเข้าทรง หมายถึง การที่สิ่งนอกเหนือ
ธรรมชาติซึ่งได้แก่ ผีนางเทวดาหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า
เจ้าหรือเทพ ทั้งที่เป็นชายหรือหญิง เด็กและผู้ใหญ่มາ
สิงสู่หรือเข้าร่างของผู้ที่เรียกว่า ร่างทรง เพื่อติดต่อกับ
มนุษย์ รวมถึงตลอดไปถึงการให้ความช่วยเหลือด้วย
พิธีกรรมต่างๆ โดยผ่านร่างทรง และร่างทรง คนทรง
หมอทรง หรือ สื่อ มีความหมายเหมือนกันคือ มนุษย์
ทุกเพศวัยที่เป็นสื่อหรือตัวกลางเพื่อให้สิ่งภายนอกที่มี
อยู่เหนือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั่วไปของ
มนุษย์และเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือร่วมกันเรียก
รวมๆ ว่า “องค์” หรือ “วิญญาณ” ไม่ว่าจะเป็ผี/
เทพเข้ามาสิงสู่เพื่อติดต่อกับมนุษย์ในโลกได้ไม่ว่าเขา
จะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม และการติดต่อนั้นเป็นไปเพื่อ
วัตถุประสงค์บางอย่างที่จะมีคุณและโทษต่อมนุษย์ได้
เช่น ทำนายโชคชะตาให้คำแนะนำในทุกเรื่องทางไสย
ศาสตร์ บอกทาย รักษาโรคภัย แสดงธรรมสร้างกุศล
บารมี ขอส่วนบุญเจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น (อุทัย
ศิริฤโต. 2526 : 197) ลักษณะการเข้าทรงในชุมชน
ชนบทเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่คนยังมีความเชื่อใน

อำนาจเหนือธรรมชาติได้แก่ผีบรรพบุรุษผีอารักษ์
และผีเจ้านายที่จะสามารถช่วยเหลือผู้ที่มีความเชื่อที่
ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการใช้บริการในเรื่อง
การรักษาโรคบรรเทาอาการเจ็บป่วยบันดาลโชคลาภ
หรือการให้คำปรึกษาให้กำลังใจหรือโดยมีการสื่อสาร
และความช่วยเหลือผ่านร่างทรงปัจจัยที่มีผลต่อการ
ดำรงอยู่ของร่างทรงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของ
การเข้าทรงในชุมชนชนบทมีหลายประการได้แก่
ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่คนในชุมชนยัง
เห็นคุณค่า และเห็นประโยชน์ที่คนในชนบทยึดถือมา
นานโดยผ่านการเข้าทรงการปรับตัวของร่างทรงที่มี
ต่อการเข้าทรงที่สอดคล้องกับหน้าที่ และความ
ต้องการของผู้ใช้บริการการถ่ายทอดความเชื่อ
โดยเฉพาะความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติมัก
ถ่ายทอดผ่านพิธีทรงเจ้า และการจัดงาน เช่น
บวงสรวงบูชาครูประจำปีเครื่องเซ่นเซี้ยวร่างทรงมี
ความสำคัญที่ทำให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องการ
เข้าทรง (นุชฎาภรณ์ แก้วรักษา. 2547 : บทคัดย่อ)

ประเภทของการเข้าทรงแบ่งออกเป็น 3
ประเภท คือ การเข้าทรง การทรงเจ้า การเข้าผี
การเข้าทรง โดยจำแนกจากการประทับร่างทรง
ตามลำดับ ได้แก่ ลำดับชั้นของเทพ เทวดา หรือผีชั้น
ต่ำ ซึ่งการเข้าทรงการประทับร่างทรงของแต่ละชั้นก็
เหมือนกัน และจุดมุ่งหมายในการมาเข้าทรงก็
แตกต่างกัน และพิธีกรรมของการเข้าทรง ซึ่งเป็นที่
แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ
ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่
เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรมก็
แบ่งออกเป็น 2 พิธีกรรม คือ พิธีกรรมที่เป็นส่วน
ของร่างทรงที่ต้องกระทำ และ พิธีกรรมที่ในส่วน
ของการให้บริการ พิธีกรรมในการเข้าทรงมีด้วยกัน
ทั้งหมดดังต่อไปนี้ พิธีครอบครูเป็นพิธีกรรมที่สำคัญ
สำหรับผู้ที่เป็นร่างทรงใหม่พิธีตั้งหิ้งเจ้า พิธีไหว้ครู
ประจำปี ส่วนพิธีกรรมที่ในส่วนของการให้บริการ
เช่น รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การพยากรณ์ดวงชะตา การ
สะเดาะเคราะห์ การตั้งชื่อและหาฤกษ์ยาม การให้ศีล

ให้พรให้บารมี และการให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่างๆ สาเหตุที่มีผู้มารับบริการมีหลายสาเหตุดังนี้ ความล้มเหลวของการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้รับบริการยังมีพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในเรื่องการเข้าทรงและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มาก่อน การถูกชักชวน มีความทุกข์ ไม่ว่าจะทุกข์กายหรือทุกข์ใจ ความอยากรู้ อยากรู้อเห็น หรือต้องการมาดู มาทดลอง และพิสูจน์ มีคำถามหรือปัญหาบางอย่างที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

การเข้าทรงตามความเชื่อท้องถิ่นมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ การทรงเจ้าเข้าผีแบบประเพณีดั้งเดิม เป็นการทรงเจ้าเข้าผีในชุมชนชนบท และการเข้าทรงผสมกับความเชื่อท้องถิ่นเป็นการเข้าทรง ในชุมชนกึ่งเมือง เขตชานเมืองและหัวเมืองต่างๆ เน้นเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับวิญญาณหรือผีที่สำคัญในระดับเหนือชุมชนเฉพาะท้องถิ่น และการทรงเจ้าเข้าผีในกรุงเทพมหานครเขตปริมณฑล และตัวเมืองใหญ่ ลักษณะพิเศษของพิธีทรงเจ้าเข้าผีในกลุ่มนี้ได้แก่ การเข้ามาขององค์เทพจากความเชื่อและพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ เช่น ที่มาจากอินเดีย จีน ไต้หวันและญี่ปุ่น ผสมผสานกับความแพร่หลายขององค์เทพที่เป็นวิญญาณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต ที่มีบทบาทสำคัญสำคัญทั้งในประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พุทธศาสนาได้กล่าวถึงศรัทธา คือ ความเชื่อเกิดขึ้นจากเหตุใดเหตุหนึ่งด้านความกลัว และมูลเหตุของความเชื่อมักจะถูกสร้างมาจากความไม่รู้ หรือความกลัวเป็นประการสำคัญ ในทัศนะการเข้าทรงในมุมมองพุทธศาสนา ร่างทรงหรือคนทรงเจ้าเป็นหนึ่งในข้อห้ามอันเป็นมหาศีลของพระภิกษุที่พระพุทธองค์ทรงให้ภิกษุเว้นขาดมิให้กระทำเนื่องจากการเลี้ยวซีพโดยทางผิดเพราะเป็นเดรัจฉานวิชาดังปรากฏในพระไตรปิฎกในเล่มที่ 9 (สมบุรณ์ สุขสำราญ. 2530 : บทคัดย่อ)

สังคมไทยในภาคเหนือมีความเชื่อดั้งเดิม คือ ความเชื่อเรื่องอำนาจผี วิญญาณของสรรพสิ่งต่างๆ ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในดินแดนภาคเหนือผ่านทางอำนาจส่วนกลางสิ่งที่จะทำให้เกิดความศรัทธาดั้งเดิมคงอยู่ และสามารถรับศาสนาความเชื่อของศาสนาต่างๆ เข้าด้วยกันส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คน บทบาทพุทธศาสนากลับมิได้ทำให้ความเชื่อเรื่องผีที่มีอยู่แต่เดิมเสื่อมหาย ขณะเดียวกันความเชื่อเรื่องผีและหลักเกณฑ์ทางพุทธศาสนากลับกลายเป็นสิ่งที่ดำเนินควบคู่กัน (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2527 : 70) ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ว่าด้วยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ของหมู่สัตว์ทั้งหลาย ปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ใช้อธิบายกระบวนการและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์โดยเฉพาะเรื่องการเกิดทุกข์และการดับทุกข์แต่ส่วนที่จะเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องร่างทรงนั้น น่าจะเป็นเรื่องวิญญาณ พระพุทธองค์ทรงใช้บุพเพนิวา สาณุสสติญาณ และจตุปปาตญาณ ทำให้พระองค์ทรงทราบชัดว่าคนและสัตว์ตายแล้วเกิดอีก เพราะวิญญาณยังไม่ดับลงอย่างเด็ดขาด (บรรจบบรรณรุจิ. 2537 : 27-33)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้าในทัศนะทางพระพุทธศาสนาร่างทรงและการทรงเจ้าจัดอยู่ในกลุ่มอุปาทาน 4 ชนิด อดตวาอุปาทาน และสัลลพอุปาทานและเป็นเดรัจฉานวิชาแต่มีหลักธรรมหลายหมวดที่น่าจะส่งผลต่อแนวคิดเรื่องร่างทรง(วิญญาณนิยม) คือเรื่องโอปปาติกะ(ในโยนิ 4),เรื่องเทพ/เทวดา(ในเทพ 3,ภูมิ 4, คติ 5) ,เรื่องสัตว์โลก (ในโลก 3) , เรื่องสังขารและวิญญาณ (ในขันธ 5) และเรื่องกรรมกับการเกิดใหม่(สังสารวัฏ) ที่ยืนยันถึงการมีอยู่จริงของปรโลกและสวรรค์อันเป็นสาระหลักของความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและพิธีทรงเจ้าเข้าผีส่วนหลักธรรมที่ส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมนั้นประกอบด้วยหลักศรัทธาเป็นความเชื่อในระบบความคิดอย่างหนึ่งโดยไม่มีการพิสูจน์ไม่ต้องการ

เหตุผลภาพความเชื่อของร่างทรงจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรมที่ร่างทรงได้กำหนดขึ้นหลักกรรมในบริบทกรรมตามนัยทางพระพุทธศาสนาแต่มีใช้ทฤษฎีกรรมที่ถูกต้องในทางพุทธศาสนา เช่น การทำสิ่งดีเพื่อที่จะได้สิ่งตอบแทนที่เป็นความดีงามทั้งในส่วนของวัตถุและความพึงใจที่เป็นนามธรรมการบำเพ็ญบารมีทำให้เกิดระบบของการเสียสละในรูปแบบต่างๆ ของผู้ปฏิบัติตามคำแนะนำของร่างทรง (พระเจี๊ยะวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์). 2548 : บทคัดย่อ)

จากข้างต้นพอจะแบ่งได้ว่าการกำเนิดของสัตว์โลกตามลักษณะของการเกิด 4 ประเภททั้งที่มีร่างกายหรือไม่มีร่างกายให้เห็น จำต้อง สัมผัสได้นั้นย่อมมีแหล่งที่อยู่อาศัยซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกที่นั่น ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง ภูมิ 4 พระอนุรุทธาจารย์ได้แสดง จิตตามภูมิชั้นไว้ 4 ประเภทคือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ โลกุตตรภูมิ ภูมิเป็นสถานที่ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปตามบุญกรรมที่ได้กระทำมาในอดีตกาลผ่านมานับไม่ถ้วน แม้ผู้ที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาถ้าหากทำความดีก็สามารถไปยังภูมิต่างๆ ได้แต่ก็เพียง 3 ภูมิตานั้นคือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ ส่วนโลกุตตรภูมิเป็นภูมิของพระอรหันต์เจ้าเท่านั้นซึ่งในความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ร่างทรงหรือ ม้าขี่มักจะบอกที่มาของภพภูมิของเจ้าที่เข้าทรงว่ามาจากภพภูมิใดบ้าง นอกจากภูมิซึ่งจะเป็นอยู่แล้ว และสิ่งที่จะนำไปสู่การเกิดนั้นต้องแล้วคดี 4 อย่างที่จะนำไปเกิดคดีแปลว่าทางดำเนินที่ไปถึงหรือที่ไปเกิดหลังจากตายแล้วของผู้ที่ยังท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏแบ่งตามภาวะของภูมิที่จะไปเกิดมี 5 อย่างดังกล่าวมาแล้วแต่ถ้าแบ่งโดยถือเอาคุณลักษณะที่ดีและไม่ดีเป็นเกณฑ์กำหนดคดีก็แบ่งเป็น 2 คือสุคติ - คดีที่ดี และทุกคติ - คดีที่ไม่ดี คดีทั้ง 5 นี้เป็นที่ไปเกิดของสัตว์ผู้ยังติดข้องอยู่ในสังสารวัฏ และอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งเป็นสาระหลักในทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน คือแนวคิดเรื่องโลกหน้า(ปรโลก) และการเวียนว่ายตายเกิดก็มีผลต่อแนวคิดเรื่องร่างทรง ความ

เชื่อในการการมีอยู่ของภพภูมิต่างๆ การเชื่อในการทำกรรมดี กรรมชั่ว หนทางในการนำไปเกิดในภพภูมินั้นตามแรงกรรมของตน จะเห็นได้ว่าความเชื่อเป็นมูลเหตุสำคัญในการจะชี้ นำให้มนุษย์กำหนดชะตาชีวิตของตนเองในการจะกระทำสิ่งใด ความเชื่อความศรัทธาในสิ่งใดนั้นสามารถนำมามนุษย์ให้กระทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ความเชื่อความศรัทธาในการเข้าทรง จึงอาจเป็นมูลเหตุหนึ่งซึ่งชี้ นำให้ผู้ที่เชื่อกระทำการต่างๆ ทั้งในทางที่ดี หรือทางที่ไม่ได้ ตามที่เจ้าทรงชี้แนะ ด้วยมาจากความเชื่อความศรัทธาในเจ้าทรงในเอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนพุทธบริษัทให้มีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาที่ถูกต้องที่เป็นสัมมาทิฐิ อันเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล ซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้กล่าวมีอยู่ 4 ประเภทคือ กัมมศรัทธา หมายถึงเชื่อกฎแห่งกรรมกรรมคือการกระทำ กรรมที่กระทำด้วยเจตนาอันวิปากศรัทธา หมายถึงเชื่อผลของกรรม เป็นความเชื่อที่มาจากกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล กรรมอย่างนั้นกัมมัสสกตาศรัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง , เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ตถาคตโพธิศรัทธา หมายถึงมั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะส่วนหลักศรัทธาที่อยู่ นอกเหนือจาก 4 อย่างนี้ถือเป็นความเชื่อเฉพาะบุคคลที่ทำให้บุคคลไม่เหมือนกันโดยเฉพาะการเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลไสยศาสตร์และการเข้าทรงมีลักษณะที่ร่วมกันคือ ใช้ศรัทธาเอาความเชื่อเป็นหลักคือไม่เกิดจากการรู้ความจริง นอกจากความเชื่อและความศรัทธาแล้วยังมีหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวให้สัตว์โลกให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏะคือ อุปาทาน 4 ซึ่งประกอบด้วย คือ กามูปาทาน ทิฎฐูปาทาน สิลัพพตูปาทาน อตตวาทุปาทาน

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฉบับภาษาไทย และฉบับบาลีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา ตำราเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าทรง

3. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล แบ่งออกเป็น ผู้ที่เป็นร่างทรงที่มีตำหนักทรงอยู่ในเขตเทศบาลนครลำปาง และผู้ที่เคยใช้บริการการเข้าทรงในเขตเทศบาลนครลำปาง จำนวน 9 คน

4. รวบรวมข้อมูลและเรียบเรียง วิเคราะห์ความเชื่อการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

5. สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับภาษาไทย พ.ศ. 2539 อรรถกถาฎีกา เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือตำราผลงานทางวิชาการ สิ่งตีพิมพ์ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองนครลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วยร่างทรงที่มีตำหนักอยู่ในเขตเทศบาลนครเมืองลำปาง จำนวน 3 คน และชาวบ้านที่มี

ความเชื่อเรื่องทรง จำนวน 6 คน ผลการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง มีดังต่อไปนี้

1. **แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง**
ชาวบ้านเชื่อว่าร่างทรงคือตัวแทนของผู้เทพผู้มีอำนาจมีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ตามที่ร้องขอบางสำนักทรงได้ให้โชคให้ลาภ แก่ผู้ที่มีความนับถือ การทำเทียนรับโชคจุดแล้วจะดลบันดาลให้ผู้ทำพิธีประสบผลสำเร็จ เรียกทรัพย์สินเงินทองเข้ามาหาผู้ที่จุดเทียน เชื่อว่าเจ้าทรงสามารถยกฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นอย่างเช่นที่ว่าชาวบ้านมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นหนี้ ไม่รู้จะไปพึ่งใคร จึงต้องหันไปพึ่งเจ้าทรง หวังจะได้รับการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ในขณะนี้ เชื่อว่าเจ้าทรงสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ให้หายได้ ซึ่งในความเชื่อเรื่องการรักษาอาการเจ็บป่วยโดยผ่านพิธีกรรมการเข้าทรงนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก แต่ก็ต้องยอมรับว่าในสังคมไทยยังมีอยู่จริง เป็นแหล่งที่พึ่งสุดท้ายของผู้ป่วย เป็นวิธีการรักษาอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน

2. **แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา** ในทัศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อแนวคิดเรื่องการเข้าทรง ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ว่าด้วยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ของหมู่สัตว์ทั้งหลาย ปฏิจจนสมุบาท เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ใช้อธิบายกระบวนการและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์โดยเฉพาะเรื่องการเกิดทุกข์และการดับทุกข์แต่ส่วนที่จะเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องร่างทรงนั้น น่าจะเป็นเรื่องวิญญาน พระพุทธองค์ทรงใช้ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และจตุปปาตญาณ ทำให้พระองค์ทรงทราบชัดว่าคนและสัตว์ตายแล้วเกิดอีกเพราะวิญญานยังไม่ดับลงอย่างเด็ดขาด

ในบริบทที่ได้ยกมาแสดงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเรื่องผีจัดว่าเป็นพลังอำนาจภายนอกและมีอิทธิพลต่อมนุษย์ได้ และเรื่องหมอลงก็เป็น

หนึ่งในหลายอาชีพที่พระพุทธรองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำตังนั้น แนวคิดเรื่องฝันามีมาครั้งก่อนสมัยพุทธกาลเพราะจนถึงสมัยพุทธกาลก็ยังปรากฏให้ จะเห็นได้ว่าผีจะมาในรูปแบบของวิญญาณไม่มีร่างกายให้เห็นเป็นปรากฏ การจะแสดงบทบาทอื่นใดให้คนอื่นรับรู้จะโดยวิธีการเข้าสิงร่าง สิ่งที่จะนำมาแสดงให้ เห็นว่า ผีเป็นสิ่งที่อยู่หลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมี อยู่ของสัตว์โลกซึ่งแบ่งจากลักษณะการเกิด ซึ่งเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นว่า ผี เป็นการกำเนิดของ สัตว์โลกในลักษณะหนึ่ง หลักธรรมที่ ได้แสดงถึง แหล่งกำเนิดของสัตว์โลกในลักษณะที่เป็นไป คือ หลักโยนิ (กำเนิด) 4 อย่าง โยนิ(กำเนิด) 4 เป็นการ จำแนกสัตว์ตามลักษณะการเกิด 4 ประเภท ชลาพุ ษะ อ้นตชะ สังเสทชะ และโอปปาติกะ ศัพทที่พระ พุทธรองค์ทรงใช้เรียก "สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น" ว่า " โอปปาติกะ" หรือ"อุปปาติกะ"ซึ่งเป็นประเภทการเกิด อีกแบบหนึ่งที่เป็นชีวิตหลังความตายโอปปาติกะ จากกำเนิด ๔ ที่ว่าถึงการเกิดของ"โอปปาติกะ" น่าจะนำไปสู่แนวคิดเรื่องวิญญาณมาเข้าทรงได้

จากข้างต้นพอจะแบ่งได้ว่าการกำเนิดของสัตว์ โลกตามลักษณะของการเกิด 4 ประเภททั้งที่มี ร่างกายหรือไม่มีร่างกายให้เห็น จำต้อง สัมผัสได้นั้น ย่อมมีแหล่งที่อยู่อาศัยซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ โลกที่นั้น ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึง ภูมิ 4 พระอนุ รุทธาจารย์ได้แสดง จิตตามภูมิชั้นไว้ 4 ประเภทคือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ โลกุตตร ภูมิ ภูมิเป็นสถานที่ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องไป ตามบุญกรรมที่ได้กระทำมาในอดีตกาลผ่านมานับไม่ ถ้วนแม้ผู้ที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาถ้าหากทำ ความดีก็สามารถไปยังภูมิต่างๆ ได้แต่ก็เพียง 3 ภูมิ เท่านั้นคือกามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ ส่วนโลกุตตรภูมิเป็นภูมิของพระอริยเจ้าเท่านั้นซึ่งใน ความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ร่างทรงหรือ ม้าขี่มักจะ บอกที่มาของภพภูมิของเจ้าที่มาเข้าทรงว่ามาจากภพ ภูมิใดบ้าง นอกจากภูมิซึ่งจะเป็นอยู่แล้ว และสิ่งที่จะ นำไปสู่การเกิดนั้นต้องแล้วคดี 5 อย่างที่จะนำไปเกิด

คดีแปลว่าทางดำเนินที่ไปถึงหรือที่ไปเกิดหลังจาก ตายแล้วของผู้ที่ยังท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดใน สังสารวัฏแบ่งตามภาวะของภูมิที่จะไปเกิดมี 5 อย่าง ดังกล่าวมาแล้วแต่ถ้าแบ่งโดยถือเอาคุณลักษณะที่ดี และไม่ดีเป็นเกณฑ์กำหนดคดีก็แบ่งเป็น 2 คือสุคติ - คดีที่ดี และทุคติ - คดีที่ไม่ดี คดีทั้ง 5 นี้เป็นที่ไป เกิดของสัตว์ผู้ยังติดข้องอยู่ในสังสารวัฏ และอีก แนวคิดหนึ่งซึ่งเป็นสาระหลักในทางพระพุทธศาสนา เช่นกัน คือแนวคิดเรื่องโลกหน้า (ปรโลก) และการ เวียนว่ายตายเกิดก็มีผลต่อแนวคิดเรื่องร่างทรง ความ เชื่อในการการมีอยู่ของภพภูมิต่างๆ การเชื่อในการ ทำกรรมดี กรรมชั่ว หนทางในการนำไปเกิดในภพภูมि นั้นตามแรงกรรมของตน จะเห็นได้ว่าความเชื่อเป็น มูลเหตุสำคัญในการจะชี้้นำให้มนุษย์กำหนดชะตา ชีวิตของตนเองในการจะกระทำสิ่งใด ความเชื่อความ ศรัทธาในสิ่งใดนั้นสามารถนำมาชี้ให้กระทำทั้ง กรรมดีและกรรมชั่ว ความเชื่อความศรัทธาในการ เข้าทรง จึงอาจเป็นมูลเหตุหนึ่งชี้้นำให้ผู้ที่เชื่อ กระทำการต่างๆ ทั้งในทางที่ดี หรือทางที่ไม่ได้ ตามที่ เจ้าทรงชี้แนะ ด้วยมาจากความเชื่อความศรัทธาใน เจ้าทรงในเอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอนพุทธ บริษัทให้มีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาที่ถูกต้องที่ เป็นสัมมาทิฐิ อันเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุ และผล ซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้กล่าวมีอยู่ 4 ประเภทคือ กัมมสัทธา หมายถึงเชื่อกฎแห่งกรรม กรรมคือการกระทำ กรรมที่กระทำด้วยเจตนา นั้น วิ ปากสัทธา หมายถึงเชื่อผลของกรรม เป็นความเชื่อ ที่มาจากการกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล กรรมอย่างนั้น กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของ ของตน , เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้อง รับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึงมั่นใจในองค์พระตถาคตว่า ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะส่วนหลักศรัทธาที่อยู่ นอกเหนือจาก 4 อย่างนี้ถือเป็นความเชื่อเฉพาะ บุคคลที่ทำให้บุคคลไม่เหมือนกันโดยเฉพาะการเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลไสยศาสตร์และการ

เข้าทรงมีลักษณะที่ร่วมกันคือ ใช้ศรัทธาเอาความเชื่อ เป็นหลักคือไม่เกิดจากการรู้ความจริง นอกจากความเชื่อ และความศรัทธาแล้วยังมีหลักธรรมที่เป็น หลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวให้สัตว์โลกให้เวียนว่ายตายเกิด อยู่ในวิภวภูมิจึงคือ อุปาทาน 4 ซึ่งประกอบด้วย คือ กามอุปาทาน ทิฏฐูปาทาน สีสัพพตูปาทาน อตตวาหูปาทาน

3. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง ชาวบ้านเชื่อว่าร่างทรงคือ ตัวแทนของผู้เทพผู้มีอำนาจมีอิทธิฤทธิ์สามารถดลบันดาลสิ่งต่างๆให้ตามที่ร้องขอ บางสำนักทรงได้ให้ โชคให้ลาภ แก่ผู้ที่ให้ความนับถือ การทำเทียนรับโชค จุดแล้วจะดลบันดาลให้ผู้ทำพิธีประสบผลสำเร็จ เรียกทรัพย์สินเงินทองเข้ามาหาผู้ที่จุดเทียน เชื่อว่า เจ้าทรงสามารถยกฐานะทางสังคมและฐานะทาง เศรษฐกิจให้ดีขึ้นอย่างเช่น ที่ว่าชาวบ้านมีปัญหาด้าน เศรษฐกิจ เป็นหนี้ ไม่รู้จะไปพึ่งใคร จึงต้องหันไปพึ่ง เจ้าทรง หวังจะได้ได้รับการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่ เผชิญอยู่ในขณะนี้ เชื่อว่าเจ้าทรงสามารถรักษา โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ให้หายได้ ซึ่งในความเชื่อเรื่อง การรักษาอาการเจ็บป่วยโดยผ่านพิธีกรรมการ เข้าทรงนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก แต่ก็ต้อง ยอมรับว่าในสังคมไทยยังมีอยู่จริง เป็นแหล่งที่พึ่ง สุดท้ายของผู้ป่วย เป็นวิธีการรักษาอีกทางเลือกหนึ่ง นอกเหนือจากการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงใน พระพุทธศาสนา ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนาว่า ร่างทรง/คนทรงเจ้าจัดเป็นเดรัจฉานวิชาถือเป็นวิชาชีพ อย่างหนึ่งและเป็นเครื่องแสดงว่าร่างทรงและการ เข้าทรงมีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาลนอกจากนี้ขอยก หลักธรรมที่สำคัญที่พอจะอธิบายถึงแนวคิดเรื่องร่าง ทรงและการทรงเจ้าคือ หลักศรัทธา 4 ประกอบด้วย กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และกัมมัสสกตาสัทธาซึ่งในศรัทธา 4 ในข้อที่ 4 ที่ว่า ตถาคตโพธิสัทธาหมายถึงความเชื่อที่ว่าพระตถาคต ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะส่วนหลักศรัทธาที่อยู่

นอกเหนือจาก 4 อย่างนี้ถือเป็นความเชื่อเฉพาะ บุคคลเช่นการเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลไสย ศาสตร์และการเข้าทรง

ศรัทธา 4 นี้เป็นหลักของกฎแห่งกรรมนี้ เป็น หลักใหญ่ที่เจ้าทรงได้ใช้อธิบายถึงความแตกต่างของ บุคคลว่าทำไม บุคคลเมื่อเกิดมาแล้วทำไมถึงมีความ แตกต่างกัน ไม่ว่าจะรูปร่าง หน้าตา ชาติกำเนิด ที่อยู่ อาศัย ฐานะครอบครัวฯ ความรู้สึกที่เป็นสุข หรือว่า เป็นทุกข์ ทุกอย่างล้วนเกิดจากกรรมของคนที่ได้ กระทำมาตั้งแต่ อดีตชาติ ปัจจุบันชาติ และส่งผลถึง อนาคต เรากระทำความดี ย่อมได้รับผลตอบแทน ที่ดี หลักศรัทธา 4 จึงเป็นหลักใหญ่ในการใช้อธิบาย สิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นๆ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรง สอนพุทธบริษัทให้มีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาที่ ถูกต้องที่เป็นสัมมาทิฏฐิ อันเป็นความเชื่อที่ ประกอบด้วยเหตุและผล ส่วนหลักศรัทธาที่อยู่ นอกเหนือจาก 4 อย่างนี้ถือเป็นความเชื่อเฉพาะ บุคคลที่ทำให้บุคคลไม่เหมือนกันโดยเฉพาะการเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนาจดลบันดาลไสยศาสตร์และการ เข้าทรงมีลักษณะที่ร่วมกันคือ ใช้ศรัทธาเอาความเชื่อ เป็นหลักคือไม่เกิดจากการรู้ความจริง กล่าวโดยสรุป หลักศรัทธานี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเชื่อเรื่องร่าง ทรงได้ และหลักธรรมที่น่าจะสามารถอธิบายความ เป็นมาของเข้าทรงได้ก็คือ กำเนิด 4 การเข้าทรงเป็น การติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ โดยผ่าน สื่อคือ ร่างทรง วิญญาณในพระพุทธศาสนาพระพุทธ องค์ทรงใช้เรียก "สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น" ว่า"โอปปาติกะ" หรือ "อุปปาติกะ"ซึ่งเป็นประเภทการเกิดอีกแบบหนึ่ง ที่เป็นชีวิตหลังความตายโอปปาติกะที่ผุดเกิดขึ้นใน โลกสวรรค์ก็ชื่อว่าได้เกิดใน "สุคติ" ส่วนโอปปาติกะที่ ผุดเกิดขึ้นในอบายก็ชื่อว่าได้เกิดใน "ทุคติ" เรื่องเทพ เจ้าหรือเทวดา เป็นส่วนหนึ่งในคำสอนของ พระพุทธศาสนา เพราะเป็นการยืนยันถึงการเวียน วายตายเกิดของสัตว์โลกที่ยังท่องเที่ยวอยู่ใน สังสารวัฏ นรกสวรรค์ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์นรกและ เทวดาจึงเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ

ตามหลักพระพุทธศาสนา สัตว์โลกย่อมเกิดในกำเนิด 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง

การเข้าทรงสามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆ ออกได้ 3 ประเภทใหญ่ตามลักษณะการเข้าทรงดังนี้ การเข้าทรงประเภทพรหม การเข้าทรงประเภทเทพ และการเข้าทรงประเภทจัน จากการศึกษาอย่างกว้างๆ ของร่างทรงข้างต้นจะเห็นได้ว่าร่างทรงได้กล่าวอ้างว่าตนเองเป็นร่างทรงของ พระแม่อุมา ร่างทรงปฤชาตาทิพย์ และร่างทรงเจ้าพ่อผาหลวง เมื่อนำมาจัดแบ่งเป็นประเภทจะเห็นได้ว่า เจ้าทรงพระแม่อุมา จัดเป็นเจ้าทรงประเภทพรหม เจ้าทรงปฤชาตาทิพย์และเจ้าทรงเจ้าพ่อผาหลวงจัดเป็นเจ้าทรงประเภทเทพ แต่เมื่อในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภพภูมิการเกิดของวิญญาน หรือ "โอปปาติกะ"ว่า มีทั้ง สุขคติ และ ทุกคติ การทรงเจ้าน่าจะแบ่งออกไปตามภพภูมิของวิญญานเจ้าทรงได้อีก 2 ประเภทตามแหล่งกำเนิดของวิญญาน ซึ่งจึงเป็นที่มาของคำตอบที่ว่า ทำไมเจ้าทรงแต่ละสำนักถึงมีพิธีกรรม แตกต่างกันไป กิริยาอาการของเจ้าทรงก็ไม่เหมือนกัน หลักการสอนลูกศิษย์ก็แตกต่างกัน บางสำนักเรียกกรับเงินรับทอง บางสำนักไม่มีการเรียกกรับเงินมากกว่าเงินชั้นครูของตน ซึ่งสิ่งเหล่านี้น่าจะบอกได้ว่าความแตกต่างของสำนักทรงนำมาจากการภพภูมิของวิญญานที่มาเข้าทรงนั่นเอง หลักธรรม **คติ 5** หมายถึงที่ไปเกิดของสัตว์มี 5 คือนิระยติรัจฉานโยนิเปตติวิสัย(รวมอสูร) มนุษย์ และเทพ พวกเทพได้แก่ภูมิ 26 ตั้งแต่จตุรุมหาราชิกาขึ้นไปทั้งหมด) มี **นิระยนรก**, สภาวะหรือที่อันไม่มีความสุขความเจริญ, ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย **ดิรัจฉานโยนิ**กำเนิดดิรัจฉาน, พวกมีตมัวโง่เขลา**เปตติวิสัย**แดนเปรต, ภูมิแห่งผู้กระหายไร้สุข **มนุษย์**ชาวมนุษย์และ**เทพ**พวกเทพ คติแปลว่าทางดำเนินที่ไปถึงหรือที่ไปเกิดหลังจากตายแล้วของผู้ที่ยังท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏแบ่งตามภาวะของภูมิที่จะไปเกิดมีคติทั้งนี้เป็นที่ไปเกิดของสัตว์ผู้ยังติดข้องอยู่ในสังสารวัฏซึ่งคติ 5 นี้สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าทรง ร่างทรง และมนุษย์ได้

เป็นอย่างดีเพราะอธิบายถึงทางที่ไปถึงเมื่อหลังจากตายไปแล้วย่อมไปเกิดตามคติ 5 ตามบุญและกรรมที่ตนได้กระทำ หลังจากสิ้นภพภูมิหนึ่งย่อมไปเกิดสู่ยังภพภูมิหนึ่งเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ

คุณค่าของการเข้าทรงมีคุณค่าด้วยกัน 4 ด้าน คือ ด้านประเพณีและวัฒนธรรมเป็นความเชื่อความศรัทธาของลูกหลานชาวเมืองในจังหวัดลำปางทำให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชุมชนผู้สืบเชื้อสายเมือง การแสดงออกถึงความเคารพ เชื่อฟังต่อผู้ที่อาวุโสกว่า การแสดงความกตัญญูรู้คุณ ในขณะที่ยังมีชีวิตหรือแม้แต่ล่วงลับไปแล้วหรือกลายเป็นผีบรรพบุรุษไปแล้ว ด้านสังคมส่งผลในกลุ่มคนที่ความเชื่อและศรัทธาในการเข้าทรง มีการดำรงชีวิตอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียน รู้จักการให้การแบ่งปัน ต่อผู้อื่น ดำรงชีวิตอยู่ในกรอบของศีลธรรมศาสนาส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุข ด้านเศรษฐกิจบางสำนักทรงอาจจะให้ลูกศิษย์และชาวบ้านผลิตสิ่งเหล่านี้ต่างๆ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้เอง เพื่อเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน หรืออาจเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างต่างสำนักก็ได้ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน จากเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคน และยกระดับกลายเป็นเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการเมืองกล่าวถึงในแง่ของอิทธิพลของความเชื่อความศรัทธาของประชาชนที่ต่อเจ้าทรงอย่างกรณีตัวอย่าง การลงสมัครรับเลือกตั้ง ในระดับท้องถิ่นถ้าเจ้าทรงมีความชื่นชอบ คนใดคนหนึ่งในจำนวนผู้ลงเลือกตั้ง อาจเป็นไปได้ว่าคนนั้นอาจจะเป็นผู้ชนะในการเลือกตั้ง เพราะลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิดเจ้าทรงย่อมจะเชื่อว่าคนที่เจ้าทรงชื่นชอบย่อมเป็นคนดีและมีคุณธรรม จากการยกตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าความเชื่อความศรัทธาในเจ้าทรงก็เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองในระดับต่างๆ ในประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ความเชื่อของมนุษย์เกิดมาจากความกลัว เมื่อกลัวจึงต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบๆ ตัวที่เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์วิเศษกว่าตนเองมีอำนาจทำให้เกิดได้ตายได้ให้ชั่วได้ให้ดีได้ควรแก่การเคารพบูชาและควรมอบให้ซึ่งเครื่องเช่นสังเวद्य ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นตามความเชื่อของตนหรือของกลุ่มของตน สอดคล้องกับแนวคิดของเสนห์ สุภษิต เรื่อง “การจัดการความรู้ผีเจ้าเข้าทรงเพื่อสืบสานอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามกรณีศึกษาเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแช่ช้างอำเภอสนงำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการความรู้คือ 1) การกำหนดองค์ความรู้ประเพณีผีเจ้าเข้าทรงเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มยากต่อการอนุรักษ์ 2) การสร้าง และการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้ที่การปฏิบัติจริง 3) การแสวงหาความรู้ และการจัดเก็บความรู้ไม่มีการเปิดสอนแต่จัดเก็บด้วยความจำ 4) การแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้นพร้อมกับการเตรียมงาน 5) การใช้ความรู้เป็นเฉพาะกลุ่มซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ เพราะกลุ่มมีอายุมากแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้เรื่องผีเจ้าเข้าทรงคือควรจะให้เด็ก และเยาวชนได้รับรู้ขั้นตอนพิธีกรรมองค์ความรู้ที่ซ่อนลึก เพื่อให้มองเห็นความสำคัญของประเพณีผีเจ้าเข้าทรงสืบไปตั้งนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้ในรูปแบบการจัดการกิจกรรมประจำปีของผีเจ้าเข้าทรงเพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นสืบไป (เสนห์ สุภษิต. 2547: บทคัดย่อ)

2. แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ว่าด้วยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ของหมู่สัตว์ทั้งหลาย เรื่องการเกิดทุกข์

และการดับทุกข์ มีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาที่ถูกต้องที่เป็นสัมมาทิฐิ อันเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล การเข้าทรงมีลักษณะที่ร่วมกันคือ ใช้ศรัทธาเอาความเชื่อเป็นหลักคือไม่เกิดจากการรู้ความจริง กล่าวโดยสรุปหลักศรัทธานี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเชื่อเรื่องร่างทรงได้ โยนิ(กำเนิด) 4 เป็นการจำแนกสัตว์ตามลักษณะการเกิด 4 ประเภท พระอนุรุทธาจารย์ได้แสดงจิตตามภูมิชั้นไว้ 4 ประเภทคือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ โลกุตตรภูมิ เป็นสถานที่ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปตามบุญกรรมที่ได้กระทำมาในอดีตกาลผ่านมานับไม่ถ้วนแม้ผู้ที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาถ้าหากทำความดีก็สามารถไปยังภูมิต่างๆ ได้แต่ก็เพียง 3 ภูมิเท่านั้น คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ ส่วน โลกุตตรภูมิเป็นภูมิของพระอรหันต์ ซึ่งในความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ร่างทรงหรือ ม้าขี่มักจะบอกที่มาของภพภูมิของเจ้าที่เข้าทรงว่ามาจากภพภูมิใดหรืออยู่สวรรค์ชั้นใด เป็นการชี้ให้เห็นว่ากรรมและการเวียนว่ายตายเกิดเป็นกฎของธรรมชาติ สอดคล้องการศึกษาของสมบุรณ์ สุขสำราญพบว่า สำหรับสังคมไทย เป็นสังคมพุทธศาสนา เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และหากแบ่งความเชื่อทางพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมหรือระดับความเข้าใจพุทธศาสนาของประเทศไทยสามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับแรก เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนาตามหลักพระคัมภีร์ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระศาสนา เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก และพระสูตรต่างๆ ประชาชนที่ยึดถือและปฏิบัติตามจะปฏิเสธหลักการคำสอน และวิธีปฏิบัติอื่นๆ ที่มีได้อยู่ในพระคัมภีร์ เช่น ปฏิเสธความเชื่อในเรื่องผีสิงเทวดาหรือไม่ยอมรับความเชื่อและการปฏิบัติที่รับมาหรือปรับปรุงมาจากลัทธิความเชื่อของศาสนาอื่น ประชาชนที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาในระดับนี้ จึงมีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงอีกระดับหนึ่ง เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนาในระดับชาวบ้านอัน

หมายถึง ความเชื่อในหลักคำสอนของพุทธศาสนาซึ่งผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา ทำให้ผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติไม่อาจแยกออกได้ว่า ส่วนใดเป็นหลักคำสอนที่มาจากพระพุทธรศาสนาจริงและส่วนใดมิใช่ความเชื่อในเรื่องผีสิงเทวดา นั้นเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งรวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการเข้าทรงด้วย สำหรับประชาชนที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาระดับชาวบ้านนี้จะมีจำนวนมากกว่าระดับแรก (สมบุญ สุธสาธาณ, 2530 : 22-23).

3. วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง พบว่า ชาวบ้านเชื่อว่าร่างทรงคือตัวแทนของผู้เทพผู้มีอำนาจ มีอิทธิฤทธิ์ แก้วที่ให้ความนับถือ เชื่อฟัง และปฏิบัติตาม การทำเทียนสะเดาะเคราะห์ ทำเทียนรับโชคเมื่อนำไปจุดแล้วจะดับบันดาลให้ กรณีชาวบ้านที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นหนี้ไม่รู้จะไปพึ่งใคร จึงต้องหันไปพึ่งเจ้าทรง การเข้าทรงสามารถแบ่งออกอย่างกว้างๆออกได้ 3 ประเภทใหญ่ตามลักษณะการเข้าทรงดังนี้การเข้าทรงประเภทพรหม การเข้าทรงประเภทเทพ และการเข้าทรงประเภทจีน คุณค่าของการเข้าทรงมีคุณค่าด้วยกัน 4 ด้านคือ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ความเชื่อความศรัทธาเรื่องการเข้าทรงนั้นเป็นความเชื่อที่มีอยู่มานานในสังคมไทย จะเห็นได้ว่าพระพุทธรศาสนาสามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่แสดงถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีงาม อยู่ในศีลธรรมอันดีนำไปสู่ทางประเสริฐที่สุดของการดำรงตนเป็นมนุษย์ โดยที่ทุกคนจะต้องไม่เชื่ออย่างงมงาย พิจารณาอย่างถ่วงถ้ ใช้ปัญญากำกับความเชื่ออยู่ตลอดเวลา

สรุป

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง เกิดมาจากความกลัว เมื่อกลัวจึงต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่รอบๆ ตัวที่เชื่อว่าสิ่งที่เห็นนั้นศักดิ์สิทธิ์วิเศษกว่าตน ในสมัยพุทธกาลพระพุทธรองค์ทรงให้ภิกษุเวไนชาตมิให้กระทำเป็นร่างทรงหรือคนทรงเจ้าเนื่องจากเป็นการเลี้ยงชีพโดยทางผิดเพราะเป็นเดรัจฉานวิชาซึ่งไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องในการบรรลุธรรมผลนิพพาน

2. แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธรศาสนา กล่าวถึงเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิดหลักธรรมทางพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธ พบว่า หลักศรัทธา 4 การเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนและเชื่อว่าพระตถาคตเจ้าทรงเป็นพระสัมมา หลักโยนิ (กำเนิด) 4 เป็นการจำแนกสัตว์ตามลักษณะการเกิด ภูมิ 4 คือ กามาวจร ภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจร ภูมิโลกุตตรภูมิ ภูมิเป็นสถานที่ ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปตามบุญกรรม

3. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง ชาวบ้านเชื่อว่าร่างทรงคือตัวแทนของผู้เทพผู้มีอำนาจมีอิทธิฤทธิ์สามารถดับบันดาลสิ่งต่างๆตามที่ร้องขอ บันดาลโชคลาภ และเชื่อว่าเจ้าทรงสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ให้หายได้ คุณค่าของการเข้าทรงมีคุณค่าด้วยกัน 4 ด้านคือ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในจังหวัดลำปาง ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่ามีข้อมูลในการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยกลุ่มเดียว ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในนิกายอื่น ๆ ทางพุทธศาสนาเพื่อเปรียบเทียบแนวคิดและจุดมุ่งหมายของการเข้าทรง

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลที่ส่งผลให้คนในสังคมมีความเชื่อการเข้าทรง กระบวนการเข้าสู่วิถีแห่งการเข้าทรง มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในประเทศไทยหรือไม่อย่างไร

3. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาที่เน้นการสังเคราะห์ วิเคราะห์หลักธรรมที่แสดงถึงข้อดีข้อเสียของรูปแบบการเข้าทรงในปัจจุบัน รวมไปถึงชาวพุทธควรจะมีหลักคิดอย่างไรที่ไม่ให้เกิดความหลงหรือความมกมายกับการทรงเจ้า เพราะจะทำให้รู้จักใช้ปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาได้ดีมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร. พูนชัย ปันธิยะ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอ น้อมกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งที่ได้ให้ความรู้ดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ ชี้แนะในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ความสำเร็จและคุณความดีอันเกิดจากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอน้อมบูชาแด่คุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นที่พึ่งระลึกในการฝึกฝนพัฒนาตนนำไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต คุณครูอาจารย์ ผู้ให้กำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอยู่เบื้องหลังความสำเร็จนี้

เอกสารอ้างอิง

จำนง อติวัฒนสิทธิ์และคณะ. (2540). **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). **ผีเจ้านาย** กรุงเทพมหานคร: พายัพออฟเซต พรินต์ติ้ง.

दनัย ไชโยธา. (2538). **ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. (2533). **การเข้าทรงและร่างทรงความเชื่อพิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคมกรุงเทพมหานคร** : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นุชฎาภรณ์ แก้วรักษา. (2547). **การดำรงอยู่ของการทรงเจ้าในชุมชนชนบท**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การศึกษานอกระบบ) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญเลิศ เจริญผล. (2553). **หนีนรก...เรื่องไม่ยาก**. เชียงใหม่ : ดาราวรรณการพิมพ์.

พระเตียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์)(2548). **การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวิศศักดิ์ ไครบุตร. (2544). **ดิรัจฉานวิชา: ศึกษาเชิงวิเคราะห์พระสงฆ์และแนวปฏิบัติในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัฒนา กิตติอาษา. **ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย**. ใน X-Cite ไทยโพสต์, (28 เมษายน 2543) : 1-2.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. (2533). **คนทรงเจ้า และร่างทรงความเชื่อ**

พิธีกรรม และบทบาทที่มีต่อสังคม .
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530).การพัฒนาตามแนว
พุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวยจำกัด.
สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2533).ความเชื่อและศาสนา
ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). ปหานิรัฐพัฒนา,
ศาสนาและความเชื่อในกรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
เสนห์ สุภาจิต. (2547). การประชุมวิชาการ
แห่งชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขต
กำแพงแสนครั้งที่ 9.
อุทัย หิรัญโต. (2526).สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-
มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

บทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทอง
หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
The Roles of Phradharmanangaljarn in Development The Quality of
Life of Life of Community Village No.2 Banluang Sub-District
Chomthong District Chiang Mai Province

พระบุญภาพ อธิปัญญา (กุนาธรรม)^{1*}
Phraboopob Atipanyo (Kunatham)^{1*}

¹ ที่อยู่ วัดโมคคัลลาน ถนนเชียงใหม่-ฮอด เขต (ตำบล) สบเตี้ยะ แขวง (อำเภอ) จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50160

¹ Address Wat Mokkklanlan Chingmai-Hod Road Sobtia Sub-district Chomthong District Chinagmai Province Postal code 50160

* Corresponding author e-mail: A0826246229@thaimail.com , โทร 082-6246229

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 3) เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการบริหารจัดการ การศึกษาสงเคราะห์ การประสานงาน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยพระธรรมมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ประชากร คือ ประชาชนในเขตชุมชน วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม และแบบสอบถามความเห็น

ผลการศึกษา พบว่า พระธรรมมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ได้มีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 7 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี 2) ด้านสุขภาพ อนามัย 3) ด้านสัมมาอาชีพ 4) ด้านสันติสุข 5) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 6) ด้านกตัญญูตเวทิตาธรรม 7) ด้านสามัคคีธรรม ผลการศึกษา พบว่า ระดับความเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง ๓ ด้านพบว่า ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระธรรมมังคลาจารย์มีบทบาทในการสร้างและบูรณะซ่อมแซม ศาลาการเปรียญไม้สักทอง มณฑปพระธาตุ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระธรรมมังคลาจารย์ มีบทบาทในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระธรรมมังคลาจารย์ มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้อันมีประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

คำสำคัญ: ชุมชน , การส่งเสริม , คุณภาพชีวิต

Abstract

This research is mixed method research consists the qualitative research and the quantitative research had three purpose, first for study the roles of Phradharmamangkalajarn to make the temple is the center in development the quality of life of community, second for study the roles of Phradharmamangkalajarn in manage the activities for development the quality of life of community, third for study the roles of Phradharmamangkalajarn in management the support education and coordination in the development of quality of life of community by Phradhamamanglajarn the abbot of Wat Phradhatu sri chomtong voravihara. The populations used in this research are the populations in Ban-luang sub-district community village NO.2 Ban Lum-tai Chomtong district Chiangmai province 251 people. The instruments in collecting the data are the interview and the questionnaire and the record of the field data. The data analysis form the questionnair. From the interview, it is found that Phradhamamangalajarn the abbot of Wat Phradhatu sri chomtong voravihara has to held the activites to develop the commnunity's life 3 parts are 1) Encourage the morality, culture and the tradition 2) The health and sanitation 3) The right livelihood 4) The peacefulness 5) The public welfare 6) The gratitude 7) The fellowship. From the study, it is found that the level of the people's opinions about the Sangkhas roles in developing quality of people's lives are at the largest level. When considered on the 3 sides, it is found that making the temple is the center of community is the highest average cost. Phradharmamangkalajarn had the role to built and restored a gold teakwood hall of sermons in a monastery the Buddha is relics for the best benefits to the community is the highest average. The quality of community is Phradharmamangalajarn has the roles in the developing the temple for the most useful to the community is the highest average. Admisnistrative Coordination Support education is Phradharmamangalajarn has the role in encouraging and supporting the community receive the informations and the useful knowledge of the quality of life of community.

Keywords: community, encouragement, quality of life

บทนำ (introduction)

พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานอันสำคัญของชนบธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมไทย ที่คนไทยยึดถือปฏิบัติ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยอาศัยพระสงฆ์ในการให้คำแนะนำสั่งสอน โดยนำเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้นบทบาทพระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชน และสังคมทั้งนั้นพระสงฆ์ยังเป็นผู้ให้คำสั่งสอนอบรมประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรม

ความเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาสังคมในปัจจุบันมีการขยายตัวมากขึ้น บทบาทพระสงฆ์จึงได้เปลี่ยนไปเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน มีการนำเอาหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาวัด ให้

กลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน โดยมีกิจกรรมประสานงาน วัด บ้าน โรงเรียน และองค์กรต่างๆจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเพื่อการพัฒนาสุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม ทางจิตวิญญาณ โดยมีการจัดกิจกรรมในหลายๆด้าน อาทิ กิจกรรมทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสันติสุข ด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม ด้านสามัคคีธรรม ให้สามารถแก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งคุณลักษณะของพระสงฆ์ไทยมีพื้นเพเป็นคนชนบทอยู่แล้วย่อมสำนึกที่ปลูกให้เข้าถึงความทุกข์ของชาวบ้านได้อย่างไม่ยาก ดังนั้นในหลายชุมชนในชนบทวัดจึงยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ พระสงฆ์หลายรูปได้พยายามรื้อฟื้นและแสวงหาบทบาทในการเป็นผู้นำ

ชาวบ้าน พยายามค้นหาแก่นของพุทธธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกาลสมัยแล้วนำมาเป็นหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น ดังเช่น บทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พระธรรมมังคลาจารย์ (พระอาจารย์ทอง สิริมังคโล) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านเป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสณาธุระ ของภาคเหนือที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อชุมชนและประเทศชาติ ท่านมีประวัติและผลงานดีเด่นอย่างเห็นได้ชัด อาทิ ได้รับยกย่องให้ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดตโปทาราม เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลมนุษยชนโดยเน้นการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4 อันเป็นเส้นทางอันเอกและเส้นทางเดียวที่จะปราบกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้ จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมากจนสามารถขยายสำนักสาขาไปในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

พระธรรมมังคลาจารย์กับชาวบ้านบ้านลุ่มใต้ หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทองที่มีประชากรทั้งหมด 675 คน 378 หลังคาเรือนกลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น เป็นคณะศรัทธาที่มีความใกล้ชิดกับท่านเป็นอย่างมาก ได้มีการทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อาทิ การเข้าวัดฟังธรรม การอบรมธรรมะ การปฏิบัติธรรมในวันพระวันศีล เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นสามารถส่งผลประโยชน์พัฒนาทำให้คุณภาพชีวิตทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณของชาวบ้านในชุมชนดีมากยิ่งขึ้นไป ทำให้ชุมชนแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันต่ออบายมุขสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข

จากความสำคัญดังกล่าวมาในข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงอยากสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนเพื่อทราบแนวการพัฒนาของท่านและเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านลุ่มใต้
2. เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านลุ่มใต้
3. เพื่อศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษา สงเคราะห์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านลุ่มใต้

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม ชุมชน คือ กลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานระยะหนึ่ง โดยมีแบบแผนแนวทางการใช้ชีวิตร่วมกัน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนหรือกลุ่ม รวมทั้งสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น ความดีขึ้นอาจจะได้จากความรู้สูงขึ้น การเป็นอยู่ดีขึ้น ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีระเบียบวินัย และมีการสื่อสารคมนาคม ที่สะดวก ซึ่งการพัฒนาชุมชนจะเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือมนุษย์ให้เจริญ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งภายในสังคม พร้อมทั้งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งแนวคิดและความหมายการพัฒนาได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

-สุเทพ เชาวลิต (หลักการพัฒนาชุมชน ,2524) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ ของรัฐบาลประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่ อปรับปรุงตนเอง และชุมชนไปสู่ ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียม

ประเพณีวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ ความ มั่นคงของ ประเทศในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

-นิรันดร จงวุฒิ เวศย (กลวิธี แนวทาง วิธีการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ชุมชน ,2527) การพัฒนาชุมชน หมายถึง ความเพียรพยายามอยู่ร่วมกันของประชาชนเพื่อปรับปรุง ความสามารถของประชาชนในการมีส่วนร่วม การ กำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และการผนึก ระดมความ เพียรพยายามในการทำกิจกรรมของชุมชน

-สมพร เทพสิทธา (การพัฒนาแบบยั่งยืน ,2536) ให้แนวคิดในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

“การพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือ ดีขึ้น ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ เพราะชีวิตประกอบด้วยกายและ จิตใจ ฉะนั้นหากได้รับการพัฒนาจะขาดส่วนหนึ่งไป ก็ ไม่สามารถที่จะเรียกว่า เป็นการพัฒนาที่ดีหรือเป็น ชีวิตที่สมบูรณ์”

-พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ (พระพุทธศาสนากับการพัฒนา ,2532) ได้กล่าวถึงการพัฒนาของ พระสงฆ์ที่กำลังปฏิบัติอยู่ในพอสจะสรุป ดังนี้ พัฒนาจิต วิญญาณของมนุษย์ ด้วยการมีสำนึกนกปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่ให้การศึกษาทางพระพุทธศาสนาแก่ ประชาชน และการเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทใน รูปแบบต่างๆเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า

-วัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต วัตถุประสงค์หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต ก็เพื่อให้เกิด ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ จากความอยู่รอดด้วยกิเลส มาสู่ความเป็นอยู่ด้วย ปัญญา นี้ นอกจากเป็นหลักและเป็นประโยชน์ในการ พัฒนาคณะแล้ว และยังทำให้เกิดความกรุณาต่อผู้อื่น ด้วย คือ ทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นอก เห็นใจกัน เพื่อนมนุษย์ คิดจะช่วยเหลือ ตลอดจนช่วยให้สามารถ วางตนเป็นกัลยาณมิตร จึงสามารถคิดหาวิธีช่วยแก้ไข ปัญหา วัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีคือ เพื่อฝึกฝนพัฒนาคนให้รู้จักปฏิบัติต่อชีวิตหรือ ดำเนิน

ชีวิตอย่างถูกต้องมีความสุข โดยให้รู้จักในการ แก้ปัญหาชีวิต และหาทางออก จากความทุกข์ได้ด้วยดี โดยไม่ก่อให้เกิดโทษพิษภัยแก่ผู้อื่นและแก่สังคม เพื่อให้รู้จักแสวงหา และเสพความสุขทางวัตถุอย่าง ถูกต้อง ปราศจากโทษพิษภัยไร้การเบียดเบียนและ พร้อมที่จะใช้สิ่งอำนวยความสะดวกนั้นๆ ในทางที่เกื้อกูล แก่ ผู้อื่นและสังคมให้พร้อมทั้งความสามารถ บางอย่าง ในการที่จะเอื้ออำนวยความสุขแก่ผู้อื่น และแผ่ขยาย ความสุขออกไปในสังคม ทั้งนี้วัตถุประสงค์แท้จริง ก็ คือ เพื่อให้ตนเองได้ โดยไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุภายนอก ทุกอย่าง ไปจะพึงวัตถุภายนอกในกรณีที่เป็นต่อ สุขภาพ อนามัย ความจำเป็นด้านปัจจัย ๔ มี เครื่องนุ่งห่มอาหาร ที่อยู่อาศัยและ ยารักษาโรค แต่ ไม่ใช่แสวงหาเพื่อมอมเมาจิตใจให้เกิดการสะสมจนไม่ รู้จักเพียงพอ ฉะนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อให้รู้ความสำคัญ ในการพัฒนาชีวิต จะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ไม่ประมาทในการทำ กิจการ โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี

-ความหมายของบทบาท บทบาทและหน้าที่จะ มาด้วยกันเสมอ แต่บางครั้งก็อาจขัดแย้งกัน อัน เนื่องมาจากการมีเจตคติ ค่านิยม หรือพื้นฐานทาง สังคมที่ต่างกัน บางครั้งในคนๆ เดียวก็มีทั้งบทบาท และหน้าที่หรืออาจมีหลายบทบาทและหน้าที่ใน ขณะเดียวกัน บทบาทของบุคคลแสดงถึงฐานะการเป็น สมาชิกคนหนึ่งของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ บทบาทเป็น ตัวเชื่อมในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ความเข้าใจ บทบาทและความสามารถในการแสดงบทบาทจะเป็น อุทสาหกรรมชีวิตความสำเร็จหรือล้มเหลวของบุคคล ของผู้ดำรงสถานภาพต่างๆ ในสังคมได้ มีนักวิชาการ หลายท่านให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน ,2539) ให้ความหมายว่า บทบาท คือ การทำตามบทบาทที่กระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

งามพิศ สัตย์สงวน (การวิจัยทางมนุษยวิทยา, 2535) อธิบายว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวัง สำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคม เพื่อให้ความสัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม ได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

ณรงค์ เส็งประชา (มนุษย์กับสังคม, 2530) ได้ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

- ทัศนคติบทบาท ทัศนคติบทบาทนับเป็นทฤษฎีว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือ บทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรมตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับมนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวเข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะตนช่วยในการแสดง อาศัยศักยภาพของตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เมื่อกล่าวถึงเรื่องพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล สิ่งที่จะเว้นไม่ได้ในการพิจารณาถึงการแสดงพฤติกรรม คือ บทบาทของบุคคล เพราะการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลมีความเชื่อมโยงกับบทบาทที่พึงมีของบุคคล เป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็น ใครอยู่ในสถานภาพใดและควร มีบทบาทพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งมีผู้จำแนกประเภทบทบาทไว้ดังนี้

เดโซ สวานานท์ (จิตวิทยาสังคม, 2518) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 2 บทบาท คือ

1. บทบาทรัดกุม คือ บทบาทที่มีข้อกำหนดที่จะต้องปฏิบัติตาม ที่แน่นอนตายตัวยืดหยุ่นไม่ได้ เช่น บทบาทของเจ้าบ่าวในพิธีแต่งงาน บทบาทของนายกรัฐมนตรี เป็นต้น พฤติกรรมที่จะต้องแสดงออก

ตามบทบาทนั้นๆ อำนาจ หน้าที่รับผิดชอบอาจจะมีระบุไว้ชัดเจนในรูปของกฎหมาย ระเบียบแบบแผน

2. บทบาทที่ยืดหยุ่นได้ คือ บทบาทที่ยอมให้พฤติกรรมอันสัมพันธ์กับบทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสมควร ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น บทบาทของบิดา มีกำหนดไว้กว้างๆ ทั่วไป ส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงฐานะของบิดา เป็นต้น แต่พฤติกรรมของบิดาต่อบุตรอาจแปรผันไปได้มากพอสมควรระหว่างบิดาแต่ละคน

สรุปคือ บทบาทนั้นจะเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือการกำหนดขึ้นเอง แต่ทั้งนี้ก็ต้องมาจากการขัดเกลาทางสังคม บทบาทจะแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากพื้นฐานทางสังคมหรือสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน บทบาทของแต่ละคนจะถูกกำหนดอย่างเป็นแบบแผนหรือไม่เป็นแบบแผนก็ตาม แต่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน อนึ่งในคนๆ เดียวอาจมีหลายบทบาทในขณะเดียวกันได้ ซึ่งแนวคิดเรื่องบทบาทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร

วิธีการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ (พระอาจารย์ทอง ศิริมงคล) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เป็นการวิจัยแบบ ผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษา
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การทดสอบเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ขอบเขตเนื้อหาภาคสนามที่มุ่งศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงโดยพระธรรมมังคลาจารย์

2) ขอบเขตเนื้อหาภาคสนามที่มุ่งศึกษาข้อมูลของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่ในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้คือ

1) ประชาชนในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประชากรทั้งหมดจำนวน 675 คน

2) ผู้นำชุมชนทั้งบรรพชิต และฆราวาสของอำเภอจอมทอง และภายในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ รวมจำนวน 320 รูป/คน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

กำหนดระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน 2558 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2559

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้คือ

1) ประชาชนในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประชากรทั้งหมดจำนวน 675 คน

2) ผู้นำชุมชนทั้งบรรพชิต และฆราวาสของอำเภอจอมทอง และภายในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ รวมจำนวน 320 รูป/คน

2. กลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 675 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้สุทธาโร Yamane จนกระทั่งได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรของ TARO YAMANE (รพีวรรณ พิมพ์จันทร์, 2558) ระดับความเชื่อมั่น 95 % สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ได้จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ 251 คน

3. วิธีการเลือกตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง คือ ขนาดของประชากรที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ทั้งบรรพชิต และฆราวาส ที่มีจำนวนทั้งหมด 320 รูป/คน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์มากที่สุด โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยมีการเลือกบุคคลสำคัญของชุมชน เน้นหัวหน้ากลุ่ม ผู้มีความรู้ในชุมชน และผู้ที่ใกล้ชิดกับพระธรรมมังคลาจารย์ รวมทั้งหมด 10 รูป/คน ซึ่งได้แก่ 1) เจ้าคณะตำบลบ้านหลวง 1 รูป 2) เจ้าคณะตำบลดอยแก้ว 1 รูป 3) เลขานุการเจ้าอาวาส 1 รูป 4) ครูใหญ่สำนักศาสนศึกษา 1 รูป 5) มัคทายก 1 คน 6) กรรมการวัด 1 คน 7) ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน 8) กรรมการหมู่บ้าน 2 คน

9) ปรากฏซ์ชาวบ้าน 1 คน เกี่ยวกับบทบาทของพระ
ธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือในการวิจัยขึ้นมา 2 ชุด
คือ

1. แบบสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลภาคสนาม
สำหรับเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับบทบาท
ของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของชุมชน

2. แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลจากกลุ่ม
ตัวอย่างประชาชนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของ
พระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
ชุมชน

เกณฑ์การวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
(Rating Scales) 5 ระดับ (ของลิเคอร์ท)

5 หมายถึง	ระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ระดับมาก
3 หมายถึง	ระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ระดับน้อย
1 หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้ในการศึกษา
ครั้งนี้ สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดและมีความแม่นยำใน
การวัด ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ข้อมูลทฤษฎีภูมิเชิง
วิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
คุณภาพชีวิตบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

2. กำหนดกรอบแนวคิดที่เป็นตัวชี้วัดระดับ
ความเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระธรรมมัง
คลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อใช้
เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประมวลผล
เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถามให้ครอบคลุมประเด็นที่
ต้องการศึกษาวิจัยทั้งหมด

4. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อที่ปรึกษา
โครงการ เพื่อขอรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข แล้ว
ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
จำนวน 2 คน คือ

(1) ดร.พิสิฐ คุตตรสุโพธิ์ ตำแหน่ง อาจารย์
บรรยายพิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

(2) รศ.ดร. ปรุฒม์ บุญศรีตัน ตำแหน่ง อาจารย์
บรรยายพิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ผู้เชี่ยวชาญทดสอบหาค่าความสอดคล้องกับ
เนื้อหา มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

+ 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่าข้อความ
สั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

o เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความไม่แน่ใจว่าข้อความ
นั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

- 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่าข้อความ
นั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ หาค่า
ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) Index of concurrence
การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
โดยวิธีการ ดังนี้

1) ทำการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนใน
หมู่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอ
จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด จำนวน 251 ชุด
ตามจำนวนของตัวอย่างที่กำหนดไว้

2) ติดตามและจัดเก็บแบบสอบถามเองทั้งหมด
และได้รับแบบสอบถามคืนมาครบตามจำนวนที่แจกไป
จำนวน 251 ชุด

3) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัย
ดำเนินการเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนในการกรอก

2. นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งหมด จำนวน 251 ชุด นำมาวิเคราะห์ประมวลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และคำนวณค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์โดยการแปลความหมายของคะแนนที่เป็นตัวเลข ให้อยู่ในลักษณะของการอธิบาย ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมนำผลมาเขียนเรียงเรียงเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โดยใช้ค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลความเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งหมด 1 ด้าน คือ

1) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

2) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

3) ด้านการบริหารจัดการ การศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

ผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตารางและมีคำบรรยายประกอบคำอธิบาย โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ทั้งหมด 10 รูป/คน

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นเชิงคุณภาพพบว่า บทบาทการทำหน้าที่ของพระธรรมมังคลาจารย์ที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการ การประสาน การศึกษาส่งเสริมเพื่อการพัฒนาชุมชน รูปแบบการดำเนินการ มีทั้งที่พระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการด้วยตนเองโดยตรง และพระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป ที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง เช่น เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมวันพระวันศีล งานประเพณีต่างๆ การเทศนาในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ส่วนที่พระธรรมมังคลาจารย์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ผลจากการกระทำตามบทบาทดังกล่าวของพระธรรมมังคลาจารย์นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้ชีวิตตามแบบพระพุทธศาสนาอย่างพอเพียง การจัดสภาพแวดล้อมบ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย การสร้างความอบอุ่นในครอบครัว

การออมเพื่ออนาคต การเสริมสร้างชุมชนปลอดภัย อบายมุข การเสริมสร้างความสงบสุขเอื้ออารี ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาทบาทกันภายในชุมชน และการส่งเสริมให้ประชาชนปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้มีความสุขทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ มีงานทำมีรายได้พออยู่พอกิน มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

1. บูรณปฏิสังขรณ์มณฑปพระธาตุศรีจอมทอง (พระวิหารหลวง) พร้อมทั้งปิดทองหน้าบันและทางหงส์หมู่พระวิหาร เพื่อใช้ในการสักการบูชา ยึดเหนี่ยวจิตใจและบำเพ็ญบุญแก่ประชาชนในชุมชน

2. สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักงานสำนักศาสนศึกษา เพื่อใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์ สามเณร และประชาชน

3. ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบบริเวณวัด ปูตัวหนอนและปลูกต้นไม้ ดอกไม้ ปรับปรุงบริเวณหน้าวัดเป็นร้านค้าชุมชนและ ลานจอดรถ

4. พัฒนาบริเวณวัด ให้สะอาดเรียบร้อย และมีความพร้อมอยู่เสมอในการเข้ามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

5. สร้างและขยายสำนักวิปัสณาธรรมฐาน โดยมีการซื้อที่ดิน สร้างกุฏิปฏิบัติธรรม สำนักงานวิปัสณาธรรมฐาน ห้องสอบอารมณ์ สร้างโรงครัว ศาลาโรงฉัน อาคารสำหรับรับประทานอาหารของโยคี และผู้ปฏิบัติธรรม

6. บูรณปฏิสังขรณ์ ศาลาการเปรียญไม้สักทอง (ศาลาสამัคคีธรรม) ซึ่งใช้ในการบำเพ็ญบุญ และใช้เป็นศาลาเอนกประสงค์

7. สร้างธรรมศาลา เพื่อใช้เป็นที่พัก และปฏิบัติธรรมแก่พระสงฆ์ สามเณร และประชาชน

8. สร้างอาคารพิพิธภัณฑ เพื่อใช้ในการศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน

9. สร้างศาลาลานธรรมลานโพธิ์ เพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรม และประกอบศาสนพิธี

10. สร้างอาคารพระสถิตธรรมเทพสิทธิอาจารย์ เฉลิมราชย์ 60 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้ในการเป็นที่พักปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนพิธี

11. บูรณะระบบประปาในวัด พร้อมทั้งเจาะน้ำบาดาล ทำแท่งเก็บน้ำใต้ดิน และระบบกรองน้ำ

12. สร้างอาคารภัตตศาลาเทพสิทธิอาจารย์ พร้อมทั้งติดตั้งเครื่องปรับอากาศ

13. สร้างซุ้มไม้สัก พร้อมป้ายวัดไม้สัก

14. บูรณะศูนย์ศึกษาคุณธรรม จริยธรรม สร้างศาลาประชาสามัคคี เพื่อใช้เป็นที่อบรมคุณธรรม จริยธรรม

15. สร้างอาคารเฉลิมพระเกีตรติ 84 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นอาคารที่พักสงฆ์ สามเณร เรียนปริยัติธรรม

16. สร้างมหาศาลาหทัยเรศวร ภูมิหทัยเรศวร พร้อมลานธรรมกลางแจ้ง เพื่อความสะดวกในการรับญาติโยม และใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธี

17. สร้างศาลาบำเพ็ญบุญ ห้องเก็บของ โรงครัว ห้องสุขา พร้อมอาคารเก็บของ ๑ หลัง

18. สร้างมณฑปจัตุรมุข เครื่องไม้ทรงล้านนา

19. สร้างรั้วกำแพงวัดศิลาแลงรอบบริเวณวัดด้านทิศใต้

20. สร้างอาคารที่พักรับรองไม้สัก “เอื้อนจ้อมทอง”

21. บูรณปฏิสังขรณ์ กุฏิพุทธศาสนประดิษฐ์ (โฮงหลวง)

22. บูรณปฏิสังขรณ์ กุฏิครูบาศรีวิชัย

23. บูรณปฏิสังขรณ์ พระอุโบสถ และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ โดยปูหินแกรนิตโดยรอบ

24. บูรณปฏิสังขรณ์ ยอดพระเจดีย์ขาว ที่ได้รับผลกระทบจากลมพายุ

25. ติดตั้งระบบไปกริ่ง รอบวัดและบริเวณศูนย์ปฏิบัติธรรม

2) ด้านการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

โดยแบ่งออกเป็น 7 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมด้านการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการร่วมมือกับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอีกหลายหน่วยงานในการสืบค้นเสาะแสวงหาพระไตรปิฎกฉบับอักษรล้านนา ภาษาบาลีมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเหมือนปัจจุบัน (โครงการปริวรรตพระไตรปิฎกล้านนา) พร้อมทั้งจัดให้มีการปริวรรตคัมภีร์อรรถกถาจารย์ขึ้นอีกด้วย เพื่อให้พระภิกษุสามเณร ตลอดจนคริสตชน ประชาชน และผู้สนใจได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งนี้ได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนเข้าวัด ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา ทุกวันพระวันศีล การเวียนเทียน ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีการเข้ารุกขมูลกรรม การเข้าปริวาสกรรม ทุกปี การอนุรักษ์สืบทอดประเพณีพื้นเมือง ได้แก่ ประเพณีแห่สะเปา (สำเภา) ประเพณีตานข้าวใหม่ “ตานหัวหินหนาวพระเจ้า” (ถวายพินสำหรับจุดไฟหินหนาวแก่พระสงฆ์) ประเพณีสงน้ำพระธาตุเจ้าศรีจอมทอง ในเดือน 5 เป็ง (พระธาตุเข้าพรรษา) เดือน 9 เป็ง (พระธาตุออกพรรษา) ซึ่งได้รับน้ำสรงพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกปี ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งมีขบวนแห่ไม้ค้ำโพธิ์พื้นเมืองแบบพื้นบ้าน ประเพณีแห่ต้นเกี๊ยะ ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ

2. กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการจัดกิจกรรมในการช่วยในการสร้าง และส่งเสริม พัฒนาโรงพยาบาลจอมทอง บริจาคเงิน สร้างตึกสงฆ์อาพาธ จัดเข้ารุกขมูลกรรมเพื่อหารายได้สมทบทุนซื้อเครื่องมือ

การแพทย์ การประสานงานกับโรงพยาบาลจอมทอง กลุ่ม อสม. เพื่อจัดวิทยากรมาอบรมผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ตรวจสุขภาพชุมชน การตรวจสุขภาพ ประจำปีแก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งประสานงานในการช่วยดูแล กำจัดลูกน้ำยุงลายเพื่อป้องกันไข้เลือดออก และร่วมมือกับโรงพยาบาล สาธารณสุข โรงเรียนต่างๆ ในเขตพื้นที่ จัดให้นักเรียน ประกาศข่าวและความรู้ด้านการรักษาสุขภาพอนามัย และการป้องกันโรคต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ

3. กิจกรรมด้านสัมมาอาชีพ

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการเทศนาสั่งสอน เรื่องสัมมาอาชีพ การประสานงานกับพัฒนาการประจำท้องถิ่นมาจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการดำรงชีวิต การส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ เช่น การปรับพื้นที่บริเวณลานหน้าวัดให้เป็นร้านค้าชุมชน ให้ชุมชนได้มาค้าขายผลิตผลผลิตต่างๆ ของชุมชนเพื่อส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมอาชีพด้านการทอผ้าพื้นเมือง การทำไม้กวาดทางมะพร้าว เครื่องจักรสาน การประสานงานกับเจ้าหน้าที่เกษตรประจำท้องถิ่นมาจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ไร่บริโภคในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย

4. กิจกรรมด้านสันติสุข

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการทำกิจกรรมด้านสันติสุข คือ มีการสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมในทุกๆโอกาส รวมไปถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนา ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ เพิ่มความสุขภายในและความสงบสุขแก่ชุมชน มีการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และตำรวจหมู่บ้านโดยการประสานงานจัดหาทุน บริจาคเงิน และอุปกรณ์ จัดทำบุญผ้าป่าเพื่อหาเงินสมทบทุน และดำเนินงานส่งเสริมจิตสาธารณะโดยฝึกจิตภาวนาในวันสำคัญทางศาสนา ส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนออกกำลังกาย และเล่นกีฬา เพื่อสุขภาพที่ดี ป้องกันปัญหาเสพติด รณรงค์งดดื่ม งดเสพ งดจำหน่ายสุรา และสิ่งเสพติดใน

บริเวณวัด สถานศึกษา สถานที่ราชการ ธรณรังค์ดตี๋ม สุราและของมีนเมาในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อนำไปสู่การมีครอบครัวอบอุ่น

5. กิจกรรมด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการสงเคราะห์บริจาค ปัจจัย จัดหาทุนในการช่วยเหลือในการสร้างถนน หลายสาย ศาลาประชาคม หอประชุมประจำหมู่บ้าน สะพาน ฝ่ายทดน้ำ ประปา สงเคราะห์ปัจจัยช่วยเหลือ ในงานศพต่างๆ ที่ได้ไปร่วมมอบปัจจัยและสิ่งของเพื่อ เป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุในวันขึ้นปีใหม่วัน สงกรานต์ และยังได้มีการจัดตั้งองค์ผ้าป่าสมทบทุนใน หลายๆ ด้านของชุมชน การเยี่ยมผู้ป่วยในโรงพยาบาล และมอบเงินช่วยเหลือเพื่อเป็นกำลังใจ การช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ภัยหนาว ทั้งในและนอกชุมชน

6. กิจกรรมด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการร่วมมือกับ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบลจอมทองเพื่อ จัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ผู้สูงอายุ อบรมนักร้องเรียนใน เรื่องความกตัญญูกตเวทิตาในวันสำคัญต่างๆ จัดพิธี ทำบุญตักบาตรและถวายราชสดุดีในงานวันแม่ แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ส่งเสริมการพึ่งเทศน์มหาชาติ การทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ ล่วงลับและผู้มีพระคุณ

7. กิจกรรมด้านสามัคคีธรรม

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีการร่วมมือกับผู้นำ ชุมชนและ ประชาชนปฏิบัติธรรม และพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญต่างๆ เพื่อพัฒนา ร่างกาย จิตใจ สังคม จิต วิญญาณ ได้มีการประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน และประชาชนในเขตพื้นที่จัดงาน ประเพณี ทาง พระพุทธศาสนา จัดงานประเพณีทำบุญสักการะสรอง น้ำพระธาตุเจดีย์และพระธาตุศรีจอมทอง เทศนาธรรม อบรมประชาชนเพื่อปลูกจิตสำนึกเรื่องความสามัคคีใน หมู่คณะเป็นประจำในวันพระวันศีล และในโอกาส อื่นๆ

3) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชน

ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน ได้แก่ การประสานงานจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน เพื่อระดมทุน จัดหาทุนในการส่งเสริมการ จัดการเกี่ยวกับพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้าน ต่างๆ เพื่อให้ประชาชน ทั้งพระสงฆ์ สามเณร ชาวบ้าน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ อาทิ การประสานงาน บริหารจัดการจัดหาทุนในการ บูรณปฏิสังขรณ์ สร้าง ถาวรวัตถุภายในวัด ขยายศูนย์ปฏิบัติธรรม ส่งเสริม การอนุรักษ์สืบทอดประเพณีพื้นบ้าน ได้แก่ ประเพณี แห่สะเปา (สำเปา) ประเพณีตานข้าวใหม่ “ตาน หลัวหิงหนาวพระเจ้า” (ถวายพินสำหรับจุดไฟหิงหนาวแก่พระสงฆ์) ประเพณีสรองน้ำพระธาตุเจ้าศรี จอมทอง ในเดือน 5 เป็ง (พระธาตุเข้าพรรษา) เดือน 9 เป็ง (พระธาตุออกพรรษา) ซึ่งได้รับน้ำสรอง พระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกปี

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ ประสานงาน จัดหาทุนต่างๆ ร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนา การศึกษาแก่เด็กนักเรียน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ห้างร้าน จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้ชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา และขอความร่วมมือในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ แก่ประชาชนใน เขตพื้นที่ จัดอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนใน โรงเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวัน อาทิตย์ให้แก่เด็กและเยาวชน สร้างและบูรณะโรงเรียน อาคารเรียน จัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์การเรียน ติดตั้ง เครื่องปรับอากาศ สร้างห้องเทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมทั้งจัดซื้อคอมพิวเตอร์ จัดตั้งองค์ผ้าป่าการศึกษา ทุกปี เพื่อทอดถวายสบทบทุนกองทุนโรงเรียน มอบ ทุนการศึกษาทั้งการศึกษาปริยัติธรรมแพกบาลีและ สามัญ แก่ พระสงฆ์ สามเณร นักเรียน นักศึกษา และ ประชาชน พร้อมทั้งจัดการบรรพชาอุปสมบทเพื่อ

ศึกษา พระธรรมวินัยและสายสามัญ ปัญหาและอุปสรรค จากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ไว้ในครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพราะในบางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมาก บางกิจกรรมครั้งมีผู้เข้าร่วมน้อย

ข้อเสนอแนะ จากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อเสนอแนะที่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ไว้ในครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการจัดการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่

ความเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมา มีอายุอยู่ระหว่าง 51 – 60 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับประถมศึกษา รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น/ตอนปลาย ด้านอาชีพ ส่วนใหญ่อาชีพเกษตรกร รองลงมา เป็นอาชีพรับจ้าง ด้านรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 3,000 – 6,000 บาทต่อเดือน รองลงมาอยู่ระหว่าง 6,001 – 9,000 บาทต่อเดือน

ผลการวิเคราะห์ระดับความเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร พบว่า ในภาพรวมระดับความเห็นของประชาชนต่อบทบาทพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ด้านการบริหารจัดการ

การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ของทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น 1) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ประชาชนมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ 2) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ประชาชนมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ 3) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ประชาชนมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ข้อ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทั้งหมด 3 ด้าน มีดังต่อไปนี้ ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 251 คน โดยส่วนใหญ่แล้ว จำนวน 154 คน ไม่มีข้อเสนอแนะ โดยคิดเป็น (ร้อยละ 61.35) ที่มีข้อเสนอแนะ จำนวน 97 คน โดยคิดเป็น (ร้อยละ 38.65) ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็นด้านดังนี้

- ด้านการทำให้วัดให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า พระธรรมมังคลาจารย์ควรเพิ่มในการปลูกต้นไม้ และไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความร่มรื่น การซ่อมแซมห้องน้ำที่ชำรุดเพื่อให้เหมาะสมแก่การเข้ามาใช้สถานที่ และปฏิบัติธรรมมากขึ้น

- ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า พระธรรมมังคลาจารย์ควรเพิ่มในการสอนเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ การถอดอม การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารไฮเทค และบางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมาก บางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมน้อย

- ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า พระธรรมมังคลาจารย์ควรเพิ่มเวลาในการติดต่อประสานงานเนื่องจากพระสงฆ์มี

เวลาจำกัดในการติดต่อ ประสานงาน เพราะมีภารกิจของสงฆ์ที่ต้องดำเนินการจำนวนมาก รวมทั้งเวลาของพระสงฆ์และประชาชนไม่สอดคล้องกัน

ปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยพระธรรมมังคลาจารย์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ระบุถึงปัญหาและอุปสรรค คือ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น บางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมาก บางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมน้อย พระสงฆ์มีเวลาจำกัดในการติดต่อ ประสานงาน เนื่องจากมีภารกิจของสงฆ์ที่ต้องดำเนินการจำนวนมาก รวมทั้งเวลาของพระสงฆ์และประชาชนไม่สอดคล้องกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการศึกษาที่นำเสนอว่าดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะขออภิปรายผลทั้งหมดดังต่อไปนี้

ในด้านบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหารจากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าพระธรรมมังคลาจารย์ได้ดำเนินการในรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งที่ดำเนินการโดยพระธรรมมังคลาจารย์เอง และโดยการประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ มาดำเนินการลักษณะเช่นนี้แสดงว่าบทบาทของพระธรรมมังคลาจารย์ยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมเป็นอย่างดี ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1) ผลด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริง เป็นที่ประจักษ์ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ สร้างเสนาสนะ และถาวรวัตถุ พัฒนาวัดในหลายด้าน พัฒนาวัดให้พร้อมแก่การเข้ามาใช้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอยู่เสมอซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระออกนิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย) (พระออกนิษฐ์ สิริปัญญา,2554) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ

ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง 3 ด้านพบว่าระดับความเห็นอยู่ในระดับมากทั้งสามด้าน คือ ด้านการก่อสร้างและบูรณะและปฏิสังขรณ์เสนาสนะ ด้านการพัฒนาวัด ด้านการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

2) ผลด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริงเป็นที่ประจักษ์โดยมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามหลักธรรม ๗ ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านกตัญญู กตเวทิตาธรรม ด้านสามัคคีธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) (พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ,2544)” ,ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมมีอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ ได้ แก่การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการไปปฏิบัติมากกว่าการสอนให้รู้เท่านั้น 2) ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข สัมมาอาชีวะ และ สาธารณะสงเคราะห์ และอื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ

3) ผลด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ท่านได้มีการทำจริง เป็นที่ประจักษ์ ท่านให้การศึกษาสงเคราะห์แก่ชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา และสาธารณะสงเคราะห์ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน และทุน

เกี่ยวกับการศึกษาทั้งทางโลก และทางธรรม ได้มีการสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ อาคารเรียนทั้งในและนอกวัดเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย ปานจันทร์ (วันชัย ปานจันทร์, 2535) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด ศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี ” ผลจากการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามหลักอริยสัจทั้ง 4 ประการ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพราะการอนุเคราะห์เป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์หรือการดับทุกข์ให้แก่คนอื่น และยังเป็นการแก้ไข ป้องกัน พื้นฟูพัฒนาของเยาวชน และเป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมตามกระบวนการคือการศึกษาข้อเท็จจริง

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนนั้น เป็นการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนรวมไปถึงคุณภาพชีวิต ร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ เสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยมีพระสงฆ์พร้อมทั้งผู้นำชุมชนส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม สามัคคีธรรม และหลักปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รูปแบบการดำเนินการ มีทั้งที่พระสงฆ์ดำเนินการด้วยตนเอง โดยตรง ที่พระสงฆ์ดำเนินการโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในสังคมทั่วไป เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลจากการดำเนินการทำให้ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัย สุขเสริมสร้างความสงบสุขเอื้ออารี ไม่มีการทะเลาะวิวาทบาดหมางกันภายในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้มีความสุขทั้งกายและใจ มีงานทำมีรายได้พออยู่พอกิน มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่สะอาด มีความปลอดภัย

สรุป

สรุปแนวคิดทฤษฎี บทบาทพระสงฆ์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาจนพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและแก่นสารของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย เมื่อคนไทยตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มเป็นชุมชน จะมีวัดปรากฏในชุมชนนั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อาศัยพระสงฆ์ให้การแนะนำสั่งสอน โดยนำหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเพื่อค้นพบความจริงอันเป็นสัจธรรมในชีวิตของตนเองและใช้หลักพุทธธรรมขัดเกลาจิตใจ ในอดีตพระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาท โดยตรงในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรมเพื่ออบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้มีแนวทางประพฤติ ปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน แต่ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างมาก พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในด้านการให้ความรู้ การประพฤติ ปฏิบัติ และการเป็นผู้ระดมทุนทรัพย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เปลี่ยนเป็นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางราชการ และเอกชนเข้าร่วมดำเนินการด้วย เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด หรือหน่วยงานราชการอื่นๆ ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน จึงนับว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ได้มีหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนมากขึ้น

ก. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องรวม 10 รูป/คน เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์มีผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน มี 3 ตอน ดังนี้

1) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้าน การทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชน คือ ได้มีการสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซม ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณวัดโดยรอบ การพัฒนาวัดให้ สะอาดเรียบร้อยให้เหมาะแก่การใช้ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนอยู่เสมอ เช่นได้มีการสร้างและ ขยายสำนักปฏิบัติธรรม อาคารพระสังฆธรรม สร้าง โรงเรียนพระปริยัติธรรม ศาลาธรรมศาลา โป้ ธรรมศาลา อาคารภัตตศาลา อาคารเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มหาศาลาหทัย นเรศวร ศาลาบำเพ็ญบุญ มณฑปจัตุรมุข กำแพงวัด ศิลาแลง บูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญไม้สักทอง มณฑปพระธาตุศรีจอมทอง(พระวิหารหลวง) ปรับปรุง ภูมิทัศน์บริเวณวัด ปูตัวนอน ปูหินแกรนิต ปรับปรุง บริเวณหน้าวัดให้เป็นลานจอดรถ และร้านค้าชุมชน

2) ด้านการจัดกิจกรรมในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้าน การจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งหมด โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ แบ่งออกเป็น ๗ กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมด้านการส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี 2) กิจกรรมด้าน สุขภาพอนามัย 3) กิจกรรมด้านสัมมาอาชีพ 4) กิจกรรมด้านสันติสุข 5) กิจกรรมด้านสาธารณ สงเคราะห์ 6) กิจกรรมด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม 7) กิจกรรมด้านสามัคคีธรรม

3) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชน

พระธรรมมังคลาจารย์ได้มีบทบาทในด้าน การบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษา สงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนคือ การบริหารจัดการ การประสานงาน พระธรรมมังคลา จารย์ได้มีบทบาทในการบริหารจัดการ พร้อมทั้งเป็นที่ ปรึกษาของชุมชน ในการประสานงานจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน เพื่อระดมทุน จัดหาทุน

ร่วมกันบริหารจัดการในการส่งเสริมการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน คือ บูรณปฏิสังขรณ์ สร้าง ถาวรวัตถุภายในวัดและชุมชน ซื่ออุปกรณ์ต่างๆ ประสานงานจัดการหาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ ขยาย ศูนย์ปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์สืบทอดประเพณี พื้นบ้าน ประสานงานร่วมมือให้คำปรึกษาในการจัด กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนในด้านต่างๆ ในการศึกษาสงเคราะห์นั้นได้มีการ ร่วมมือประสานงานกับสถานศึกษา ในการจัดหาทุน สนับสนุนอุปกรณ์การเรียน ข้อมูลข่าวสารอันเป็น ประโยชน์ สื่อเทคโนโลยีที่จำเป็นในการพัฒนา การศึกษาของประชาชนในเขตพื้นที่

ปัญหา และอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ให้ไว้ใน ครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพราะในบางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมน้อย บางกิจกรรมครั้ง มีผู้เข้าร่วมมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ให้ไว้ในครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการ จัดการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพื่อลด ผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนจากกระแส โลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่

ข. ข้อมูลแบบสอบถามแสดงความเห็นของ ประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมมีระดับความเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= 4.65) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากทั้งการ สร้างถาวรวัตถุ การบูรณะซ่อมแซม ปฏิสังขรณ์ และ ปรับภูมิทัศน์ภายใน รอบวัด การดูแล บำรุงรักษาทำ ความสะอาดเพื่อให้พร้อมใช้งานได้อย่างเสมอ

2) ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชน ในภาพรวมมีระดับความเห็นอยู่ในระดับ

มากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= 4.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งภายในวัด และชุมชน

3) ด้านการบริหารจัดการ การประสานงาน การศึกษาสงเคราะห์ ในภาพรวมมีระดับความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย (= 4.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า พระธรรมมังคลาจารย์เป็นพระนักบริหารงานที่ดี สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่างๆให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ทั้งวัด และชุมชนได้เป็นอย่างดี

4) ข้อเสนอแนะ พระธรรมมังคลาจารย์ ควรสอนในเรื่องรู้จักคำว่าพอประมาณ การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และไม่มีการจ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ และควรสอนเรื่องการใช้เทคโนโลยีไฮเทคพร้อมทั้งให้มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เช่นในด้านงบประมาณและการจัดโครงการต่างๆ อย่างให้มีการละเอียด

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลายๆ ท่านซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะท่าน พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร. (พระมหาดวงจันทร์ คุตตสิโล) ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, พระครูประวิตรวรานุกุล, ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง ซึ่งรับ หน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ และช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัย ยังได้รับความอนุเคราะห์จาก ดร.พิสิษฐ โคตรสุโพธิ์ และรศ.ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถาม และพร้อมกันนี้ก็

ได้รับความเมตตา อนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ใหญ่บ้านนางสาวเพ็ญจันทร์ แสนสามกอง พร้อมทั้ง ผู้นำชุมชนและ ประชาชนในเขตชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร หมู่ที่ 2 บ้านลุ่มใต้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่คอย เอื้ออำนวย และได้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้ง ได้กรุณาตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ความดีทุกประการในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และบูชาคุณบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขอให้ท่านเหล่านั้นสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ให้พ้นทุกข์ภัยแห่งวิภวสงสาร ถึงทางแห่งมรรค ผลนิพพาน ในอนาคตกาลโดยทั่วกัน

เอกสารอ้างอิง

งามพิศ สัตย์สงวน. (2535). การวิจัยทาง

มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ เส็งประชา. (2530). มนุษย์กับสังคม.

กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

เดโช สวานานนท์. (2518). จิตวิทยาสังคม.

กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

นรินทร์ จงวุฒิ. (2524). กลวิธี-แนวทาง-วิธีการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ. (2532). พระพุทธศาสนากับการพัฒนา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ (2544). “บทบาท

พระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระอภิชาต สิริปญโญ (2554). การบริหารจัดการ
ด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ใน
อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2554.

รพีวรรณ พิมพ์จันทร์. (2558). บทความตารางสำเร็จ
ของ ,Taro Yamane., สืบค้นเมื่อ 15
พฤศจิกายน 2558, จาก <https://sites.google.com/site/bb24559r/khnad-khxng-klum-tawxyang-thi-hemaa-sm>.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525,
(กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์).

วันชัย ปานจันทร์. (2535). บทบาทของพระสงฆ์ใน
การดูแลเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในวัด
ศึกษากรณีเฉพาะพระสงฆ์ในเขตธนบุรี.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สมพร เทพลีธา. (2536). การพัฒนาแบบยั่งยืน.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมชายการพิมพ์
สุเทพ เชาวลิต. (2524). หลักการพัฒนาชุมชน.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
อภิชัย พันธเสน. (2539). แนวคิด ทฤษฎีและ
ภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

The Situation and Problems Management of Learning and Teaching In Maetha District Lampang Province Schools with Special Reference to The Prathom 6 Students

วัฒนา แก้วหล้า¹

Wattana Kaewla^{1*}

¹ ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

*Corresponding author E-mail: -

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการโดยการพรรณนาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอ โดยการสร้างตาราง ประกอบการบรรยาย

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาด้านการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยที่ ชัดเจน การใช้คำถามแบบปลายวิสัยสนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสนทนาที่ต้องตามการสอนแบบพุทธวิธี การจัดทำสื่อที่ไม่ สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอน ตลอดจนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหา เทคนิควิธีตามหลัก พุทธธรรม

ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อ การจัดทำสื่อการสอนที่มีไม่เพียงพอ ขาดสื่อการสอนที่ ทันสมัย ด้านสถานที่ และงบประมาณ ประสบปัญหามากที่สุด คือ ขาดห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและ ประเมินผล ครูประสบกับสภาพเรื่องขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดและประเมินผล

คำสำคัญ : สภาพและปัญหา, การจัดการเรียนการสอน

Abstract

The research entitled “The Management of Learning and Teaching Morality in Maetha District Lampang Province schools with special reference to the Prathom 6 Students” consists of two objectives: 1) to study the state of learning and teaching Morality in Maetha District Lampang Province schools with special reference to the Prathom 6 Students and 2) to study the problems and solutions in morality learning and teaching management in the schools. The research was conducted by using the questionnaire towards teachers, students and their guardians. The descriptive data were analyzed as percentage, mean and standard deviation through the problems and needs, and presented by using the descriptive analysis diagram.

The results were as follows: In the Management of morality learning and teaching: teachers lack teaching experiences in clear metaphors, question and answer ways, discussion in Buddhist perspectives, building good media materials, understanding measurement and evaluation and other technical ways in line with Buddha-dhamma.

In the teaching media and equipments, teachers face the problems of media issues: inadequate media, no modern media. In the location and budget, it is a serious problem, that is, lacking rooms for the morality learning and teaching. In the measure and evaluation, teachers lack understanding and skills in creating tools for teaching, especially for the measure and evaluation.

Keywords : Situation and Problems, Management of Learning and Teaching

บทนำและความสำคัญ

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม เพื่อทำหน้าที่หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้แก่สมาชิกของสังคม โดยให้การศึกษาและอบรมสั่งสอน เพื่อพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และพอใจที่จะฝึกฝนรวมกันกระทำการกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ทุกชีวิต และยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จที่บุคคลนำมาพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านทัศนคติ และพฤติกรรมตามความนิยมของสังคม รวมทั้งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทั้งสายสามัญ และอาชีพ ศีลธรรมและวัฒนธรรม ที่สำคัญคือ เป็นเครื่องชี้แนวทางใหญ่ประพฤติปฏิบัติและใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม อันเป็นเจตคติที่ตั้งงามทางด้านความมีน้ำใจซึ่งการปฏิบัติต่อส่วนรวมในทางที่ดี ก่อให้เกิดทักษะความคล่อง ความชำนาญ ในการปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสม ตาม

ขอบเขตศีลธรรม ทั้งความประพฤติภายนอกและคุณธรรมภายใน (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535: 1)

โรงเรียน จึงเป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อไปเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต เด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากรตามแนวคิด 4 ประการ คือ

1. เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา เพราะถ้าปราศจากเด็กแล้ว โรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรือตั้งอยู่ไม่ได้ โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร เด็กจึงเป็นทรัพยากร ป้อนกระบวนการของโรงเรียน

2. เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนจึงต้องจำลองเวทีสังคม เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวที่สังคมปรารถนา ดังนั้นโรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากร คือ

เด็ก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต เด็กในฐานะทรัพยากร มีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรอื่น ตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิต และใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่นโรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2527 : 12)

ประสบการณ์ภายในโรงเรียน ซึ่งหมายถึงกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบริการที่ทางโรงเรียนจัดให้ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก เพื่อให้เด็กเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น รู้จักช่วยตนเอง รู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการที่จะพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีงาม อันเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ด้วยเหตุนี้ ทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดสาระการเรียนรู้อเนกกลาง พุทธศักราช 2544 โดยมีจุดประสงค์ เนื้อหา ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านจริยธรรม โดยกำหนดจริยธรรมและพระพุทธศาสนาไว้ในสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี สามารถควบคุมกาย วาจาและใจ ให้อยู่ในขอบเขตที่ดีงาม สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนและสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย

จริยธรรมเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำไปสู่ความเป็นผู้มีศีลธรรม จรรยา และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม จริยศึกษาจึงถือเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญ กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของจริยศึกษาไว้ว่าจริยศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของพุทธิศึกษา (อวย เกตุสิงห์, 2522 : 98)

นอกจากนั้น ในหนังสือคู่มือจริยศึกษาระดับวิทยาลัย ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า มีนักการศึกษาหลายท่าน ยอมรับว่า จริยศึกษา คือ อุดมการณ์สูงสุดของการศึกษา” (กรมวิชาการกระทรวง ศึกษาธิการ, 2528: 22)

การศึกษาเกี่ยวกับความเจริญงอกงามในทางความประพฤติและการปฏิบัติตน เพื่อให้อยู่ในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งพฤติกรรมทางจริยธรรม มีองค์ประกอบที่ทำให้ชีวิตดำเนินไปด้วยคุณงามความดี มีความสุขที่นำความพึงพอใจต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่สร้างพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้แก่ การกำหนดหลักจริยธรรมในสังคม หลักการตีความคุณค่าของแบบแผนความประพฤติ และการครองตน ให้อยู่ในครรลองของความประพฤติที่ดีงาม ด้วยจิตสำนึก มโนธรรมของตนเองได้อย่างสมบูรณ์(ประภาศรี สีหอำไพ, 2535 : 5)

ส่วนการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กเป็นกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งสถาบันที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝัง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมโดยทั่วไป ล้วนแต่มีลักษณะ และวิธีการในการปลูกฝังจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กต่อจากครอบครัว จะมีวิธีการแตกต่างไปจากครอบครัว คือโรงเรียนปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตร บทเรียน ที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลเป็นระบบ ในขณะที่ครอบครัวปลูกฝังและถ่ายทอดจริยธรรมโดยการให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการลงโทษ และให้รางวัลแก่เด็ก แต่สภาพสังคมในปัจจุบันนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านจริยธรรม ของเยาวชนอยู่ตลอดเวลา ดังตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ ที่ได้เสนอข่าวของเด็กนักเรียนชาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานีได้ก่อคดีอาชญากรรม โดยฆ่า

เพื่อนจนเสียชีวิต เหตุเพราะบันดาลโทษที่ตนถูกรังแกและถูกหยอกล้อว่าเป็นผู้ที่มีความเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางเพศ (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ฉบับวันที่ 4 กันยายน 2549, : 1) และจากหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน ได้เสนอข่าวของนักเรียนหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ก่อเหตุใช้มีดแทงเพื่อนของน้องชายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส โดยมีสาเหตุมาจากการที่น้องชายของตนถูกทำร้ายร่างกายต่อหน้า (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ฉบับวันที่ 4 กันยายน 2549, : 2)

จากตัวอย่างเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้สังคมและนักการศึกษา ต่างตั้งคำถามขึ้นมาว่า ทำไมเหตุการณ์เหล่านี้ จึงเกิดขึ้นภายในโรงเรียน และทำไมเกิดกับนักเรียนที่มีการศึกษา ประกอบกับมีช่วงอายุ ที่ไม่น่าที่จะมีพฤติกรรมที่จะก่อคดีเช่นนี้ได้ ทำไมนักเรียนที่ก่อคดี ไม่น่าหลักจริยธรรม หรือหลักคำสอน ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ที่เคยเรียนมาแล้ว หรือที่กำลังเรียนอยู่มาใช้ประพฤติดังปฏิบัติ เพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น และการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในปัจจุบันบรรลุผลตามที่หลักสูตรมุ่งหวังหรือไม่

แม้การสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี ได้ทำกันมานานแล้ว แต่เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันกลับเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของสภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของวิชานี้ ซึ่ง ดร.อำนาจ ทะพิงค์แก (อำนาจ ทะพิงค์แก, 2522 : 202) ได้เสนอความคิดเห็นว่ามูลเหตุของความประพฤติดังไม่พึงประสงค์เป็นเพราะวิธีการสอนศีลธรรม หรือการเรียนการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในโรงเรียน ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร และในรายงานของ เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวดังกล่าว เกิดขึ้นเนื่องจากการสอนของครูส่วนใหญ่ มุ่งเน้นสิ่งที่สอนให้ทันเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทั้งการวัดผลก็มักจะวัดในแง่ความจำด้านเนื้อหา ซึ่งในบางครั้งจึงมุ่งหมาย และการวัดผลมีความไม่สอดคล้องกัน เช่น ความมุ่งหมาย ให้เด็กเป็นคนมีเมตตาเวลาวัดผลจะดูแต่คะแนนสอบเพียงอย่างเดียว เด็กบางคนอาจได้คะแนนสูงทั้งๆ ที่เป็นคนชอบรังแก

สัตว์ก็ได้ (เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ, 2512: 54) และจากรายงานของคณะกรรมการพื้นฐาน เพื่อปฏิรูปการศึกษาที่ว่า การสอนของครูผู้สอนส่วนใหญ่ มักมุ่งสอนให้จบหลักสูตร รวมทั้งการวัดผล ก็มักที่จะเน้นในแง่ความจำ

ในด้านเนื้อหา ครูผู้สอนมักให้นักเรียนท่องจำหลักการ กฎ สูตร ทฤษฎี โดยไม่เข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้งทำให้เข้าใจลักษณะที่ว่าการเรียนแบบนกแก้วนกขุนทอง ความจริงแล้วความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และทักษะในเรื่องศีลธรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทศนคติ ความใฝ่ใจที่จะนำเอาความรู้ ความเข้าใจไปปฏิบัติ และที่เกี่ยวกับทักษะ ความคล่องแคล่ว ในการปฏิบัติ ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีในการสอนเป็นส่วนใหญ่ ถ้าใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมผู้เรียนจะไม่เบื่อหน่ายกลับมองเห็นประโยชน์และเกิดน้ำใจที่จะปฏิบัติตามและเมื่อสอนให้ปฏิบัติมากๆ ก็เกิดทักษะขึ้นได้ ส่วนพระมหาราชวงศ์ วรเมธี (บุญปั้น) (พระมหาราชวงศ์ วรเมธี (บุญปั้น), 2544 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงปัญหาในด้านการเรียนการสอนจริยธรรม ว่า ด้านการเรียนการสอนนั้น ครูขาดแหล่งวิทยากร ที่จะศึกษาค้นคว้า ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ ครูประสบปัญหาสื่อมีไม่เพียงพอ ด้านการจัดกิจกรรมเสริม ครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล ครูประสบปัญหาขาดทักษะ ความรู้ในด้านสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลส่วนนักเรียน มีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมด้าน จริยธรรม เรื่องความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีสาเหตุมาจากทั้งครูผู้สอน นักเรียน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นประการสำคัญ ซึ่งอาจเป็นเพราะครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการเรียนการสอน ขาดความเอาใจใส่และใฝ่หาความรู้ หรือเป็นบุคคลที่ขาดคุณสมบัติ ในการเป็นครูสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่ง

สาเหตุเหล่านี้สมควรที่จะต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็วและเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับที่ ดร.อมรรวิชัย นาครทรรพ (อมรรวิชัย นาครทรรพ, 2549 : 21) ได้ทำการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนปัจจุบันที่หนักหรือวิกฤตที่สุดคือ พื้นฐานความรู้ยังไม่แน่น ขาดวินัยและก้าวร้าว ส่วนปัญหาของครูสรุปได้ คือ งานหนัก งานมั่ว แก้ประชุม ขาดสอนบ่อย ซึ่งแต่ละหัวข้อที่วิจัย ผลที่ออกมาสถิติความวิกฤตเกิน 50 เปอร์เซนต์ ทุกข้อ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวเบื้องต้นนั้น ประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาสภาพการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ที่ยังไม่บรรลุจุดหมายได้ตามที่สังคมคาดหวัง มาจากสาเหตุหลัก จากการศึกษารูปได้ชัดเจนว่า มาจากปัจจัยหลัก 2 ประการคือ ประการแรกเกี่ยวกับครูผู้สอน ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาที่ชัดเจนลึกซึ้ง ประการที่สอง มาจากเทคนิควิธีการสอนของครู ตลอดจนการใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหา และสภาพแวดล้อมเฉพาะของนักเรียนเองด้วย ในส่วนของอำเภอแม่ทะ เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดลำปาง มีประชากรประมาณ 61, 494 คน (บุญชู กาจนาภา, 2545 : 15) แต่เดิมประชาชนส่วนใหญ่ 90 กว่าเปอร์เซนต์ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก

อนึ่ง มีรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน ในอำเภอแม่ทะ (เอกสารรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ของโรงเรียนในอำเภอแม่ทะ ปี พ.ศ. 2548) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2548 คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 66 % ปีการศึกษา 2547 คะแนน 68 % ปีการศึกษา 2546 คะแนน 67.5 % ซึ่งลดลงกว่าปีการศึกษาที่ผ่านมาโดยลำดับ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กนักเรียนด้วยเช่นกัน

จากผลรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นไปในทิศทางที่ไม่ได้มาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นคนในท้องถิ่นจึงมีความตระหนัก และสนใจศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเชื่อว่าผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้จะเห็นแนวทางในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนเรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้นักเรียนโดยส่วนรวมเกิดคุณธรรมตามที่หลักสูตรต้องการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรจริยธรรมและความเป็นครู

จิตวิทยาการศึกษา เป็นวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียนในสภาพการเรียนการสอนหรือในชั้นเรียน เพื่อค้นคิดทฤษฎีและหลักการที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษา และส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

จิตวิทยาการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา การสร้างหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล นักการศึกษาและครู จำเป็นจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางจิตวิทยาการศึกษา เพื่อจะได้เข้าใจ

พฤติกรรมของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนแก้ปัญหา ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนเหมือนกับวิศวกรที่จำเป็นจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์โดยทั่วไปแล้ว ความรู้พื้นฐานสำหรับครูและนักการศึกษาประกอบด้วย

1. ความสำคัญของวัตถุประสงค์ของการศึกษาและบทเรียนนักจิตวิทยาการศึกษาได้เน้นความสำคัญของความแจ่มแจ้งของการระบุวัตถุประสงค์ของการศึกษาบทเรียน ตลอดจนถึงหน่วย การเรียน เพราะวัตถุประสงค์จะช่วยให้การเรียนการสอน

2. ทฤษฎีพัฒนาการ และทฤษฎีบุคลิกภาพ เป็นการเรียนรู้ที่นักการศึกษาและครูจะต้องมีความรู้เพราะจะช่วยให้เข้าใจเอกลักษณ์ของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะวัยอนุบาล วัยเด็ก และวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังศึกษาในโรงเรียน

3. ความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่ม นอกจากนี้มีความเข้าใจพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ แล้ว นักการศึกษาและครูจะต้องเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และกลุ่มทางด้านระดับเขาวนปัญญาความคิดสร้างสรรค์เพศสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งนักจิตวิทยาได้คิดวิธีการวิจัยที่จะช่วยชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นตัวแปรที่สำคัญในการเลือกวิธีสอนและในการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ นักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ นอกจากจะสนใจว่าทฤษฎีการเรียนรู้จะช่วยนักเรียนให้เรียนรู้และจดจำอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไรแล้วยังสนใจองค์ประกอบเกี่ยวกับตัวของผู้เรียน เช่น แรงจูงใจว่ามีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้หรือไม่ ความรู้

เหล่านี้ก็มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน

5. ทฤษฎีการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษานักจิตวิทยาการศึกษาได้เป็นผู้นำในการบุกเบิกตั้งทฤษฎีการสอนซึ่งมีความสำคัญและมีประโยชน์เท่าเทียมกับทฤษฎีการเรียนรู้และพัฒนาการในการช่วยนักการศึกษา

และครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน สำหรับเทคโนโลยีในการสอนที่จะช่วยครูได้มากก็คือคอมพิวเตอร์ช่วยการสอน

6. หลักการสอนและวิธีสอนนักจิตวิทยาการศึกษาได้เสนอหลักการสอนและวิธีการสอนตามทฤษฎีทางจิตวิทยาที่แต่ละท่านยึดถือเช่น หลักการสอนและวิธีสอนตามทศวรรษนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม ปัญญานิยม และมานุษยนิยม

7. หลักการวัดผลและประเมินผล การศึกษา ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะช่วยให้ให้นักการศึกษา และครูทราบว่า การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือผู้เรียนได้สัมฤทธิ์ผลการวัดผลประสงคเฉพาะของแต่ละวิชาหรือหน่วยการเรียนหรือไม่ เพราะถ้าผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลสูง ก็จะเป็นผลสะท้อนว่าโปรแกรมการศึกษามีประสิทธิภาพ

8. การสร้างบรรยากาศของห้องเรียน เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพของนักเรียน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนจิตธรรม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา หรือการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน เพราะเป็นเสมือนแผนที่นำทางให้ไปถึงจุดหมายปลายทางไม่ว่าจะสอนวิชาอะไรก็ตามครูจำเป็นที่จะถามตนเองว่าเมื่อสอนจบแล้วนักเรียนควรจะสามารถทำอะไรได้บ้างซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของบทเรียนนั้น ต่อจากนั้นครูเลือกกิจกรรมที่จะให้นักเรียนทำและเนื้อหาของวิชาที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนและในที่สุดประเมินผล เพื่อจะดูว่านักเรียนมีความสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ สรุปแล้วอาจจะเขียนขั้นการเตรียมการสอนได้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาวัตถุประสงค์ ระยะเวลาของวิชาที่สอน แต่ละวิชาจะแยกออกเป็น

วัตถุประสงค์ของบทเรียนแต่ละบท หรือหน่วยเรียน

ขั้นที่ 2 เขียนวัตถุประสงค์เฉพาะ หรือสิ่งที่ต้องการที่จะให้นักเรียนสามารถทำได้ หลังจากที่ยบบทเรียนแล้ว

ขั้นที่ 3 จัดทำกิจกรรม ประสบการณ์และเนื้อหาที่จะให้นักเรียนเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ขั้นที่ 4 หาวิธีประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

ขั้นที่ 5 แจกผลให้นักเรียนทราบว่านักเรียนทำได้มากน้อยเพียงไร และพยายามแนะนำนักเรียนที่ทำได้ไม่ดี โดย

ช่วยนักเรียนหาเหตุผลว่าทำไมไม่ได้เพราะอะไร และช่วยให้นักเรียนเรียนรู้เป็นรายบุคคลแต่ในกรณีที่นักเรียนส่วนมากทำไม่ได้ ครูควรจะเปลี่ยนวิธีสอนใหม่ให้เหมาะสม

ขั้นที่ 6 ประเมินผลดูอีกครั้ง หนึ่งว่านักเรียนได้มีสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
ข้อมูลทั่วไป - เพศ - อายุ - วุฒิการศึกษา	- สภาพการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน สถานที่และงบประมาณ การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมเสริม - ปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 - ความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน จริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

1) ครูผู้สอนสาระศาสนา ศีลธรรมจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 22 คน ซึ่งการศึกษานี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ในโรงเรียนอำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2556 จำนวน 186 คน

3) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ศึกษาอยู่ ในโรงเรียนอำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 186 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ 1 สำหรับครูผู้สอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและปลายเปิด จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 23 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert Scale จำนวน 38 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 4 ความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด จำนวน 7 ข้อ

ฉบับที่ 2 สำหรับนักเรียน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการจำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert Scale จำนวน 35 ข้อ

ตอนที่ 3 การนำหลักธรรมคำสอนในวิชาพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำนวน 30 ข้อ

ฉบับที่ 3 สำหรับผู้ปกครอง ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการจำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักเรียนในความปกครองของผู้ปกครอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert Scale จำนวน 13 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนาพฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของ

Likert Scale จำนวน 19 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งศึกษาหลักการ รูปแบบ และวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารให้เหมาะสมกับเนื้อหาและประเด็นที่จะศึกษา

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างเป็นกรอบความคิด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยผ่านความเห็นชอบของกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ถึงผู้บริหารโรงเรียนผดุงรัตน์วัดสันฐาน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และนำแบบสอบถามไปส่งและเก็บรวบรวมด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 20 มิถุนายน ถึง 30 สิงหาคม 2556

สำหรับแบบสอบถามของผู้ปกครอง นักเรียน ได้ฝากนักเรียนไปให้ผู้ปกครองและฝากนักเรียนให้นำมาส่งที่ครูผู้สอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วผู้วิจัยไปรับคืนมาพร้อมกับแบบสอบถามสำหรับครู

2. แบบสอบถามที่ส่งไปมีจำนวนทั้งสิ้น 186 ฉบับ โดยแบ่งเป็นแบบสอบถามสำหรับครู จำนวน 22 ฉบับ แบบสอบถามสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 186 ฉบับ

และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 186 ฉบับ ได้รับแบบสอบถาม ศึกษา จำนวน 186 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็น แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทั้งหมด

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามแต่ ละฉบับดังต่อไปนี้

แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน มีจำนวน 4 ตอน ทำ การวิเคราะห์ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบ รายการและปลายเปิด วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง ประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 ปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ (Rating Scale) วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำ บรรยาย

ตอนที่ 4 ความต้องการในการพัฒนาการเรียนการ สอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ และนำเสนอโดย วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

แบบสอบถามสำหรับนักเรียน มีจำนวน 3 ตอน ทำ การวิเคราะห์ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์โดยการ แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ เสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาการเรียนการ สอนสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์โดย

หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตาราง ประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 การนำหลักธรรมคำสอนในวิชา พระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบสอบถามเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check list) ทำการ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อย ละ เสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง มีจำนวน 3 ตอน ทำการวิเคราะห์ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบ รายการ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบ ตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมด้าน จริยธรรมของนักเรียน ในการปกครอง และตอนที่ 3 ความต้องการในการพัฒนาพฤติกรรมด้าน จริยธรรมของนักเรียน แบบสอบถามเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ทำการ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ในการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม ดังที่กล่าว มาแล้ว พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

การศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีวุฒิ การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท จำนวน 16 คน นอกนั้นเรียนจบระดับปริญญาตรี ดังนั้นในการ พัฒนาการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ จึง ต้องการครูที่มีประสบการณ์หรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านจริยธรรมโดยเฉพาะมา

สอน นอกจากนี้ในเรื่องประสบการณ์ผ่านการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการสอนจริยธรรม ครูส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรม ซึ่งเป็นผลทำให้ประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ครูผู้สอนขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ซึ่งทราบจากความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการให้ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผลซึ่งครูผู้สอนขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ และไม่เข้าใจวิธีการวัดและประเมินผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรจัดให้มีโครงการอบรมเกี่ยวกับการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมให้ครูผู้สอน

ส่วนของผู้เรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ เข้าร่วมโครงการจริยธรรม และได้เรียนจริยธรรมเพิ่มเติมจากโรงเรียน หรือสถาบันอื่น และมีการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ มีการจัดอบรมธรรมะในโรงเรียนทุกสัปดาห์ รวมทั้งให้ทางโรงเรียนจัดตั้งชมรมจริยธรรม ซึ่งผู้ปกครอง มีความต้องการตรงกับความต้องการของนักเรียนด้วย และจากการศึกษาปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมของครูผู้สอนก็พบว่า ประสบปัญหาทางด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมเสริม ซึ่งทางโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเสริมเป็นระยะ ๆ และหลาย ๆ รูปแบบ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในส่วนนี้ให้มากขึ้น

ในส่วนของผู้ปกครองพบว่าส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีอาชีพรับจ้าง ซึ่งทำให้ผู้ปกครองมีเวลาเอาใจใส่อบรมสั่งสอนนักเรียนไม่เต็มที่เท่าที่ควร เพราะผู้ปกครองต้องดิ้นรนเพื่อปากเพื่อท้อง หาเช้ากินค่ำ ดังนั้นจึงส่งผลถึงพฤติกรรมของนักเรียน คือ มีความประพฤติไม่เรียบร้อย ขาดระเบียบวินัย ไม่มีความตั้งใจหรือสนใจเรียน ซึ่งทราบได้จากความ

ต้องการของครูผู้สอน นอกจากนี้ผู้ปกครองยังต้องการให้ทางโรงเรียนพัฒนาพฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักเรียนในเรื่องเป็นคนที่มีความใฝ่รู้ มีความกตัญญูกตเวที มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีความขยัน เป็นคนที่มีความเสียสละ มีความเมตตา ซึ่งทางโรงเรียนจึงควรนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนจริยธรรมต่อไป

ในด้านการเตรียมการสอน พบว่า ครูผู้สอนจริยธรรมได้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับที่กรมวิชาการเสนอแนะไว้ว่า ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาหลักสูตรแกนกลาง และตีความตามมาตรฐานช่วงชั้นแต่ละมาตรฐาน เพื่อเขียนเป็นผลการเรียนรู้นั้นเอง

ในด้านการดำเนินการสอน ครูได้ใช้วิธีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการซักถาม และแจ้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ทราบก่อน ซึ่งเป็นสิ่งสร้างความสนใจของนักเรียน สวนกิจกรรมอื่น เช่น เกม บทบาทสมมติ ยังใช้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนา จันทนา (พัฒนา จันทนา, 2532: 44-50) ว่าก่อนการเรียนการสอนเนื้อหาควรมีการสร้างความสนใจของนักเรียน เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน โดยการสนทนา ซักถาม และแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ทราบก่อน และวิธีการสอนที่ใช้มาก คือแบบศูนย์การเรียนและแบบอภิปรายกลุ่ม โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาการเรียนการสอนที่ สุมณ อมรวิวัฒน์ (สุมณ อมรวิวัฒน์, 2538: 60-65) ที่ว่า ในการจัดการเรียนการสอนศาสนา ศีลธรรม

จริยธรรม ควรใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีสื่อการสอนไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉงนาถ สภาวโรตม และคณะ (ฉงนาถ สภาวโรตม, 2533: 43) ที่วิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาขาดแหล่งวิทยาการและสื่ออุปกรณ์การสอน

นอกจากนี้ในด้านสถานที่และงบประมาณ ครูส่วนใหญ่มักใช้ห้องเรียนปกติในการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษา

ด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการทดสอบก่อนเรียน เพราะการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมมีจุดประสงค์เน้นเรื่องการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานมาก่อนก็ได้ แต่ในขณะที่เรียนจะมีการทดสอบระหว่างเรียน และเมื่อเรียนจบแล้วก็มีการวัดทดสอบหลังเรียน ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่สามารถทำการวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา สินสุวรรณ และคณะ (พนิดา สินสุวรรณ และคณะ, 2532: 65-70) ที่พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินผล และไม่สามารถนำเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนได้

ด้านความต้องการของนักเรียนในการพัฒนาการเรียนการสอนจริยธรรมนักเรียนต้องการให้ครูใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี และสอนโดยทำกิจกรรมต่างๆ และให้ดูของจริง ซึ่งตรงกับที่คล้ายจันทร์ มโนรส (คล้ายจันทร์ มโนรส, 2544: 56) ได้เสนอวิธีการสอนจริยธรรมนอกห้องเรียนไว้ว่า สอนโดยให้ทำกิจกรรมต่างๆ และให้ดูของจริง เช่น การบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่น จัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบบริเวณโรงเรียน พาไปพัฒนาวัด ไปเยี่ยมสถานสงเคราะห์คนชรา และจัดหาภาพยนตร์ดีๆ ที่มีคติสอนใจมาให้นักเรียนชม

นอกจากนี้ยังต้องการให้มีการนำนักเรียนไปศึกษา นอกสถานที่ และต้องการสื่อที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ วิทยุทัศน์ สไลด์ ที่ได้เสนอแนะสื่อที่ใช้ประกอบการสอน

จริยธรรม ที่ทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ แบ่งเป็นหลายประเภท คือ สื่อประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องคอมพิวเตอร์ วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ สื่อประเภทวัสดุ และสื่อประเภทวิธีการ ในด้านสถานที่และงบประมาณ ต้องการสถานที่เรียนสะอาดร่มรื่น มีบรรยากาศที่ดี ซึ่งตรงกับที่ สุพล บุญทรง (พล บุญทรง, 2525: 15) ได้เสนอแนะว่า ในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ควรยึดถือในเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบ มีห้องเรียนที่สะอาด และเรียบร้อย และต้องการให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสอนจริยธรรมที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2538: 70) ได้เสนอไว้ คือการสอนที่ครูประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี จะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมประสบความสำเร็จ

ในด้านการหลักธรรมคำสอนในวิชาพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้นำหลักธรรมคำสอนไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของนักเรียน โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับบอบายมุข 4 นักเรียนส่วนมากไม่เคยนำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับบอบายมุข 4 ทั้งนี้เพราะนักเรียนมีอายุอยู่ในช่วง 11 - 12 ปี ยังมีสภาพแวดล้อมด้านบุคคลและสังคมที่ไม่เอื้อต่อการนำตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับบอบายมุข 4 ตลอดถึงนักเรียนส่วนใหญ่ยังพักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองซึ่งมีเวลาในการดูแลเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนอย่างทั่วถึง นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีโครงการณรงค์ป้องกันในเรื่องของยาเสพติด โดยให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทและโทษของยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง สำหรับหลักธรรมข้ออื่น ๆ นักเรียนได้นำไปปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เช่น การทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระของบิดามารดา การช่วยเหลืองานของครูตามโอกาสในด้านการ

คบเพื่อนนั้นวัยของนักเรียนยังไม่เข้าสู่วัยรุ่น จึงไม่มีปัญหาในเรื่องต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการ ชักนำนักเรียนไปในทางที่ไม่ดี เช่น การชักชวนกันหนีเรียน เพื่อไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆ อาทิ ห้างสรรพสินค้า ร้านเกม ที่สำคัญนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงไม่มีเงินมากพอที่จะนำไปเที่ยวได้

การเรียนรู้ของเด็กนักเรียนในวัยประถมศึกษา มีลักษณะที่จำเพาะและแตกต่างจากวัยอื่น นักจิตวิทยาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กวัยประถมศึกษาจำกัดอยู่กับสิ่งที่ เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มองเห็นได้ ส่วนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ เป็นนามธรรมจะต้องใช้เวลาค่อย ๆ เรียนรู้อีกระยะหนึ่งจนกว่าจะอย่างเข้าสู่วัยรุ่น จึงสามารถคิดเชิงนามธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เด็กในวัยประถมศึกษาจึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เด็กวัยเหตุผลรูปธรรม ในการที่จะให้เด็กวัยประถมศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีนั้น วิธีหนึ่งที่มีความสำคัญคือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรม และพระพุทธศาสนาให้เป็นรูปธรรม โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย หรือมีสื่อการสอนที่เป็นของจริงและตรงกับเนื้อหาที่สอน ครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างดีเพื่อให้นักเรียนเกิดความชื่นชมแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้งบประมาณสนับสนุนทั้งด้านการจัดกิจกรรมในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างพอเพียง และต่อเนื่อง

นอกจากนั้นผู้ปกครอง ก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมของเด็กวัยประถมศึกษา เพราะผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบร่วมกับโรงเรียนในการเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครอง จึงควรต้องให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแล มีความยุติธรรม หลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กด้วยความรุนแรง หันมาใช้ในการตั้งกฎเกณฑ์ อธิบายเหตุผลให้เด็กเข้าใจในสิ่งต่างๆ เมื่อทั้งโรงเรียนและบ้านให้การดูแลอบรมสั่งสอนร่วมกันเช่นนี้แล้วย่อมส่งผลให้เด็กมีความเจริญในด้านคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่ดีงาม เติบโตไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ความต้องการของนักเรียน ในการพัฒนาการเรียนการสอน ศาสนาศิลปธรรม จริยธรรม ในด้านการวัดและประเมินผลระดับมาก คือ มีการทดสอบก่อนเรียนเพื่อรู้พื้นฐานจัดและประเมินผลที่เป็น การปฏิบัติ และใช้การตรวจการปฏิบัติงาน ในด้านการจัดกิจกรรมเสริมมากเรียงตามแง่ของการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม จัดให้มีการเข้าค่ายจริยธรรม แข่งขันตอบปัญหาธรรมะเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา จัดป้ายนิเทศวันสำคัญทางศาสนาจัดอบรมธรรมะในโรงเรียนทุกสัปดาห์ จัดกิจกรรมได้วาที่ต้องการให้โรงเรียนจัดตั้งชมรมจริยธรรม

การนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเรื่องเบญจศีล นักเรียนปฏิบัติเบญจศีลข้อที่ 5 มากที่สุด เบญจศีลข้อที่ 4 เบญจศีลข้อที่ 2 มากที่สุด และเบญจศีลข้อที่ 1 ตามลำดับ และนักเรียนได้นำหลักเบญจธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันคือ ทำบ้างไม่ทำบ้างตามลำดับดังนี้ เบญจศีลข้อที่ 1 เบญจศีลข้อที่ 2 เบญจศีลข้อที่ 4 และเบญจศีลข้อที่ 5

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมจริยธรรมได้ดี และปรับเปลี่ยนรูปแบบบ้างเพื่อความเหมาะสม
2. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมเสริม จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมด้านจริยธรรมอย่างไร และมีตัวชี้วัดอย่างไร ขอบเขตเชิงลึกแค่ไหน
3. ควรศึกษาว่า การเข้าค่ายจริยธรรมช่วยส่งเสริมจริยธรรมได้อย่างไร และจริงจังหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2528). **คู่มือสอน**

จริยศึกษาระดับวิทยาลัย (ฉบับทดลอง).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

คล้ายจันทร์ มโนรส.(2544). **ปัญหาและความต้องการ**

ของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียน

ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต

การศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์.(2527). **เอกสารประกอบการสอนชุด**

วิชา การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.

ฉงนถาด สภาวโรดม. (2533). **ปัญหาการใช้หลักสูตร**

พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ของครู ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในเขตการ ศึกษา 2.

วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชู กาจนานา. (2545). **จามเทวีวงศ์. เชียงใหม่ : มปป.**

ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). **พื้นฐานการศึกษาทาง**

ศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พนิดา ลินสุวรรณ และคณะ.(2532). **สภาพการเรียนการ**

สอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตร 2544 ของ

ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขต

การศึกษา 8. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น). (2544). **ปัญหาการ**

เรียนการสอนวิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่

5-6 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.

พล บุญทรง.(2525). **การเปรียบเทียบผลการสอน**

จริยธรรมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ด้วย

กิจกรรม กลุ่มสัมพันธ์ ที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร.

นครสวรรค์ : วิทยาลัยครูนครสวรรค์.

พัฒนา จันทนา.(2532). **ความคิดเห็นของ**

นักเรียนในเขตการศึกษา 8 เกี่ยวกับการ

เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้น.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. (2512). **การสอน**

ศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต

วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535).

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬา

เตปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์.(2538). **การประยุกต์พุทธวิธี**

สอน.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.หนังสือพิมพ์

ไทยรัฐ. (2549). ฉบับวันที่ 4 กันยายน.

อมรวิชช์ นาครทรรพ.(2549). **หนังสือพิมพ์**

พลเมืองเหนือ. (ฉบับ วันที่ 9-15 ตุลาคม).

อวย เกตุสิงห์.(2522). **จริยศึกษาจะสัมฤทธิ์ผล**

สมบูรณ์ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: โรง

พิมพ์การศาสนา.

อำนาจ ทะพิงค์แก. (2522). **ปัญหาจริยธรรมใน**

สังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

เอกสารรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของ

โรงเรียนในอำเภอแม่ทะ. (2548).

ศึกษาบทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)

A Study of the Leadership of Phratepkosol (Sangwaly Brammavanno)

พระมหามงคลศีล ปรียัติเมธี (พัยคัมภีทักขกุล)^{1*}

Phramaha Mongkhonseen Pariyattimedhi (Phayakphithakkun)^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹ Mahachulalongkomrajavidyalaya Buddhist University

*Corresponding Author. E-mail: -

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ) และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทผู้นำในภารกิจ 6 ด้าน ของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ) ที่มีต่อการพัฒนาสังคมและองค์กรสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการศึกษา พบว่าบทบาทภาวะผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ) พบว่า ท่านใช้หลักธรรมภาวะผู้นำที่ดี กล่าวคือ การใช้หลักอภิปไตย 3 และหลักพรหมวิหาร 4 ในด้านการปกครอง การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ การใช้หลักพละ 5 ในด้านการศึกษาและการเผยแผ่ นอกจากนี้ ยังได้ใช้หลักธรรมที่สนับสนุนภาวะผู้นำ คือ สาราณียธรรม 6 ในด้านการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในองค์กร, การใช้หลักทศ 6 ในด้านการปกครอง การศึกษาและการเผยแผ่ ทำให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ได้บังคับบัญชา, การใช้หลักอธิปัตติธรรม 7 ในด้านการปกครองส่งผลให้การ บริหารคนและงานของคณะสงฆ์มีความสะดวกราบรื่น, การใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นการบูรณาการความรู้ ศักยภาพ และความฉลาด ในการบริหารอย่างมีอาชีพเพื่อประโยชน์ขององค์กร

คำสำคัญ: บทบาทผู้นำ พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)

Abstract

The research entitled “A Study of the Leadership of Phratepkosol (Sangwaly Brammavanno)” consists of two objectives: 1) to study the leadership in line with Buddhism, 2) to study the leadership of Venerable Phratepkosol (Sangwaly Brammavanno) and 3) to analyze his leadership in the frame of six missions towards the society and the Sangha development in Chaing Mai. The results were found that:

In case of Venerable Phratepkosol (Sangwaly Brammavanno)’s leadership, he could apply some of the Buddha-dhammas for his administration; using 3-Adhipateyya and 4-Brahmavihara for his administrative affairs, 4-Sangahavatthu for education welfare, social welfare and public welfare, 5-Bala for academic affairs and propagation activities. In addition, he took some of the Buddha-dhammas for his leadership. They are: 6-Sārāniyadhamma for equal management of the organization, 6-Disā for general administration, education and propagation, 7-Aparihāniyadhamma for people management and financial management, and 7-Sappurisadhamma for integration of knowledge and potentiality for the organization benefit.

Keywords: Leadership Phratepkosol (Sangwaly Brammavanno)

บทนำและความสำคัญ

ในสังคมมีผู้คนอยู่ร่วมกันย่อมที่การคิดและปฏิบัติไม่ตรงกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นมารในสังคม เช่น ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา เป็นต้น มนุษย์ต้องช่วยกันแก้ไข เช่น สภาพของการเมืองไทยปัจจุบันมีหลายฝ่าย หากไม่มีใครนำใครชี้ทางให้เดินทางที่ไม่ถูกต้องหรือมีผู้นำแล้วเดินไม่ถูกทางก็จะเกิดปัญหาขึ้นได้ ผู้นำจะมีภาวะอย่างไร เป็นสิ่งที่ต้องการของสังคมอย่างไร ทุกองค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งภาวะผู้นำ แมในองค์กรสงฆ์ เพราะถ้าองค์กรใดมีผู้นำที่เพียบพร้อมด้วยภาวะผู้นำ จะทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรนั้นประสบความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักธรรมสำหรับผู้นำไว้ทุกระดับชั้น เช่น ในนิทานชาดก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 28 ว่าด้วยข้อวัตรหรือปฏิปทาการดำเนินชีวิตแบบผู้นำของพระโพธิสัตว์ ดังตัวอย่างเช่น การศึกษาภาวะผู้นำในแง่ของคุณธรรมจากตัวละครในติดตริชาดก พบว่า ชาดกเรื่องนี้ ตัวละคร คือ ช่าง ลิง และนกกระสา เป็นเพื่อนกันและให้เกียรติกัน เคารพในสิทธิของคน ซึ่งจัดเป็นการบริหารตนและบริหารคนไปในขณะเดียวกัน คือ รู้จักทำหน้าที่ที่ดีต่อเพื่อน และให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง ไม่เสียหาย เพราะว่าคุณธรรมข้อว่าด้วยเคารพนี้ ย่อมทำให้เป็นคนน่ารักน่าเอ็นดู น่าเกรงใจ ได้รับความสุขกาย สบายใจ ผิวพรรณผ่องใส ไม่เดือดร้อน ไม่มีเวรหรือภัย สามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามของตนไปสู่คนอื่นได้ง่าย ทำให้ผู้อื่นอยากช่วยเหลือเพิ่มเติมความดีให้มีสติ ไม่ประมาท มีปัญญา รู้จริงและทำให้จริงไปเกิดใหม่ก็เกิดในตระกูลสูง และทำให้สามารถเขาถึงมรรคผลได้ง่าย เพราะการวัตรธรรม (สุรพชง จันลิม, 2547: 13) ตัวอย่างที่สองที่ปรากฏในสุวัณณสังขราชกุมารชาดก เป็นชาดกที่มีสื่อการสอนด้านจริยธรรมสำหรับการดำรงตน (บริหารตน) ด้วยศีล 5 และศีล 8 การปฏิบัติต่อบิดามารดาของบุตรธิดา การ

เลี้ยงดูครอบครัว ญาติพี่น้อง ซึ่งแสดงออกถึงความสัมพันธ์ในการรับผิดชอบต่อ หน้าที่ในด้านการบริหารคน (ตามหลักทศ 6) อย่างเด่นชัด (ธิตินัดดา จินาจันทร์, 2543 : 17) สิ่งเหล่านี้ จัดเป็นคุณธรรมที่บ่งบอกถึงภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิสัตว์ก่อนที่พระองค์จะไตร่ตรองพระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคตมะนี้

เมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ล้วนมีบทบาทต่อวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยทุกด้าน เขาถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกสิ่งทุกอย่างแกชีวิตคนไทยและสังคมไทย เปรียบประดุจประทีปส่องทาง ปัจจุบันประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สังคมไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ 90 ของพลเมืองทั้งประเทศ บรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับความจริงในข้อนี้ พระพุทธศาสนากับชาติไทยได้เคียงคู่มารมาตั้งแต่เริ่มตั้งประเทศ สถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นเอกภาพอย่างแยกไม่ออกพระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต, 2540: 79) ฉะนั้น จึงมีอิทธิพลต่อแนวความคิดความเชื่อและภูมิปัญญาของคนไทย ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่มาแห่งศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเสมือนเรือนใจ (เสถียร สุขโสภณ, 2543:12) พระสงฆ์ในฐานะผู้นำวิญญูญาณ ได้อบรมบ่มนิสัยให้มีการพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่ประชาชน พระสงฆ์นับเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพ นับถือศรัทธา จากสังคมและใกล้ชิดกับจิตใจของประชาชน พระสงฆ์ นับเป็นแบบฉบับชั้นอุดมคติในด้านวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทย (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2543 : 5)

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนามีหลักศาสนธรรม ซึ่งบุคคลสามารถที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลดี

แก่ตนเองได้ ตลอดจนมีศาสนสถานไว้ประกอบพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา ก็เวียนเทียนที่วัดมีศาสนทายาท (ผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา) คือ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเผยแผ่พุทธธรรมในสังคมไทยให้มีความสำคัญต่อพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่า เป็นผู้ที่มีฐานะพิเศษทางสังคมได้รับการยอมรับนับถือ สังคมไทยให้ความสำคัญเพื่อและแสดงความเคารพนอบน้อมต่อพระสงฆ์ เมื่อได้พบเห็น ยิ่งพระสงฆ์ที่มีวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของพุทธศาสนิกชน ยิ่งทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองยิ่งขึ้น หากพระสงฆ์ประพฤติตรงกันข้าม คือ ประพฤติเสียหาก็จะทำให้ศาสนามีความเศร้าหมองและประชาชนก็จะเสื่อมศรัทธา เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและหมู่คณะสงฆ์นั้น (พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2537 : 33)

นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังมีบทบาททางภาวะผู้นำสำหรับการดำเนินชีวิตใหม่มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาถือว่า เป็นแกนกลางที่ได้อำนวยความสะดวกแห่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มาช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เหตุผลเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทย การได้ศึกษาประวัติพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทสำคัญ ที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาเป็นการนำเสนอให้รู้จักธรรมะและพระดี ทั้งนี้ เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้พุทธบริษัทมีความเบิกบานใจ เกิดกำลังและแสงสว่างที่จะปฏิบัติตาม (พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ), 2548 : 16)

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาท และความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ดินแดนแหลมทองอันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน ใน

ราว ป.ศ. 303 ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนเป็นไปอย่างใกล้ชิดและมั่นคงตลอดมา ความสัมพันธ์อันมั่นคงนี้ ได้ขยายตัวต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะชาวชนบทยิ่งจะเห็นได้ชัดว่าพระพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งในวัดและในตำบลนั้น ๆ เพราะว่าเป็นที่พักผ่อนใจ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การประชุมหารือ ตลอดจนประเพณีต่าง ๆ ก็มีพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน (ประสาธ สุขเกษม, 2542 : 10) ด้วยเหตุนี้เอง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จึงมีภาวะผู้นำที่สำคัญในการพัฒนาประชาชน ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านวัตถุ (2) ด้านจิตใจ (3) ด้านสังคม เช่น การพัฒนาด้านวัตถุอันหมายถึงพัฒนาปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเข้าไปส่งเสริมในด้านการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ เช่น ธนาคารชาวสหกรณ์ การจัดการศึกษาแก่เยาวชน (เรืองฤทธิ์ พลนามอินทร, 2540 : 3)

พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์) เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่มีภาวะผู้นำในด้านต่าง ๆ คือ เป็นผู้นำด้านการพัฒนาทางวัตถุ ทางสังคมและทางจิตใจ โดยมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อประชาชนในหลายด้านเป็นอย่างดี เป็นพระนักพัฒนาและนักเผยแผ่หลักธรรมอีกรูปหนึ่งในภาคเหนือ ซึ่งมีบทบาทของภาวะผู้นำในด้านการพัฒนาและการแสดงธรรมมีศีลจารวัตรที่งดงาม ดำเนินปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จัดเป็นพระเถระที่น่าเลื่อมใสศรัทธา มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อธิษฐานอยู่ไม่ตรีจิต มีลักษณะ ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ในด้านวัตรปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมวินัย เปี่ยมด้วยความเมตตาธรรม มีความเชี่ยวชาญด้านเทศนา และสามารถอธิบายธรรมะให้เป็นที่เข้าใจแก่บุคคลทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจและทำให้เกิดศรัทธา แก่ผู้ที่ได้สดับรับฟัง เปนอย่างยิ่ง มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นอกจากนั้น ทานยังมีบทบาทของภาวะผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ การศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่แก่ประชาชน การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตปกครองของตนเองได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มักจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรอันเกิดจากตัวบุคลากรบาง ขอกฎหมายบางและบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางสังคมสงฆ์ ซึ่งส่งผลให้องค์กรสงฆ์เกิดความเสื่อมเสียจากพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์นั้น หากพิจารณาสาเหตุอย่างหนึ่ง จะเห็นว่า เกิดจากการขาดคุณสมบัติในบทบาทหน้าที่ของผู้ที่ได้อำนาจ “ผู้นำ” แห่งองค์กรสงฆ์ เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นในภาวะผู้นำ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์กร ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากหัวหน้างานขาดคุณลักษณะผู้นำ ย่อมทำให้เห็นว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ทางพระพุทธศาสนา ย่อมมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาองค์กรสงฆ์และสมาชิกให้เจริญก้าวหน้าไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา บทบาทภาวะผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ) และวิเคราะห์บทบาทภาวะผู้นำในภารกิจ 6 ด้านของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ) ต่อการพัฒนาองค์กรสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรคณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดเชียงใหม่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวณฺโณ)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

บทบาทผู้นำในพระพุทธศาสนา

ความหมายของผู้นำ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือผู้ชักพาให้คนอื่นกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้วเช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549 : 26)

ถวิล ธาราโกชน ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือลักษณะที่แสดงถึงความสามารถในการนำพา การดำเนินกิจการ การแก้ไขปรับปรุง และการรักษาขวัญและกำลังใจของกลุ่มทำให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด (ถวิล ธาราโกชน, 2532 : 117)

ธรรมรส โชติคุณุชฺร ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งมาได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ (ธรรมรส โชติคุณุชฺร, 2519 : 131)

โสภา ชูพิกุลชัยและคณะ ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและแนะนำคนอื่นให้ทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (โสภา ชูพิกุลชัยและคณะ, 2515 : 219)

ประเภทผู้นำในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีกล่าวแบ่งประเภทพระราชา ซึ่งเป็นชนชั้นปกครองไว้ 2 ประเภท คือ 1) ธรรมราชา 2) เทวราชา (สุรศักดิ์ ม่วงทอง, 2543 : 21)

1) **ธรรมราชา** หมายถึง ผู้นำหรือนักปกครองที่ทรงธรรม มีการใช้หลักธรรมมาภิบาลเป็นนโยบายในการปกครองประเทศ ทำให้อาณาประชาราษฎร์มี

ความอยู่ดีกินดีมีความสุข ประเทศมีความสงบร่มเย็น
หลักธรรมที่ผู้นำ ไปใช้ในปกครอง เช่น
ทศพิธราชธรรม อคติ 4 จักรวัตติธรรม เป็นต้น

2) **เทวราชา** หมายถึง การนับถือพระราชา
เทียบเทพเจ้าผู้มีศักดิ์ใหญ่ หรือสมมติให้เป็นเทวดา
อันเนื่องมาจากการถูกรอบงำหรือพัฒนาการจาก
แนวคิดจากพราหมณ์ลักษณะสำคัญของเทวราชา คือ
มีอำนาจเบ็ดเสร็จ มีอำนาจยิ่งใหญ่ในการดูแล
ประเทศปราบปรามเหตุการณ์ให้อยู่ในความสงบ ถ้า
ปกครองโดยธรรม ประเทศย่อมสงบสุข แต่ถ้าหลง
ระเริงในอำนาจ ย่อมทำให้ประเทศชาติเดือนร้อน

คุณสมบัติสำคัญแห่งบทบาทผู้นำ

ผู้นำที่ดีต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่พร้อม
จะเป็นผู้ปฏิบัติต่อองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา โดย
พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงคุณสมบัติภาวะผู้นำ 3
ประการ (อง.เอกก. (ไทย) 20/20/164.) คือ

1) **จกขุมา** เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล
สามารถคาดเดาสภาพการณ์ล่วงหน้าได้วางแผน
รับมือ วางแผนรุกหรือรับได้อย่างเหมาะสม

2) **วิรูโร** เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักหน้าที่ ไม่
บกพร่องในหน้าที่ที่รับผิดชอบ

3) **นิสฺสยสมฺปนฺโน** เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
และได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นนอกจากนี้ พระพรหม
คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เสนอคุณสมบัติอีก 5
ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549 :
5) คือ

1) ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภายในตนเอง เป็น
จุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้

2) ผู้ตามโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม

3) จุดหมาย โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับ
จุดหมาย

4) หลักการและวิธีการ โยงด้วยคุณสมบัติที่
สัมพันธ์กับหลักการและวิธีการที่จะทำให้สำเร็จผล
บรรลุจุดหมาย

5) สถานการณ์ โดยด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับ
สภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่จะประสบซึ่งอยู่ภายนอก

ข้อความที่กล่าวมาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่
เกี่ยวข้องกับผู้นำที่ต้องพัฒนาตนเองให้ถึงพร้อม

กล่าวโดยสรุป หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่
ทำให้ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำที่ดีของ
องค์กรนั้น ประกอบด้วย หลักอภิปไตย 3 (รู้ระบอบ
การบริหารงานที่เหมาะสมแก่องค์กรและชุมชน)
พรหมวิหาร 4 (รู้จักใช้พระเดชและพระคุณ) สังคห
วัตถุ 4 (รู้จักหลักการผูกมิตรไมตรีต่อคนอื่นได้ดี)
พละ 5 (รู้จักบริหารตนเองอย่างชาญฉลาดและมีความ
มั่นคงทางสติปัญญาและอารมณ์) และ
หลักธรรมที่มาสับสนุนความเป็นผู้นำอีกหลาย
หมวด คือ สาราณียธรรม 6 (รู้หลักการบริหารตนและ
บริหารงานไปพร้อมๆ กัน) ทิศ 6 (รู้หลักบทบาทและ
หน้าที่ทางสังคม) อปริหานิยธรรม 7 (รู้หลัก
บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยอิงผลประโยชน์
องค์กรเป็นสำคัญ) สปัจริยธรรม 7 (รู้หลักบริหารตน
และองค์กรอย่างรู้เท่าทันและเป็นการป้องกันความ
เสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่องค์กรในอนาคต)
นอกจากนั้น ผู้นำพึงระมัดระวังข้อบกพร่องอันเกิด
จากการบริหารตนเอง ได้แก่ พึงเว้นจากหลักธรรมที่
เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ อกุศลมูล 3
(แนวคิดในใจที่ต่อต้านความดีทุกอย่าง) อดตอภิปไตย
(การใช้เผด็จการในการบริหารจัดการองค์กร) และ
อคติ 4 (การวางตนไม่เหมาะสมแก่ภาวะผู้นำที่ดี
เพราะจิตใจมีอคติอย่างใดอย่างหนึ่ง)

หลักธรรมที่สนับสนุนบทบาทผู้นำ

สำหรับหลักธรรมที่สนับสนุนภาวะผู้นำ มีดังนี้

สาราณียธรรม 6

ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันที่เรียกว่า สาราณีย
ธรรม มี 6 ประการ (วิ.ป. (ไทย) 8/274/368) ได้แก่

1) **เมตตากายกรรม** ได้แก่ ทำต่อกันด้วย
เมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อน
ร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจ
ธุระต่าง ๆ แสดงอาการกิริยาสุภาพไม่เบียดเบียนทำ
ร้ายผู้อื่น เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) **เมตตาวชิกรรม** ได้แก่ พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ อ่อนโยน ไม่กล่าวร้าย ไม่ใช้วาจาหยาบคาย หรือ วาจาที่ประกอบด้วยอารมณ์โทสะ แต่ใช้คำพุดที่ ประกอบด้วยเมตตา คือ พุดด้วยความหวังดี เจตนาดี ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยวาจา

3) **เมตตามโนกรรม** ได้แก่ คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ มีความหวังดี ปราศจากอคติ มีไมตรีจิตที่ดีงามต่อกันและกัน คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี ไม่แสดงอาการโกรธเคือง อาฆาต พยาบาท แสดงออกด้วยจิตใจที่ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ไม่บังคับขู่เชือดใจผู้อื่น

4) **สาธารณโภคี** ได้แก่ เมื่อได้วัตถุสิ่งของ เครื่องใช้ หรือ อาหาร จะต้องรู้จักแบ่งปัน มีน้ำใจ กว้างขวาง เสียสละแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วม ใช้สอยบริโภคร่วมกัน ไม่ตระหนี่ใช้สอยเพียงผู้เดียว

5) **ศีลสามัญญตา** ประพฤติตนให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ที่สังคมปฏิบัติกัน คือมีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6) **ทัญญูสามัญญตา** ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน หลักสารณียธรรมนี้ มีส่วนช่วยให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชามีความรักใคร่ ประองคอง สามัคคีต่อกัน เพราะว่า ต่างฝ่ายก็ต่างปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ทั้งการพุด การสื่อสาร และแนวคิด เป็นไปด้วยเมตตาจิตต่อกัน ไม่ขัดแย้งทางความคิดที่เป็นมิจฉาทัญญู แต่ถกเถียง โต้แย้งด้วยหลักการและเหตุผลทางปัญญา ในส่วนนี้ถือว่าเป็นการช่วยชาติ ไม่ให้ล่มสลายด้วยการแตกแยกด้านความคิดเห็น ประการต่อมา ในแง่ของความประพฤติหรือศีล การมีกติการ่วมกัน มีกฎหมายที่ใช้บังคับเหมือนกัน ไม่

เลือกปฏิบัติแล้ว ย่อมเกิดความเป็นธรรม ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ประเทศย่อมเดินหน้าไปได้ และที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา คือ การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเสมอภาคต่อผู้ทำงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยเห็นแก่ประโยชน์ขององค์กรมากกว่าส่วนตัวและพวกพ้อง

ทิศ 6

ในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติกันมานั้น เรื่องการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย คือ การปฏิบัติในหน้าที่ของตนเองต่อกัน ระหว่าง บิดามารดากับบุตรครู-อาจารย์กับศิษย์ สามีกับ ภริยามิตรกับมิตร นายกับบ่าว และคฤหัสถ์กับพระสงฆ์ หลักธรรมเรื่องทิศหกในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่มี ชีวิตร่วมกัน อยู่ในสังคม มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์กันในหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐ และเอกชน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมติดต่อกันสัมพันธ์ซึ่งกันและ กันตั้งแต่สถาบันเล็กสุดของสังคมคือสถาบันครอบครัว จนถึงใหญ่สุดของสังคมคือสถาบันชาติ บุคคลจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นต้องเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความประพฤติ เรียบร้อยดีงาม มีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมประจำใจ มีหลักธรรมยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตของตนและบุคคลอื่น (พระสมชาย อนุตตโร (ดาวศรี), 2551 : 83)

ในงานวิจัยนี้ จะกล่าวเฉพาะหน้าที่ของ ผู้ปกครอง (นาย) และผู้ใต้บังคับบัญชา (บ่าว) ดังนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดหน้าที่ของนาย, นายจ้าง (ผู้บริหาร, ผู้จัดการ) ฟังสงเคราะห์ อนุเคราะห์ กรรมกร คนงาน พนักงาน ลูกจ้าง ผู้เป็นทิศเบื้องล่างโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
2. ให้อาหารและค่าจ้าง
3. ดูแลรักษายามเจ็บป่วย

4. ให้อาหารที่มีรสแปลก

5. ให้หยุดตามโอกาส

ทาส กรรมกร คนงาน คนรับใช้ พนักงาน ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ที่เปรียบเสมือนเป็นทาส เบื้องล่าง ให้ปฏิบัติต่อนาย เจ้านาย ผู้ที่ทำหน้าที่สูงกว่าตามสายงาน เช่น รองผู้จัดการผู้จัดการ ผู้บังคับบัญชา ให้ปฏิบัติ 5 ประการ ดังนี้

1. ขึ้นทำการงานก่อนนาย

2. เลิกการงานทีหลังนาย

3. ถือน้ำแต่ของที่นายให้

4. ทำการงานให้ดีขึ้น

5. นำคุณของนายไปสรรเสริญ

มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง” สรุปผลการศึกษาพบว่า ลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ คือผู้นำแบบประชาธิปไตย วิธีการใดมาซึ่งผู้นำที่มีความชอบธรรมคือวิธีการแบบประชาธิปไตย และจริยธรรมของผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยโครงสร้าง ระบบกลไกวิธีการปกครองที่ถูกต้องชอบธรรม จริยธรรมเป็นหลักควบคุมพฤติกรรมของผู้นำในการบริหารงาน ดังนั้น จริยธรรมกับภาวะผู้นำจึงเป็นการรวมหลักด้านคุณภาพทางด้านจิตใจและศักยภาพในการบริหาร

สุชาติ โจมเสนาะ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยจริยธรรม: กรณีศึกษาชีวิตและผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์” สรุปผลการศึกษาว่า เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์สำคัญ ๓ ประการ คือ เป็นผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ เป็นผู้สามารถ

ควบคุมอารมณ์ได้เป็นอย่างดี และเป็นผู้ได้รับการยอมรับว่ามีคุณธรรมสูง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

1.2 ศึกษาและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้ออกมาทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น 5 บท เพื่อสะดวกในการค้นคว้าข้อมูล

2) ขั้นนำมาสรุปวิเคราะห์

โดยการนำข้อมูลที่ได้ออกมาจากการศึกษามาสรุปวิเคราะห์ นำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาอธิบายประกอบในแต่ละตอน เพื่อให้เนื้อหา มีความชัดเจนและหนักแน่นยิ่งขึ้น เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมด เสร็จแล้ว จึงนำเสนอผลการศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในโอกาสต่อไปต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลภาคสนามผู้วิจัย ได้เลือกพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดเชียงใหม่ มีรองเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ แบ่งเป็น สายเหนือ สายกลาง สายใต้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ศึกษา และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย :

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ : -รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ -เจ้าคณะอำเภอ -รองเจ้าคณะอำเภอ	ภารกิจ 6 ด้าน ของพระเทพโกศล 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการเผยแผ่ 4. ด้านการสาธารณูปการ 5. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์
---	---

ผลการวิจัย

บทบาทผู้นำในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พบว่า ทฤษฎีที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้นำ แบ่งออกเป็น 4 ยุค จากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเรียกทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้ คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำตามสถานการณ์ และทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป โดยในทฤษฎีทั้งหมดนี้ ทฤษฎีท้ายสุด มีลักษณะที่โดดเด่นที่สุด เพราะเป็นการบูรณาการทฤษฎีต่าง ๆ เข้าด้วยกันเช่น ทำให้ผู้นำมีลักษณะที่ส่งเสริมองค์กรได้มากกว่า และทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในหลากหลายมิติ แต่สรุปว่า ไม่มีทฤษฎีใดที่ไม่มีจุดด้อยเพราะเป็นการบริหารงานบุคคลต่อองค์กรและบุคคล จึงมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยนั่นเอง ดังนั้น ผู้นำองค์กรที่ดีจะต้องรู้จักกำหนดทิศทางที่ควรจะเป็นขององค์กร การจัดระบบการทำงานขององค์กรให้ชัดเจน และการมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการทำงานให้ครบถ้วนตามลำดับ

ส่วนหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำที่ดีขององค์กรนั้น ประกอบด้วย หลักอภิปไตย 3 (รู้ระบอบการบริหารงานที่เหมาะสมแก่องค์กรและชุมชน) พรหมวิหาร 4 (รู้จักใช้พระเดชและพระคุณ) สังคหวัตถุ 4 (รู้จักหลักการผูกมิตรไมตรีต่อคนอื่นได้ดี) พลละ 5 (รู้จักบริหารตนเองอย่างชาญฉลาดและมีความมั่นคง

ทางสติปัญญาและอารมณ์) และหลักธรรมที่มาสันนิษฐานความเป็นผู้นำอีกหลายหมวด คือ สาราณียธรรม 6 (รู้หลักการบริหารตนและบริหารงานไปพร้อมๆ กัน) ทิศ 6 (รู้หลักบทบาทและหน้าที่ทางสังคม) อปริหานิยธรรม 7 (รู้หลักบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยอิงผลประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ) สัมปปริสธรรม 7 (รู้หลักบริหารตนและองค์กรอย่างรู้เท่าทันและเป็นการป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่องค์กรในอนาคต)

นอกจากนั้น ผู้นำพึงระมัดระวังข้อบกพร่องอันเกิดจากการบริหารตนเอง ได้แก่ พึงเว้นจากหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ อุกุศลมูล 3 (แนวคิดในใจที่ต่อต้านความดีทุกอย่าง) อัตตาธิปไตย (การใช้เผด็จการในการบริหารจัดการองค์กร) และอคติ 4 (การวางตนไม่เหมาะสมแก่ภาวะผู้นำที่ดีเพราะจิตใจมีอคติอย่างใดอย่างหนึ่ง)

บทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์)

บทบาทผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์) ได้ใช้หลักธรรมทั่วไปของภาวะผู้นำที่ดีกล่าวคือ รู้จักการใช้หลักอภิปไตย 3 ในด้านการปกครอง รู้จักการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในด้านการปกครอง การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์และการสาธารณูปการ การใช้หลักพลละ 5 ในด้านการศึกษาและการเผยแผ่พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์

โณ) ได้ใช้หลักธรรมที่สนับสนุนภาวะผู้นำ ประกอบด้วย การใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในด้านการปกครอง (ส่งผลให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการบริหารจัดการ), การใช้หลักทศ 6 ในด้านการปกครอง การศึกษาและการเผยแผ่ (ส่งผลให้รู้จักความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง), การใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ในด้านการปกครอง (ส่งผลให้การบริหารคนและงานมีความสะดวกราบรื่นและมีบรรยากาศที่ดียิ่งขึ้น ช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพต่อองค์กรได้มากกว่า), การใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ในด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่และการสาธารณูปการ (เป็นการบูรณาการความสามารถศักยภาพ และความฉลาดในการบริหารอย่างมีมืออาชีพเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร)

วิเคราะห์บทบาทผู้นำในการกิจ ๖ ดาน ของ พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ) ที่มีต่อการพัฒนาสังคมและองค์กรสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ) เป็นผู้มึบทบาทภาวะผู้นำในการกิจ ๖ ด้านต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสรุปภารกิจลงได้ 3 ด้าน คือ ด้านวัตถุ ด้านจิตใจ และด้านสังคม ผลสรุปได้ดังนี้

(1) ในด้านวัตถุ พบว่า พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ) เป็นผู้มึบทบาทภาวะผู้นำด้านวัตถุ โดยท่านได้ช่วยเหลือสงเคราะห์แก่วัดต่าง ๆ ในเขตปกครอง ตลอดจนพระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านปัจจัย ๔ กล่าวคือ ท่านได้ช่วยเหลือด้านอาหาร เสื้อผ้า/จีวร ที่อยู่อาศัย เสนาสนะ และยารักษาโรคเท่าที่กำลังของพระสงฆ์รูปหนึ่งพึงปฏิบัติต่อพุทธบริษัทด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ บรรเทาความทุกข์ทางกาย เช่น ร้อน หนาว หิว แก่ผู้ไปขอความช่วยเหลือท่าน แต่ทั้งนี้ การช่วยเหลือด้วยอามิสหรือวัตถุต่าง ๆ ไม่อาจจะสงเคราะห์ได้ทั่วถึงไม่ เนื่องจาก วัดและประชาชนมีจำนวนมาก ฉะนั้น ท่านจึงสงเคราะห์เต็ม

กำลังความสามารถและเป็นแบบอย่างในฐานะผู้นำที่ดีต่อบุคคลอื่น

(2) ในด้านจิตใจ พบว่า พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ) เป็นผู้มึบทบาทภาวะผู้นำด้านจิตใจ เพื่อปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมสู่พุทธศาสนิกชนที่เข้าไปแสวงหาทางพ้นทุกข์โดยท่านได้จัดอบรม แสดงธรรม บรรยายธรรม แจกเอกสาร แจกแผ่นบันทึกเสียงเทศน์ เป็นต้น ไปสู่วัดต่าง ๆ เพื่อนำไปแสดงแก่ประชาชนและให้ประชาชนเข้าถึงหลักพุทธธรรมคำสอนให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ก็ยังได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา โดยการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ การนั่งสมาธิ เจริญจิตเมตตา เป็นต้น อันเป็นแนวทางให้พุทธศาสนิกชนมีกิจกรรมร่วมกัน และรู้จักคุณค่าในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข ปราศจากการเบียดเบียนหรือประทุษร้ายต่อกันอื่น รู้จักเข้าวัดฟังธรรม จำศีล กินทาน ผลาญกิเลสในใจ

(3) ในด้านสังคม พบว่า

พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงฺโณ) เป็นผู้มึบทบาทภาวะผู้นำด้านสังคม กล่าวคือ

(ก) ในฝ่ายคณะสงฆ์ ท่านได้ประชุมปรึกษาหารือกับคณะสงฆ์อยู่เนื่อง ๆ เช่น การลงอุโบสถสามัคคีร่วมกัน เป็นต้น

(ข) ในฝ่ายคฤหัสถ์ ท่านได้ให้คำปรึกษาในฐานะของพระสงฆ์ที่เป็นหมอรักษาโรคทางใจและประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างองค์กรสงฆ์กับบุคคล หรือระหว่างบุคคลด้วยกันเอง เป็นต้น ซึ่งผู้ไกลเกลี่ยในกรณีพิพาทเหล่านี้ จะต้องได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย การเจรจาจึงจะประสบผลสำเร็จ และท่านก็ทำให้ดีในหลายกรณีด้วยกัน จึงทำให้เรื่องราวหรืออิทธิกรณต่าง ๆ ในพื้นที่สงบลงด้วยดีและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สรุป

ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ ชักนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ ชื่อว่า ผู้มีภาวะนำ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่าผู้นำต้องมีคุณสมบัติทั้งภายในและภายนอกคือ มีวิสัยทัศน์ ชำนาญงาน มีธรรมาจริย และต้องรู้จักนำหลักธรรมไปบูรณาการได้อย่างเหมาะสม

บทบาทภาวะผู้นำของพระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์) พบว่า ท่านใช้หลักธรรมภาวะผู้นำที่ดี กล่าวคือ การใช้หลักอริยปทัศ ๓ และหลักพรหมวิหาร ๔ ในด้านการปกครอง การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ การใช้หลักพละ ๕ ในด้านการศึกษาและการเผยแผ่

พระเทพโกศล (สังวาลย์ พรหมวงษ์) มีภาวะผู้นำที่สามารถพัฒนาสังคมและองค์กรสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ได้ดี กล่าวคือ ท่านมีภาวะผู้นำที่ดี ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านวัตถุ ท่านสงเคราะห์แก่วัดต่าง ๆ ในเขตปกครอง ๒) ด้านจิตใจ ท่านปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชน และ ๓) ด้านสังคม ท่านประชุมปรึกษาหารือกับคณะสงฆ์และส่งเสริมกิจกรรมฝ่ายคฤหัสถ์อยู่เสมอ ทำให้ศาสนกิจสำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยดี เป็นที่เคารพรักของผู้ใต้บังคับบัญชา และก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะแก่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำองค์กรที่ดีและเป็นแบบอย่างต่อองค์กรและบุคคลอื่นควรถือแนวทางธรรมาธิปไตย คือ ให้เหตุผล ข้อเท็จจริง มาพิจารณาตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ และจะต้องหลีกเลี่ยงการนำหลักอิตติปริยมาใช้ในการบริหารงาน เพราะเป็นแนวทางที่เสี่ยงต่อการล้มเหลวขององค์กรและงาน นอกจากนี้ ยังต้องเว้นจากการใช้เสียงข้างมากโดยไม่ชอบธรรมหรือที่เรียกว่า โลกาธิปไตย

ผู้นำที่ดี พึงศึกษาและสำเหนียกในหลักธรรมต่าง ๆ ให้ชำนาญ เช่น พรหมวิหารธรรม โดยเฉพาะ ข้อ เมตตา และ อุเบกขา ว่าควรใช้ในเวลาใด ต่อบุคคลใด เพราะหากใช้เมตตาเพียงอย่างเดียว ก็ทำให้ผู้ที่ได้รับเมตตาเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน แต่หากพิจารณาผลงานที่เหมาะสมแก่คนด้วย ก็จะทำให้เมตตาที่มีลักษณะบูรณาการโดยอัตโนมัติ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ใส่ใจในหน้าที่การงานอย่างเต็มศักยภาพ ก็ควรใช้อุเบกขา คือ การไม่เลื่อนขั้นหรือตำแหน่งที่สูงให้ เป็นต้น

ผู้นำที่ดี พึงศึกษาภาวะผู้นำทั้งในทางคติโลกและคติธรรมแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในความเป็นผู้นำที่ทันสมัยและรู้ทันโลกอยู่เสมอ ผู้นำที่ดี พึงรู้จักบุคคลกลุ่มคน บริษัท องค์กร เพื่อกำหนดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ขององค์กรที่ตนบริหารจัดการ และหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการใช้คนอันไม่เหมาะสมแก่งาน โดยจะเห็นได้จาก นิทานเรื่อง ชาวสวนใช้ลิ้งรดน้ำต้นไม้ เป็นต้น แทนที่ต้นไม้จะเจริญ แต่กลับเหี่ยวเฉาตาย เพราะความโง่ของลิ้งและความไม่ฉลาดของผู้นำคือชาวสวนนั่นเอง แม้เรื่องเล็กน้อย ผู้นำพึงตระหนักเช่นเดียวกัน จะต้องตัดไฟแต่ต้นลม

ผู้นำที่ดี พึงเรียนรู้จริต ๖ ประการ ตามหลักพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน แล้วเลือกใช้บุคคลแต่ละจริตให้เหมาะสม เช่น คนโทสจริต มักโกรธ ควรแก้ด้วยคำพูดไพเราะ ชมเมื่อเขาทำงานได้ดี คนโมหะจริต มักเชื่อคนง่าย ขาดเหตุผล ควรแก้ด้วยการสาธิตงานหรือมีผู้ช่วยทำงานและทำงานเป็นกลุ่ม (Team Works) เพื่อลดปัญหาความไม่เข้าใจในการทำงาน ผู้นำที่ดี พึงเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ให้รู้เท่าทันเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ในโลกปัจจุบัน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ (Computer) การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ในการรับและส่งข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้ใต้บังคับบัญชาเพราะจะทำให้เวลาในการสื่อสารรวดเร็วยิ่งขึ้น การใช้เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต (Web site / Internet) ในการแสวงหาความรู้ใหม่

มาปรับปรุงองค์กร การใช้ภาพและเสียงทางไกลผ่านระบบออนไลน์หรือ Social Media ซึ่งสามารถรับฟังและสนทนากันต่อหน้าทางไกลข้ามประเทศโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือโทรศัพท์มือถือเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ผู้นำที่แสวงหาความรู้สมัยใหม่ ควรตระหนักและเข้าใจในการใช้งาน

เอกสารอ้างอิง

ถวิล ธาราโกชน. (2532). **จิตวิทยาสังคม.**

กรุงเทพมหานคร : สนพ.โอเดียนสโตร์.

ทินพันธุ์ นาคะตะ.(2543). **พระพุทธศาสนากับ**

สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์.

ธรรมรส โชติคุณุช. (2519). **มนุษย์สัมพันธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์แอนด์.

ธินันต์ดา จินาจันทร์. (2543). “กลวิธีการใช้ภาษาในการสร้างเรื่องชาดก : กรณีศึกษาจากสุวัณณสังขราช กุมารชาดก”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประสาธ สุขเกษม. (2542). “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน : ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) . (2549). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2537). **เมืองไทยจะวิกฤติคนไทยมีศรัทธาวิปริต.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหานรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ). (2548).

ศึกษายทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสุธรรมโม). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต). (2540). **พุทธทัศน์ร่วมสมัย=Contemporary Buddhist Vision.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** (2535). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร, (2540). “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุรพงษ์ จันลิม, (2547). “ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมจากชาดก ตามที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2544”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสถียรัน ศุภโสภณ. (2543). **พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนวมินทรมหาราช.** กรุงเทพมหานคร:บันทึกสยาม.

การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

AN ANALYTICAL STUDY OF LEADERSHIP OF BUDDHADASA BHIKKHU (PHRADHAMMAKOSAJARN)

แพงเมือง มโนจิตร^{1*}

Peangmoung Manojit^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhist University

*Corresponding Author. E-mail: -

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำในพระคัมภีร์ทั่วไปและในพระคัมภีร์พุทธศาสนา เพื่อศึกษาอัตชีวประวัติ และผลงานของพุทธทาสภิกขุ และเพื่อวิเคราะห์แนวคิดสำคัญและภาวะผู้นำของพุทธทาสภิกขุ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำในพระคัมภีร์ทั่วไปคือ กระบวนการของอิทธิพลที่ผู้นำ หรือผู้มีภาวะผู้นำ เป็นผู้ชักนำ จูงใจ ใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ กระตุ้นหรือชักนำให้เพื่อนร่วมงาน หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจ พร้อมใจ ในการกระทำการ หรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการส่วนภาวะผู้นำในพระคัมภีร์พุทธศาสนาพบว่าผู้นำต้องมีภาวะทางด้านจิตใจที่ต้องมีคุณธรรมอันสูงเหนือกว่าผู้อื่น ลักษณะทางกายภาพหรือบุคลิกภาพต้องประกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะ คือ ลักษณะของบุรุษผู้ยิ่งใหญ่เป็นลักษณะที่บ่งบอกให้รู้ว่าผู้ที่เกิดมาแล้วมีลักษณะพิเศษ 32 อย่าง 2) อัตชีวประวัติ และผลงานของพุทธทาสภิกขุ ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาโดยการเป็นผู้ทรงความรู้และทักษะในการที่จะเผยแพร่ธรรมะให้กับชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาสู่เมืองไทย และยังมีคามชำนาญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ทำให้ชาวพุทธทั่วโลกได้เห็นความสำคัญและสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้น 3) พุทธทาสภิกขุ ได้ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและเป็นต้นแบบในการศึกษาทั้งทางคัมภีร์โลกและคัมภีร์ธรรม ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทด้วยเทคนิควิธีการสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย อิทธิพลแนวคิดที่สำคัญและภาวะผู้นำของพุทธทาสภิกขุ มีผลต่อสังคมไทยทั้งด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา และด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมโลกจึงยกย่องท่านให้เป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาให้เกิดสันติภาพ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำของพุทธทาสภิกขุ

Abstract

This research analyzes the leadership of Buddhadasa Bhikkhu. (Pradhamkosajarn) were as follows to study of the general and Buddhist concepts and theories of leadership. To study the way of life technical works of Buddhadasa-Bhikkhu And to analyze the important idea and the leadership of Buddhadasa-Bhikkhu towards Thai society in presentday. The documentary research was conducted in this study. The findings were as follows 1) Leadership in Sport in general is a process of influence that the leader or the leadership as an incentive to induce or influence the powers that are available in various forms, stimulus or cues to colleagues or subordinates are willing to listen, willing to commit. Or co-operated, either as leader need. The leadership of the Buddhist vision. Leaders must find a psychological condition that requires a high moral than others. Physical appearance or personality must include "Mahapurisalaksana". This means Physical characteristics of the Buddha is the nature of the great man. It is an indication to know that there was a special appearance at 32.2)

Autobiography and the contribution of Buddhadasa-Bhikkhu all committed acts Buddhism. Allah is the knowledge and skills in order to propagate Dharma to foreign travelers coming to Thailand and has expertise in the propagation of Buddhism in the country. Make Buddhists worldwide have seen significant interest in Buddhism and more.3) Buddhadasa-Bhikkhu has to behave as a model in practice. And has taught Buddhist meditation seriously. And as a model to study both the prosecution and the trial unfair. Study the principles of Buddhism in depth and come out with the Buddhist missionaries technical papers and publications on a variety of media. The key concepts of leadership and Buddhism affects society as Thailand to promote Buddhist education and the conservation of nature and environment. The world hailed him as the leader of Theravada Buddhism that synchronizes the relationship between religion of peace.

Keywords:: Leadership of Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรง วางแผนสั่งการดูแลและควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ บทบาทผู้นำสังคมไทยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่รับอิทธิพลจากแนวคิดแบบตะวันตกจากการไปศึกษาและฝึกอบรมจึงถูกหล่อหลอมโดยแนวคิดแบบตะวันตกและมองว่าระบบบริหารมีความเป็นสากลทั่วโลกให้การยอมรับ แนวคิดภาวะผู้นำตามแบบตะวันตกตั้งอยู่บนพื้นฐานของจุดเน้นหลัก คือ (1) ภาวะผู้นำแบบกำหนดทิศทาง (2) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (3) ผู้นำแบบสร้างพลังอำนาจ (4) ผู้นำแบบใช้บารมี (5) ผู้นำตามความนิยม (วีระวัฒน์ ปิ่นนิทามัย. 2548 : 20) ในขณะที่แนวคิดผู้นำแบบตะวันออกค่านึงหลักต่อไปนี้คือ วัฒนธรรม ความประพฤติ ความซื่อสัตย์และจงรักภักดี (พุทธทาสภิกขุ. 2548 : 10) ซึ่งผู้นำแนวคิดแบบตะวันออกที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดก็คือพระพุทธเจ้าได้เน้นการเป็นผู้นำด้านจริยธรรม (Ethical Capital) พระองค์ยังทรงเน้นเรื่องจิตวิญญูณ พระองค์เป็นผู้นำที่ปราศจากความรุนแรงคืออหิงสาหรือ (Non-violence) เป็นคนที่ปล่อยวางในสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะไม่ยึดในอัตตา เพื่อให้เกิดความสงบของจิตใจที่เกิดขึ้น (Peace of Mind) ไม่มีตัวตนจะดับสลายไปในที่สุด

ที่ว่าด้วยเรื่องสุญญตา (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2525 : 311)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแม้ทรงปรินิพพานไปนานแล้วก็ยังทรงผู้นำเป็นแบบอย่างให้สาวกดำเนินรอยตามตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบันส่วนประเทศไทยมีพระสงฆ์ที่มีบทบาทผู้นำทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเช่นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) หลวงพ่อปัญญาอันนทะเป็นต้นซึ่งแต่ละรูปมีจุดเด่นการเป็นผู้นำที่แตกต่างกันไป พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) คือ บุคคลสำคัญที่เป็นผู้ชี้แนะและจูงใจให้เยาวชน โดยเฉพาะ นักศึกษา ยุคใหม่ รู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้นและมีมุมมองเรื่องพุทธศาสนาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ด้วยโดยเฉพาะการประกาศพุทธธรรมเรื่อง “สุญญตา” โดยการให้ความหมายว่า “จิตว่าง” ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นที่ยอมรับนับถือได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกจากการที่ท่านได้อุทิศตนเกือบตลอดชีวิตของการครองสมณเพศเพื่อการเผยแผ่พระธรรม(พุทธทาสภิกขุ. 2548 : 30) ซึ่งเป็นธรรมที่ประยุกต์ใหม่มีความร่วมสมัยเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันท่านเชื่อว่าความเสื่อมทางศีลธรรมจะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับและความทุกข์จะแผ่ซ่านไปทั่ว(พุทธทาสภิกขุ. 2549 : 50) นี่คืจุดเริ่มต้นการเป็นผู้นำในการริเริ่มก่อตั้งสวนโมกขพลารามขึ้นในสมัยนั้น

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผู้ก่อตั้งและพัฒนาวสวนโมกขพลารามที่อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ให้เป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งค้นคว้าและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศท่านได้กล่าวถึงเหตุที่ก่อตั้งไว้ว่า “การตั้งสวนโมกขพลารามไม่มีอะไรมาเพียงแต่มองเห็นว่าควรปรับปรุงการปฏิบัติธรรมเท่านั้นโดยการกลับไปหาของเดิมว่าการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นอย่างไรเพื่อรื้อฟื้นพระพุทธศาสนากลับมาสู่สภาพเดิมเหมือนครั้งสมัยพุทธกาล”..และ “การเกิดสวนโมกขพลารามเราถือว่า เป็นนิมิตหมายแห่งการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่เพื่อการแก้ไขสิ่งต่างๆให้ดีขึ้นเท่าที่เราพึงทำได้” พุทธทาสภิกขุ. (2538 : 27) คนส่วนใหญ่รู้จักสวนโมกขพลารามในนามของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เพราะท่านเป็นผู้สร้างสวนโมกขพลารามและพัฒนาบทบาทของสวนโมกขพลารามมาตลอดตั้งแต่ประเวศวะสีได้กล่าวถึงพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ไว้ว่า “ท่านได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อสังคมไทยและแกโลก”(ประเวศวะสี. 2530: 13).ท่านพุทธทาสภิกขุยังเป็นนักเขียนท่านหนึ่ง ที่เขียนหนังสือธรรมะ เช่น ชุดธรรมโฆษณ์ มีทั้งหมด 40 เล่ม หนังสือธรรมะเล่มธรรมดาทั่วไปก็มีมากมาย มีเทพธรรมะที่ท่านได้เทศนาสั่งสอนจนนับไม่ถ้วน และที่สำคัญท่านเป็นแบบอย่างของพระภิกษุ และชาวพุทธทุกคนในการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมะให้เข้าใจอย่างแท้จริง จนสามารถเทศนาสั่งสอนพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้เข้าใจธรรมะของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องชัดเจน และสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติได้ตลอด จนถึงการแต่งตำราทางพระพุทธศาสนาไว้มากมาย ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านที่สามารถนำหลักธรรมของพระบรมศาสดาที่ท่านเขียนไว้ไปประพฤติปฏิบัติได้ และท่านมีปณิธานอย่างแรงกล้าที่จะให้มวลมนุษย์ได้เข้าใจหลักธรรมะที่ตนนับถือ (ไม่ว่าศาสนาใดก็ตาม) ต้องการสร้างความปรองดองกันในทุกศาสนาไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก และต้องการให้ทุกคนไม่หลงมัวเมาอยู่ในแต่ “วัตถุนิยม”แต่หันมาสนใจธรรมะเข้าใจธรรมะ และปฏิบัติ

ธรรมะในลักษณะ “ธรรมนิยม”

ท่านพุทธทาสภิกขุ ถือเป็นแบบอย่างของชาวพุทธในการเผยแผ่ธรรมะที่ถูกต้องให้แก่ชาวโลก ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความสนใจที่จะเข้าไปศึกษาธรรมะกับท่านพุทธทาสภิกขุในสวนโมกขพลาราม ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ท่านได้ช่วยรื้อฟื้นธรรมะของพระพุทธเจ้า ปลุกชาวพุทธให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้า เพื่อทำกิจอันเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาสืบต่อไป ถือว่าท่านเป็นพระสงฆ์ไทยที่มีบทบาทโดดเด่นผู้นำทางศาสนาเป็นที่ยอมรับของสังคมชาวพุทธในประเทศไทยและนานาชาติ ท่านเป็นพระสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่น่าศึกษาตั้งแต่ต้นว่า ท่านมีวิธีคิด กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามรูปแบบของท่าน และรูปแบบของท่านก็ประสบความสำเร็จตั้งแต่อดีตที่ยาวนาน แม้ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้ว ผลงานของท่านยังเผยแผ่ออกสู่สาธารณชนอยู่อย่างต่อเนื่อง

เหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเกี่ยวกับอัตชีวประวัติ ผลงาน และภาวะผู้นำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ผลของการวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้ภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เป็นที่รู้จักกันเด่นชัดขึ้นทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ โดยส่วนรวมในการนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัยและจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยโดยผู้วิจัยได้ตั้งไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำในทรรศนะทั่วไปและในทรรศนะพระพุทธศาสนา

2. เพื่อศึกษาอัตชีวประวัติ และผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดที่สำคัญและภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

คำว่า “ผู้นำ” ในความหมายทั่วไป หมายถึง ผู้มีกลยุทธ์ มีศิลปะ มีอิทธิพลสามารถชักนำผู้อื่นให้มีความตั้งใจ พร้อมใจ ให้ความร่วมมือ หรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ ส่วน “ผู้นำ” ในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง พระศาสดา ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดในสมัยพุทธกาล ซึ่ง ผู้นำ ต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ 1) ภายในต้องมีภาวะทางด้านจิตใจที่ดี สูงและต่างจากบุคคลธรรมดา 2) ภายนอกต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีทักษะ มีบทบาททั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานหรือองค์กร ที่มีความสามารถที่จะจูงใจ หรือนำพาให้ผู้ร่วมงานนั้นปฏิบัติภารกิจ การงานของกลุ่มหรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรได้ตั้งไว้

ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) คำว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ศักยภาพและความสามารถที่มีแฝงไว้ภายใน แล้วมีอิทธิพลต่อกลุ่มในองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารและจัดการองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การดำเนินการบรรลุยังเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งไว้

ประเภทของผู้นำและภาวะผู้นำ ประเภทของผู้นำและลักษณะของผู้นำจะเป็นแบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นต้นตัวกำหนด เพราะผู้นำที่เป็นบุคคลธรรมดาก็สามารถที่จะได้รับการยอมรับจากมติมหาชน ดังนั้นผู้นำที่ดีจึงต้อง

ปรับปรุงตนเองให้เข้าสภาพแวดล้อมและสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมออรุณ โชติพิมพ์(2549 : 18) จึงสรุปว่า ผู้นำดั่งที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นมีอยู่หลายประเภทซึ่งแบ่งออกตามลักษณะความรับผิดชอบของผู้นำ ตามวิธีการที่ผู้นำใช้ ตามบทบาทหน้าที่ที่ผู้นำแสดงออกตามการได้มาซึ่งอำนาจความเป็นผู้นำ ตามการใช้อำนาจของผู้นำและตามการแสดงออกของผู้นำ ซึ่งมีทั้งผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

ลักษณะและคุณสมบัติของภาวะผู้นำ ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ความสามารถและลักษณะต่างๆ ของผู้นำจะสามารถทำให้การปฏิบัติงานนั้นๆ มีประสิทธิภาพผู้นำที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำที่ดี ดังนี้

1. คุณลักษณะ ทางร่างกาย เช่น หน้าตาดี ความสูงพอเหมาะ น่านั่งไม่มากสุขภาพดีและสมบูรณ์
2. คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น มีความกระตือรือร้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความอดทน มีความพยายาม
3. คุณลักษณะทางนิสัยส่วนตัว เช่น มีความฉลาด มีการตัดสินใจแม่นยำมีความรักงานมีความรับผิดชอบ
4. คุณลักษณะทางสังคม เช่น มีความเห็นอกเห็นใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดียอมรับฟังความคิดเห็นอื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตผู้นำและภาวะผู้นำนั้น มีความจำเป็น และความสำคัญ อย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หรือผู้นำที่มีความสามารถที่ดีและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับโดยสามารถชักจูงให้กลุ่มบุคคลในองค์กรมีความสามารถเชื่อมั่นในตัวเองคอยชักจูงให้ร่วมกันคิดและร่วมมือกันทำนำพาองค์กร ไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสมัครสมานสามัคคีนอกจากภาวะผู้นำแล้วยังต้องมีคุณสมบัติและลักษณะของผู้นำอีกซึ่งประกอบด้วยลักษณะภายนอกได้แก่ บุคลิกลักษณะทางร่างกาย และอุปนิสัยส่วนตัวที่

เหมาะสม บุคลิกภายใน ได้แก่ คุณธรรมภายในจิตใจ และสติปัญญาที่เหนือบุคคลอื่น เช่น ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด ความเที่ยงตรง ความกระตือรือร้น และที่ขาดไม่ได้คือ ทศน์ที่กว้างไกลและผู้นำที่มีลักษณะแบบปรึกษาหารือและแบบให้มีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติงาน เพราะบทบาทของผู้นำทั้งสองแบบให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานโดยให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นพูดคุยกับผู้ผู้นำ อันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจและความภาคภูมิใจในการทำงาน แนวทางนี้อาจจะมีปัญหาอยู่บ้างในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถพื้นฐานและประสบการณ์ต่ำ จะทำให้เขาไม่กล้าแสดงออกเพราะการมองการณ์ไกล (Vision) มีน้อย ดังนั้นผู้นำจะยึดแบบผู้นำประเภทใดไปใช้ จึงต้องมองผู้ปฏิบัติงานด้วยว่าเขาเป็นบุคคลเช่นใด (อรนุช โชพิมพ์ . 2549 : 18-20)

แนวคิดภาวะผู้นำในพระศนะพระพุทธศาสนา

ผู้นำในพระพุทธศาสนา หมายถึงผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่พระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธเจ้า เป็นผู้นำของศาสนา ทรงมีหน้าที่แนะนำสั่งสอนเหล่าสัตว์ให้ไปสู่ความสำเร็จและความดี งาน อันได้แก่ มรรค ผล นิพพานนั่นเอง

ลักษณะของผู้นำตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแล และบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ มวลชน สังคม และประเทศชาติอย่างมั่นคง ยั่งยืนตลอดไป ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หากผู้นำเป็นผู้รู้เห็นเหตุ รู้ผล หรือรู้จุดมุ่งหมาย จะทำอะไรต้องมีแผนการ หรือเป้าหมาย ย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพ การวางแผนงานได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือจะไม่มีข้อผิดพลาดไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ

คุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาผู้นำหรือผู้ปกครองที่ตั้นนั้นจะต้องเป็นผู้มีศีลเพราะศีลเป็นของผู้มีปัญญา แต่ถ้าผู้นำและผู้ปกครองเป็นผู้ไม่มีศีลและปัญญาแล้วก็จะเป็นผู้ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีไม่ได้ ในทางตรงข้ามแล้วผู้นำหรือผู้ปกครอง มีทั้งศีล ปัญญาและสุตะ อยู่ในตนแล้วก็จะเป็ประโยชน์ในการเป็นผู้ที่ดี ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนฝูงก็ให้ความเคารพด้วยความอ่อนน้อมอย่างแท้จริงกิจกรรมที่ผู้นำต้องดำเนินการนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน คือการกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าผู้นำตั้นนั้นก็หมายถึงต้องสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ได้ นับเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารประเทศสามารถปกครองและบริหารองค์กรที่รับผิดชอบให้ดำเนินไปถึงความสำเร็จอย่างมีผลดีมีประสิทธิภาพสูงและความเจริญและสันติสุขให้มั่นคงในกาลทุกเมื่อ ไม่กลับกลายเป็นความทุกข์เดือดร้อนอีกในภายหลัง

หลักธรรมที่สนับสนุนภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาหลักธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของผู้นำเนื่องจากเป็นหลักที่ทำให้เกิดการพัฒาที่ดีแก่ผู้นำผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ซึ่งผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมในการเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำที่ตั้นนั้นหมายถึงความเป็นผู้มีศักยภาพในตัวเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาดและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญในการเป็นผู้นำไว้หลายหลักธรรมด้วยกัน เช่น ทศพิชชาธรรม พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย ราชสังคหวัตถุ 4 และสัพปุริสธรรม 7 เป็นต้น

ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวถือเป็นการสร้างเสริมภาวะผู้นำให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการทั้งสิ้น ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขแห่งหมู่คณะองค์กรสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

หลักการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาวะผู้นำในพระคณาจารย์พุทธศาสนาหลักธรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำ ในทางพระพุทธศาสนา พอสรุปที่สำคัญมี 4 อย่าง คือ อกุศลมูล อัตตาทิปไตย อคติ และอกุศลกรรมบถ

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

(1) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ. ๒๕๓๙

(2) ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์อรรถกถาฎีกาอนุฎีกาตำราเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ

(1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีผู้นำและภาวะผู้นำในพระคณาจารย์พุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) ศึกษาแนวคิดและหลักการเป็นผู้นำภาวะผู้นำในพระคณาจารย์นักวิชาการไทยที่เกี่ยวข้องเช่นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระมหาพุทธทศชัยวิชิตเมธี (ว.วชิรเมธี) พระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัยขยมงคล) พระศรีปริยัติโมลี (สมชัยกุศลจิตโต) เป็นต้น

(3) ศึกษาข้อมูลเรื่องคุณลักษณะเด่นภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) จากหนังสือตำราเอกสารทางวิชาการต่างๆและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุแห่งวัดสวนโมกขพลารามอำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(4) วิเคราะห์อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ให้เห็นคุณลักษณะของภาวะผู้นำด้านต่างๆทั้งเรื่องภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภาวะผู้นำการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนาภาวะผู้นำด้านวรรณกรรมและวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาโดยศึกษาผ่านผลงานที่ปรากฏจากหนังสือตำราวิชาการเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. รวบรวมข้อมูลเรียบเรียงประยุกต์สังเคราะห์องค์ความรู้ภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุและคุณค่าที่ได้รับจากภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มาปรับใช้กับวิถีชีวิตสังคมไทยปัจจุบัน

4. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยจัดเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

ผลการวิจัย (Results)

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ผลการวิจัยพบว่า

ภาวะผู้นำทางสังคมทั่วไป ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของอิทธิพลที่ผู้นำ หรือผู้มีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่ชักนำ จูงใจ ชี้นำ ใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ กระตุ้นหรือชี้นำให้เพื่อนร่วมงาน หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจ พร้อมใจ ในการกระทำการ ให้มีความกระตือรือร้นหรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางในการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมที่ผู้นำนั้นรับผิดชอบ หรือตามที่ผู้นำนั้นต้องการส่วนภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนาภาวะผู้นำต้องประกอบด้วย

ภาวะ 2 ประการ คือ 1) ภาวะทางด้านจิตใจที่ต้องมีคุณธรรมอันสูงเหนือกว่าผู้อื่น ที่สุดคือหมดจากกิเลสตั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 2) ภาวะลักษณะทางกายภาพหรือบุคลิกภาพของผู้นำชาวพุทธต้องประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ

2. อัตชีวประวัติ และผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) พบว่า อัตชีวประวัติ และผลงานของพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่บ่งบอกถึงภาวะผู้นำบทบาทภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำหน้าที่ที่สืบทอดพระพุทธศาสนารักษารธรรมวินัยเอาไว้ โดยการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวพุทธทั้งหลายได้ถือเอาเป็นแบบอย่างและนำไปปฏิบัติตาม เพื่อฝึกฝนตนเองในการพัฒนาทางกาย วาจา ใจ มีการกระทำตัวอย่างให้ได้ดู ใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างสมณะให้เห็น แสดงความสงบเย็นให้ได้เข้าถึงและสัมผัสได้ เป็นผู้ทรงความรู้และทักษะในการที่จะเผยแผ่ธรรมะให้กับชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาสู่เมืองไทยและยังมีความชำนาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอัตชีวประวัติของท่านทำให้ชาวพุทธทั่วโลกได้เห็นความสำคัญและสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งเป็นการผดุงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้เจริญในสังคมไทยถึงทุกวันนี้

3. อิทธิพลแนวคิดและภาวะของพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) พบว่า พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรมด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคดีโลกและคดีทางธรรม มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษาเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลายเช่น ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ใช้สื่อศิลปะสร้างโรงมหรสพทางวิทยุญาณ

เป็นต้น อิทธิพลแนวคิดที่สำคัญและภาวะผู้นำของพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ต่อสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า มีผลต่อสังคมไทยหลายด้าน คือ (1) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีผลกระทบด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี (2) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการศึกษาโดยรณรงค์ให้นำหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรม กลับเข้าสู่สถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง (3) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติ การอนุรักษ์ต้นไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่าทุกชนิดในบริเวณสวนโมกขพลาราม และกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสังคมโลกจึงยกย่องท่านให้เป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาให้เกิดสันติภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำในทรรศนะทั่วไป และในทรรศนะพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำทางสังคมทั่วไปภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของอิทธิพลที่ผู้นำ หรือผู้ที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่ชักนำ จูงใจ ชี้นำ ใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ กระตุ้นหรือชี้นำให้เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจ พร้อมใจ ในการกระทำการ ให้มีความกระตือรือร้นหรือร่วมดำเนินการอย่าใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางในการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมที่ผู้นำนั้นรับผิดชอบ หรือตามที่ผู้นำนั้นต้องการ ส่วนทางพระพุทธศาสนาภาวะผู้นำต้องประกอบด้วยภาวะ 2 ประการคือ 1) ภาวะทางด้านจิตใจที่ต้องมีคุณธรรมอันสูงเหนือกว่าผู้อื่น ที่สุดคือหมดจากกิเลสตั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 2) ภาวะลักษณะทางกายภาพ หรือ

บุคลิกภาพของผู้นำชาวพุทธต้องประกอบด้วยมหาปุริสลักขณะ 32 ประการ

2. **อัตชีวประวัติ และผลงานที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) จำแนกไว้เป็น 3 ระยะประกอบด้วย**

(1) **ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ.2469– 2485)** ช่วงอุปสมบทใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้อุปสมบท ณ วัดนอก (อุบล) อำเภอยะลา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เรียนนิกกรรมที่วัดเหนือ (โพธาราม) ในช่วงเข้าพรรษาได้แสดงพระธรรมเทศนาทุกวันให้พุทธศาสนิกชนได้ฟัง แต่เมื่อออกพรรษาแล้วแสดงพระธรรมเทศนาเฉพาะวันพระเท่านั้น และสอบนิกกรรมชั้นตรีได้ในพรรษานั้นช่วงศึกษาพระปริยัติธรรมกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เดินทางไปกรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนิกกรรม - บาลี ได้พักอยู่ที่วัดปทุมคงคาแต่อยู่แค่เพียง 2 เดือนเพราะเห็นว่าการศึกษาปฏิบัติและจารวัตรของพระภิกษุไม่ตรงกับพระวินัย จึงได้กลับมาอยู่วัดใหม่ (พุมเรียง) ได้ตั้งใจเรียนนิกกรรมชั้นโทและชั้นเอกพร้อมกับได้ไปเป็นครูสอนนิกกรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา เมื่อเห็นว่าจำเป็นจะต้องศึกษาภาษาบาลีจึงได้เดินทางไปกรุงเทพมหานครเป็นครั้งที่ 2 เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างเดียวจนสามารถสอบเปรียญธรรม 3 ประโยคได้ นอกจากนี้ยังได้เขียนหนังสือ 2 เล่ม คือ เรื่องประโยชน์แห่งท่าน และพระพุทธศาสนาชั้นปุถุชนและท่านยังได้ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างจริงจังช่วงกลับมาอยู่สวนโมกข์เก่า (วัดร้างตระพังจิก) ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ตั้งใจทำงานเพื่อการรับใช้พระพุทธเจ้าโดยประกาศใช้นามแทนตัวท่านว่าพุทธทาสและได้เขียนหนังสือเรื่องตามรอยพระอรหันต์เพื่อนำมาตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนารายตรีมาส ที่ท่านร่วมกับน้องชายได้ดำเนินการขึ้น ต่อมาได้แปลหนังสือพระไตรปิฎกนำข้อความมาเรียบเรียงเป็น

ชุดพุทธประวัติจากพระโอษฐ์ และอธิบายจากพระโอษฐ์และได้เขียนบทความเรื่องพระพุทธศาสนาในถิ่นไทยภาคใต้และไฟไหม้โลกกึ่งพุทธกาลและได้แสดงปาฐกถาธรรม เรื่องวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม ตลอดถึงผลแห่งความสงบในฐานะพุทธธรรม

(2) **ประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ.2486– 2529)**ช่วงสร้างสวนโมกข์ใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้พัฒนาสวนโมกข์ให้เป็นแหล่งของการปฏิบัติธรรมโดยจัดสถานที่ให้เหมาะสม ได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแบ่งเป็นงานพูดงานเขียนสำหรับงานพูดนั้นมีการแสดงพระธรรมเทศนาในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) ปาฐกถา เรื่องพุทธธรรมกับเจตนาธรรมแห่งประชาธิปไตย ข้อควรทราบเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนา ระหว่างนิยายต่างๆ พุทธธรรมกับเจตนาธรรมแห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม ใจความสำคัญของพระพุทธศาสนา อุดมคติของครูตามทัศนะฝ่ายพระพุทธศาสนา ธรรมโอสธสำหรับโลก หนทางดับความเลวร้ายในยุคปัจจุบัน การศึกษาอย่างถูกวิธี อานาปานสติ สำหรับงานเขียนนั้นมีเรื่องลักษณะอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน สิบปีสวนโมกข์ โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน จิตวิทยาแบบพุทธทำวัตร สวดมนต์แปลฉบับสวนโมกข์ช่วงบทธาบทรุ่งเรืองของสวนโมกข์ ผลการวิจัยพบว่า เป็นช่วงที่ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้พัฒนาสวนโมกข์ให้เป็นแหล่งปฏิบัติธรรม ได้มีการสร้างโรงมหรสพทางวิญญาณและนำภาพปริศนาธรรมพร้อมด้วยพุทธประวัติยุคแรกของโลก มาอธิบายให้พุทธบริษัทได้เข้าใจ ท่านได้อภิปรายธรรมแบบธรรมสภาจกฉาในหัวข้อ การทำงาน คือ การปฏิบัติธรรมและการทำงานด้วยจิตว่างกับหม่อมราชวงศ์ศึกฤทธิ์ ปราโมทย์ จนกลายเป็นวิวาทะต่อกันทำให้มีคนได้รู้จักท่านมากขึ้น และได้แสดงปาฐกถาเรื่องคริสต์ธรรม-พุทธธรรม ธรรมปาฏิโมกข์ บรมธรรมฆราวาสธรรม สังคมนิยมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา

(3) ประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ระยะเวลา (ระหว่าง พ.ศ.2530-2536) ช่วงก่อนอาพาธ ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เขียนหนังสือ ภาษาคน-ภาษาธรรม อานาปานสติฉบับสมบูรณ์ ได้ยกสวนโมกขนิถุชาตีสถาปนาก่อนขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และได้รับการถวายปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่พระธรรมโกศาจารย์ และเขียนหนังสือ ธรรมะกับล้ออายุช่วงบั้นปลายชีวิต ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ซึ่งจะมีการแบ่งเป็นภาคของการเทศนาอันประกอบด้วยภาควิชาขุขุชา ภาคมาฆขุขุชา ภาคอาสาฬหขุขุชา และแบ่งเป็นชุดในการเทศนาประกอบด้วย ชุดอบรมคณะผู้ปฏิบัติธรรมสมาธิภาวนา ชุดการดำเนินชีวิตของคนในฆราวาสชีวิต ชุดธรรมะที่ต้องรู้คู่ชีวิต ชุดประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์ หลังจากนั้นในวันที่ ๘ กรกฎาคม 2536 ท่านมรณภาพและทำพิธีเผาศพ ณ ยอดเขาพุทธทองอย่างเรียบง่าย

3. แนวคิดที่สำคัญและภาวะผู้นำของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบันจำแนกไว้ 3 ด้านประกอบด้วย

(1) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ

ภาวะผู้นำด้านการเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เป็นต้นแบบโดยยึดหลักการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการแสดงแบบอย่างที่ทำให้เข้าใจง่าย แต่แฝงไปด้วยความหมายที่ลึกซึ้งอย่างมาก และท่านได้เน้นให้พระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาให้เป็นอยู่ด้วยความถูกต้องโดยการปฏิบัติหน้าที่ เพราะธรรมะคือ หน้าที่ ผู้ทำหน้าที่ได้ถูกต้องจึงเป็นผู้ได้ปฏิบัติธรรมอย่างสมบูรณ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด *พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)* ที่ได้กล่าวถึงผู้นำว่าผู้นำในทางพระพุทธศาสนา เหมือนบุคคลผู้นำ

เกรียน ย่อมนำหมู่เกรียนข้ามที่กันดาร เหมือนกับพระพุทธเจ้าได้ชื่อว่านายก คือนำและขนสรรพสัตว์ให้ข้ามกันดารคือชาติ ชรา และมรณะ

ภาวะผู้นำด้านการเป็นต้นแบบในการสวดมนต์ภาวนา ผลการวิจัยพบว่า เป็นการทำให้ผู้ที่มาสวดมนต์ได้รับความรู้จากการสวดมนต์เป็นการสวดมนต์แปลซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้รวบรวมและนำมาแปลให้เป็นฉบับสวนโมกขนิถุสามารถทำให้รู้ความหมายที่ลึกซึ้ง ถึงแม้บางคนอ่านคำภาษาบาลีไม่ได้เมื่อถึงคำภาษาบาลีอาจจะหยุดสวดแต่ไปจดจ่ออยู่ที่คำแปล จึงทำให้มีประโยชน์และทำให้เป็นการได้ฝึกภาวนาไปด้วยขณะสวดมนต์ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหว หรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัดและแม้กระทั่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

ภาวะผู้นำด้านการเป็นต้นแบบในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เป็นต้นแบบในเรื่องการศึกษาทั้งการศึกษาทางโลก เช่น วัฒนธรรมตะวันตก ปรัชญาอินเดีย จิตวิทยา วิทยาศาสตร์และอื่นๆ ส่วนทางธรรม เช่น การศึกษาพระพุทธศาสนานิกายมหายานพระไตรปิฎก และศาสนาต่างๆ มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนาอย่างแตกฉานแล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือและบทความต่างๆ ออกสู่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ *กวี วงศ์พุด* ที่กล่าวว่าลักษณะที่ดีของผู้นำ คือต้องมีการศึกษาดี และเฉลียวฉลาดเชื่อมั่นในตนเอง

(2) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการเผยแพร่ด้วยเทคนิควิธีการและสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการเที่ยวสั่งสอน ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้มีหน่วยงานที่ได้ทำหน้าที่เป็นนักเผยแพร่ธรรม

เคลื่อนที่ ซึ่งได้มีการออกแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง เช่น อำเภอไชยา อำเภอฟุนพิน อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมทั้งสถานที่อื่นๆ อีกด้วยเป็นการได้นำธรรมออกสู่ชุมชนทำให้การเผยแผ่ธรรมสามารถได้เข้าไปสู่ชุมชนและสังคมมากขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการพูดผลการวิจัยพบว่า การพูดเป็นการเผยแผ่ธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของสวนโมกขพลาราม พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการจัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งได้มี การสนทนาธรรม การแสดงธรรมในวันล้ออายุวันกรรมกร วันเวียนเทียนซึ่งตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษาสวนโมกขพลารามวันเหล่านี้จะมีกิจกรรม ด้วยการบรรยายธรรมและการแสดงปาฐกถาธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงผลการวิจัยพบว่า เป็นงานเผยแผ่โดยดำเนินการตั้งแต่เมื่อปี 2502 ที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 7 จังหวัดนนทบุรีได้ติดต่อทางวัดสวนโมกขพลารามเพื่อนำเทปการบรรยายธรรมไปออกอากาศทางสถานีวิทยุประจำท้องถิ่น (วปถ.5) นอกจากนี้ทางสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท และสถานีวิทยุค่ายวิภาวดีรังสิตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้นำเทปการบรรยายธรรมที่ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้แสดงไปออกอากาศเป็นประจำทุกวันเสาร์ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำที่ *เศวานิต เศวานานท์* ได้กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษที่ว่า ผู้นำที่ดีต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี

อิทธิพลแนวคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสื่อศิลปะและเอกสารสิ่งพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้คิดสร้างขึ้นเป็นสื่อในการสอนธรรมโดยนำศิลปะประเภทจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมแบบโบราณของชาติต่างๆ มาจำลองไว้เพื่อเป็นสื่อในการสอนธรรมที่โรงแรมสหทางวิญญานพร้อมกันนี้ยังได้นำ

สิ่งเหล่านี้มาพิมพ์เป็นหนังสือและนำภาพที่เป็นปริศนาธรรมไปลงในหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนารายตรีมาสให้ชาวพุทธที่สนใจในงานของท่านได้ศึกษาเป็นการทำให้ธรรมะของท่านได้แพร่หลายต่อไปซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ใน *ทุดิยา ปาปณิกสูตร* ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของผู้นำไว้ 3 ประการ คือ (1) จักขุมา มีตาดี มีวิสัยทัศน์ดี (2) วิรุโร มีธุรกิจดี มีเทคนิคและทักษะในการผลิตค้นค้นสื่อที่ดี (3) นิสสยสัมปันโน มีความสมบูรณ์ด้วยความเพียรพร้อมสัมพันธ์กับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี

(3) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่ด้วยกลุ่มบุคคล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า จะอบรมทุกวันทั้ง 20-26 ของทุกเดือนเพื่อให้คนไทยเข้าใจศาสนาพุทธอย่างถูกต้องและปฏิบัติถูกต้องอย่างแท้จริง มีการสวดมนต์ทั้งเช้าเย็น เจริญสมาธิภาวนา มีการสนทนาธรรม ฟังธรรมบรรยายและตอบปัญหาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตวิญญาณของคนไทยให้เจริญยิ่งขึ้นเพื่อความสงบเย็นแก่สังคมไทย

ภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามโครงการขององค์กร ผลการวิจัยพบว่า มีการอบรมทั้งหน่วยงานของภาครัฐและภาคประชาชน ประกอบด้วย การอบรมระยะสั้นและการอบรมระยะยาวโดยอาศัยหลักธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตเพื่อความสงบแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังมีโครงการธรรมมาตาซึ่งเป็นโครงการอบรมแก่สตรีเพศ เพราะเห็นว่าสตรีผู้เป็นเพศแม่สามารถที่ถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปและเยาวชนของชาติได้อย่างลึกซึ้ง

ภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามโครงการพระธรรมทูต ผลการวิจัยพบว่า เป็นโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปทั่วโลกจึงมีตัวแทนการเผยแผ่ศาสนาออกไปประสานความเข้าใจและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างคนต่างชาติต่างศาสนาจะจัดอบรมขึ้นที่สวนโมกขพลารามชาติเป็น

รุ่นๆ มีทั้งพระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปเพื่อจะได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป

ภาวะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ได้มีการอบรมทุกวันทั้ง 1-10 ของทุกเดือน หมุนเวียนเปลี่ยนกันไปจะมีการสนทนาธรรมเพื่อแก้ปัญหาทางศาสนาที่ยังเข้าใจผิดกันอยู่ และฝึกการทำสมาธิทำจิตใจให้มีความสงบและมีความสุข โดยไม่มีกำแพงเชื้อชาติศาสนามาขวางกั้นไว้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันการทำเช่นนี้จะทำให้เกิดสันติภาพทุกสังคมได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของท่านอาจารย์ *บุญทัน ดอกไธสง* ที่กล่าวไว้ว่า ผู้นำคือผู้มีอิทธิพล มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชนเพื่อให้พวกเขา มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการเป็นผู้นำและแนะนำเพราะผู้นำต้องคอยช่วยเหลือกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามความสามารถ ลักษณะการทำงานแบบผู้นำต้องทำงานร่วมกัน ทำงานเป็นทีม ผู้นำไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดันแต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่ม และนำกลุ่มปฏิบัติตามให้บรรลุเป้าหมาย

(4) อิทธิพลแนวคิดและภาวะผู้นำของพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่มีต่อสังคมไทย ผู้วิจัยได้จำแนกไว้เป็น 3 ด้านประกอบด้วย

(4.1) ภาวะผู้นำทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำทางด้านศาสนบุคคล ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นผู้สามารถนำธรรมะมาตีความได้อย่างลึกซึ้งจนทำให้ผู้ฟังได้เข้าใจธรรมะที่ง่ายมากขึ้น เพราะความฉลาดในการเผยแผ่หลักธรรมที่สำคัญนี้ทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วโลก ทำให้ท่านเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งที่ทำหน้าที่สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนานสืบไป

ภาวะผู้นำด้านศาสนธรรม ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เป็นผู้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง จึงได้นำหลักธรรมที่ได้ศึกษา

ค้นคว้ามาจากพระไตรปิฎกมาอธิบายให้เข้ากับชีวิตประจำวัน โดยได้นำเรื่องปฏิจจนสมุปบาท คือ สิ่งที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น มาทำความเข้าใจให้มองเห็นชัดในการเกิดทุกข์และดับทุกข์ซึ่งปฏิบัติได้ในปัจจุบันไม่ต้องรอชาติหน้ายังได้นำเรื่องตถตา มาตีความให้ง่ายขึ้นโดยการรู้เท่าทันอารมณ์ที่มากกระทบทำให้รู้เท่าทันตามความเป็นจริง และพระอธิธรรมปิฎก ที่นำมาตีความความเข้าใจแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อนสามารถปฏิบัติได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่อง “ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา” ที่มีความสามารถและทักษะในการสอนธรรมะ อธิบายธรรมะว่า “เป็นผู้เลิศกว่าสาวกทั้งหลายด้านการแสดงธรรม กล่าวธรรมสอนธรรม” (เอตทัคคะ) และสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุตามงานวิจัยของ *พระบุญเรือง ฐิตธมโม* ข้อที่ว่าเป็นผู้มีศิลปะในการพูดที่ดีเยี่ยม (ปิยวาจา)

ภาวะผู้นำทางด้านศาสนวัตถุ ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เป็นผู้สร้างสรรค์ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะในงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการอนุรักษ์จิตรกรรมเกี่ยวกับปริศนาธรรม โรงมหรสพทางวิญญาน และยังได้อนุรักษ์ประติมากรรม รูปปั้นชุดพุทธประวัติจากหินสลัก รูปปั้นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ได้ใช้สื่อทางด้านศิลปะในการสั่งสอนธรรมะด้วยการนำศิลปกรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สามารถทำให้ธรรมะเป็นสิ่งที่น่าสนใจซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ที่ *พระศรีปริยัติโมลี (สมชัยกุลสถิตโต)* ได้กล่าวในหนังสือเรื่องสงฆ์ผู้นำสังคมว่าภาวะผู้นำคือความมีคุณธรรมมีคุณสมบัติในการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ

ภาวะผู้นำทางด้านศาสนพิธี ผลการวิจัยพบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้ประยุกต์ศาสนพิธีโดยประกอบด้วยปัญญา ไม่ว่าจะจะเป็นพิธีบำเพ็ญกุศล พิธีทำบุญ พิธีถวายทานและพิธีเบ็ดเตล็ด และมี ประเพณี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ต้องทำให้เหมาะสม ไม่ยึดมาก

จนเกินไปเพราะพิธีทางศาสนาถือว่ามีความสำคัญ เช่นเดียวกับหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องไปคู่กันเสมอขาดเสียอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำที่เป็นคุณสมบัติเช่นสติปัญญาความดีงามความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและกล่าวถึงลักษณะผู้นำไว้ 3 ข้อคือ มองกว้างคิดไกลและใฝ่สูงและได้รวบรวมประมวลภาวะผู้นำที่ดีที่มีประสิทธิภาพ

(4.2) ภาวะผู้นำแนวคิดทางการศึกษา

ภาวะผู้นำแนวคิดทางด้านแนวคิดทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้เสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์แบบโดยเน้นให้ผู้ศึกษามี 5 ดี. คือ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นชาวพุทธที่ดีของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ละเลยต่อหลักศีลธรรม การสอนให้คนฉลาดอย่างเดียวยังจะเป็นการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์แบบกลายเป็นการศึกษาแบบหมาทางด่วน จึงต้องนำหลักศีลธรรมไปไว้ในระบบการศึกษาจึงจะเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบตามหลักของพระพุทธศาสนา

ภาวะผู้นำจิตวิญญาณทางการศึกษาฝ่ายโลกียะ ผลการวิจัยพบว่า เป็นการศึกษาที่แก้ปัญหาของความทุกข์ได้ชั่วคราวเพราะเป็นการศึกษาอย่างชาวบ้านที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ แต่ชาวพุทธนั้นควรจะเชื่อระดับที่สูงขึ้นไป คือระดับของปัญญาจนถึงแม้ว่าจะไม่เป็นการดีทุกข้อก็ได้ อย่างสิ้นเชิงแต่เป็นการได้เลื่อนขั้นของความเป็นมนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น

ภาวะผู้นำทางการศึกษาฝ่ายโลกุตระ ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ต้องการเน้นให้คนเข้าถึงธรรมะระดับโลกุตระ

ในชาตินี้ ไม่ต้องรอต่อไปชาติหน้าจึงนำ คำพูดของภาษาคนที่ไม่รู้ธรรมะกับภาษาธรรมะ สำหรับคนที่มีความรู้เรื่องธรรมะมาเปรียบเทียบทำให้เป็นการได้เข้าใจธรรมะง่ายขึ้น และง่ายต่อการที่จะนำไปปฏิบัติ เพื่อเป็นการปฏิบัติแบบลัดสั้นหรือลกระยะทางลงอีกก้าวหนึ่งในการเดินทางไปสู่ความดับทุกข์

(4.3) ภาวะผู้นำทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

และสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่สมัยสร้างสวนโมกขพลาราม ซึ่งได้มีการสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด โดยสร้างอุโบสถที่พื้นดินตามธรรมชาติและมีการอนุรักษ์ต้นไม้โดยชี้ให้เห็นคุณค่าและโทษที่จะได้รับจากการไม่เฝ้าป่าไม้รวมทั้งสัตว์ป่าทุกชนิดส่วนการอาศัยธรรมชาติ เพื่อเข้าถึงธรรมะนั้นเมื่อได้เข้าใจธรรมชาติแล้วจะเป็นการเข้าถึงธรรมด้วย เพราะแนวคิดภาวะผู้นำในส่วนที่เกี่ยวกับพระธรรมะนั้น ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มีคุณูปการที่โดดเด่นประการหนึ่ง ในการอธิบายทำให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นไปตามลำดับ มีขั้นตอนเป็นระบบและประสานเชื่อมโยงกันอย่างน่าอัศจรรย์ ทำให้เข้าใจว่า โลกียธรรมกับโลกุตระธรรม ที่แท้จริงก็มุ่งหมายพัฒนามนุษย์ให้มีความสุข และความถูกต้องยิ่งขึ้นไปตามลำดับ มิได้ขัดแย้ง หรือแยกขาดจากกันอย่างที่นักปราชญ์ทางโลกชอบคิด ศีลธรรมต้องมีรากฐานบนปรมาตมธรรมจึงจะเป็นศีลธรรมที่จัดทุกข้อได้อย่างถูกต้องยั่งยืน ไม่เป็นการเห็นแก่ตัว หรือตีความเข้าข้างตัวตามใจของบุคคลผลงานในชุด “ธรรมโฆษณ์” ส่วนใหญ่ท่านจะอธิบายธรรมะ 4 ความหมายคือ (1) ธรรมะคือ ธรรมชาติ (2) ธรรมะคือ กฎของธรรมชาติ (3) ธรรมะคือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ (4) ธรรมะคือ ผลอันเกิดขึ้นจากการทำหน้าที่นั้น

สรุป

1) แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำในพระศนะทั่วไปและในพระศนะพระพุทศาสนาพบว่าภาวะผู้นำในพระศนะทั่วไปคือกระบวนการของอิทธิพลที่ผู้นำหรือผู้ที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่ชักนำจูงใจใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆกระตุ้นหรือชี้แนะให้เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดีเต็มใจพร้อมใจในการกระทำหรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการ**ส่วนภาวะผู้นำในพระศนะพระพุทศาสนาพบว่าผู้นำต้องมีภาวะทางด้านจิตใจที่ต้องมีคุณธรรมอันสูงเหนือกว่าผู้อื่นลักษณะทางกายภาพหรือบุคลิกภาพต้องประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ**

2) อดิชีวิตประวัติ และผลงานของพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำหน้าที่สืบทอดพระพุทศาสนาโดยการเป็นผู้ทรงความรู้และทักษะในการที่จะเผยแพร่ธรรมะให้กับชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาสู่เมืองไทยและยังมีความชำนาญในการเผยแพร่พระพุทศาสนาในต่างประเทศ ทำให้ชาวพุททั่วโลกได้เห็นความสำคัญและสนใจพระพุทศาสนามากขึ้น

3) พุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรม และสอนให้พุทบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและเป็นต้นแบบในการศึกษาทั้งทางคตโลกและคตทางธรรม ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแพร่ให้พุทบริษัทด้วยเทคนิควิธีการสื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลาย อิทธิพลแนวคิดที่สำคัญและภาวะผู้นำของพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มีผลต่อสังคมไทยทั้งด้านการส่งเสริมพระพุทศาสนา ด้านการศึกษา และด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมโลกจึงยกย่องท่านให้เป็นผู้นำทางพระพุทศาสนาเถรวาทที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาให้เกิดสันติภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาวะผู้นำในการเผยแพร่พระพุทศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุททาสภิกขุ) ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญของโลก ทางสถาบันทางการศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการควร มีนโยบายให้บรรจุประวัติการเผยแพร่พระพุทศาสนาของท่านลงในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้ประวัติของบุคคลสำคัญระดับโลก

2. ภาวะผู้นำในการเผยแพร่พระพุทศาสนาด้วยการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบของท่านพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ซึ่งถือว่าเป็นหลักการเผยแพร่พระพุทศาสนาเน้นกระบวนการของไตรสิกขาเจาะลึกด้วยปัญญา มีสิ่งสอนพุทศาสนิกชนในเรื่องพุทที่แท้จริง ควรที่คณะสงฆ์ไทยนำโดยมหาเถรสมาคม นำไปเป็นแบบอย่างในการเผยแพร่พระพุทศาสนาของสำนักต่างๆ ในประเทศไทยและต่างประเทศ

3. อิทธิพลแนวคิดหลักคำสอนของท่านพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ทางสถาบันการศึกษาควรที่จะส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาได้เรียนหลักคำสอนที่ท่านได้เขียนเอาไว้อย่างเข้าใจแล้วไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบแก่จิตใจ

4. ภาวะผู้นำในการเผยแพร่พระพุทศาสนาของท่านพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่มีอิทธิพลต่อทางการศึกษา ทั้งแนวคิดทางการศึกษา ได้วิจารณ์เรื่องของการศึกษาปัจจุบันเปรียบเสมือนสุนัขหางด้วน ดังนั้นทางกระทรวงศึกษาธิการต้องเติมเต็มให้กับสุนัขที่หางด้วนด้วย หมายถึง ต้องจัดการศึกษาทั้ง 2 ด้านด้วยกัน คือ ทั้งด้านวิชาชีพให้มีความรู้ความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพส่วนด้านจิตวิญญาณ จะต้องให้นักเรียนศึกษาอย่างมีทั้งคุณภาพมีศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดี

5. ภาวะผู้นำทางด้านวิธีในการเผยแพร่พระพุทศาสนาของท่านพุททาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ที่มีต่อทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างดียิ่ง ทางคณะสงฆ์ไทย
ทุกวัดควรให้ความสำคัญเรื่องธรรมชาติให้มากที่สุด
ส่วนภาครัฐ และภาคเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับ
สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรม
โกศาจารย์) ที่ทำเป็นแบบอย่าง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทวิจ้ยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรม
นรก สวรรค์ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ
ธรรมโกศาจารย์)

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการ
บรรลุนิพพานในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ
ธรรมโกศาจารย์)

3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
จิตวิทยาในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรม
โกศาจารย์)

4. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องปรัชญา
ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศา
จารย์)

5. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องสังคม
วิทยาในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรม
โกศาจารย์)

6. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องศาสตร์
สมัยใหม่ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรม
โกศาจารย์)

7. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องศาสนา
และพิธีกรรมในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ
ธรรมโกศาจารย์)

8. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องนิพพาน
ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศา
จารย์)

9. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพุทธ
ศาสนากับสิ่งแวดล้อมในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาส
ภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

10. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพุทธ
ศาสนากับสังคมเศรษฐกิจในพระคัมภีร์ของท่านพุทธ
ทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

11. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความ
เสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาในพระคัมภีร์
ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

12. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
กรรมฐานภาวนาในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ
(พระธรรมโกศาจารย์)

13. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพุทธ
วิธีการบริหารจัดการในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาส
ภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

14. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องนิเทศ
ศาสตร์ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรม
โกศาจารย์)

15. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
หลักการประชาสัมพันธ์ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาส
ภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

16. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
นิติศาสตร์ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ
ธรรมโกศาจารย์)

17. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
ตรรกศาสตร์ในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระ
ธรรมโกศาจารย์)

18. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
แนวคิดสังคมอุดมคติในพระคัมภีร์ของท่านพุทธทาส
ภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

19. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง
ภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสารในพระคัมภีร์ของท่านพุทธ
ทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานการศึกษาค้นคว้าที่มี
ความสำคัญของผู้วิจัยเป็นความภาคภูมิใจอย่างมาก
ตลอดระยะเวลาที่ได้เข้ารับการศึกษาหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ทำให้มีความรู้ว่างาน
วิชาการทางพระพุทธศาสนาเปิดกว้างให้ผู้ที่ต้องการ

ศึกษาได้ศึกษาอย่างอิสระและสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจงานวิชาการทางพระพุทธศาสนา เป็นอย่างดี

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์ของคณาจารย์หลายท่าน ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมายังพระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ ที่ได้ให้ความสะดวกและให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีมาโดยตลอด และช่วยตรวจสอบให้คำปรึกษาแนะนำปรับปรุงแก้ไข วิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัยขออัญมณาคุณพระศรีรัตนตรัยและ อาณิสสแห่งคุณความดีอันใดที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ ดลบันดาลให้บุพพการีครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้บุคคลผู้มีอุปการคุณและ กัลยาณมิตรทั้งหลายที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอด มาและขอตั้งจิตอธิษฐานส่งความปรารถนาดีต่อผู้ที่ได้ ศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้บังเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ ตนเองและสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2525).

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวงเล่มที่ 31.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ประเวศวะสี. (2530).**สวนโมกข์ธรรมกายสันติอโศก.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หมอชาวบ้าน.

พระประชา ปสนนธมโม.(2528). **อัตตชีวประวัติพุทธ**

ทาสภิกขุ (เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา).

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พุทธทาสภิกขุ(2548). **เล่าไว้เมื่อสนธยา :**

อัตตชีวประวัติของพุทธทาสภิกขุ.

กรุงเทพมหานคร): โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พุทธทาสภิกขุ. (2538). **พุทธทาสสวนโมกขพลาราม**

กำลังแห่งการหลุดพ้น. นนทบุรี : ภาพพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ. (2548).**พุทธทาสภิกขุ : มิติใหม่ของ**

พระพุทธศาสนา.กรุงเทพมหานคร :

โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.

พุทธทาสภิกขุ. (2549).**โลกวิปริต.** กรุงเทพมหานคร :

สวนโมกขพลารามและธรรมทานมูลนิธิ.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2548). **ทฤษฎีภาวะผู้นำ**

และปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่ สมบูรณ์”.กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์.

อรนุชโชติพิมพ์. (2549). “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริส

ธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.

อินทวรรณเขยชื่นสกุล. (2552).**พุทธทาสภิกขุกับ**

อำนาจวัตถุนิยม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

สุภาพใจ.

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET

Development of Electronic Learning of Visual Basic Programming by VB.NET

มรกต ทองพรหม^{1*}, ธนชล อุ่นประเสริฐ¹, จินตนา ฤทธิคุปต์³ และ พนม โตกำแพง⁴

Morakot Thongprom^{1*}, Thanachon Unprasoet², Chintana Ritthikhup³ and Phanom Tokamphaeng⁴

^{1,2,3,4} คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

^{1,2,3,4} Faculty of business administration and liberal arts Program in Computer Information Systems Rajamangala

University of Technology Lanna Phitsanulok

* Corresponding author e-mail: morakot@rmutl.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก 2. เพื่อให้ทราบความพึงพอใจของผู้ใช้งาน สื่อการเรียนการสอนพัฒนาบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์และใช้ภาษา php ในการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน ใช้ฐานข้อมูล MySQL การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET มีการออกแบบโครงสร้างการใช้งานโปรแกรมโดยมีผู้ใช้งานระบบแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของผู้ใช้ทั่วไป และส่วนของผู้ดูแลระบบ ผลจากการประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 14 คน ซึ่งมีความพึงพอใจในการใช้สื่อการเรียนการสอนวิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเป็น 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51

คำสำคัญ: สื่อการเรียนการสอน

Abstract

The objective of this study (1) Development of Electronic Learning of Visual Basic Programming by VB.NET: A case study of Rajamangala University of Technology Lanna Phitsanulok” (2) to examine satisfaction from student users. E-Learning developed on Microsoft Windows operating system and PHP language is used to develop web application. Database management was MySQL. structural design applications with the user interface is divided into two parts: the part of user and administrator The administrator result from the evaluation of the system when using with 14 users from vocational diploma in Business Administration and Liberal Arts Faculty of Rajamangala University of Technology Lanna Phitsanulok. The result showed that the efficiency level was Excellent. The comparison of results have statistic 4.33 values different significant at 0.51

Keywords: Visual Basic VB.NET

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนซึ่งถือเป็นนวัตกรรมใหม่ทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถแก้ไขข้อจำกัดทางด้านเวลาและสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียน นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถใช้เวลาในห้องเรียนศึกษาจากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมด้วย Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET โดย NET Technology และ .NET Framework คือ รูปแบบการพัฒนาโปรแกรม โดยมีจุดประสงค์สำคัญคือสามารถใช้งานในสภาวะของฮาร์ดแวร์หรือระบบปฏิบัติการที่แตกต่างกันได้ และสามารถพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ .NET Framework เป็นแพลตฟอร์มสำหรับพัฒนาซอฟต์แวร์ที่รองรับภาษาติดต่อเน็ตหลายภาษา ซึ่งมี Library เป็นจำนวนมากสำหรับการเขียนโปรแกรม รวมถึงบริหารการดำเนินการของโปรแกรมบน .NET Framework โดย Library นั้นได้รวมถึงส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ การเชื่อมต่อฐานข้อมูล วิทยาการเข้ารหัสลับ อัลกอริทึม การเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน โดย NET Framework (<http://notebookspec.com/net-framework>) ณ วันที่ 25/08/59

ดังนั้น การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ในวิชาต่างๆจึงมีความสำคัญสร้างทักษะการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกสู่สังคมได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชาการเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนวิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET

แนวคิด

ในการพัฒนาระบบและดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชาการเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ผู้พัฒนาได้ทำเอาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องที่มีความจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Appserv
 - 1.2.ทฤษฎีเกี่ยวกับภาษา PHP
 - 1.3.ทฤษฎีเกี่ยวกับ MySQL
 - 1.4.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Adobe Photoshop
 - 1.5.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Macromedia Dreamweaver 8
 - 1.6.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Visual Basic 2010
 - 1.7.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Camtasia Studio
 - 1.8.ทฤษฎีเกี่ยวกับโปรแกรม Web Browser
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงษ์ศักดิ์ ศิริโสสม (2553) ได้ศึกษาและทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือช่วยสร้างสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์” เป็นการพัฒนาในเว็บแอปพลิเคชันแบบไดนามิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครื่องมือสร้างสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ผู้สอนและผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นโดยการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยแก้ปัญหาต่างๆ โดยใช้

MySQL เป็นฐานข้อมูลใช้ Macromedia Dreamweaver ในการออกแบบ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเครื่องมือสร้างสื่อการเรียนการสอนแบบออนไลน์ อยู่ในระดับทุกด้านสามารถตอบสนองการใช้งานด้านการสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมคิด สกกุลวัฒน์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการผลิตสื่อการเรียนการสอนเรื่องอนุพันธ์ของฟังก์ชัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสาระและแบบจำลองทางคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมในการสร้างสื่อการเรียนการสอนคือ Macromedia Dreamweaver, Adobe Flash CS3 แนวคิดที่สำคัญอันหนึ่งของวิชาแคลคูลัสคือเรื่องอนุพันธ์ จากประสบการณ์การสอนของคณะผู้วิจัยที่ทำการสอนวิชาแคลคูลัส พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องอนุพันธ์ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเห็นได้จากการวัดผลและประเมินผลในแต่ละภาคการศึกษาที่ผ่านมา นักศึกษามักจะทำโจทย์ปัญหาการประยุกต์ไม่ได้ จึงนำเอาโปรแกรม Macromedia Flash Professional 8 มาพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือต่าง ๆ ให้มีความสามารถใช้งานได้สะดวก สามารถใช้ผลิตสื่อการเรียนรู้อิงเชิงโต้ตอบได้ ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมโครงการผลิตสื่อการเรียนการสอนเรื่องอนุพันธ์ของฟังก์ชันอยู่ในระดับดี มีลักษณะที่เป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสันสวยงามทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายและสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้หลายครั้งตามต้องการตอบสนองการใช้งานด้านการสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เครือวัลย์ คุ้มครอง (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการศึกษา Bacteriophage ในน้ำเสีย” โดยการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการศึกษาได้ด้วยตนเองระบบการเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนทำให้มีอิสระในการเรียนโดยมีนักเรียนและนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ผู้วิจัยเกิดแนวคิดจัดทำสื่อการเรียนการสอนรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้

เป็นเครื่องมือช่วยในการนำเสนอเนื้อหาด้วยเทคโนโลยีมัลติมีเดีย โดยใช้โปรแกรม Flash CS3, Adobe Photoshop CS4, Macromedia Dreamweaver CS4 ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนจากผลการทดลองเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของแบบประเมินหลังการชมสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในด้านของเนื้อหาอยู่ในระดับดีมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 52.38 % ผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อการเรียนอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46.63 %

สมคิด สกกุลวัฒน์ (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การเขียนกราฟของฟังก์ชัน : โครงการผลิตสื่อการเรียนการสอน” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสาระและแบบจำลองทางคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในเรื่องการเขียนกราฟของฟังก์ชันโดยใช้การเลื่อนขนานและการเขียนกราฟของฟังก์ชันโดยใช้อนุพันธ์ โดยใช้โปรแกรม Adobe Captivate 3.0, Adobe Photoshop CS3, Adobe Flash CS3 ในการสร้างและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในเรื่องนี้ผลการวิจัยพบว่าโครงการผลิตสื่อการเรียนการสอนการเขียนกราฟของฟังก์ชัน สามารถทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้นในการเขียนกราฟของฟังก์ชัน ผลการทำแบบทดสอบของผู้เรียนมีระดับดีขึ้น

ภูวัญ อรุณมานะกุล (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของสื่อการเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์เรื่องเภสัชกรรมบำบัดด้วยยาต้านจุลชีพ” การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและประเมินสื่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 3 มีจุดประสงค์เพื่อจัดทำสื่อการสอนที่เหมาะสมสำหรับเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบำบัดด้วยยาต้านจุลชีพและเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจและระดับทัศนคติของนักศึกษาต่อการใช้สื่อการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม Macromedia Flash, ฐานข้อมูล MySQL, Adobe Photoshop สำหรับตกแต่งและใช้ Apache ในการจัดการเว็บผลการวิจัยสื่อการสอนที่จัดทำขึ้นสามารถเพิ่มความรู้เรื่องโรคติดเชื้อของนักศึกษาเพิ่มขึ้นจากการฟังบรรยายในชั้นเรียน

และนักศึกษามีระดับทัศนคติต่อสื่อการสอนในระดับดี
มาก สื่อการสอนทางคอมพิวเตอร์มีความเหมาะสมที่จะ
ใช้ในการเรียนการสอนและมีบทบาทเพิ่มขึ้นต่อไปใน
อนาคตสำหรับการเรียนการสอนทางเภสัชศาสตร์

วิธีการวิจัย

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์
วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา
VB.NET ผู้จัดทำได้มีวิธีดำเนินการดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

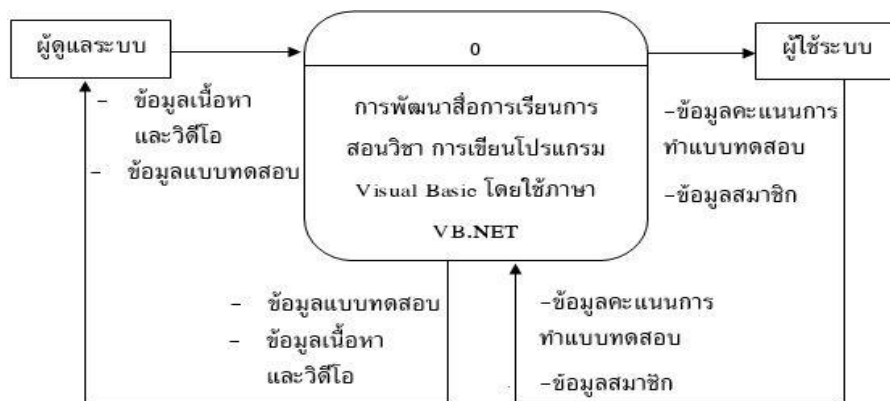
จากการศึกษาการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีส่วน
ช่วยในการเรียนการสอนโดยสื่อการเรียนการสอนวิชา
การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET
ได้มีการนำเอาระบบเครือข่ายเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการ
จัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนลงใน

ฐานข้อมูลเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับ
ข้อมูลการเรียนการสอน ลดปัญหาทางด้านสถานที่และ
เวลา ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้จากสื่อการเรียนการ
สอนได้ทุกที่ ทุกเวลา ทำให้นักศึกษามีความ
กระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น

2) แนวความคิดในการดำเนินงาน

แนวคิดที่จะนำเทคโนโลยีเข้าไปช่วยในการจัดทำ
สื่อการเรียนการสอน อาทิการทำเว็บไซต์ การทำระบบ
จัดการข้อมูลเพื่อให้การเรียนการสอนมีความ
หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ง่ายต่อการจัดการและ
ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดีโดยให้
ผู้ดูแลระบบสามารถเพิ่ม ลบ แก้ไข ข้อมูลเนื้อหา
แบบทดสอบ และสมาชิกได้ ในส่วนของผู้ใช้สามารถ
สมัครสมาชิก เข้าสู่ระบบเพื่อดูเนื้อหา ทำแบบทดสอบ
ดูคะแนนแบบทดสอบ และแก้ไขข้อมูลสมาชิกได้

3) การออกแบบการใช้งานโปรแกรม



Context Diagram

Logo สื่อการเรียนการสอนวิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic			
หน้าหลัก	สมัครสมาชิก	เข้าสู่ระบบ	ผู้จัดทำ
รายการ	เนื้อหา		
หน่วยที่ 1 เริ่มต้นการใช้ VB 2010			
หน่วยที่ 2 เทคนิคการจัดวางคอนโทรลเบื้องต้น			
หน่วยที่ 3 ตัวแปร			
หน่วยที่ 4 ไรซ์เซอร์และอีเวนต์			
หน่วยที่ 5 การใช้งานคอนโทรลและโอเปอเรเตอร์			
หน่วยที่ 6 การเขียนโปรแกรมโดยการใช้เงื่อนไข			
หน่วยที่ 7 การใช้งานคอนโทรลชนิดตัวเลือก			
หน่วยที่ 8 การใช้ลูป			
หน่วยที่ 9 คอนโทรลที่ควรรู้จักเพิ่มเติม			
หน่วยที่ 10 ตัวอย่างการสร้างโปรแกรมเข้าสู่ระบบ			

แสดงหน้าจอการทำงานของโปรแกรม

4) การดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

- 4.1 วางแผน
- 4.2 ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล
- 4.3 การออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
- 4.4 ทดลองใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อนตรวจสอบความผิดพลาด
- 4.5 ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น
- 4.6 ประเมินผลความพึงพอใจสื่อการเรียนการสอน
- 4.7 สรุปผล

การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับชั้น ปวส สาขา คอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2557

จำนวน 14 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา

สถิติที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบโดยใช้สเกล 5 ระดับ หรือที่เรียกว่า วัดเจตคติตามเทคนิคของลิเคิร์ท (Likert technique) สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน (โดยนําระดับสูงสุดลดระดับต่ำสุดแล้วหารด้วยจำนวนช่วงที่ตั้งไว้) ดังนี้
 คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 แปลความว่า ดีมาก
 คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 แปลความว่า ดี
 คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 แปลความว่า ปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 แปลความว่า พอใช้
 คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 แปลความว่า ควรปรับปรุง

แบบสอบถาม
 แบบประเมินความพึงพอใจของสื่อการเรียนการสอนวิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 สอบถามความพึงพอใจต่อการใช้งานสื่อการเรียนการสอน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรม

ผลการวิจัย

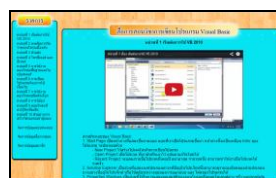
1) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน



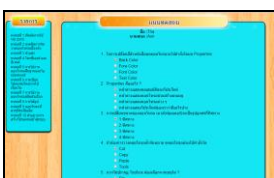
ภาพที่ 1



ภาพที่ 2



ภาพที่ 3



ภาพที่ 4

ภาพที่ 1 หน้าจอหลักสื่อการเรียนการสอน

ภาพที่ 2 หน้าจอสมัครสมาชิกเข้าเรียน

ภาพที่ 3 หน้าจอแสดงวิดีโอเนื้อหาการเรียนการสอน

ภาพที่ 4 หน้าจอแสดงบททดสอบ

2) ความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET

รายการประเมิน	ความพึงพอใจในด้านการทำงานของโปรแกรม		
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	แปลผล
1.อธิบายเนื้อหาเข้าใจง่าย	4.07	0.47	ดี
2.เนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน	4.43	0.51	ดีมาก
3.วิดีโอสอดคล้องกับบทเรียน	4.07	0.61	ดี
4.ความสะดวกในการใช้สื่อออนไลน์	4.50	0.51	ดีมาก
5.สื่อเสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียน	4.21	0.42	ดีมาก
6.สื่อกระตุ้นการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม	4.21	0.57	ดีมาก
7.เนื้อหาความรู้จากสื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา	4.57	0.51	ดีมาก
8.ท่านมีความพึงพอใจโดยรวมเป็นอย่างไร	4.57	0.51	ดีมาก
ผลรวม	4.33	0.51	ดีมาก

จากตาราง พบว่าความพึงพอใจในการใช้งานสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลกมีค่าระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.5

การอภิปรายผล

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก มีการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อสื่อ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุด ในด้านความถูกต้องของการค้นหาข้อมูล และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดในด้านการแสดงผลข้อมูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก เพื่อให้ผู้เข้าใช้สื่อการเรียนการสอนประเมินความพึงพอใจ ทศนคติของผู้ใช้งานที่มีต่อสื่อในด้านต่างๆ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 14 คน

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้งานการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ทั้งหมดจำนวน 14 คน มีข้อมูลดังต่อไปนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 78.57 และเพศชาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 18-20 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 และอายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. แสดงผลความพึงพอใจในการใช้การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์วิชา การเขียนโปรแกรม Visual Basic โดยใช้ภาษา VB.NET กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก จากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความพึงพอใจในการใช้สื่อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจโดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก

เอกสารอ้างอิง

เครือข่าย คุ่มครอง. (2553). การผลิตสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การศึกษา Bacteriophage ในน้ำเสีย. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยรังสิต.

ปัญญา ปะสีละเตลัง. (2554). PHP และ SQL. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.mindphp.com>.

พงษ์ศักดิ์ ศิริโสม. (2553). การพัฒนาเครื่องมือช่วยสร้างสื่อการเรียนการสอนแบบ วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.

ภาณุพงศ์ ปัญญาดี. (2552). AppServ. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.appservnetwork.com>.

ภูษวัณ อรุณมานะกุล. **ประสิทธิผลของสื่อ**
การเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์ เรื่อง
เภสัชกรรมบำบัดด้วยยาต้านจุลชีพ.
วิทยานิพนธ์. จังหวัดเชียงใหม่.

วิเชียร วิลุเร. (2555). **การใช้โปรแกรม Adobe**
Dreamweaver. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม
2557, จาก <http://www.opac.eau.ac.th>.

สมคิด สกุลวัฒน์. (2552). **การเขียนกราฟของ**
ฟังก์ชัน : โครงการผลิตสื่อการเรียนการ
สอน. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมคิด สกุลวัฒน์. (2554). **โครงการผลิตสื่อการ**
เรียนการสอนเรื่องอนุพันธ์ของฟังก์ชัน.
วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกเทพ ภัคดีสิริมงคล. (2554). **Photoshop.**
สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2557, จาก
<http://www.thainextstep.com>.

Microsoft Corporation. (2552). **Visual**
Basic 2010. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม
2557, จาก [http://en.wikipedia.org/
wiki/Camtasia_Studio](http://en.wikipedia.org/wiki/Camtasia_Studio).

TechSmith Corporation. (2557). **Camtasia**
Studio. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2557, จาก
[http://en.wikipedia.org/wiki/Visual_
Basic_.NET](http://en.wikipedia.org/wiki/Visual_Basic_.NET).

การพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยสาธารณสุข

The Development of a Database System for Patients

มรกต ทองพรหม^{1*} และ ณัฐกานต์ บุญมา²
Morakot Thongprom^{1*} and Natakarnbunma²

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

^{1,2} Faculty of business administration and liberal arts Program in Computer Information Systems
Rajamangala University of Technology LannaPhitsanulok

*Corresponding author e-mail: morakot@rmutl.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับผู้ป่วยสาธารณสุขมีจุดประสงค์คือ 1. เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับผู้ป่วยสาธารณสุข 2. เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับผู้ป่วยสาธารณสุขโดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาระบบดังต่อไปนี้ได้แก่โปรแกรม Macromedia Dreamweaver เพื่อพัฒนาระบบหน้าเว็บไซต์ MySQL เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลโดยโปรแกรมสามารถบันทึกข้อมูลออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตโดยผู้วิจัยศึกษาปัญหาและเลือกกรณีศึกษาจากสาธารณสุขอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบเป็น 4 ส่วนดังต่อไปนี้คือ 1. แพทย์ 2. เภสัชกร 3. พนักงานเวชระเบียน 4. พยาบาลผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้งานระบบมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการพัฒนาจัดการฐานข้อมูลสาธารณสุขอยู่ในระดับดีโดยมีค่าเฉลี่ย 4.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32

Keywords: Development, Database, Public Health, Patient

Abstract

The objective of this study “The Development of Database System for Patients” 1. To develop database system for patient 2. Find out the efficiency of database management system for patients. The Development of Database System for Patients was developed by Macromedia Dreamweaver. Database management was MySQL. A case study of Public Health Chondandistrict, Phetchabun Province. The result of this study was evaluated from 4 users. Doctor, Pharmacist, Medical Records Officer, Nurse. The result showed that the efficiency level was good. The comparison of results have statistic values different significant at 0.32

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบ, ฐานข้อมูล, สาธารณสุข, ผู้ป่วย

บทนำ

สาธารณสุขเพื่อเปิดให้บริการแก่ผู้ป่วยทั่วไป ให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยที่ไม่สะดวกจะเดินทางไปโรงพยาบาลประจำอำเภอเป็นการรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ผู้ป่วยลดจำนวนผู้ป่วยที่ไปใช้บริการโรงพยาบาลประจำอำเภอลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเมื่อผู้ป่วยมารับบริการที่สาธารณสุขอันดับแรกต้องมาติดต่อที่แผนกเวชระเบียนโดยระบบเวชระเบียนเดิมจะมีการจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดของคนไข้ลงในแฟ้มเอกสารไม่ได้ผ่านการจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบคอมพิวเตอร์เกิดปัญหาความล่าช้าในการบันทึกข้อมูลแฟ้มประวัติผู้ป่วยหายากการสืบค้นข้อมูลทำได้ช้าการจัดเก็บแฟ้มต้องใช้พื้นที่ในการจัดเก็บมากมีความยุ่งยากต่อการค้นหาแฟ้มประวัติผู้ป่วยการรายงานสรุปการมารักษาของคนไข้ทำได้ช้า(วิณา เนตรสว่าง และสุรธนา สังข์หนู, 2555) วิณา เนตรสว่าง และสุรธนา สังข์หนู ได้พัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บเอกสารสำหรับหน่วยงานการศึกษา (พลวัฒน์ คุ้มพุ่ม, 2555) พลวัฒน์ คุ้มพุ่ม ได้พัฒนาระบบสนับสนุนเก็บข้อมูลผู้ป่วยและประเมินผลคุณภาพผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นตัวอย่างที่ผ่านมาจึงเกิดความคิดที่จะพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยสาธารณสุขเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บประวัติเวชระเบียนผู้ป่วยสาธารณสุขใช้เพื่อนำข้อมูลประกอบการรักษาพยาบาลผู้ป่วยและใช้เพื่อประกอบการรวบรวมข้อมูลประวัติผู้ป่วยของสาธารณสุขโดยใช้ (บุญเลิศ อรุณพิบูลย์, 2548) โปรแกรม Macromedia Dreamweaver ช่วยในด้านการพัฒนาเว็บไซต์ และใช้ MySQL เป็นฐานข้อมูล

วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับผู้ป่วยสาธารณสุข

2.2 เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับผู้ป่วยสาธารณสุข

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยสาธารณสุข

3.1 แนวคิดข้อมูลพื้นฐาน (Foundation Data Concepts) แนวคิดพื้นฐานว่าข้อมูลถูกจัดระเบียบในระบบสารสนเทศได้อย่างไรระดับของข้อมูลมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มหรือส่วนย่อยของข้อมูลดังนั้นข้อมูลอาจถูกจัดระเบียบเชิงตรรกะในรูปตัวอักษรเขตข้อมูลระเบียบแฟ้มและฐานข้อมูลแบบเดียวกับการเขียนที่สามารถจัดระเบียบเป็นตัวอักษรค่าประโยคและย่อหน้า

ตัวอักษร (Character) ส่วนย่อยของข้อมูลเชิงตรรกะขั้นต้นซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรตัวเลขหรือสัญลักษณ์ 1 ตัวอาจมีชื่อได้แก่ Bit หรือ Byte น่าจะเป็นส่วนย่อยของข้อมูลขั้นต้นมากกว่าแต่ในนิยามนี้อ้างถึงส่วนย่อยของการจัดเก็บทางด้านกายภาพ (Physical Storage)

เขตข้อมูล (Field) ระดับถัดไปเป็นเขตข้อมูลหรือหน่วยข้อมูล (Data Item) เขตข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มของอักขระเช่นกลุ่มของตัวอักษรที่เป็นตัวอักษรของชื่อบุคคลอยู่ในรูปแบบของเขตข้อมูลชื่อและกลุ่มของตัวเลขยอดขายอยู่ในรูปแบบของเขตข้อมูลยอดขาย เป็นต้น

ระเบียบ (Record) เขตข้อมูลที่สัมพันธ์กันถูกจัดเป็นกลุ่มในรูปแบบระเบียบแสดงการรวบรวมคุณสมบัติที่ใช้อธิบายเอนทิตี (Entity) เช่นระเบียบเงินเดือนซึ่งประกอบด้วยเขตข้อมูลที่อธิบายถึงคุณสมบัติเช่นชื่อคนหมายเลขประกันสังคมและอัตราค่าจ้างระเบียบที่มีความยาวคงที่ (Fixed-length) จะบรรจุเขตข้อมูลจำนวนคงที่และมีความยาวเป็นตัวเลขที่คงที่ส่วนระเบียบที่มีความยาวไม่คงที่ (Variable-length) จะบรรจุเขตข้อมูลที่มีจำนวนและความยาวที่ไม่คงที่

แฟ้ม (File) กลุ่มของระเบียบที่สัมพันธ์กันเรียกว่าแฟ้ม (File) หรือตาราง (Table) เช่นแฟ้มพนักงานจะ

ประกอบด้วยระเบียบพนักงานแฟ้มอาจจำแนกได้ตามความถี่ของการใช้งานเช่นแฟ้มเงินเดือน (Payroll File) หรือแฟ้มสินค้าคงคลัง (Inventory File) หรือตามประเภทของเอกสารที่เก็บเช่นแฟ้มเอกสาร (Document File) หรือแฟ้มภาพกราฟิก (Graphical Image File) หรือตามระยะเวลาที่เก็บเช่นแฟ้มหลัก (Master File) กับแฟ้มรายการเปลี่ยนแปลง (Transaction File) แฟ้มรายการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยระเบียบของรายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างงวดและอาจนำมาใช้เป็นระยะๆเพื่อการปรับปรุงระเบียบในแฟ้มหลักแฟ้มประวัติรายการเปลี่ยนแปลงที่ล้ำสมัย (History File) หรือแฟ้มหลักที่ยังคงเก็บไว้เพื่อสำรองหรือสำหรับการเก็บประวัติในระยะยาวจะเรียกว่าหน่วยเก็บจดหมายเหตุ (Archival Storage)

ฐานข้อมูล (Database) เป็นการรวบรวมแบบบูรณาการของระเบียบหรือออบเจกต์ (Objects) ในเชิงตรรกะที่สัมพันธ์กันอันประกอบด้วยข้อมูลที่ใช้อธิบายถึงเอนทิตีรวมถึงการปฏิบัติงานกับข้อมูลนั้นฐานข้อมูลเป็นที่รวบรวมระเบียบที่เก็บในรูปแฟ้มให้เป็นระเบียบส่วนกลางเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการใช้งานข้อมูลที่เก็บในฐานข้อมูลจะเป็นอิสระไม่ขึ้นกับโปรแกรมประยุกต์ที่ใช้งานและเป็นอิสระจากอุปกรณ์ที่จัดเก็บ

3.2 แนวคิดเชิงการจัดการฐานข้อมูลการพัฒนาฐานข้อมูลและซอฟต์แวร์จัดการฐานข้อมูลเป็นวิธีการพื้นฐานสมัยใหม่ของการจัดระเบียบข้อมูลแนวคิดเชิงการจัดการฐานข้อมูล (Data Management Approach) นั้นรวบรวมระเบียบและออบเจกต์ให้เป็นฐานข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้โดยโปรแกรมประยุกต์ (Application Programs) นอกจากนี้ซอฟต์แวร์สำเร็จรูปสำคัญที่เรียกว่าระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System : DBMS) ทำหน้าที่เป็นส่วนติดต่อระหว่างผู้ใช้กับฐานข้อมูลที่ช่วยผู้ใช้ให้เข้าถึงระเบียบในฐานข้อมูลได้อย่างง่ายดายตายดั่งนั้นการจัดการฐานข้อมูลจึงเกี่ยวข้องกับการใช้ซอฟต์แวร์จัดการฐานข้อมูลเพื่อควบคุมวิธีการสร้างฐานข้อมูลการค้นหา

และการบำรุงรักษาเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการสำหรับผู้ใช้และองค์กรดั่งนั้นแนวคิดการจัดการฐานข้อมูลเกี่ยวข้องกับ 3 กิจกรรมเบื้องต้นคือ 1. การปรับปรุงและบำรุงรักษาฐานข้อมูลเป็นผลมาจากรายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่และเหตุการณ์อื่นๆที่จำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงระเบียบข้อมูล 2. การเตรียมสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการใช้งานโดยการแบ่งปันข้อมูล (Sharing of Data) ในฐานข้อมูลเดียวกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากส่วนต่อประสานของโปรแกรมสำเร็จรูประบบจัดการฐานข้อมูลดั่งนั้นผู้ใช้และโปรแกรมเมอร์จึงไม่จำเป็นต้องทราบว่าข้อมูลมีการจัดเก็บทางกายภาพอยู่ที่ใดและด้วยวิธีการอย่างไร 3. การเตรียมความสามารถในการโต้ตอบค้นหาและจัดทำรายงานโดยโปรแกรมระบบจัดการฐานข้อมูลสำเร็จรูปดั่งนั้นผู้ใช้สามารถค้นหาฐานข้อมูลสร้างรายงานและรับการตอบกลับจากคำร้องขอสารสนเทศตามความต้องการเฉพาะได้อย่างรวดเร็วและโดยง่าย

3.3 การใช้ซอฟต์แวร์จัดการฐานข้อมูล (Using Database Management Software) ซอฟต์แวร์จัดการฐานข้อมูลเป็นกลุ่มของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถในการควบคุมการสร้างการบำรุงรักษาและการใช้ฐานข้อมูลขององค์กรและของผู้ใช้ทั้งในระดับไมโครคอมพิวเตอร์คอมพิวเตอร์ระดับกลางและเมนเฟรมการใช้ระบบจัดการฐานข้อมูลมี 4 แบบหลักๆ

การพัฒนาฐานข้อมูล (Database Development) โปรแกรมสำเร็จรูปจัดการฐานข้อมูลเช่น Microsoft Access หรือ Lotus Approach อนุญาตให้ผู้ใช้พัฒนาฐานข้อมูลตามที่ต้องการได้โดยง่ายอย่างไรก็ตามระบบผู้รับบริการและผู้ให้บริการ (Client-Server) ขององค์กรใหญ่หรือระบบเมนเฟรมปกติแล้วจะมอบการควบคุมการพัฒนาฐานข้อมูลขององค์กรให้อยู่ในมือของผู้บริหารระบบ (Database Administrators : DBAs) หรือผู้เชี่ยวชาญฐานข้อมูล (Database Specialists) การทำเช่นนี้เป็นการปรับปรุงความถูกต้องและความปลอดภัยในฐานข้อมูลขององค์กรการพัฒนาฐานข้อมูล

ใช้ภาษานิยามข้อมูล (Data Definition Language : DDL) สำหรับระบบจัดการฐานข้อมูลเช่น Oracle8 หรือ DB2 ของ IBM เพื่อพัฒนาและกำหนดเนื้อหาของข้อมูล ความสัมพันธ์โครงสร้างของแต่ละฐานข้อมูลและปรับเปลี่ยนคุณลักษณะเฉพาะของฐานข้อมูลเมื่อจำเป็นสารสนเทศเหล่านั้นถูกจัดทำสารบัญแฟ้ม (Catalog) และเก็บลงในฐานข้อมูลของนิยามข้อมูลและคุณลักษณะเฉพาะที่เรียกว่าพจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary)

พจนานุกรมข้อมูลเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งของการบริหารฐานข้อมูลพจนานุกรมข้อมูลเป็นสารบัญแฟ้มเชิงคอมพิวเตอร์หรือที่บรรจุเมตาเดตา (Metadata) ซึ่งถือเป็นข้อมูลของข้อมูล (Data about Data) รวมทั้งส่วนประกอบซอฟต์แวร์เพื่อจัดการฐานข้อมูลของนิยามข้อมูล

การสืบค้นฐานข้อมูล (Data Interrogation) ความสามารถในการสืบค้นฐานข้อมูลเป็นผลประโยชน์หลักของระบบจัดการฐานข้อมูลผู้ใช้สามารถใช้ระบบจัดการฐานข้อมูลสำหรับการขอสารสนเทศจากฐานข้อมูลโดยใช้ภาษาสอบถาม (Query Language) หรือตัวสร้างรายงาน (Report Generator) ซึ่งทำให้สามารถรับคำตอบทันทีในรูปแบบของการแสดงทางจอภาพหรือรายงาน SQL และ QBE SQL หรือภาษาสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structured Query Language) เป็นภาษาสอบถามที่พบในหลายโปรแกรมสำเร็จรูปจัดการฐานข้อมูลของ SQL คือ SELECT.....FROM..... WHERE..... ภาษาสอบถามอื่นในโปรแกรมสำเร็จรูปจัดการฐานข้อมูลคือ QBE (Query by Example) หรือการสอบถามจากตัวอย่างความสามารถของ QBE ในเรื่องการชี้และคลิกทำให้ผู้ใช้ใช้งาน QBE ได้ง่ายกว่า SQL คำถามภาพและธรรมชาติ (Graphical and Natural Queries) ผู้ใช้ (และผู้เชี่ยวชาญสารสนเทศ) หลายรายลำบากที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดของ SQL และคำถามภาษาฐานข้อมูลอื่น ๆ ดังนั้นโปรแกรมสำเร็จรูปฐานข้อมูลส่วนใหญ่จึงเสนอวิธีการชี้และคลิกส่วนต่อประสานกราฟิกกับผู้ใช้ (Graphical User Interface : GUI) ซึ่งง่ายต่อการใช้และใช้ซอฟต์แวร์แปลให้เป็นคำสั่ง SQL หรือโปรแกรมสำเร็จรูปอื่นที่อาจใช้ภาษาธรรมชาติ

(Natural Language) ที่คล้ายกับการสนทนาภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ

3.4 การบำรุงรักษาฐานข้อมูล (Database Maintenance) ฐานข้อมูลขององค์กรต้องการการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องซึ่งมีผลมาจากรายการเปลี่ยนแปลงใหม่หรือเหตุการณ์อื่นๆและการเปลี่ยนแปลงเบ็ดเตล็ดอื่นๆทั้งนี้ต้องทำให้แน่ใจในความถูกต้องของข้อมูลในฐานข้อมูลกระบวนการบำรุงรักษาฐานข้อมูลนี้ทำได้โดยโปรแกรมประมวลผลรายการเปลี่ยนแปลงและโปรแกรมสำเร็จรูปของผู้ใช้อื่นๆที่สนับสนุนระบบจัดการฐานข้อมูล

3.5 การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (Application Development) โปรแกรมสำเร็จรูประบบจัดการฐานข้อมูลมีบทบาทหลักในการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์สามารถใช้ภาษาโปรแกรมยุคที่สี่ (4GL Programming Language) และสร้างเครื่องมือพัฒนาซอฟต์แวร์จากโปรแกรมสำเร็จรูประบบจัดการฐานข้อมูลเช่นการใช้ระบบจัดการฐานข้อมูลเพื่อสร้างหน้าจอภาพสำหรับป้อนข้อมูลแบบฟอร์มรายงานหรือหน้าเว็บ (Web Page) ของโปรแกรมธุรกิจได้โดยง่ายระบบจัดการฐานข้อมูลทำให้งานของโปรแกรมเมอร์ง่ายขึ้นเพราะไม่จำเป็นต้องพัฒนากระบวนการคำสั่งเพื่อจัดการรายละเอียดข้อมูลด้วยภาษาโปรแกรมตามแบบเดิมทุกครั้งที่เขียนโปรแกรมโดยสามารถใช้ภาษาจัดดำเนินการข้อมูล (Data Manipulation Language : DML) เพื่อให้ระบบจัดการฐานข้อมูลทำงานที่จำเป็นในส่วนนี้แทน

วีณาเนตรสว่างและสุรัตน์สังข์หนู (วีณา เนตรสว่าง และสุรัตน์ สังข์หนู, 2555) การพัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บเอกสารสำหรับหน่วยงานการศึกษา; การพัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บเอกสารสำหรับหน่วยงานการศึกษาคณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานเอกสารเพิ่มประสิทธิภาพระบบการจัดเก็บเอกสารงานสารบรรณ การรับหนังสือการส่งหนังสือการเก็บเอกสารการสืบ

คืนข้อมูลเอกสารรวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการงานด้านเอกสารให้มีความสะดวกรวดเร็วลดปัญหาการสูญหายของเอกสารลดการ

ใช้แฟ้มกระดาษลดพื้นที่การใช้ตู้ในการจัดเก็บเอกสารลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรกระดาษและลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อนในระบบงานเอกสารแบบเดิมซึ่งผลจากการวิเคราะห์ห่ออกแบบโครงสร้างและระบบงานการจัดเก็บเอกสารแบบใหม่ให้มีลักษณะการทำงานคล้ายกับการจัดเก็บเอกสารระบบเดิมเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้และเข้าใจระบบได้ง่ายขึ้นสำหรับข้อมูลเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเอกสารภาควิชาคณิตศาสตร์คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาการออกแบบนั้นใช้ระบบจัดการฐานข้อมูลMicrosoft Access 2007ผลการประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมจากผู้ใช้งานจำนวน10คนผู้ประเมินมีความพึงพอใจในระดับดีมากแสดงว่าระบบที่พัฒนาขึ้นนี้ใช้งานได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

พลวัฒน์ คุ่มพุ่ม (พลวัฒน์ คุ่มพุ่ม, 2555) โครงการพัฒนาระบบสนับสนุนเก็บข้อมูลผู้ป่วยและประเมินผลคุณภาพการรักษาโดยใช้วิธีตรรกะแบบส่วนเบี่ยงเบนเฉลี่ยกรณีศึกษาหน่วยผู้มิบุตรยากโรงพยาบาลธรรมศาสตร์; มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนเก็บข้อมูลผู้ป่วยและประเมินผลคุณภาพการรักษาโดยใช้วิธีตรรกะแบบส่วนเบี่ยงเบนเฉลี่ยกรณีศึกษาหน่วยผู้มิบุตรยากโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ซึ่งระบบดังกล่าวช่วยในการจัดเก็บข้อมูลการรักษาผู้ป่วยภายในหน่วยผู้มิบุตรยากและช่วยในการประเมินคุณภาพการรักษาโดยนำผลลัพธ์ที่ได้มาสนับสนุนการประเมินคุณภาพการรักษาช่วยลดการสูญหายของข้อมูลและช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานได้เป็นอย่างดีโดยระบบที่พัฒนาขึ้นใช้ภาษาPHP และระบบที่พัฒนาขึ้นได้ใช้เทคนิคตรรกะแบบส่วนเบี่ยงเบนเฉลี่ยเพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพของการรักษาในแต่ละด้านของทุกปีในการทดสอบประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน5คน

และผู้ใช้งานทั่วไปจำนวน20คนสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการทดสอบประสิทธิภาพของระบบจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมเท่ากับ4.18และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ0.68และผลการทดสอบประสิทธิภาพของระบบจากผู้ใช้งานทั่วไปได้ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมเท่ากับ4.31และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ0.55ซึ่งสรุปได้ว่าระบบที่ได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในระดับดีสามารถนำไปใช้งานวิเคราะห์ความเสี่ยงได้

สนธยาศรีสมปอง (สนธยา ศรีสมปอง, 2553-2554) การพัฒนาระบบคลังข้อมูลผู้ป่วยในกรณีศึกษาโรงพยาบาลราชวิถี; 2553การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาระบบคลังข้อมูลผู้ป่วยในกรณีศึกษาโรงพยาบาลราชวิถีและ (2) ทำการประเมินความพึงพอใจของการใช้ระบบคลังข้อมูลผู้ป่วยในเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันมาไว้ที่เดียวกันระบบสามารถคัดกรองข้อมูลที่สำคัญและวิเคราะห์ข้อมูลตามความต้องการได้อย่างรวดเร็วทำให้เกิดความยืดหยุ่นของข้อมูลมากกว่าระบบฐานข้อมูลทั่วไปการนำมาประมวลผลโดยใช้ระบบOn-line Analytic Processing (OLAP) สะดวกและสามารถสืบค้นได้ทันทีผ่านระบบออนไลน์ข้อมูลที่ได้จะเป็นลักษณะMulti-Dimension Database ทำให้เลือกช่วงข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆที่ตอบสนองการสืบค้นข้อมูลได้ในทันทีทันใด

การพัฒนาระบบโดยใช้โปรแกรมMicrosoft SQL Server 2005เป็นตัวจัดการฐานข้อมูลใช้โปรแกรมMicrosoft Visual Studio 2005เพื่อพัฒนาเป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจและใช้ระบบปฏิบัติการMicrosoft Windows 7 Professional ส่วนการสร้างโมเดลการสืบค้นนั้นใช้โมเดลที่ชื่อว่าCube สุดท้ายเป็นการออกแบบและสร้างโปรแกรมที่เรียกใช้งานและสืบค้นข้อมูลเลือกใช้Microsoft Front Page ในการสร้างเว็บแอปพลิเคชันโดยใช้เพียงโปรแกรมอ่านเว็บ (web browser) จึงเป็นข้อได้เปรียบตรงที่บุคคลทั่วไปที่เข้าใจระบบคอมพิวเตอร์พื้นฐานและไม่ซับซ้อนก็สามารถใช้งานได้ง่าย

ในการทดสอบได้นำโปรแกรมติดตั้งและใช้งาน โดยทดลองใช้งานกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้งานทำการ ประเมิน4ด้านคือ (1) ด้านสามารถทำงานตรงตาม ความต้องการ (2) ด้านหน้าที่ของระบบ (3) ด้านการใช้ งานระบบและ (4) ด้านความปลอดภัยของระบบผล การประเมินความพึงพอใจหลังการทดลองโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ3.69ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ0.48) สรุปได้ว่าสามารถนำระบบ คลังข้อมูลผู้ป่วยในไปใช้งานได้อย่างสะดวกรวดเร็วมี การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่าย

ธานินทร์ ประสิทธิ์ศาสตร์ (ธานินทร์ ประสิทธิ์ ศาสตร์, 2552) การพัฒนาโปรแกรมฐานข้อมูลเพื่อ จัดเก็บและค้นหาข้อมูลบริการกรณีศึกษาบริษัทผู้ ให้บริการเครื่องพิมพ์แบบฉีดหมึกต่อเนื่อง; 2552 การศึกษาการออกแบบโปรแกรมฐานข้อมูลเพื่อจัดเก็บ และ ค้นหา ข้อมูล งาน บริการ เครื่อง พิมพ์ นี้มี วัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาการค้นหาข้อมูลบริการ ซึ่งใช้เวลามากสำหรับการหาข้อมูลประวัติเครื่องพิมพ์ ประวัติการบริการ ประวัติลูกค้าข้อมูลอะไหล่ เครื่องพิมพ์การทำสรุปการทำงานของช่างบริการโดย นำแนวความคิดในการบริหารระบบสารสนเทศมา แก้ไขปัญหาเพื่อจัดการนำข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบ เอกสารมาบันทึกลงในฐานข้อมูลเพื่อนำข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นมาบริหารจัดการและทำสรุปการทำงานให้ได้ รวดเร็วยิ่งขึ้นด้วยแนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งจึงได้นำ โปรแกรมการจัดการฐานข้อมูลมาทำการออกแบบ โปรแกรมฐานข้อมูลและทดลองใช้งานจริงโดยผลที่ได้ จากการใช้โปรแกรมนั้นสรุปได้ว่าสามารถลดเวลาการ ค้นหาข้อมูลได้เท่ากับ92.92%หรือเท่ากับสามารถลด ค่าใช้จ่ายจากเดิม56,256บาทต่อปีลดเหลือเพียงเท่ากับ 3,982บาทต่อปีกล่าวคือลดค่าใช้จ่ายได้ถึง52,274บาท ต่อปีจึงสรุปได้ว่าระบบฐานข้อมูลนี้สามารถใช้ ประโยชน์ได้เป็นอย่างดีและยังสามารถเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงานและสร้างศักยภาพในการ แข่งขันให้สูงขึ้นซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาองค์กรให้เติบโต อย่างมั่นคง

อารยา กลิพันธ์ (อารยา กลิพันธ์, 2552) โปรแกรมการคัดกรองโรคไม่ติดต่อกรณีศึกษา : โรงพยาบาล – บางพลีจังหวัด; 2551การศึกษาครั้งนี้เป็น การศึกษาเชิงพรรณนาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้าง โปรแกรมการคัดกรองโรคไม่ติดต่อกรณีศึกษา โรงพยาบาลบางพลีจังหวัดสมุทรปราการโดยเจ้าหน้าที่ พยาบาลได้ทดลองใช้โปรแกรมและทำแบบประเมิน ความพึงพอใจในประสิทธิภาพการทำงานของ โปรแกรมและความถูกต้องแม่นยำรวมทั้งความ สมบูรณ์ของข้อมูลในการตรวจคัดกรองโรคไม่ติดต่อซึ่ง โปรแกรมนี้สามารถทำการคัดกรองได้9โรคคือ โรคเบาหวาน, โรคความดันโลหิตสูง, โรคอ้วน, โรคมะเร็งปากมดลูก, โรคมะเร็งเต้านม, โรคหัวใจและ หลอดเลือด, โรคอัมพฤกษ์อัมพาต, โรคซึมเศร้าและ ภาวะเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายขอศูนย์สุขภาพชุมชน

ในการออกแบบระบบและจัดทำฐานข้อมูลภายใต้ ระบบเครื่องให้บริการเว็บเซิร์ฟเวอร์ (web server) และ เครื่องแม่ข่ายมายเอสคิวแอล (MySQL server) และ เขียนโปรแกรมด้วยภาษาพีเอชพี (PHP) เพื่อใช้พัฒนา โปรแกรมการคัดกรองโรคไม่ติดต่อโดยการตรวจคัด กรองโรคไม่ติดต่อทำการคำนวณหาค่าดัชนีมวลกาย และการหาค่าเฉลี่ยความดันโลหิตสูงรวมทั้งการหา ผลรวมของแบบประเมินความเสี่ยงอเล็กทรอนิกส์ทั้งนี้ โปรแกรมสามารถเรียกดูข้อมูลจากฐานข้อมูลและออก รายงานข้อมูลที่บันทึกไว้ได้

ผลการศึกษาที่ได้คือโปรแกรมการคัดกรองโรคไม่ ติดต่อโดยเจ้าหน้าที่พยาบาลผู้ใช้โปรแกรมมีความพึง พพอใจในประสิทธิภาพการทำงานของโปรแกรมการคัด กรองโรคไม่ติดต่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมาก ที่สุดในหัวข้อโปรแกรมง่ายต่อการใช้งานของผู้ใช้และมี ความสมบูรณ์ของข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการใช้งาน ดังนั้นผู้ใช้โปรแกรมคาดว่าควรจะนำโปรแกรมนี้ไปใช้ งานจริงในอนาคต

วิธีการวิจัย

การพัฒนา ระบบ จัดการ ฐาน ข้อมูล ผู้ป่วย สาธารณสุขผู้จัดทำได้มีวิธีดำเนินการดังนี้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับระบบงานเก่าของสาธารณสุขเทศบาลท่าข้ามตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์เก็บรวบรวมข้อมูลและรายละเอียดของระบบงานซึ่งผู้พัฒนาได้เก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาเครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการออกแบบและสร้างระบบงาน

เก็บรวบรวมความต้องการของผู้ใช้ระบบ

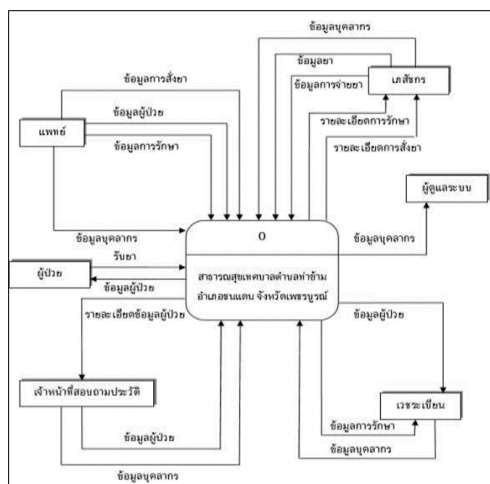
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในระบบงานของสาธารณสุขเทศบาลท่าข้ามตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์ศึกษาเครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการออกแบบและสร้างระบบงาน

วิเคราะห์การทำงานของระบบ

การสร้างโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยออนไลน์สาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์ผู้วิจัยได้จัดทำโปรแกรม 3 ส่วนคือ 1) โครงสร้างโปรแกรมเป็นการวางแผนโครงสร้างกระบวนการทำงานในรูปแบบของ Site Map และ Flow Chart เป็นการออกแบบหน้าจอโปรแกรมตั้งแต่เริ่มแรกจนจบการทำงาน 2) กระบวนการทำงานของโปรแกรมมีอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนผู้ดูแลระบบและส่วนผู้ใช้งาน ส่วนของผู้ดูแลระบบจะมีวิธีการจัดสามารถเพิ่มลบแก้ไขผู้ใช้งานระบบส่วนผู้ใช้งานระบบจะถูกแบ่งออกเป็น 4

ส่วนหลักๆคือ 1 ส่วนของผู้ใช้ระบบ (เจ้าหน้าที่เวชระเบียน) สามารถเพิ่มลบแก้ไขข้อมูลประวัติผู้ป่วยสามารถค้นหาข้อมูลประวัติผู้ป่วยสามารถค้นหาข้อมูลการรักษาพยาบาล 2 ส่วนของผู้ใช้ระบบ (เจ้าหน้าที่สอบถามประวัติ) สามารถเพิ่มบันทึกค้นหาข้อมูลประวัติผู้ป่วยสามารถเพิ่มบันทึกค้นหาข้อมูลอาการของผู้ป่วยสามารถค้นหาข้อมูลการรักษาพยาบาล 3 ส่วนของผู้ใช้ระบบ (แพทย์) สามารถเพิ่มลบแก้ไขข้อมูลการรักษาพยาบาลสามารถเพิ่มลบแก้ไขข้อมูลการส่งจ่ายยาสามารถบันทึกข้อมูลการส่งจ่ายยาสามารถค้นหาข้อมูลยาสามารถค้นหาข้อมูลการรักษาพยาบาล 4 ส่วนของผู้ใช้ระบบ (เภสัชกร) สามารถเพิ่มลบแก้ไขข้อมูลยาสามารถบันทึกจำนวนยาตามคำสั่งแพทย์สามารถแสดงรายงานข้อมูลการจ่ายยาทางสถิติ 3) การออกแบบส่วนติดต่อการใช้งานโปรแกรมโดยมีการออกแบบหน้าจอของเว็บไซต์เช่น หน้าจอหลัก หน้าจอการสมัครสมาชิก หน้าจอการสั่งซื้อสินค้าและออกแบบหน้าจอหลักของผู้ดูแลระบบจากข้อมูลดังที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปเสนอสาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันทั้งสองฝ่ายจากนั้นนำข้อมูลที่ออกแบบไว้มาสร้างโปรแกรมต่อไป

ออกแบบระบบการทำงาน



ภาพที่ 1 Context Diagram

การดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของระบบ
2. เก็บรวบรวมความต้องการของผู้ใช้ระบบ
3. วิเคราะห์การทำงานของระบบ
4. ออกแบบระบบการทำงาน
5. สร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์
6. ติดตั้งการใช้งานโปรแกรม
7. เก็บรวบรวมการใช้งานโปรแกรม
8. วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

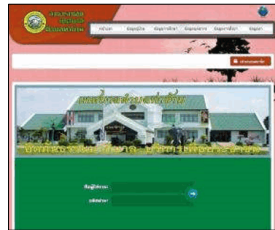
การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

สถิติที่ใช้ในงานวิจัย

1. ค่าเฉลี่ย (Mean)
2. ค่าร้อยละ (Percentage)
3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย (Results)



ภาพที่ 2



ภาพที่ 3



ภาพที่ 4



ภาพที่ 5

ภาพที่ 2 หน้าจอเข้าสู่เว็บไซต์ระบบจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยสาธารณสุข

ภาพที่ 3 หน้าจอจัดการข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลผู้ป่วย

ภาพที่ 4 หน้าจอลงทะเบียนพนักงานสาธารณสุข

ภาพที่ 5 ตัวอย่างรายงานข้อมูลการจ่ายยาสาธารณสุขผ่านเว็บไซต์

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	2	50
หญิง	2	50
รวม	4	100

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 คนเป็นเพศชาย 2 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 50 และเป็นเพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน (ร้อยละ) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้งานในด้านกรออกแบบ ด้านการจัดเก็บข้อมูล และด้านรายงานผล

หัวข้อ	\bar{x}	S.D	แปลผล
1. การออกแบบระบบมีความเหมาะสม	4.25	0.50	มาก
2. ระบบมีความสวยงาม	4.75	0.50	มากที่สุด
3. ขนาดของตัวอักษรมีการออกแบบอย่างเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การใช้งานระบบได้สะดวก	4.00	0.00	มาก
5. การออกแบบป้อนข้อมูลเข้าใช้งานง่าย	4.50	0.58	มากที่สุด
6. ข้อมูลที่จัดเก็บ มีความถูกต้อง	4.75	0.50	มากที่สุด
7. การรายงานผลมีความถูกต้อง	4.75	0.50	มากที่สุด
8. เมนูเลือกใช้งานเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.63	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 ภาพรวมทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อระบบอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.32 และเมื่อพิจารณาแต่ละส่วนประกอบด้วย

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อการออกแบบระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.75 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อระบบมีความสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบน 0.00

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อขนาดของตัวอักษรมีการออกแบบอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อการใช้ระบบได้สะดวกอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อการออกแบบป้อนข้อมูลเข้าใช้งานง่ายอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.75 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อ ข้อมูลที่จัดเก็บมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.75 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในหัวข้อเมนู เลือกใช้งานเข้าใจง่ายอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบน 0.00

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยสาธารณสุข กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้แพทย์และพนักงานสาธารณสุขสามารถจัดการระบบการจัดการข้อมูลการรักษาต่างๆภายในสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการได้อย่างเหมาะสมและประเมินความพึงพอใจทัศนคติของผู้ใช้งานระบบที่มีต่อระบบในด้านต่างๆ ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด4คนเป็นแพทย์ 1คนเจ้าหน้าที่สอบถามประวัติ1คนเจ้าหน้าที่เวชระเบียน1คนเภสัชกร1คน

ข้อมูลส่วนบุคคลที่ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้ระบบโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยออนไลน์สาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งหมดจำนวน4คนมีข้อมูลดังต่อไปนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิงจำนวน2คนเพศชายจำนวน2คนเพศหญิงโดยคิดเป็นร้อยละ50และเป็นเพศหญิง2คนคิดเป็นร้อยละ50

แสดงผลความพึงพอใจในการใช้ระบบโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลผู้ป่วยออนไลน์สาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าข้ามอำเภอชนแดนจังหวัดเพชรบูรณ์จากข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความพึงพอใจในการใช้ระบบพบว่า

- การออกแบบระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
- ระบบมีความสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุด

- ขนาดตัวอักษรมีการออกแบบอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

- การใช้งานระบบได้สะดวกอยู่ในระดับมากที่สุด

- การออกแบบป้อนข้อมูลใช้งานง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด

- ข้อมูลที่จัดเก็บมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด

- การรายงานผลมีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด

- เมนูเลือกใช้งานเข้าใจง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ชมพูท ไกรสิทธิ์. (2549). โปรแกรมAdobe Photoshop

โปรแกรมAdobe Photoshop. สืบค้นเมื่อ 20

กรกฎาคม 2557, จาก [https://pakornkrits.](https://pakornkrits.wordpress.com/tag/adobe-photoshop-cs2/)

[wordpress.com/tag/adobe-photoshop-cs2/](https://pakornkrits.wordpress.com/tag/adobe-photoshop-cs2/).

ธานีรินทร์ ประสิทธิ์ศาสตร์. (2552). การพัฒนา

โปรแกรมฐานข้อมูลเพื่อจัดเก็บและค้นหา

ข้อมูลบริการกรณีศึกษาบริษัทผู้ให้บริการ

เครื่องพิมพ์แบบฉีดยกหมึกต่อเนื่อง. สืบค้นเมื่อ15

มิถุนายน 2557, จาก tanin@kub.ac.th.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2533). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ

การวิจัย. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2557, จาก

computer.pcru.ac.th/jitranan/App_STAT_2_52/IntoToResearch.doc.

บุญเลิศ อรุณพิบูลย์. (2548). คู่มือการพัฒนาเว็บไซต์

ด้วยMacromedia Dreamweaver: 2548.

สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม2557, จาก

<http://www.nstda.or.th/thairesearch/node/5764>.

พลวัฒน์ คุ้มพุ่ม. (2555). โครงการพัฒนาระบบ
สนับสนุนเก็บข้อมูลผู้ป่วยและประเมินผล
คุณภาพการรักษาโดยใช้วิธีตรรกะแบบส่วน
เบี่ยงเบนเฉลี่ยกรณีศึกษาหน่วยผู้มีบุตรยาก
โรงพยาบาลธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 15
มิถุนายน 2557, จาก library@kmutnb.ac.th .
วีณา เนตรสว่าง และสุรัตน์า สังข์หนู. (2555). การ
พัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บ
เอกสารสำหรับหน่วยงานการศึกษา. สืบค้นเมื่อ
15 มิถุนายน 2557, จาก ruls@rs.ac.th.
สนธยา ศรีสมปอง. (2553-2554). การพัฒนาระบบ
คลังข้อมูลผู้ป่วยในกรณีศึกษาโรงพยาบาลราช
วิถี. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2557, จาก
dcms@lib.ru.ac.th.

สุชาติดา กิระนันท์. (2541). องค์การและระบบ
สารสนเทศ. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2557, จาก
<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=itsnatz&month=04-09-2007&group=3&gblog=4>.
อารยา กสิพันธุ์. (2552). โปรแกรมการคัดกรองโรค
ไม่ติดต่อกรณีศึกษา: โรงพยาบาล – บางพลี
จังหวัดสมุทรปราการ. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน
2557, จาก http://www.crma.ac.th/la_wdept/research/Thanat2550.pdf.

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานวิจัยของบุคลากร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

Factor Affect Motivation in Research Working of Personal Rajamangala

University of Technology Lanna Phitsanulok Campus

รัชนีกร แรงชิง^{1*}, อารรณ์ นากู² และ ปฏิกมล โพธิคามบำรุง³

Rutchaneekong Rangkhing^{1*}, Arporn Naku², and Patikamol Potikhambumrung³

^{1,2} กองการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

³ สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

^{1,2} Division of Academic Affairs, Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

³ Department of Business Administration, Faculty of Business Administration and Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

* Corresponding author e-mail: rangking_r@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจภายในและภายนอกของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ที่มีต่อการทำงานวิจัยและเปรียบเทียบแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในปี 2558 จำนวน 124 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วน 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.996 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างของประชากรสองกลุ่ม การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า 1) บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่บุคลากรมีแรงจูงใจภายในต่อการทำงานวิจัยในระดับมาก และบุคลากรมีแรงจูงใจภายนอกต่อการทำงานวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง 2) แรงจูงใจภายในของบุคลากรที่ส่งผลต่อการทำงานวิจัยมากที่สุด คือความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่วนแรงจูงใจภายนอกที่ส่งผลต่อการทำงานวิจัยของบุคลากรมากที่สุด คือ ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) บุคลากรเพศหญิงมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยสูงกว่าเพศชาย ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และ 4) บุคลากรที่มี อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน สังกัดและตำแหน่งงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการวิจัยไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, งานวิจัย, บุคลากร

Abstract

This research aims to study effects of intrinsic and extrinsic motivation of personnel at Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok Campus, on conducting research, as well as to compare motivation level according to personal variables. Samples in this research consisted of 124 working personnel in academic year 2015. A tool used in this research was a 40-item 5-point rating scale questionnaire, with reliability level of 0.966. Statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test for two-group comparison, and one way ANOVA. The research yielded the following results: 1) Overall motivation level of personnel in conducting research was in middle level. The personnel had high level of intrinsic motivation, but middle level of extrinsic motivation for conducting research. 2) Intrinsic motivations that had the highest effect on conducting research were promotion in work, the extrinsic motivations that had the highest effect on conducting research were modern technology. 3) Female personnel had higher level of motivation in conducting research than male personnel at a significant level of 0.01 and 4) Personnel with different age, educational level, working period, and position did not have significant difference in motivation to conduct research.

Keywords: Motivation, research, personnel

บทนำ

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ.2548 มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงที่เน้นการปฏิบัติ ทำการสอน ทำการวิจัย ผลิตรีsearch ให้บริการ ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่สังคม ทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีโอกาสในการศึกษาต่อด้านวิชาชีพเฉพาะทางระดับปริญญา เป็นหลัก (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ.2548) จากพระราชบัญญัติ ดังกล่าว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยการทำงานวิจัยเป็นภารกิจสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ความถูกต้อง ในสิ่งที่ต้องการศึกษา มีการรวบรวมข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล การวิเคราะห์และตีความหมายของผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญของการวิจัย คือ การได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ในสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เป็นการกระทำอย่างมีระบบที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ การวิจัยเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ คือ การวิจัยเพื่อความรู้ทางวิชาการ และการวิจัยประยุกต์ ซึ่งเป็น การวิจัยที่นำผลมาใช้ในทางปฏิบัติโดยตรง ดังนั้น การทำงานวิจัยจึงเป็นภาระงานที่บุคลากรในมหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติ ต้องดำเนินการอย่างเป็นประจำเพื่อการพัฒนาความรู้ทางวิชาการให้ก้าวหน้าต่อไป

ดังนั้น การทำงานวิจัยจึงเป็นภาระงานที่บุคลากรในมหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ทางวิชาการ ทั้งนี้เป็นการศึกษาในมุมมองลักษณะของแรงจูงใจ (คณธวัชย์ ศุภรัตน์กริช, 2554) ซึ่ง

แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แรงจูงใจภายใน กล่าวว่าเป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ ฯลฯ และแรงจูงใจภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับ ยกย่อง ฯลฯ หรืออาจหมายถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานในสถาบันการศึกษา เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการทำงานวิจัย โดยในการทำงานวิจัยผู้ทำวิจัยมีกระบวนการในการดำเนินงานวิจัยหลายขั้นตอน นั่นคือ การดำเนินการด้านกระบวนการวิจัย การบริหารจัดการ และการเสริมแรง ดังนั้นเพื่อให้การทำวิจัยมีมาตรฐาน มีคุณภาพและผลการวิจัยที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มหาวิทยาลัยต้องเข้าใจสภาพการวิจัยและแนวทางการพัฒนาการวิจัย ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมากำหนดนโยบาย สนับสนุนให้สอดคล้องและเอื้อต่อการทำการวิจัย ตลอดจนกระตุ้นทัศนคติเชิงบวกต่อการทำวิจัยของบุคลากรอย่างถูกต้อง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การกระตุ้นให้บุคลากรทำงานวิจัยนั้นมิใช่ง่าย เนื่องจากโดยปกติภาระงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยนั้นมากอยู่แล้ว รวมทั้งข้อจำกัดของปัจจัยอื่นๆ อีก ทั้งเครื่องมือและบุคลากรด้วยที่เป็นอุปสรรคต่องานวิจัย

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจที่มีต่อการทำวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำวิจัยของบุคลากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง อันส่งผลถึงกระบวนการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและสอดคล้องกับพันธกิจของสถาบัน

และส่งผลถึงกระบวนการพัฒนานักศึกษาและผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพตรงตามความคาดหวังของสังคม

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ที่ต่อการทำงานวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ความหมายของแรงจูงใจ

แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

Vroom (Vroom, Victor, 1995) แรงจูงใจในการ ควบคุมหรือครอบงำถึง กระบวนการทางเลือกโดยบุคคลหรืออินทรีย์ ต่ำสุด (lower organism) โดยไม่เปิดโอกาสให้เลือก ทางเลือกอื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ เช่น เมื่อเราเกิดความรู้สึกหิว เราก็ต้องรับประทานอาหาร เพื่อตอบสนองความต้องการของร่างกาย ซึ่งไม่มีโอกาสเลือกทางเลือกอื่น แต่อย่างใด

เสนานะห์ ดิเยาว์ (เสนานะห์ ดิเยาว์, 2546) แรงจูงใจ หมายถึง ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ในงานขององค์การบรรลุเป้าหมาย โดยมีเงื่อนไขว่าการทุ่มเท นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนคนนั้น

ศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ (ศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ, 2548)ให้ความหมายไว้ว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึงแรงผลักดันทั้งจากภายนอกและภายในซึ่งช่วยกระตุ้นทิศทางหรือแนวทางของพฤติกรรมให้บุคคลกระทำการต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายด้วยความเต็มใจและเป็นไปตามแรงจูงใจของบุคคล

พชรพร ครองยุทธ (พชรพร ครองยุทธ, 2549) แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่เป็นต้นกำเนิดหรือผลักดันให้บุคคลทุ่มเทร่างกายแรงใจและแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

จากคำอธิบายและความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าแรงจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า ให้เกิดพฤติกรรมในแนวทางที่สนองต่อความต้องการของตน โดยจงใจให้กระทำหรือดิ้นรนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่าง โดยมีเงื่อนไขว่าความพยายามนั้นสามารถทำให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลตามที่ต้องการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

Herzberg, Mausner, and Snyderman (Herzberg, F., Mausner B. and Snyderman B., 1959) แนวคิดและทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factors Theory) ปัจจัยของ Herzberg ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล ได้ให้ลักษณะไว้ 2 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivational Factor) เป็นปัจจัยที่กระตุ้น หรือปัจจัยภายใน ให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ตอบสนองความต้องการภายในของบุคคล ได้แก่ 1.ความสำเร็จในงาน 2. การได้รับการยอมรับนับถือ 3. ลักษณะงานที่ปฏิบัติ 4. ความรับผิดชอบในงานและ 5. ความก้าวหน้า

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) หรือปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์กรก็อาจทำให้เกิดการไม่ชอบซึ่งเป็นปัจจัยที่มาจากภายนอกของตัวบุคคล ได้แก่ 1. เงินเดือน 2. นโยบายและการบริหาร 3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 4.สภาพการทำงาน 5.วิธีปกครองบังคับบัญชา 6.สถานะทางอาชีพและ7.ความมั่นคงในการทำงาน

ทฤษฎีสองปัจจัยของ เอิร์ชเบอร์ก (Two Factors Theory) (พรทิพย์ สุติยะ, 2550) ในทฤษฎีนี้ มีชื่อเรียกว่าแตกต่างกันออกไป คือ “Motivation- Maintenance Theory” หรือ “Dual Factor Theory” หรือ “The Motivation -

Hygiene Theory” หรือ Two Factors Theory เป็นแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจที่ประกอบด้วย ปัจจัยจูงใจ 2 เรื่องใหญ่ๆ คือ ปัจจัยจูงใจที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงานและปัจจัยจูงใจที่รักษาสุขลักษณะจิตหรือปัจจัยจูงใจที่บำรุงรักษาจิตใจซึ่งเฮิร์ชเบิร์ก (Herzberg) ได้ทำการศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อแรงจูงใจของคนในองค์กร ดังนี้ คือ

1. ปัจจัยจูงใจที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน (Motivation Factors หรือ Motivators) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายใน เป็นกลุ่ม ปัจจัยที่มีสภาพเป็นตัวกระตุ้นจูงใจและทำให้เกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน แต่ถ้าหากมิได้จัดให้มีขึ้นก็ไม่ได้ออกให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน ปัจจัยกลุ่มนี้ สามารถใช้เป็นตัวกระตุ้นจูงใจผู้ปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วย ลักษณะงาน ที่ ปฏิบัติ (The Work Itself) ความสำเร็จของงาน (Achievement) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความก้าวหน้า (Advancement) และโอกาสในการเจริญเติบโต (Possibility of Growth)

2. ปัจจัยค้ำจุนบำรุงรักษาจิตใจ (Maintenance Factors) หรือปัจจัยค้ำจุนรักษาสุขลักษณะจิต เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างความไม่พึงพอใจในการทำงาน จึงจำเป็นต้องจัดให้เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นสิ่งจรรโลงใจ หรือส่งเสริมสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานให้คงความพอใจเป็นปกติอยู่ตลอดไป ปัจจัยบำรุงรักษาเป็นปัจจัยที่มีผลในทางป้องกันเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถจูงใจได้คือ ช่วยขจัดความไม่พอใจต่าง ๆ ได้ แต่จะไม่สามารถสร้างความพอใจได้ ปัจจัยกลุ่มนี้ มีดังนี้ นโยบายและบริหารของหน่วยงาน (Company Policy and Administration) ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relation with Superior, Subordinate and Peers) ความมั่นคงในงาน (Security) สวัสดิการ

(Fringe Benefits) สภาพการทำงาน (Working Conditions) และความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life)

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิด เกี่ยวกับแรงจูงใจของเฮิร์ชเบิร์กเน้นอธิบายและให้ความสำคัญกับปัจจัย 2 ประการได้แก่ ตัวกระตุ้น (Motivators) และการบำรุงรักษา (Hygiene) สองปัจจัยมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของงานเป็นอย่างดี

ความหมายและความสำคัญของการวิจัย ความหมายของการวิจัย

คำนิยามในพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันได้นิยามความหมายของการวิจัยไว้ว่า การวิจัย หมายถึง การค้นคว้าที่มีระบบแบบแผน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ โดยที่การค้นคว้าอย่างมีระบบแบบแผน หรือเรียกว่า กระบวนการวิจัย เริ่มจากการ สังเกต นำไปสู่การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การออกแบบการทดลอง การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลและการนำเสนอ

ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์ (ณรงค์โพธิ์ พุกษานันท์, 2551) กล่าวว่า การวิจัยหมายถึงกระบวนการศึกษาค้นคว้าความจริง ความรู้ที่เราสงสัย เพื่อหาคำตอบหรือข้อเท็จจริงที่ดำเนินไปอย่างมีระเบียบและเป็นที่ยอมรับกันในทางวิชาการด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ถูกต้อง

ประทุม ฤกษ์กลาง (ประทุม ฤกษ์กลาง, 2538) กล่าวว่า การวิจัยเป็น วิธีการแสวงหาความรู้ ข้อเท็จจริงเพื่ออธิบายปัญหาข้อข้องใจของปรากฏการณ์ต่างๆอย่างมีระบบระเบียบ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้คำตอบที่น่าเชื่อถือและใช้อ้างอิงได้ทั่วไป

มาเรียม นิลพันธุ์ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553) กล่าวว่า การวิจัยคือกระบวนการแสวงหาความรู้ อย่างเป็นระบบเชื่อถือได้โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อตอบคำถามการวิจัย ผลที่ได้สามารถนำไปแก้ปัญหาค้นคว้าพัฒนาองค์ความรู้

เอกนถน บางท่าไม้ (เอกนถน บางท่าไม้ และคณะ, 2558) ได้ให้ความหมาย การวิจัย คือ กระบวนการศึกษาหาความรู้ อย่างเป็นระบบ ข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ประยุกต์กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบโดยใช้หลักของเหตุผล อ้างอิงหลักการเพื่อหาข้อสรุปและนำไปใช้ อย่างเป็นประโยชน์ในการดำเนินการต่าง ๆ

โดยสรุป การวิจัย คือ การศึกษาค้นคว้า อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อแสวงหาคำตอบสำหรับปัญหาหรือคำตอบการวิจัยที่กำหนด เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการทำงานใหม่ ๆ ซึ่งการทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ ที่มีการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีระบบทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ผลการศึกษาดูถูกต้องและเชื่อถือได้

ความสำคัญของการวิจัย

ด้าน ความ สำคัญ ของ การวิจัย ในสถาบันอุดมศึกษา จากการศึกษา พบว่า บทบาทด้านการวิจัยของสถาบัน อุดมศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เห็นได้ว่า การวิจัยเป็นภารกิจสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการควบคู่กับภารกิจด้านอื่นๆ โดยอาจนำมากำหนดเป็นนโยบายเฉพาะของสถาบัน และมีการส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติภารกิจนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในประเด็นนี้ ไพฑูรย์ (ไพฑูรย์ สนิลารัตน์, 2543)กล่าวว่า ตามมาตรา 30 ซึ่งหมายความว่า ผู้สอนจะต้องมีการวิจัยค้นคว้าอยู่เสมอเพื่อให้ผู้เรียนมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา โดยเหตุนี้ จึงเห็นได้ชัดเจนว่า กระบวนการทางวิชาการของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางของการสร้าง การประยุกต์ การวิจัยและการส่งเสริมให้กระบวนการของการสร้างความรู้ขึ้นในสังคมของเรามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในการประชุมระดับโลกเรื่อง “การอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 : วิสัยทัศน์และการปฏิบัติ”(World Declaration on higher Education

for the Twenty First Century Vision Action,1998) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อปี 2542 ณ สำนักงานของยูเนสโก กรุงปารีส ได้ข้อสรุปว่า การวิจัยเป็นพันธกิจที่สำคัญของการศึกษา เพราะสามารถทำให้เกิดนวัตกรรมและการพัฒนาความรู้ใหม่ๆขึ้นมา และเป็นการสร้างความรู้ใหม่ การถ่ายทอดและการวิเคราะห์ความรู้ควรจะทำเพื่อผลประโยชน์ของสังคม

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก มีจำนวนประชากร จำนวน 178 คน เป็นข้าราชการพลเรือน พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงานราชการ พนักงานพันธกิจ ลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 บุคลากรสายการสอน มีจำนวน 121 คน

กลุ่มที่ 2 บุคลากรสายสนับสนุนการสอน มีจำนวน 57 คน(ข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเอง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ปีการศึกษา 2556)

ตัวอย่าง ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2548)โดย กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนในการประมาณไม่เกิน 5 % ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95 % สามารถคำนวณได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 124 ตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้เลือกสุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดย

ขั้นที่ 1 แบบการสุ่มแบบเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) คือ แบ่งตามหน้าที่ ได้แก่ บุคลากรสายการสอนและบุคลากรสายสนับสนุน

ขั้นที่ 2 แบบการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยในแต่ละหน้าที่ที่มีการ

จัดแบ่งประชากรเป็นกลุ่มหรือชั้นย่อย ๆ คือ แบ่งตามสังกัด คือ คณะ 3 คณะและ กอง 2 กองโดยกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละสัดส่วน

ขั้นที่ 3 เลือกสุ่มโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ให้ครบตามจำนวนอย่างน้อย 124 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลช่วงเวลาเดียว (Cross-sectional approach) โดยคณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบจำนวน 124 ชุด โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เมื่อสร้างเครื่องมือการวิจัยแล้วเสร็จ นำไปตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญและทดลองนำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด มาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Chrobach's Alpha Coefficient)
2. ดำเนินการเก็บแบบสอบถามโดยคณะผู้วิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

สถานที่ทำการทดลอง / เก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลจากบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงานในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ สังกัด ตำแหน่งงาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นปัจจัยที่กระตุ้นในการทำงานวิจัย ได้แก่ ผลสำเร็จในการทำงานวิจัย การได้รับการยอมรับ ลักษณะของงานวิจัย ที่ทำ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ปัจจัยแรงจูงใจ

ภายนอก ปัจจัยสุขอนามัย หรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงานวิจัย ได้แก่ นโยบาย และการบริหารงานวิจัยของหน่วยงาน การพัฒนาการฝึกอบรม การเลื่อนตำแหน่งงาน เทคโนโลยีที่ทันสมัย ความปลอดภัยในการทำงาน และการเพิ่มค่าตอบแทน ซึ่งจะมีระดับแรงจูงใจให้เลือก 5 ระดับ โดยมีความหมาย ดังนี้

น้อยที่สุด หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับน้อยที่สุด

น้อย หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับน้อย

ปานกลาง หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับปานกลาง

มาก หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับมาก

มากที่สุด หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ

เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมาย

ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่วัดแรงจูงใจในการทำงานวิจัย มีหลักเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
มากที่สุด	ให้	5	คะแนน

การแปลความหมาย

ผลคะแนนที่ได้นำมาคำนวณคะแนนเฉลี่ย ได้นำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง บุคลากรมีเจตคติที่ดีในงานด้านนั้นๆในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61–3.40 หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81–2.60 หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00–1.80 หมายถึง บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Chronbach's Alpha Coefficient)

2. นำเสนอข้อมูลทั่วไป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย จำแนกตามตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล โดยการทดสอบความแตกต่างของประชากรสองกลุ่ม (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way ANOVA)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน สังกัดและตำแหน่ง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ แรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก จำแนกออกเป็น

แรงจูงใจภายในจำแนกออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้รับการด้านผลสำเร็จในการทำงานวิจัย ด้านการไยยอมรับ ด้านลักษณะของงานวิจัยที่ทำ ด้านความรับผิดชอบและด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

แรงจูงใจภายนอกจำแนกออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน ด้านการพัฒนาการฝึกอบรม ด้านการเลื่อนตำแหน่งงาน

ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านความปลอดภัยในการทำงานและด้านการเพิ่มค่าตอบแทน

ผลการวิจัย

1. แรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

การศึกษาแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ทำการศึกษาจำแนกออกเป็น แรงจูงใจภายในและภายนอก พบว่า บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54

โดยที่ภาพรวมบุคลากรมีแรงจูงใจภายในต่อการทำงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 โดยที่ภาพรวมบุคลากรมีแรงจูงใจภายนอกต่อการทำงานวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70

เมื่อพิจารณาแรงจูงใจภายในที่ส่งผลต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากร พบว่า บุคลากรมีแรงจูงใจในด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มากที่สุด คือมีระดับแรงจูงใจในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 รองลงมาคือ ด้านลักษณะงานวิจัยที่ทำ ซึ่งมีระดับแรงจูงใจในระดับมากเช่นกัน คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47

ส่วนแรงจูงใจภายนอกที่ส่งผลต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากร พบว่า บุคลากรมีแรงจูงใจในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย มากที่สุด คือมีระดับแรงจูงใจในระดับปานกลาง คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.91 รองลงมาคือด้านความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.77

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

ปัจจัยแรงจูงใจที่มีต่องานวิจัย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับแรงจูงใจ
แรงจูงใจภายใน			
ด้านผลสำเร็จการทำงานวิจัย	3.36	0.70	ปานกลาง
ด้านการได้รับการยอมรับ	2.98	0.65	ปานกลาง
ด้านลักษณะของงานวิจัยที่ทำ	3.43	0.62	มาก
ด้านความรับผิดชอบ	3.38	0.47	ปานกลาง
ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ การงาน	3.91	0.64	มาก
ภาพรวมแรงจูงใจภายใน	3.41	0.47	มาก
แรงจูงใจภายนอก			
ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน	2.72	0.85	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาการฝึกอบรม	2.98	0.73	ปานกลาง
ด้านการเลื่อนตำแหน่งงาน	2.78	0.79	ปานกลาง
ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย	3.19	0.90	ปานกลาง
ด้านความปลอดภัยในการทำงาน	2.99	0.77	ปานกลาง
ด้านการเพิ่มค่าตอบแทน	2.64	0.90	ปานกลาง
ภาพรวมแรงจูงใจภายนอก	2.86	0.70	ปานกลาง
ภาพรวมทั้งหมด	3.14	0.54	ปานกลาง

2. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย ของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

ตารางที่ 2 การทดสอบความแตกต่างระหว่างเพศกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

แรงจูงใจ	เพศ (ค่าเฉลี่ย)		T-test
	ชาย	หญิง	
แรงจูงใจภายใน	3.15	3.51	-4.057**
แรงจูงใจภายนอก	2.71	2.92	-1.516
ภาพรวมทั้งหมด	2.92	3.22	-2.762**

** มีระดับนัยสำคัญ 0.01

ในภาพรวมบุคลากรเพศหญิงมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยแตกต่างกับเพศชาย ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 โดยที่ ค่าเฉลี่ยของเพศหญิงเท่ากับ 3.22 และค่าเฉลี่ยของเพศชายเท่ากับ 2.92

เมื่อพิจารณาแรงจูงใจภายใน พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยแตกต่างกัน

ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01โดยที่ ค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจภายใน เพศหญิงเท่ากับ 3.51 และค่าเฉลี่ยของเพศชายเท่ากับ 3.15

เมื่อพิจารณาแรงจูงใจภายนอก พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 3 การทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

อายุ	แรงจูงใจ		
	ภายใน	ภายนอก	ภาพรวม
25 – 34 ปี	3.45	3.02	3.24
35 – 44 ปี	3.49	2.81	3.15
45 – 54 ปี	3.26	2.73	2.99
55 – 60 ปี	3.47	2.78	3.12
Z-test	1.723	1.280	1.423

ในภาพรวมบุคลากรที่มีกลุ่มอายุต่างกันมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 4 การทดสอบความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

ระดับการศึกษา	แรงจูงใจ		
	ภายใน	ภายนอก	ภาพรวม
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	2.90	2.45	2.68
ปริญญาตรี	3.47	3.04	3.26
ปริญญาโท	3.37	2.77	3.08
ปริญญาเอก	3.49	2.86	3.18
Z-test	0.846	1.275	1.139

ในภาพรวมบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 5 การทดสอบความแตกต่างระหว่างระยะเวลาการทำงานกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

ระยะเวลาการทำงาน	แรงจูงใจ		
	ภายใน	ภายนอก	ภาพรวม
1 – 5 ปี	3.54	2.95	3.26
6 – 10 ปี	3.41	2.91	3.16
11 – 15 ปี	3.55	3.10	3.33
16 – 20 ปี	3.30	2.66	2.98
มากกว่า 20 ปี	3.32	2.76	3.04
Z-test	1.379	1.228	1.535

ในภาพรวมบุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงานต่างกันมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 6 การทดสอบความแตกต่างระหว่างสังกัดการทำงานกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

สังกัด	แรงจูงใจ		
	ภายใน	ภายนอก	ภาพรวม
คณะวิศวกรรมศาสตร์	3.18	2.83	3.00
คณะบริหารธุรกิจ	3.66	2.90	3.29
คณะวิทยาศาสตร์ฯ	3.33	2.72	3.03
กองการศึกษา	3.47	3.00	3.23
กองบริหารทรัพยากร	3.38	3.04	3.21
Z-test	3.159*	0.958	1.366

* มีระดับนัยสำคัญ 0.05

ในภาพรวมบุคลากรที่มีสังกัดการทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ0.05

เมื่อพิจารณาแรงจูงใจภายใน พบว่า บุคลากรที่มีสังกัดการทำงานต่างกันมีแรงจูงใจในการทำงาน

วิจัยแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ0.05 โดยที่บุคลากรคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจภายในสูงที่สุด คือเท่ากับ 3.66 รองลงมาคือ บุคลากรกองการศึกษา มีค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจภายในสูงที่สุด คือเท่ากับ 3.47

ตารางที่ 7 การทดสอบความแตกต่างระหว่างตำแหน่งงานกับแรงจูงใจต่อการทำงานวิจัย

ตำแหน่งงาน	แรงจูงใจ		
	ภายใน	ภายนอก	ภาพรวม
ผู้บริหาร	3.08	2.45	2.76
อาจารย์ (ข้าราชการ)	3.37	2.70	3.04
อาจารย์ (พนักงานมหาวิทยาลัย)	3.51	2.92	3.23
อาจารย์ (พนักงานพันธกิจ)	3.26	2.68	2.97
พนักงานสายสนับสนุน (พนักงานราชการ)	3.90	3.93	3.91
พนักงานสายสนับสนุน (พนักงานพันธกิจ)	3.62	3.03	3.32
พนักงานสายสนับสนุน (ข้าราชการ)	3.27	2.86	3.07
Z-test	1.544	1.318	1.415

ในภาพรวมบุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกันมีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ0.05

สรุปผลการวิจัย

แรงจูงใจโดยรวมต่อการทำงานวิจัยอยู่ระดับปานกลาง ซึ่งมีแรงจูงใจภายในต่อการทำงานวิจัยอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นแรงจูงใจภายในที่มีผลมากที่สุด นั้นแสดง

ว่าบุคลากรทำงานวิจัยเพราะว่างานวิจัยมีผลต่อความก้าวหน้าในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ คณธวัลย์ (คณธวัลย์ ศุภรัตน์ภริรักษ์, 2554) ส่วนแรงจูงใจภายนอกต่อการทำงานวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่บุคลากรมีแรงจูงใจในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากที่สุด นั้นแสดงเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีผลต่อการทำงานวิจัยของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับ สุวรรณ (สุวรรณ พรหมเขต, 2558) ได้ศึกษาไว้เช่นกัน

เพศที่แตกต่างกันของบุคคลทำให้มีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นพวรรณและคณะ(นพวรรณ รื่นแสง และคณะ, 2555) ได้ศึกษาไว้เช่นกัน

ในขณะที่ กลุ่มอายุ, ระดับการศึกษา, ระยะเวลาการทำงานและตำแหน่งงานที่ต่างกันของ บุคคลทำให้แรงจูงใจในการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีที่ สิ้นสุด ไม่ว่าจะในช่วงอายุใด ระดับการศึกษาใด ทำงานมานานเท่าใดและอยู่ในตำแหน่งใดเมื่อ กล่าวถึงความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในรูปของ ผลงานศึกษาวิจัยจะช่วยยกฐานะทางสังคมของผู้ที่ทำ วิจัยให้เป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญในศาสตร์ศิลปะตามที่ตนถนัด สอดคล้องกับความหมายของการศึกษาวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555) ที่กล่าวว่า การ ศึกษาวิจัย หมายถึง การค้นคว้าหาความรู้ ความจริง อย่างมีระบบ ตามระเบียบแบบแผนและวิธีการวิจัยที่ เป็นยอมรับในแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ซึ่ง องค์ความรู้ใหม่ ที่ใช้แก้ปัญหาปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมต่างๆ หรือเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ หรือเพื่อนำไปตั้งกฎทฤษฎี ที่อธิบายปรากฏการณ์ ต่างๆ ได้อย่างน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับทางวิชาการ และวิชาชีพของประชาคมวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ สุวรรณ (สุวรรณ พรหมเขต, 2556) ได้ศึกษาไว้เช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภายใต้โครงการส่งเสริม การผลผลิตงานวิจัย มทร.ล้านนา ประจำปี งบประมาณ 2557 ประเภททุน R2S (Research for supporting staff)

เอกสารอ้างอิง

- คุณวัลย์ ศุภรัตนากิริรักษ์. (2554). **แรงจูงใจที่มีผล ต่อพฤติกรรมการทำวิจัยของบุคลากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. การ ค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณรงค์ โพธิ์ พุกพานันท์. (2551). **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- นพวรรณ รื่นแสง และคณะ. (2555). **ปัจจัยที่ส่งผล ต่อการทำงานวิจัยของบุคลากรสายสนับสนุน ของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระ เกียรติ**. สืบค้นจาก http://www.hospital.tu.ac.th/PlanTUHosWeb/data/Project%20Research/research_2555/5530007.pdf.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2548). **เทคนิคการ สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ: B&B Publishing.
- ประทุม ฤกษ์กลาง. (2538). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความผูกพันต่อองค์กรและผลการปฏิบัติงาน ของ อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พรพรพร ครองยุทธ. (2549). **แรงจูงใจและการ สนับสนุนจากองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ของ คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุข ระดับอำเภอจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการ บริหารสาธารณสุข. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรทิพย์ สุตติยะ. (2550). **ปัจจัยจูงใจในการทำงาน ของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาในอำเภอเมืองเชียงใหม่**. การ ค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
พ.ศ.2548. (2548). ราชกิจจานุเบกษา. 1น.
ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2543). รายงานการวิจัย
เอกสาร เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
ใน ระดับบัณฑิตศึกษา โครงการเอกสาร
เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนการสอน
ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ :
ทบวงมหาวิทยาลัย.
มาเรียม นิลพันธ์. (2553). วิธีวิจัยทางการศึกษา.
พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ศุภลักษณ์ ตรีสุวรรณ. (2548). แรงจูงใจในการ
ปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดลำ
นำงาน เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม.
สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการ
บริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2555).
จรรยาวิชาชีพวิจัยและแนวทางปฏิบัติ. พิมพ์
ครั้งที่ 2. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ.

สุวรรณ พรหมเขต.(2556). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใน
การทำวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย. วารสารสาระคาม. ปีที่ 4
ฉบับที่ 2 (2556), 26-38.
สุวรรณ พรหมเขต. (2558). แรงจูงใจในการพัฒนา
ตนเองด้านการทำวิจัยของบุคลากรสาย
วิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรี
วิชัย. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลศรีวิชัย. 7(2), 68-80.
เสนาะ ตีเยาว์. (2546). การบริหารจัดการ. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 3. กรุงเทพฯ:ไทยพัฒนาพานิช.
เอกนถน บางท่าไม้และคณะ (2558). ความรู้
เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย. [http://www.sc.su.
ac.th/knowledge/research.pdf](http://www.sc.su.ac.th/knowledge/research.pdf).
Herzberg, F., Mausner B. and Snyderman B.
(1959). **The Motivation to Work**. (2nd
ed.). New York. John Wiley and Sons.,
113-115).
Vroom, Victor. (1995). **Work and Motivation**.
Revised Edition, Jossey-Bass Classics.

การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ
ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลก
Development of Quality Culture in Rajamangala University of
Technology Lanna Phitsanulok

วยุกร เกตุน้อย^{1*} และ สุรีย์พร ใหญ่สง่า²
Wayukorn Katenoi^{1*} and Sureeporn Yaisa-nga²

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

^{1,2} Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Phitsanulok

* Corresponding author e-mail: wave_d58@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของวัฒนธรรมคุณภาพภายใน ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก และเพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก ข้อมูลความคิดเห็นจากคณาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยจำนวน 104 คนโดยใช้แบบสำรวจ และการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย จำนวน 19 คน วิเคราะห์เชิงสถิติเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยข้อมูลทั้งสองส่วนถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ SWOT และการจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพขององค์กร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นโดยรวมของคณาจารย์และบุคลากรส่วนใหญ่ เกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ของ

วัฒนธรรมคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.17 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มิติด้านความมุ่งมั่นของผู้บริหารเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 มิติด้านการวางแผน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 มิติด้านการพัฒนาบุคลากร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 มิติด้านการทำงานเป็นทีมโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 และมิติด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28

2. กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แนวคิดจากผู้บริหารระดับกลาง 19 คน ใน 5 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านองค์กร ด้านการดำเนินงานขององค์กร ด้านปัจจัยภายนอก และด้านบริหารจัดการ ซึ่งกำหนดเป็นกลยุทธ์ได้ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลากร กลยุทธ์ด้านการพัฒนาองค์กร กลยุทธ์ด้านการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน และกลยุทธ์ด้านการพัฒนาสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมคุณภาพ

Abstract

This research aims to survey current situation of quality culture in Rajamangala University of Technology Lanna (RMUTL), Phitsanulok Campus and to find strategies to develop quality culture in RMUTL Phitsanulok Campus. Data were collected from 109 faculty staff and personnel using questionnaire and from interviewing 19 administrators of the university. Surveyed data were analyzed statistically for percentage, means and standard deviation, whereas data from interview were analyzed by content analysis. Results from both parts were then used for SWOT analysis and draft strategies for development of quality culture in RMUTL Phitsanulok Campus. The study yields the following main results.

1. Overall opinion of faculty staff and personnel about current situation of RMUTL

Phitsanulok quality culture was in medium level with average means of 3.17. Considered by aspects, it was found that administrators' contribution had average mean of 3.38; planning aspect had an average mean of

3.21; personnel development aspect had an average mean of 3.32; team work aspect had an average mean of 3.30; and management and information system aspect had an average mean of 3.28.

2. Quality culture strategies gained from content analysis of 19 middle-level administrators consisted of 5 strategies: personnel, organization, operation, external factors, and management strategies which able to set 4 developmental strategies: personnel, organization, procedure, and operation support.

Keywords: quality culture

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า สามารถเข้าสู่การแข่งขันในเวทีโลกจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการศึกษาของประเทศให้มีมาตรฐานทั้งในระดับประเทศ การประกันคุณภาพจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งกิจกรรมหนึ่งที่สถานศึกษาต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการบริหารสถานศึกษา เพราะการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) คุณภาพของผู้เรียนจะมีคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา จึงเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกระแสหลักของสังคม ที่ต้องการเปลี่ยนเป็นสังคมคุณภาพ (quality society) ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ ของทุกภาคส่วนของสังคมต้องเน้นให้เกิดระบบคุณภาพสังคมยังต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (participation) มีความโปร่งใส (transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (accountability) ตามหลักธรรมาภิบาล โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้มีนโยบายที่ในการพัฒนาสถานศึกษาในสังกัด ให้สามารถดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น มุ่งส่งเสริมให้เกิด "วัฒนธรรมคุณภาพ" ในสถาบันอุดมศึกษา คำว่า "วัฒนธรรม" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ หรือ วิถีชีวิตของหมู่คณะ หรือ พฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใจอยู่ในหมู่พวกของตน ส่วนคำว่า "คุณภาพ" นั้น หมายถึง ลักษณะความดีหรือลักษณะประจำบุคคล หรือสิ่งของ "วัฒนธรรมคุณภาพ" หมายถึง พฤติกรรมในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิตของบุคลากรทุกคนทุกหน่วยในสถาบัน ไม่ว่าจะรับผิดชอบหรือปฏิบัติงาน หรือปฏิบัติภารกิจใดก็ตาม ทุกคนจะคำนึงถึง หรือต้องการทำให้ได้ผลงานที่ดีที่สุดด้วยเสมอ

"วัฒนธรรมคุณภาพ" เป็นเรื่องความมุ่งมั่นขององค์กร ต่อการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ให้ประสบความสำเร็จ หากไม่สำเร็จแสดงว่าองค์กรบกพร่องในเรื่องของวัฒนธรรมคุณภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า องค์กรเกิดความผิดปกติในการปฏิบัติหน้าที่ (Yorke, 2000) ซึ่งหากองค์กรต้องการความสำเร็จดังกล่าว จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของตน ไปสู่สิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมคุณภาพ (Viljoen and Van Waveren, 2008) แต่ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรก็ต้องมีการตรวจสอบระดับวัฒนธรรมคุณภาพในองค์กรเสียก่อน ซึ่งการรับรู้ถึงสถานการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพดังกล่าว จะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดกล

ยุทธศาสตร์ดำเนินงานที่เหมาะสม (Tang, Aoieong and Tsui, 2009)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านวิชาชีพ เพื่อให้มีบุคลากรทางด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพเข้าสู่ตลาดแรงงาน การดำเนินการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ มีลักษณะเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง คุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มหาวิทยาลัยฯ ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการพัฒนา ทั้งคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานของสถาบัน เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพทั้งภายใน และภายนอกสถาบัน และได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2553 และดำเนินการตามระบบอย่างครบถ้วน

เพื่อให้การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้วิจัยจึงได้เห็นความจำเป็นของการศึกษาและพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมคุณภาพขึ้นในมหาวิทยาลัยฯ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัย จะเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนางานและพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานประจำให้เกิดผลอย่างมีคุณภาพ อันจะก่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นวัฒนธรรมคุณภาพของมหาวิทยาลัยฯ ต่อไป

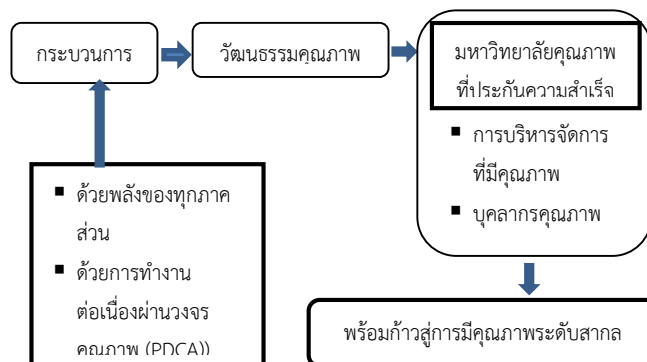
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของวัฒนธรรมคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก
2. เพื่อจัดทำกลยุทธ์การพัฒนามาตรฐานวัฒนธรรมคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เกี่ยวกับสภาพการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก และนำข้อมูลสภาพการณ์มาจัดทำกลยุทธ์การพัฒนามาตรฐานวัฒนธรรมคุณภาพของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิด



ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ให้ประโยชน์ใน 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านองค์กร งานวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงสภาพการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก
2. ด้านกลยุทธ์ งานวิจัยนี้ทำให้ได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก
3. ด้านบุคลากร งานวิจัยนี้ทำให้บุคลากร โดยเฉพาะสายสนับสนุน ได้แนวทางในการดำเนินงานวิจัยสถาบันในลักษณะ R2R (Routine to Research) เพื่อพัฒนางาน พัฒนาตนเอง และพัฒนาองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์คุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก โดยการสอบถามคณาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยฯ จำนวน 120 คน ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยฯ ในด้านความมุ่งมั่นของผู้บริหาร ด้านการวางแผนคุณภาพ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ โดยใช้การประมาณค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับหัวหน้าสาขา หัวหน้าหลักสูตร รองผู้อำนวยการ และหัวหน้างาน จำนวน 19 คน ใน 5 ประเด็นหลัก คือ ด้านบุคลากร ด้านองค์กร การดำเนินงานขององค์กร ปัจจัยภายนอก และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ขั้นตอนที่ 3 ประมวลผลข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เพื่อนำมาจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบร่างกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยการให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงกลยุทธ์ตามผลการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้กลยุทธ์ที่เหมาะสม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. หัวหน้าสาขาวิชา หัวหน้าหลักสูตร รองผู้อำนวยการ และหัวหน้างานต่าง ๆ ของมทร.ล้านนา พิษณุโลกจำนวน 19 คน
2. คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก จำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
2. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามคณาจารย์และบุคลากร วิเคราะห์หาค่าร้อยละ และหาค่าเฉลี่ย
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อวิเคราะห์หาประเด็นหลัก เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาและวัฒนธรรมคุณภาพขององค์กรในด้านบุคลากร ด้านองค์กร ด้านการดำเนินงานขององค์กร ด้านปัจจัยภายนอก และด้านการบริหารจัดการ
3. นำผลที่ได้มาใช้ในการจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อสำรวจสภาพการณ์ของ วัฒนธรรมคุณภาพภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก และแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การ พัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพภายใน มทร.ล้านนา พิษณุโลก ได้ผลการศึกษาซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1.สภาพการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพ ภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก ประมวลจาก ความคิดเห็นของคณาจารย์และบุคลากรของ มหาวิทยาลัยฯ

2.กลยุทธ์ในการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ

ภายใน มทร.ล้านนา พิษณุโลก ประมวลจาก สัมภาษณ์ บุคลากรผู้บริหารระดับกลางของ มหาวิทยาลัยฯ

สภาพการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพ ภายในมทร.ล้านนา พิษณุโลก

สภาพการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพ ภายในมทร.ล้านนา พิษณุโลก สืบมาจากกลุ่ม คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก โดยใช้เครื่องมือแบบสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาข้อ คำถามขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ได้จากงานวิจัยต่าง ๆ (สมหญิง ลมูลพัคตร์, 2545; เยาวลักษณ์ มหาสิทธิ วัฒน์ และปณิณธร ชัชวรัตน์, 2550; ปรีชญูา เวสารัชช, 2555; ปรียาภรณ์ โพธิบัณฑิต, 2555) ผล การสำรวจในส่วนที่ 1 มีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสำรวจ

จากแบบสำรวจที่ได้รับคืนมาทั้งหมด 104 ชุด หรือคิดเป็นร้อยละ 86.67 ของจำนวนแบบสำรวจที่ จัดส่งไปทั้งหมด 120 ชุด สรุปข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ด้านหน่วยงานที่สังกัดของผู้ตอบแบบสำรวจ พบว่าสังกัดสำนักงานรองอธิการบดีจำนวน 2 คน หรือร้อยละ 1.9 สังกัดกองการศึกษาจำนวน 19 คน หรือร้อยละ 18.3 สังกัดกองบริหารทรัพยากรจำนวน 28 คนหรือร้อยละ 26.9 สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยีการเกษตรจำนวน 22 คนหรือร้อยละ

21.2 สังกัดคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์จำนวน

21 คนหรือร้อยละ 20.2 และสังกัดคณะ

วิศวกรรมศาสตร์จำนวน 12 คนหรือร้อยละ 11.5

ด้านสายงานของผู้ตอบแบบสำรวจ พบว่าเป็น บุคลากรสายวิชาการจำนวน 55 คน หรือร้อยละ 52.9 และบุคลากรสายสนับสนุนจำนวน 49 คนหรือ ร้อยละ 47.1

ด้านสถานการณ์เป็นกรรมการคุณภาพของ หน่วยงานที่สังกัดของผู้ตอบแบบสำรวจ พบว่าเป็น กรรมการจำนวน 31 คน หรือร้อยละ 29.8 และไม่ได้ เป็นกรรมการจำนวน 73 คนหรือร้อยละ 70.2

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ประกันคุณภาพการศึกษาภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก

ในด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของ มทร.ล้านนา พิษณุโลก มีการสำรวจใน 5 ด้าน โดย ภาพรวมพบว่า คณาจารย์และบุคลากรเห็นด้วยปาน กลางเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประกันคุณภาพ การศึกษาภายใน (ค่าเฉลี่ย = 3.17)

มิติด้านความมุ่งมั่นของผู้บริหาร

พบว่า คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นในมิติด้านความมุ่งมั่นของ ผู้บริหารในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.38

มิติด้านการวางแผนคุณภาพ

พบว่าคณาจารย์และบุคลากรของ มทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นในมิติด้านการวางแผน คุณภาพในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.21

มิติด้านการพัฒนาบุคลากร

พบว่า คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นในมิติด้านการพัฒนา บุคลากรในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.32

มิติด้านการทำงานเป็นทีม

พบว่า คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นในมิติด้านการทำงานเป็นทีมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.30 ดังรายละเอียดในตารางที่

มิติด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

พบว่า คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นในมิติด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.28

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายในของมทร.ล้านนา พิษณุโลก

การประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกลาง ใน 5 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านองค์กร ด้านการดำเนินงานขององค์กร ด้านปัจจัยภายนอก และด้านบริหารจัดการ รายละเอียดของผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำให้สัมภาษณ์มีดังนี้

1.มิติด้านบุคลากร

1.1 การจัดทีมดำเนินงานคุณภาพใน

หน่วยงาน

พบว่าหน่วยงานมีการกำหนดผู้รับผิดชอบในงานประกันคุณภาพ โดยพิจารณาจากความเหมาะสม ความถนัด ความรับผิดชอบในงานที่ดูแลความสามารถและความเชี่ยวชาญของบุคคล มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพของหน่วยงาน และมีการจัดประชุมบุคลากรทุกคนในหน่วยงานเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพ เพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามกระบวนการที่ได้จัดทำไว้ในแต่ละรอบการทำงาน และมีการจัดประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการประกันคุณภาพ

1.2 การพัฒนาทีมงานคุณภาพ

พบว่าหน่วยงานมีการพัฒนาทีมงานคุณภาพ โดย

1) สร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ประกันคุณภาพและโน้มน้าวให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของงานประกันคุณภาพ

2) ให้ความรู้ ความเข้าใจ ชี้แจงตัวบ่งชี้การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพ ให้กับบุคลากรได้ทราบ ในรูปแบบการบรรยาย อธิบายยกตัวอย่างการทำงานต่างๆที่ได้ปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข และส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรไปอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพตามความเหมาะสม

3) ให้บุคลากรที่ความเชี่ยวชาญและชำนาญงานประกันเป็นพี่เลี้ยงและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ถูกต้องให้กับอาจารย์เพื่อจะได้ทำงานได้อย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4) จัดประชุมบุคลากรเพื่อนำข้อผิดพลาดมาปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในแต่ละรอบการประเมิน

5) สนับสนุนงบประมาณดำเนินการตามความเหมาะสม

1.3 ปัญหาอุปสรรคที่พบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทีมดำเนินงานคุณภาพ

พบว่า ปัญหาที่หน่วยงานพบในส่วนของทีมงานคุณภาพ มีดังนี้

1) ภาระงานของอาจารย์มีจำนวนมาก

2) บุคลากรมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอ

3) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในเกณฑ์ประกันคุณภาพอย่างแท้จริง ความเข้าใจหลักฐานเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพ และการจัดเก็บเอกสารที่ดี

4) โครงการ/กิจกรรมที่จะตอบตัวชี้วัดไม่ได้รับการอนุมัติ และงบประมาณมีจำกัด

5) มีการเปลี่ยนแปลงของตัวบ่งชี้

6) ข้อมูลสนับสนุนส่วนกลางมีความล่าช้า

1.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรในด้านการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม

หน่วยงานให้ข้อเสนอแนะในด้านการพัฒนาทีมงานคุณภาพ ดังนี้

- 1) การจัดการอบรมให้ความรู้ในการประเมินทุกองค์ประกอบ ทุกตัวบ่งชี้ให้กับบุคลากรโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ รวมถึงรวบรวมปัญหาของแต่ละส่วนงานและนำมาปรับปรุง
- 2) การมีทีมพี่เลี้ยงงานประกันคุณภาพ
- 3) การจัดให้งานประกันคุณภาพเป็นพันธกิจของบุคลากรที่ต้องมีการประเมินคะแนนผลการทำงานและนำมาปรับปรุง
- 4) การสร้างความตระหนัก ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้และให้เห็นความสำคัญของงานประกันคุณภาพ
- 5) การมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานประกันโดยตรง

2.มิติด้านองค์กร

2.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพในหน่วยงาน

พบว่า หน่วยงานมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพภายใน ดังนี้

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในงานประกันคุณภาพ และสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมององค์กรเป็นที่ตั้ง
- 2) ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการพัฒนาประสบการณ์ในวิชาชีพและงานประกันคุณภาพ
- 3) จัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดภารกิจวางแผนการดำเนินงาน ชี้แจงงานประกันคุณภาพ การสรุปการดำเนินงานในรอบระยะเวลา
- 4) สร้างลักษณะนิสัยในการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ
- 5) จัดบุคลากรให้เพียงพอต่องานประกันคุณภาพ
- 6) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงาน
- 7) ดำเนินงานตามแนวทางของงานประกันคุณภาพ โดยเฉพาะจัดการเรียนการสอนและจัดหา

ครุภัณฑ์ให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ในการพัฒนาวิชาชีพของนักศึกษา

2.2 การพัฒนาองค์กรในการดำเนินงานประกันคุณภาพ

พบว่า หน่วยงานมีแนวทางในการพัฒนาองค์กรเพื่อดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

- 1) สนับสนุนให้องค์กรเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินคุณภาพการศึกษาและระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2) พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้เชี่ยวชาญและเพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมสำหรับงานประกันคุณภาพ
- 3) ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรได้มี ความรู้ถึงระบบคุณภาพ การดำเนินงาน ชี้แจงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประกันคุณภาพ
- 4) จัดประชุมชี้แจงร่วมแสดงความคิดเห็นเสนอปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา
- 5) จัดตั้งคณะทำงานและสับเปลี่ยนคณะทำงาน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในงาน
- 6) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และทำงานประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- 7) จัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและจัดหาครุภัณฑ์ให้เพียงพอ
- 8) การสร้างความร่วมมือของบุคลากร บนพื้นฐานความเข้าใจและยินดี มีความคิดที่จะปรับปรุงงานรวมทั้งการมีจุดยืนของหน่วยงานที่ชัดเจน มิใช่การทำงานเฉพาะนโยบายจากส่วนกลาง
- 9) การสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรรักองค์กร และทำให้เห็นเป็นรูปธรรม

2.3 ปัญหาอุปสรรคที่พบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพ

พบว่า หน่วยงานมีปัญหาในการดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

- 1) บุคลากรขาดความสนใจและคิดว่างานประกันคุณภาพไม่ใช่งานของตน
- 2) บุคลากรขาดความเข้าใจ ขาดทักษะขาดประสบการณ์ ในงานประกันคุณภาพการศึกษา

3) บุคลากรขาดการมีจิตอาสาในการทำงาน ประกันคุณภาพ ไม่เห็นความสำคัญของงานประกันคุณภาพ มองเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ และมองว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น

4) การปฏิบัติงานด้านคุณภาพการศึกษาไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด

5) งบประมาณมีอย่างจำกัด

6) ขาดการจัดเก็บเอกสารที่ดี

2.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดองค์กร ในด้านการประกันคุณภาพโดยองค์กรรวม

หน่วยงานมีข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรเพื่อดำเนินงานคุณภาพดังนี้

1) การสร้างขวัญและกำลังใจในงานประกันคุณภาพ

2) การจัดให้งานประกันคุณภาพอยู่ในระบบประเมินของอาจารย์

3) การจัดบุคคลให้เหมาะสมกับงาน

4) ผู้บริหารสูงสุดควรให้ความสำคัญกับงานประกันคุณภาพโดเน่าหลักของงานประกันคุณภาพมาใช้ในขับเคลื่อนและบริหาร

5) การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีผลต่องานประกันคุณภาพ

3. มิติด้านการดำเนินงานขององค์กร

3.1 การดำเนินงานประกันคุณภาพในหน่วยงาน

พบว่า หน่วยงานมีการดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

1) จัดประชุมบุคลากรเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพ

2) แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานประกันในระดับต่างๆ เช่น สาขาวิชา สาขา คณะฯ มหาวิทยาลัย

3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและติดตามงานประกันคุณภาพ

4) ดำเนินงานประกันคุณภาพตามเกณฑ์ที่ประกันคุณภาพของ สมศ. และตามกระบวนการขั้นตอนของหน่วยงาน

5) ติดตามเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

6) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพให้กับบุคลากรในหน่วยงานได้รับทราบ

7) สร้างแนวคิดที่ดีในการทำงานประกันคุณภาพแบบบูรณาการร่วมกัน

8) จัดทำแผนกลยุทธ์ที่มาจากทุกภาคส่วนขององค์กร

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพของหน่วยงาน

พบว่า หน่วยงานมีแนวคิดในการพัฒนาการดำเนินงานคุณภาพภายในของหน่วยงาน ดังนี้

1) จัดทำแผนกลยุทธ์และสร้างแนวคิดที่ดีจากทุกส่วนแบบบูรณาการ รวมถึงจัดทำแผนการดำเนินงานประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบ

2) สำรวจข้อผิดพลาดในแต่ละกิจกรรมและโครงการ เพื่อตรวจสอบว่าในกิจกรรมสามารถตอบงานประกันคุณภาพได้หรือไม่

3) ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรให้ตรงกับความต้องการ โดยการให้ความรู้ และประสบการณ์ด้านงานประกันคุณภาพให้กับบุคลากรในหน่วยงาน

4) การนำการประกันคุณภาพมาบรรจุในระบบการประเมินของอาจารย์

3.3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประกันคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานมีปัญหาในการดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

1) ขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านงานประกันคุณภาพอย่างแท้จริง และขาดเจ้าหน้าที่สายสนับสนุนที่รับผิดชอบโดยตรง

2) ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากร เนื่องจากบุคลากรไม่เข้าใจระบบและไม่ให้ความสำคัญของงานประกันคุณภาพ

3) การจัดเก็บข้อมูลยังไม่สม่ำเสมอและการจัดเก็บเอกสารยังไม่เป็นระบบ

4) กิจกรรมหรือโครงการไม่สามารถตอบโจทย์
ของงานประกันคุณภาพได้

5) ความล่าช้าของข้อมูลจากหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง

3.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวข้องกับการ

ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยองค์กรรวม

จากการสัมภาษณ์ หน่วยงานมีข้อเสนอแนะใน
การดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

1) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีความสนใจ
มีความรู้ และเห็นความสำคัญว่างานประกันคุณภาพ
เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เพื่อให้บุคลากรให้
ความร่วมมือบนพื้นฐานความเข้าใจ ยินดี และมี
แนวคิดมาปรับปรุงงาน

2) จัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ ในการจัดเก็บ
ข้อมูล เอกสารงานประกันคุณภาพให้เป็นไปในทาง
ทิศทางเดียวกัน

3) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานประกัน
คุณภาพของหน่วยงานโดยตรง

4) การประเมินคุณภาพการศึกษาด้วยความ
เป็นจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนา

5) นำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดเก็บ
ข้อมูลทุกหน่วยงาน เพื่อให้ทันกับความต้องการใช้
งาน

6) การสนับสนุนสิ่งต่างๆจากมหาวิทยาลัย
และจุดยืนของมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน

4. มิติด้านปัจจัยภายนอก

4.1 ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการ

ดำเนินงานประกันคุณภาพในหน่วยงาน

จากการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานมีความเห็น
ว่าปัจจัยภายนอกที่มาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน
คุณภาพภายใน ประกอบด้วย

1) สถานประกอบการ หน่วยงานภายนอก
ผู้ประกอบการ ผู้ปกครอง

2) นโยบายการศึกษา

3) การเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดของ สมศ.

4) หน่วยงานที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพ

5) ข้อมูลต่างๆ จากส่วนกลาง

6) สิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งสนับสนุน
การเรียนการสอน

7) งบประมาณ

8) ผู้บริหาร

4.2 ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ในการดำเนินงานประกันคุณภาพ

พบว่า หน่วยงานมีปัญหาเกี่ยวกับปัจจัย
ภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานคุณภาพ
ภายใน ดังนี้

1) ข้อมูลสนับสนุนที่ได้รับจากส่วนกลางล่าช้า
และมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่

2) เกณฑ์การประกันคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง

3) งบประมาณที่มีอย่างจำกัด บางโครงการ
ไม่ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการ

4) สิ่งอำนวยความสะดวกในการสนับสนุนการ
เรียนการสอนไม่เพียงพอ

5) นักศึกษาไม่ได้มาตรฐานตามที่คาดหวัง

4.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับปัจจัย ภายนอก

พบว่า หน่วยงานมีแนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะ
เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน
คุณภาพภายใน ดังนี้

1) จัดหาทรัพยากรให้เพียงพอกับการ
ดำเนินงานตามเกณฑ์การประกันคุณภาพ

2) ติดตามข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
อย่างสม่ำเสมอ

3) จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม
กับสาขาวิชาชีพ

4) ปรับปรุงโครงสร้าง/กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ
และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆ ให้เหมาะสม

4.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษาโดยองค์กรรวม

จากการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานคุณภาพภายใน ดังนี้

- 1) ควรมีระบบสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหา และจัดเก็บข้อมูล
- 2) ควรมีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
- 3) ควรปรับเปลี่ยนงานประกันคุณภาพให้เป็นงานประจำ
- 4) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่มาสนับสนุนการเรียนการสอน
- 5) ผู้เกี่ยวข้องควรร่วมเป็นกำลังใจที่สำคัญในการขับเคลื่อนและให้ความช่วยเหลือ

5. มิติด้านบริหารจัดการ

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริการจัดการงานคุณภาพในปัจจุบันของมหาวิทยาลัย

พบว่า หน่วยงานมีแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการดำเนินงานคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ดังนี้

- 1) มหาวิทยาลัยฯ ควรกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรให้ชัดเจน สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรเห็นความสำคัญของงานประกันคุณภาพ
- 2) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยฯ ต้องเป็นผู้กำกับดูแลกระบวนการที่ทำให้เกิดคุณภาพ และคอยติดตามควบคุม คุณภาพของการดำเนินงานและชี้ให้บุคลากรเห็นถึงผลของงานประกันคุณภาพโดยภาพรวม
- 3) ผู้นำด้านงานประกันคุณภาพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานประกันคุณภาพและเป็นผู้ประสานงานและสร้างขวัญกำลังใจเป็นอย่างดี
- 4) การบริหารจัดการควรมีความชัดเจนมากขึ้น
- 5) ควรกำหนดให้งานประกันคุณภาพเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนในหน่วยงาน

6) ควรสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของงานประกันคุณภาพและการทำงานร่วมกัน

7) ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน

5.2 ปัญหาอุปสรรคที่พบเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพในปัจจุบัน

พบว่า หน่วยงานเห็นว่าปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการการดำเนินงานคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย มีดังนี้

- 1) หลักเกณฑ์ของงานประกันคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลง
- 2) บุคลากรส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของงานประกันคุณภาพ
- 3) ขาดผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรที่จะปฏิบัติงานด้านประกันคุณภาพ
- 4) การดำเนินงานด้านประกันคุณภาพไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานผิดพลาด
- 5) ผู้บริหารระดับสูงไม่ขับเคลื่อนอย่างจริงจัง
- 6) ข้อมูลสนับสนุนจากส่วนกลางล่าช้าและขาดความแม่นยำ
- 7) ความจำกัดของงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงาน

5.3 ความประสงค์/ความคาดหวังในการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพขององค์กร

พบว่า หน่วยงานมีความประสงค์และ/หรือความคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ดังนี้

- 1) ควรมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและถ่ายทอดไปยังบุคลากรทุกระดับ
- 2) ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับควรช่วยกันขับเคลื่อนงานประกันคุณภาพ
- 3) ผู้บริหารควรใช้หลักเกณฑ์การประกันคุณภาพมาเป็นกลไกในการบริหารองค์กร

4) ควรมีการนำผลการประเมินคุณภาพไปปรับปรุง และใช้ประกอบในการเป็นแบบอย่าง และจัดประชุมในลักษณะ KM ร่วมกัน

5) บทบาทของผู้ตรวจประเมินคุณภาพควรเป็นผู้ชี้แนะ

6) ควรสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในองค์กร และสนับสนุนการบริหารจัดการทุกหน่วยงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน

7) ควรมีหน่วยงานและบุคคลรับผิดชอบโดยตรง

8) ทุกหน่วยงานควรให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูลในระบบ IT

5.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพศึกษาโดยรวม

พบว่า หน่วยงานมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ดังนี้

1) ควรกำหนดแผนการดำเนินงานและ ผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านงานประกันคุณภาพ

2) ควรถ่ายทอดแผนการดำเนินงานและนโยบายของมหาวิทยาลัยสู่บุคลากรทุกระดับ

3) ควรพัฒนาบุคลากร และระบบ IT เพื่อการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐาน

4) ควรจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของระบบสารสนเทศเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

5) ผู้บริหารควรตระหนักถึงคุณภาพของงานที่ได้บริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนา

6) ควรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรักในองค์กรเกิดความสามัคคี

7) ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบของงานประกันคุณภาพโดยตรง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

พบว่า หน่วยงานมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับงานประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. ผู้มีความเกี่ยวข้อง เช่น ผู้กำกับตัวบ่งชี้ ควรให้ความสำคัญกับงานด้านประกันคุณภาพและขับเคลื่อนบุคลากรในหน่วยงานที่ตัวเองรับผิดชอบ

2. ควรมีระยะเวลาในการจัดทำข้อมูลงานประกันคุณภาพที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของคำตอบแบบสัมภาษณ์ ที่ได้จากผู้บริหารระดับกลางรวม 19 คน ข้างต้น สามารถประมวลออกมาเป็นกลยุทธ์ได้ทั้งหมด 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลากร

ยุทธศาสตร์ที่ 1.1 การสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาให้กับบุคลากร

มาตรการ

- สร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อการทำงานประกันคุณภาพ

- สร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญของงานประกันคุณภาพ

- สร้างเสริมความเข้าใจให้บุคลากรเห็นว่างานประกันคุณภาพคือส่วนหนึ่งของงานประจำ

- ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในงานประกันคุณภาพ

- สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมองประโยชน์ขององค์กรเป็นที่ตั้ง

- ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงาน

- ส่งเสริมให้บุคลากรมีจิตอาสาในการดำเนินงานประกันคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 1.2 การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากร

มาตรการ

- การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ประกันคุณภาพที่เป็นปัจจุบัน

- การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บหลักฐานประกอบการดำเนินงาน

- การจัดให้มีที่เสี่ยงในการดำเนินงานประกันคุณภาพ

- การให้ความรู้ความเข้าใจในวิธีการนำเกณฑ์การประกันคุณภาพมาพัฒนางานประจำ

ยุทธศาสตร์ที่ 1.3 การสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านงานประกันคุณภาพการศึกษามาตรการ

- การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษา

- การส่งบุคลากรไปฝึกประสบการณ์ด้านงานประกันคุณภาพการศึกษาในหน่วยงานที่มีผลประเมินสูงเพื่อสร้างความเชี่ยวชาญ

2. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาองค์กร

ยุทธศาสตร์ที่ 2.1 การกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบด้านงานประกันคุณภาพ

มาตรการ

- มีหน่วยงานที่รับงานผิดชอบงานประกันคุณภาพโดยตรง

- มีคณะกรรมการดำเนินงานและติดตามงานประกันคุณภาพ

- มีคณะทำงานประกันคุณภาพในระดับต่าง ๆ ครอบคลุมหน่วยงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2.2 การบริหารอัตรากำลังบุคลากร

มาตรการ

- การจัดหาคูคลากรสายสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพให้แต่ละหน่วยงาน

- การจัดหาคูบุคลากรสายวิชาการเพิ่มเติมเพื่อลดภาระงานของอาจารย์

ยุทธศาสตร์ที่ 2.3 การใช้กลไกการประกันคุณภาพในการบริหารองค์กร

มาตรการ

- การกำหนดให้งานประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปี

- การผนวกหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพเข้ากับแนวทางการปฏิบัติงานขององค์กร

ยุทธศาสตร์ที่ 2.4 การสร้างขวัญและกำลังใจ

มาตรการ

- การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรที่มีผลงานด้านการประกันคุณภาพในระดับดี

- ส่งเสริมให้บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม

3. กลยุทธ์ด้านการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3.1 การจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการประกันคุณภาพ

มาตรการ

- การจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการประกันคุณภาพโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

- มีการทบทวนผลการดำเนินงาน และนำจุดที่ควรปรับปรุงมาแสวงหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

- มีการถ่ายทอดนโยบายและกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยฯ สู่บุคลากรทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ 3.2 การกำหนดระบบและกลไกในการดำเนินงานประกันคุณภาพ

มาตรการ

- การกำหนดแผนการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพอย่างชัดเจนตามเกณฑ์มาตรฐานและถ่ายทอดสู่บุคลากรทุกระดับ

- การกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพโดยการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีการบูรณาการกัน

- การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในการปรับโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพ

- การตรวจสอบความเหมาะสมและสอดคล้องของโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ กับการประกันคุณภาพก่อนบรรจุเข้าในแผนปฏิบัติการ

- ผู้บริหารระดับสูงต้องกำกับดูแลกระบวนการดำเนินงาน ติดตามผลการดำเนินงาน และสื่อสารกับบุคลากรทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ

4. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4.1 การพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลสนับสนุน

มาตรการ

- การอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการจัดเก็บข้อมูลและลักษณะของข้อมูลที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงระบบการจัดเก็บเอกสารที่ดี

- การกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดหาข้อมูลสนับสนุนให้ชัดเจน

- การกำหนดแผนการติดตามและจัดส่งข้อมูลสนับสนุนงานประกันคุณภาพ

- การควบคุมความถูกต้อง ครบถ้วน และความคงสภาพของข้อมูลสนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรการ

- การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บข้อมูลที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา

- การรณรงค์ให้บุคลากรทุกคน และหน่วยงานทุกหน่วยจัดเก็บข้อมูลเข้าในระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรการ

- การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บข้อมูลที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา

- การรณรงค์ให้บุคลากรทุกคน และหน่วยงานทุกหน่วยจัดเก็บข้อมูลเข้าในระบบสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4.3 การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรการ

- การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และครุภัณฑ์ประกอบการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

- การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษา

- การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งผลให้การดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษามีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

ในการสำรวจสภาพการณ์ ปัจจุบันของวัฒนธรรมคุณภาพภายในมทร.ล้านนา พิษณุโลก โดยการสอบถามความคิดเห็นของคณาจารย์และบุคลากร พบว่า คณาจารย์และบุคลากรของมทร.ล้านนา พิษณุโลก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยฯ ในระดับปานกลางในทั้ง 5 ด้าน เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. ปรีชญา เวสารัชช์ (2555) แล้วจะพบว่า ณ ปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิด “วัฒนธรรมคุณภาพ (quality culture)” สำหรับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้แก่ ค่านิยมร่วม ความเชื่อ ความคาดหวัง และความมุ่งมั่นให้เกิดคุณภาพ รวมถึงระบบและกระบวนการสนับสนุน ระบบสารสนเทศและการบริหารจัดการสารสนเทศ ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก นั้นยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิดผลเป็นคุณภาพที่พึงประสงค์ สำหรับมหาวิทยาลัยฯ เพียงในระดับปานกลางเท่านั้น

สำหรับกลยุทธ์ในการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพภายใน มทร.ล้านนา พิษณุโลก ซึ่งประมวลจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์บุคลากรผู้บริหารระดับกลางของมหาวิทยาลัยฯ และพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ที่มทร.ล้านนา พิษณุโลก ควร

กำหนดไว้ในแผนพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 4 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลากร กลยุทธ์ด้านการพัฒนาองค์กร กลยุทธ์ด้านการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน และ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน นั้น เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบค่านิยมร่วม 11 ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการสร้าง “วัฒนธรรมแห่งคุณภาพ” ของวิบูลย์ สิมะโชคดี (2541) เพื่อให้เกิด “วัฒนธรรมคุณภาพ” แล้วจะพบว่า กลยุทธ์ที่ได้ สอดคล้องกับค่านิยมทั้ง 11 ประการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับ

ค่านิยมร่วมที่ 1 คือ ลูกค้าสำคัญที่สุด
ค่านิยมร่วมที่ 2 คือ ความพอใจของลูกค้า คือตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน
ค่านิยมร่วมที่ 3 คือ ลูกค้าภายในสำคัญเสมอ
ค่านิยมร่วมที่ 7 คือ การมุ่งที่การแก้ปัญหา
ค่านิยมร่วมที่ 8 คือ การมีส่วนร่วมทั่วทั้งองค์กร

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับ

ค่านิยมร่วมที่ 4 คือ การทำงานเป็นทีม
ค่านิยมร่วมที่ 5 คือ การมุ่งพัฒนาและปรับปรุงในระยะยาว
ค่านิยมร่วมที่ 7 คือ การมุ่งที่การแก้ปัญหา
ค่านิยมร่วมที่ 8 คือ การมีส่วนร่วมทั่วทั้งองค์กร
ค่านิยมร่วมที่ 9 คือ การบริหารคุณภาพแบบองค์รวมด้วยระบบ TQM
ค่านิยมร่วมที่ 11 คือ การยึดมั่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนากระบวนการดำเนินงาน สอดคล้องกับ

ค่านิยมร่วมที่ 2 คือ ความพอใจของลูกค้า คือตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน
ค่านิยมร่วมที่ 7 คือ การมุ่งที่การแก้ปัญหา
ค่านิยมร่วมที่ 8 คือ การมีส่วนร่วมทั่วทั้งองค์กร
ค่านิยมร่วมที่ 10 คือ การมุ่งเน้นที่กระบวนการและการให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงาน

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาสิ่งสนับสนุนการ

ดำเนินงาน สอดคล้องกับ
ค่านิยมร่วมที่ 6 คือ การให้ความสำคัญกับข้อมูลตัวเลขและความเป็นจริง
ค่านิยมร่วมที่ 7 คือ การมุ่งที่การแก้ปัญหา
ค่านิยมร่วมที่ 10 คือ การมุ่งเน้นที่กระบวนการและการให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงาน
ค่านิยมร่วมที่ 11 คือ การยึดมั่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการตรวจสอบสภาพการณ์ของวัฒนธรรมคุณภาพภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก เพื่อหาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพภายใน ของมทร.ล้านนา พิษณุโลก โดยสำรวจจากการดำเนินงานที่ผ่านมา และเสนอกลยุทธ์ที่ควรดำเนินการเพื่อสร้างวัฒนธรรมคุณภาพขึ้นในองค์กร เพื่อให้ทราบประสิทธิผลของกลยุทธ์ มหาวิทยาลัย ควรนำกลยุทธ์ที่เสนอแนะไปผนวกรวมกับกลยุทธ์ในการดำเนินงานขององค์กร โดยกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กร รวมถึงติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อประเมินผลสำเร็จของกลยุทธ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพให้เกิดขึ้นในองค์กรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ปรัชญา เวสารัชช. 2555. เอกสารประกอบการเสวนาหัวข้อ. วัฒนธรรมการสร้างคุณภาพ: บทบาทของสภาและผู้บริหารสถาบันเพื่อมุ่งสู่มาตรฐานสากล. การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง “การประกันคุณภาพการศึกษา: สู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาอาเซียน. วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2555.

- ปรียาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต. 2555. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในการปฏิบัติงาน: หนทางสู่วัฒนธรรมคุณภาพ. *CITU Review*. ฉบับที่ 10/2012. Available from <http://articles.citu.tu.ac.th/wpcontent/uploads/2013/04/06Preeyaporn.pdf>. Retrieved 1 มิถุนายน 2556.
- เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์ และปิ่นนธร ชัยวรรตน์. 2550. กลยุทธ์การพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ การศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน-ธันวาคม 2550), 126-138.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. 2541. **คุณภาพคือความอยู่รอด**. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย จำกัด
- สมหญิง ลมูลพัคตร์. 2545. **ตัวชี้วัดวัฒนธรรมคุณภาพ กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Tang, S.L., Aoieong, R.T.M. and Tsui, C.S.L. 2009. Quality culture auditing for engineering consultants, *Journal of Management in Engineering*. Vol.25(No.4), 204-213
- Viljoen, S.J. and van Waveren, C.C. 2008. An improved model for quantifying an organizational quality culture, *Management of Engineering and Technology*, PICMET 2008. **Portland International Conference Proceeding**, 27-31 July 2008, 1781-1789.
- Yorke, Mantz. 2000. Developing a quality culture in higher education. *Tertiary Education and Management*. Vol.6 (No.1), 19-36.

การศึกษาผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน:
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Study of Effect Of Changing Semester Follow ASEAN: Rajamangala University of
Technology Lanna

กัญญณัฐ ศิริธัญญา^{1*}, พรรณระพี อำนวยสิทธิ์² และ สกลวัฒน์ เศวตรัตนกุล
Kanyanut Sirithunya^{1*}, Punnee Amnueysit² and Sakonwat Savaterattanakul³

^{1,2,3} สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

^{1,2,3} Research and Development Institute, Rajamangala University of Technology Lanna

*Corresponding Author. E-mail: pattama1960@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และเพื่อสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาใน 6 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำปางเรื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม จำนวน 4,034 ชุด แบ่งเป็นส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 ทศนคติของบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC ด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านปัญหาการหางานทำด้านปัญหาการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและความคิดเห็นต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) โควต้า (Quota Sampling Technique) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสถิติ One Way ANOVA ในการทดสอบสมมติฐานผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย (ร้อยละ 33.8) เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 58.8) อายุ 21 - 40 ปี (ร้อยละ 79.4) เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 86.8) สังกัดคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ (ร้อยละ 55.2) และผลการวิจัยด้านทัศนคติของบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่า (1) ความคิดเห็นในด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.59$) โดยพบว่ามีความคิดเห็นว่าการเปิดภาคเรียนตาม AEC มีความเหมาะสมเฉพาะกับมหาวิทยาลัย/สถาบันที่มีหลักสูตรนานาชาติเท่านั้น ($\bar{X}=3.48$) การเปิดภาคเรียนตาม AEC มีวันหยุดค่อนข้างมากแต่ไม่ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.44$) การเปิดภาคเรียนตาม AEC มีความเหมาะสมและเป็นโอกาสที่ดีเพื่อการปรับปรุงพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพทางภาษาของนักศึกษาในการศึกษาต่อ ($\bar{X}=2.96$) (2) ความคิดเห็นในด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$) โดยพบว่ามีความคิดเห็นทำให้มหาวิทยาลัย/สถาบันระดับอุดมศึกษาขาดโอกาสในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับนักเรียนเพราะเวลาเรียนไม่เอื้อต่อกัน ($\bar{X}=4.28$) ทำให้ขาดความต่อเนื่องกันในการจัดระบบการศึกษาของระดับ มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ($\bar{X}=4.23$) ทำให้ไม่สอดคล้องกับโอกาสการให้บริการทางวิชาการกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ($\bar{X}=4.19$) (3) ความคิดเห็นในด้านปัญหาการหางานทำเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.48$) โดยพบว่ามีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกับการหางานทำของนักศึกษาเพราะความต้องการ แรงงานในประเทศจะมีสูงมากในช่วงเดือน มี.ค. - พ.ค. ของทุกปี ($\bar{X}=4.17$) ทำให้เกิดความเสมอภาคในการจบการศึกษาไปพร้อมกับประเทศใน กลุ่ม AEC ด้วยกัน ($\bar{X}=3.18$) สอดคล้องกับห้องเวลาในการทำงานทำ ของตลาดแรงงานภาครัฐ เอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ($\bar{X}=3.09$) (4) ความคิดเห็นในด้านการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$) โดยพบว่า มีความคิดเห็นว่าจะผลต่อการบริหารงานการใช้เงินงบประมาณในโครงการต่างๆ เนื่องจากระยะเวลาการใช้เงินงบประมาณในภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ไม่เท่ากัน เป็นปัญหาต่อการเบิกจ่ายงบประมาณ ($\bar{X}=4.04$) ส่งผลกระทบต่อการวางแผนในการศึกษาต่อและการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาของครูอาจารย์และนักเรียนในกลุ่ม AEC หรือภูมิภาคอื่นๆ ($\bar{X}=3.71$) มีผลต่อการพิจารณาความดีความชอบ ที่ไม่ตรงกับปีงบประมาณ ($\bar{X}=3.59$) และ

ส่งผลให้เกิดความร่วมมือที่จะทำให้การศึกษาไทยมีความเจริญและเพิ่มความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่ม AEC (\bar{X} =3.23) ตามลำดับและ (5) ความพึงพอใจในภาพรวมการพึงพอใจต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อย (\bar{X} =2.25) และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จำนวน 3,528 (ร้อยละ 87.50) ไม่เห็นด้วยกับการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และจำนวน 506 (ร้อยละ 12.5) เห็นด้วยกับการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่าสถานะภาพอาจารย์ นักศึกษาและบุคลากรสายสนับสนุนที่ต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่ไม่แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญ 0.05

คำสำคัญ: ทัศนคติ ภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ABSTRACT

This study aimed to first, investigate the effect of changing semester follow AEC. Second, to explore attitude of staffs and students of Rajamangala University of Technology Lanna in 6 campuses were as follow Chiang mai, Tak, Nan, Phisanulok, Chiang Rai, and Lampang. Research tool was 4,034 questionnaires which consists of 2 parts such as 1. Personal information and a Rajamangala University of Technology Lanna staffs and 2. students attitude towards teaching and studying follow AEC semester, Continuous problem of foundation education, Working problems, Resources and environment used problems, and satisfactory toward AEC semester. Sampling method was quota sampling technique and several descriptive statistic were applied i.e, frequency, percentage, mean, standard deviation (SD) and Inferential Statistics was F-Test (One-way Analysis of Variance ANOVA)

Study found that majority of respondent were female (58.8 percent) age between 21-40 years old (79.4 percent). They were students (86.8 percent) who studied at Faculty of Business Administration and Liberal Art (55.2 percent) from Chiang Rai campus (33.8 percent). According to first, attitude towards teaching and studying follow AEC semester, respondents gave a rate of less agree (\bar{X} = 2.59) It also found that AEC semester only appropriate with university/ institute that operate International Program (\bar{X} = 3.48), teaching and studying were not smooth because of many holidays (\bar{X} = 3.44), and there was an opportunity for operating foundation course and enhancing students language ability for continue further study (\bar{X} = 2.96). Second, attitude towards continuous problem of foundation education, respondents gave a rate of much agree (\bar{X} =4.19). It also found that lack of opportunity for universities/ institutes to cooperate because of overlap operation time (\bar{X} = 4.28), discontinuous of education system operation between high school and higher education level (\bar{X} =4.23), and lack of opportunity for university to arrange academic service to those high schools (\bar{X} =4.19). Third, attitude toward working problems, respondents gave a rate of much agree (\bar{X} = 3.48). It also found that it was not satisfy students' needs normally which recruiting period normally start from March to May (\bar{X} = 4.17), students in AEC member country would graduate at the same period (\bar{X} = 4.18), and appropriate time for labor needs of private and public enterprises in both domestic and international (\bar{X} = 3.09). 4 Fourth, attitude towards Resources and environment used problems, respondents gave a rate of much agree (\bar{X} = 3.66). It also found that there was a problem for annual budget allocation and projects launching (\bar{X} = 4.04), effect to further study plan staff exchange within member countries (\bar{X} = 3.71), and affect to self-evaluation where it was not related to annual budget plan (\bar{X} = 3.59), and enable Thai education system to enable to develop relationship and network with AEC member countries (\bar{X} =3.23). Fifth, satisfactory toward AEC semester, respondents gave a rate of less agree (\bar{X} =2.25). It also indicated

that 3,528 of respondents (87.50 percent) did not agree with AEC semester and there was minority (12.5 percent) agree with ACE semester. In addition, result of hypothesis testing found that there was no significant different between personal information classified by position (instructor, university staff and student) and average satisfaction toward AEC semester at 0.05 level.

Keywords: Attitude, AEC semester, Rajamangala University of Technology Lanna

บทนำ

ในปีการศึกษา พ.ศ. 2557 สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้เปลี่ยนแปลงช่วงเวลาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเวลาของมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากในปี พ.ศ.2558เกิดประชาคมอาเซียนมีผลกระทบต่อระบบการศึกษาหลายด้าน เช่น จำนวนปี จำนวนหน่วยกิตของแต่ละหลักสูตร การประเมินผลการศึกษา เป็นต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความกลมกลืนเทียบเคียงของระบบการศึกษา เพื่อให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ทั้งการเทียบโอนหน่วยกิต ภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลางทางการศึกษา การแลกเปลี่ยนนักศึกษา/นักวิชาการ การเปิด-ปิด ภาคการศึกษาที่สอดคล้องกัน และการรับรองคุณวุฒิและมาตรฐานวิชาชีพชั้นสูง เนื่องจากจะมี 8 อาชีพเสรีในอาเซียน ได้แก่ วิศวกรรมศาสตร์ การสำรวจ สถาปัตยกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ บัญชี และการบริการ/การท่องเที่ยว

สำหรับการปรับปรุงปฏิทินการศึกษานั้น ทบอ.ได้ใช้เวลาในการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียอย่างละเอียดตลอดจนพิจารณามาตรการบางประการเพื่อรองรับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในการปรับ ช่วงเปิด-ปิดภาคเรียน คือ การเปิดปิดภาคการเรียนสอดคล้องกับประเทศอาเซียน และประเทศผู้นำทางการศึกษาในโลกตะวันตก เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งเปิดภาคเรียน เดือนสิงหาคมเดือนกันยายนเช่นกัน และประเทศส่วนใหญ่ของอาเซียน 8 ประเทศก็เปิดภาคการศึกษาในเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน, การเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในไทยกับ

นานาชาติดำเนินการได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ทั้งด้านวิชาการ วัฒนธรรม และการแข่งขันกีฬาการรับนักศึกษาต่างชาติ เพื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยของไทยจะสะดวกขึ้นการปิดภาคเรียนในฤดูฝน มีข้อดีคือลดปัญหา อุปสรรคในการเดินทาง ลดปัญหาการจราจรคับคั่งที่จะติดขัดอย่างมากในช่วงฤดูฝน นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดผลดีคือ มีการเจ็บป่วยของโรคระบบทางเดินหายใจ และโรคหวัดลดลง จึงทำให้มีการขาดเรียนน้อยลง, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถอยู่ในห้องเรียนจนจบหลักสูตร เพื่อสมัครเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัย มีเวลาในการเตรียมความพร้อมเพื่อปรับพื้นฐานก่อนเปิดภาคเรียน (ประสาธ สืบคำ, 2558)

ประเทศต่างๆมีข้อตกลงร่วมกัน การเปิดเสรีด้านการศึกษาจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายคนและความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลายๆ เรื่องทั้งภาษาและวัฒนธรรม โดยให้มหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก เปลี่ยนแปลงการเปิดภาคเรียนในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เปิดภาคเรียนที่ 1 เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และเปิดภาคเรียนที่ 2 เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมีนาคมซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย(ทบอ.) จำนวน 27 สถาบัน ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ทบอ.มรภ.) จำนวน 44 สถาบันและที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (ทบอ.มทร.) จำนวน 9 สถาบัน จึงได้มีมติเลื่อนการเปิดภาคเรียนในระดับอุดมศึกษาให้ตรงกับประเทศต่างๆ ในอาเซียน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2557 ซึ่งภาคเรียนที่ 1 จะเปิดเรียนในเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม และภาคเรียนที่ 2

เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ในขณะที่เดียวกันได้มีมหาวิทยาลัยบางแห่งเปิดปิดภาคเรียนในบางหลักสูตรตามช่วงเวลาดังกล่าวไปแล้วตั้งแต่ในปีการศึกษา 2555 เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร (ม.น.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) (ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย, 2559) เป็นต้นอย่างไรก็ตาม การเลื่อนการเปิดปิดภาคเรียนดังกล่าวได้สร้างความกังวลให้กับหน่วยงานบางแห่งและมีผลกระทบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในด้านการเรียนการสอน ด้านความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการหางานทำ ด้านการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดการเรียกร้องให้มีการทบทวน โดยขอให้ทางมหาวิทยาลัยกลับมาเปิดภาคเรียนตามเดิม

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้รับมอบหมายให้ทำการวิจัยต่อทัศนคติจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ให้มีการศึกษาผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อนำผลการวิจัยเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้มีความเหมาะสมและแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)
2. ความคิดเห็นเรื่องการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) บุคลากรและ

นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

3. แนวทางการจัดการสำหรับเตรียมการรองรับเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา : ศึกษาผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

2. ด้านประชากร : ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหรืออาจได้รับผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ได้แก่ 1. กลุ่มอาจารย์ 2. กลุ่มนักศึกษา และ 3. กลุ่มบุคลากรสายสนับสนุน

3. ด้านเวลา : ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 – เดือนเมษายน พ.ศ. 2559

วิธีการดำเนินงาน

ประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งได้เป็น กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาจารย์กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักศึกษากลุ่มที่ 3 กลุ่มบุคลากรสายสนับสนุนบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาสังกัด 6 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำปาง

2. ขนาดตัวอย่างได้จากการสอบถามบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ในการวิจัยครั้งนี้ ที่ทราบขนาดของประชากรที่แน่นอนคือ 19,994 คน (สรุปจำนวนบุคลากรปีการศึกษา 2558)(จำนวนนักศึกษาทั้งหมด สังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำแนกตามสถาบันการศึกษา ระดับการศึกษา และเพศ ทั่วราชอาณาจักร ปีการศึกษา 2557) ระดับความเชื่อมั่น 98.5% จากการคำนวณสูตร

$$n = \frac{p(1-p)Z^2}{e^2}$$

ดังนั้นจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 4,034 ราย และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling) โควต้า (Quota Sampling Technique)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 ทศนคติของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC ด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านปัญหาการหางานทำ ด้านปัญหาการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมความคิดเห็นต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC โดยมอบหมายและขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลไปยังแต่ละสังกัดในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำปาง รวม 6 จังหวัด

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสถิติ One Way ANOVA ในการทดสอบสมมติฐาน

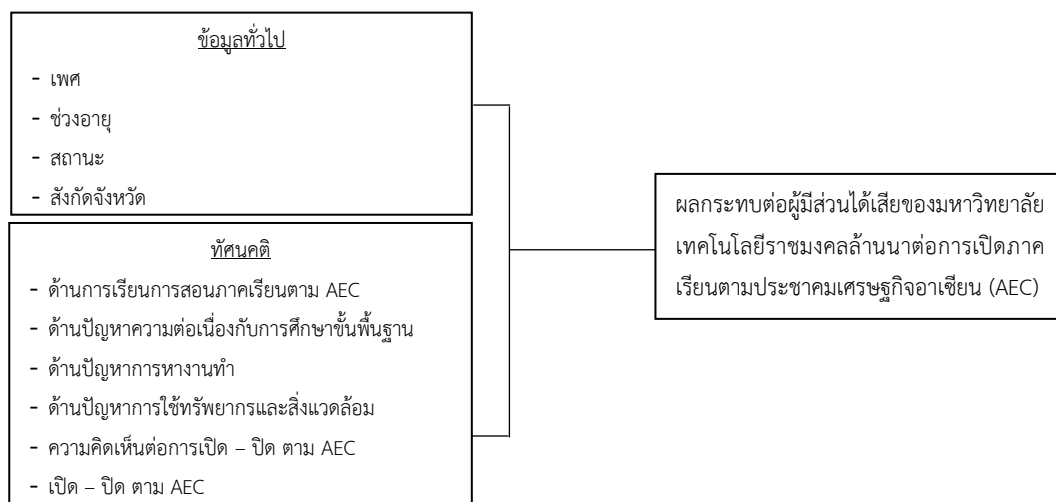
สมมติฐานการวิจัย

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันทางด้านสถานะมีระดับความพึงพอใจต่อทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

H0: สถานะทางประชากรที่แตกต่างกันทางด้านสถานะมีระดับความพึงพอใจต่อทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

H1: สถานะทางประชากรที่แตกต่างกันทางด้านสถานะมีระดับความพึงพอใจต่อทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย (ร้อยละ 33.8) เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 86.8) เพศหญิง (ร้อยละ 58.8) อายุ 21 - 40 ปี (ร้อยละ 79.4) สังกัด คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ (ร้อยละ 55.2)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพบว่า (1) ทัศนคติเห็นในด้าน การเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC เฉลี่ยรวมอยู่ใน ระดับน้อย ($\bar{X}=2.59$) โดยพบว่า ทัศนคติเห็นว่าการ เปิดภาคเรียนตาม AEC มีความเหมาะสมเฉพาะกับ มหาวิทยาลัย/สถาบันที่มีหลักสูตรนานาชาติเท่านั้น ($\bar{X}=3.48$) การเปิดภาคเรียนตาม AEC มีวันหยุด ค่อนข้างมากแต่ไม่ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการ เรียนการสอน ($\bar{X}=3.44$) การเปิดภาคเรียนตาม AEC มีความเหมาะสมและเป็นโอกาสที่ดีเพื่อการปรับ พื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพทางภาษา ของนักศึกษาในการศึกษาต่อ ($\bar{X}=2.96$) (2) ทัศนคติเห็นในด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาชั้น พื้นฐานเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$) โดย พบว่า ทัศนคติเห็นว่าการทำให้มหาวิทยาลัย/สถาบัน ระดับอุดมศึกษาขาดโอกาสในการจัดกิจกรรมร่วมกับ นักเรียนเพราะเวลาเรียนไม่เอื้อต่อกัน ($\bar{X}=4.28$) ทำให้ขาดความต่อเนื่องกันในการจัดระบบการศึกษา ของระดับ มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ($\bar{X}=4.23$) ทำให้ไม่สอดคล้องกับโอกาสการให้บริการ ทางวิชาการกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ($\bar{X}=4.19$) (3) ทัศนคติเห็นในด้านปัญหาการทำงานทำเฉลี่ยรวมอยู่ ในระดับมาก ($\bar{X}=3.48$) โดยพบว่า ทัศนคติเห็นว่าการ ไม่สอดคล้องกับการทำงานทำของนักศึกษาเพราะ ความต้องการ แรงงานในประเทศจะมีสูงมากในช่วง เดือน มี.ค. - พ.ค. ของทุกปี ($\bar{X}=4.17$) ทำให้เกิดความ

เสมอภาคในการจบการศึกษาไปพร้อมกับประเทศใน กลุ่ม AEC ด้วยกัน ($\bar{X}=3.18$) สอดคล้องกับห้วงเวลา ในการการทำงานทำ ของตลาดแรงงานภาครัฐ เอกชน ทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ ($\bar{X}=3.09$) (4) ทัศนคติเห็นในด้านการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเฉลี่ย รวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$) โดยพบว่า ทัศนคติ เห็นว่าส่งผลต่อการบริหารงานการเงิน งบประมาณในโครงการต่างๆ เนื่องจากระยะเวลาการ ใช้เงินงบประมาณในภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ไม่เท่ากัน เป็นปัญหาต่อการเบิกจ่ายงบประมาณ ($\bar{X}=4.04$) ส่งผลกระทบต่อการวางแผนในการศึกษา ต่อและการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาของครูอาจารย์ และนักเรียนในกลุ่ม AEC หรือภูมิภาคอื่นๆ ($\bar{X}=3.71$) มีผลต่อการพิจารณาความดีความชอบ ที่ไม่ตรงกับ งบประมาณ ($\bar{X}=3.59$) และส่งผลให้เกิดความ ร่วมมือที่จะทำให้การศึกษาไทยมีความเจริญและเพิ่ม ความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่ม AEC ($\bar{X}=3.23$) ตามลำดับ และ (5) ความพึงพอใจในภาพรวมการพึง พ้อใจต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC เฉลี่ยรวมอยู่ใน ระดับน้อย ($\bar{X}=2.25$) และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ จำนวน 3,528 (ร้อยละ 87.50) ไม่เห็นด้วย กับการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และจำนวน 506 (ร้อยละ 12.5) เห็นด้วยกับ การเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

พบว่าสถานะภาพอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร สายสนับสนุนที่แตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อ ทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC) ที่ไม่แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงการทดสอบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ประเด็นด้านต่าง ๆ		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC	Between Groups	1.023	2	.511	.580	.560
	Within Groups	3553.357	4031	.882		
	Total	3554.379	4033			
ด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	Between Groups	6.309	2	3.155	1.596	.203
	Within Groups	7966.037	4031	1.976		
	Total	7972.346	4033			
ด้านปัญหาการหางานทำ	Between Groups	2.162	2	1.081	.769	.463
	Within Groups	5664.961	4031	1.405		
	Total	5667.122	4033			
ด้านปัญหาการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	Between Groups	1.238	2	.619	.428	.652
	Within Groups	5836.681	4031	1.448		
	Total	5837.920	4033			
ความคิดเห็นต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC	Between Groups	.845	2	.423	.222	.801
	Within Groups	7691.212	4031	1.908		
	Total	7692.058	4033			

อภิปรายผล

ในการศึกษาทัศนคติของบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาต่อการเปิดภาคเรียนตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) พบว่าทัศนคติด้านผลกระทบจากการเปิดภาคเรียนตามมหาวิทยาลัยของภูมิภาคอาเซียนใน ด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC ($\bar{X}= 2.59$) ด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}=4.19$) ด้านปัญหาการหางานทำ ($\bar{X}=3.48$) ด้านปัญหาการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}= 3.66$) ความคิดเห็นต่อการเปิด - ปิด ตาม AEC ($\bar{X}=2.24$) ซึ่งสอดคล้องกับ รัฐกรณ์ คิดการและคณะ. (2559). “การศึกษาผลกระทบจากการ

ปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาภายหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” พบว่าผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาภายหลังการสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ของผู้มีส่วนได้เสียกับการศึกษาระดับศึกษา เมื่อจำแนกผลกระทบในรายด้านพบว่าทุกด้านมีผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านปัญหาความต่อเนื่องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}=4.19$) ด้านปัญหาการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.66$) และด้านการเรียนการสอนภาคเรียนตาม AEC ($\bar{X}= 2.59$)ใน

การศึกษาสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่าด้านความคิดเห็นกับการเปิดภาคเรียน ตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 87.5) และเห็นด้วย (ร้อยละ 12.5) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ คติการและคณะ. (2559). “การศึกษาผลกระทบจากการปรับเปลี่ยน การเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาภายหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” พบว่าด้านความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียจากการที่สถาบันอุดมศึกษาปรับเปลี่ยน การเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาตาม มหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียน ผู้มีส่วนได้เสีย ร้อยละ 72.10 เห็นด้วยกับการให้มหาวิทยาลัย ต่างๆ กลับมาเปิดภาคเรียนตามเดิมไม่เห็นด้วย ร้อยละ 27.90ในการปรับช่วงเปิด-ปิดภาคเรียน ตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ข้อดีของการเลื่อนเปิด-ปิดภาคเรียนอาเซียน คือ การเปิดปิดภาคการเรียนสอดคล้องกับประเทศอาเซียนและประเทศผู้นำทางการศึกษาในโลก ตะวันตกการเปลี่ยนนักศึกษา และอาจารย์ของ มหาวิทยาลัยต่างๆ ในไทยกับนานาชาติ ดำเนินการได้สะดวกและรวดเร็วขึ้นการรับ นักศึกษาต่างชาติ เพื่อเข้าศึกษาใน มหาวิทยาลัยของไทย จะสะดวกขึ้น เพราะ ระยะเวลาการเปิดปิดภาคเรียนสอดคล้อง ต้องกัน รวมถึงนักศึกษาไทยที่สำเร็จการศึกษา ขึ้นพื้นฐานจากโรงเรียนนานาชาติในประเทศ ไทยด้วยมีนักศึกษาจากประเทศอาเซียนเข้ามา ศึกษาในประเทศไทยถึง 2,346 คน จาก สหรัฐอเมริกา 379 คน จากยุโรป 563 คน

และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่องการปิดภาคเรียนใน ฤดูฝนลดปัญหา อุปสรรคในการเดินทาง ลด ปัญหาการจราจรคับคั่งที่จะติดขัดอย่างมาก เนื่องจากในปี พ.ศ. 2555 กลุ่ม มทร.ทั้ง 9 แห่ง มีการเปิดดำเนินการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัยด้วยระบบรับตรงร่วมกันเป็นปี แรก และเปิดหลักสูตรนานาชาติของทุก มหาวิทยาลัยมีการเปิดภาคการศึกษาในเดือน ส.ค. นอกจากนี้ผลกระทบจากการปรับเปลี่ยน การเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษา ภายหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) พบว่า ในเรื่องการฝึกงานหรือสหกิจ การดำเนินการขอให้นักศึกษาครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ การดำเนินการขอใช้ทุนของแพทย์ ทันตแพทย์ และเภสัชกร ตลอดจนเรื่อง การเกณฑ์ทหาร ความไม่สอดคล้องของสภาพภูมิอากาศใน ประเทศ ซึ่งเป็นปีที่ร้อนมาก สภาพการเรียน การสอนก็ได้รับผลกระทบไปด้วยเพราะฉะนั้น การปรับเปลี่ยนปิด-เปิดภาคการศึกษาแบบ อาเซียน ให้กลับไปใช้ระบบเดิม

ข้อเสนอแนะ

จากการที่มหาวิทยาลัย หรือ สถาบันอุดมศึกษา ได้ปรับเปลี่ยนไปเปิด - ปิด ภาคเรียนตามอาเซียนเป็นเวลาสองปี โดย คาดหวังจากว่าจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากร รวมถึง นักศึกษาแลกเปลี่ยนจากประเทศในกลุ่ม อาเซียนเข้ามาศึกษาในประเทศมากขึ้น ปรากฏ ว่าสิ่งที่คาดหวังไว้กับไม่เป็นไปตามคาด เนื่องจากปัจจุบันประเทศต่างๆ ในอาเซียนยังมีการเปิด - ปิด ภาคเรียนไม่ตรงกัน จำนวน

ภาคเรียนก็ไม่เท่ากัน ที่สำคัญหลักสูตรก็แตกต่างกัน แม้จะเปิดภาค พบว่า มีปัญหาและผลกระทบมากมายในสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น สภาพอากาศที่ร้อนจัดทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ และยังกระทบกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย ดังนั้นทางมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาแนวทางร่วมกันในการแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ หากไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ก็ควรกลับมาเปิด – ปิดภาคเรียนตามเดิม เพราะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ได้อย่างแน่นอน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาใน 6 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำปาง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ติดต่อประสานงานเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ช่วยนักวิจัย คณะทำงาน และบุคลากรสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือภาระทั้งงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

จำนวนนักศึกษาต่างชาติ. (2558). สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9580000072410>.

จำนวนนักศึกษาทั้งหมดสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำแนกตามสถาบันการศึกษา ระดับการศึกษา และเพศทั่วราชอาณาจักร ปีการศึกษา 2557. (2558). สืบค้นจาก 15 มิถุนายน 2559, จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/14551/18176.xls.

จำนวนบุคลากรปีการศึกษา 2558. (2558). สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2559, จาก <http://personal.rmutl.ac.th/2558/index.php/2016-04-11-04-52-34/8-2015-06-26-08-46-01>.

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC). (2557). สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.thai-aec.com/227#ixzz2ZSBZ80B2>.

แพรวภัทร ยอดแก้ว. (2552). **ทัศนคติหรือเจตคติ (Attitude)**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2559, จาก [https://www.gotoknow.org/posts/280647%20%20%20\(25](https://www.gotoknow.org/posts/280647%20%20%20(25)

ระบบการศึกษาของอาเซียน. (2555). สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2559, จาก <https://www.sites.google.com/site/na-waey/rabb-kar-suksa-khxng-xaseiyn>.

รัฐกรณ์ คิดการและคณะ. (2559). **การศึกษาผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนการเปิดภาคเรียนของสถาบันอุดมศึกษาภายหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. ที่ประชุมประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการแห่งประเทศไทย (ทปสท.)

การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำวอล้านนา: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
A Study of Buddhist Ethics Existed in Chiangmai Kao Sor Lanna
: Case Study Chiangmai Province

พูนชัย ปันธิยะ^{1*}
Phoonchai Punthiya^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹ Mahachulalongkomrajavidyalaya Buddhist University, Chiang Mai Campus

* Corresponding author e-mail: jakkumi@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเภทของจริยธรรม รายละเอียดของจริยธรรมและวิธีสอนจริยธรรมที่ปรากฏในบทของการศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แถบบันทึกเสียง และข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า จริยธรรมที่ปรากฏในบทของมีอยู่ 2 ลักษณะคือ จริยธรรมด้านจารีต และจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจริยธรรมสำหรับผู้อยู่ใต้ปกครองพบว่า ผู้อยู่ใต้ปกครองที่ดี ควรมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ชยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และปฏิบัติตามนโยบายของรัฐจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไปพบว่า บุคคลในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ สามเณร ลูกหลาน ลูกเขย ลูกสะใภ้ บุรุษ สตรี ควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามฐานะวัย และเพศของตน จริยธรรมสำหรับชุมชนพบว่า ประชาชนฝ่ายฆราวาสควรร่วมมือกันประกอบกิจกรรมของชุมชน คือบุญประเพณีสิบสองเดือน และมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์ประกอบของศาสนาประชาชนฝ่ายบรรพชิตควรศึกษาเล่าเรียนพระวินัย ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เทศนาสั่งสอนประชาชน ทำกิจวัตรประจำวัน ละร่วมสร้างสรรคงานสังคม

ผลการศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในบทของพบว่า จริยธรรมด้านจารีต บทของจะเน้นจริยธรรมของบุคคลในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติมากกว่าจริยธรรมของกลุ่มบุคคลอื่น จริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา บทของจะเน้นคำสอนในเรื่องบุญกรรมมากกว่าคำสอนข้ออื่น ๆ การศึกษาวิธีสอนจริยธรรมที่ปรากฏในบทของ พบว่า ในการสอนมีวิธีสอนจริยธรรม 6 วิธี คือ สอนอย่างตรงไปตรงมา สอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบ สอนโดยการใช้โวหารเปรียบเทียบ สอนโดยอ้างสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อถือศรัทธา สอนโดยวิธีกล่าวประชดประชัน และสอนโดยใช้ภาษิตล้านนา

คำสำคัญ : หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำวอล้านนา : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ABSTRACT

The aim of the study is to find categories, details and teaching methods of Ethics (the rules of moral conduct) as found in Sor (a kind of North folksongs). The method of study is to collect data from various sources, e.g. relevant text, document, research-work, recording tape and from practical field.

From the study, it was found that Ethics found in Sor can be divided in to two categories, namely (i) Traditional ethics (ii) Buddhist ethics. Ethics for subject-class. A good subject must be loyal to the three great institutions, namely, nation, religion and the King, abides by the law of state, be industrious in one own works and follows the policies of state. Ethics for general public. People of the cycle of family and relatives, i.e., grandfather-grandmother, maternal grandfather-grandmother, parents, husband wife, children, son-in-law, daughter-in-law, and so on, should conduct oneself properly in accordance with status, age and sex. In a broader sense of Ethics for

the public, all householders should join hands together in stabilizing community They should also have a good faith towards Buddhism

The study reveals that in traditional ethics, the ethics for people in the cycle of family and relatives are more emphasized, in Buddhist ethics, the doctrine of kamma is more emphasized than the others. There are 12 methods of teaching of Ethics found in this study. They are. Direct teaching. Teaching by giving parables or analogies, teaching by giving comparisons, teaching by referring to sacred things which already revered by the people, teaching by the method of ridicule with sarcasm, and teaching by Lanna.

Keyword: BUDDHIST ETHICS EXISTED IN CHIANGMAI KAO SOR LANNA

บทนำ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปจะมีความราบรื่นดีไม่มีความพลัดพลั้งจะต้องยึดถือหลักปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐานซึ่งจำเป็นต้องมีทุกคนหากคนใดไม่มีหลักการแล้วชีวิตก็จะจับทิศทางเดินไม่ถูกไม่รู้ว่าจะเดินไปทางไหนคว้งคว้างบังคับไม่ได้เปรียบเหมือนกับเรือที่ขาดหางเสือบังคับให้แล่นไปตามทิศทางที่กำหนดไม่ได้ต่อไปนี้ขอนำเสนอจริยธรรมของสังคัมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดเป็นเสน่ห์เมตตามหานิยมให้แก่ผู้พบเห็นทั่วไปโดยไม่ต้องมีการเสกเป่าแต่อย่างใด เพียงแต่ขอให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเองทุกอย่างก็จะเป็นไปได้อย่างที่ตั้งใจหลักจริยธรรมพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติกัน ในสังคัม

สังคัม หมายถึง สังคัมล้านนาที่ได้รับอิทธิพลคำสอนของพุทธศาสนาผ่านคำขอต่อบุคคลภาคเหนือเพื่อกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่ได้ฟังขอแล้วนำไปคิดและไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

การพัฒนาทางพุทธจริยธรรม หมายถึง การกำหนดแนวคิด และวิธีการปลูกฝังพัฒนาความประพฤติที่ดีงามของบุคคลตามแนวพระพุทธศาสนา กระบวนการสร้างอนาคตร่วมกันหมายถึงเทคนิคการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามหลักจิตวิทยาสังคัม ซึ่งเน้นการมองอดีต ปัจจุบัน เชื่อมโยงอนาคต เพื่อกระตุ้นจิตสำนึก และสร้างพันธะสัญญาในการมีวิสัยทัศน์ของอนาคตร่วมกัน อันนำไปสู่การวางแผนและปฏิบัติ

อย่างมีระบบด้วยความคาดหวังผลสำเร็จร่วมกันเช่น การขอของแต่ละท้องถิ่นมีเครื่องดนตรีประกอบและท่วงทำนองที่แตกต่างกันไป เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขอของจังหวัดเชียงใหม่ใช้ปี่จุ่ม ส่วนการขอของจังหวัดน่านใช้ซึงและสะล้อ การขอมีทั้งขอเดี่ยว และขอโต้ตอบกันระหว่างช่างขอชายและช่างขอหญิง ภาษาพื้นถิ่นเรียกว่า “คู่ถ้อง” มีทั้งการขอตามบทและปฏิภาณไหวพริบของช่างขอ โดยนำเอาข้อมูลเหตุการณ์ต่างๆ มาพรรณนาโวหารซึ่งแฝงไว้ด้วยคติธรรมและคติโลก ตามลักษณะของฉันทลักษณ์ของแต่ละทำนองขอซึ่งมีประมาณ 10 ทำนอง ช่างขอที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงจะสามารถร้อยเรียงคำร้อง (คำขอ) ได้อย่างสละสลวย มีความไพเราะด้วยปฏิภาณไหวพริบของตนเอง โดยไม่ต้องแต่งเนื้อร้องมาก่อนแต่ขอให้ทราบเนื้อหาในเรื่องนั้นช่างขอก็สามารถนำมาเรียงเป็นบทขอในแต่ละทำนองได้ทันทีแล้วแต่นักดนตรี (ช่างปี่) จะให้ทำนองขอเป็นทำนองใดความสามารถในการขอแล้วต้องมีจิตวิทยาในการกำกับการขออีกด้วย นั่นคือ เวลาขึ้นแสดงบนเวที (ผามขอ) ต้องคอยสังเกตคนดูว่าชอบหรือนิยมขอแนวไหนบางที่ช่างขอกำลังขอเรื่องนี้ ถ้าการขอไม่ถูกใจคนดูแล้ว คนดูหรือผู้ชมหรือผู้ฟังจะไม่คอยให้ความสนใจในการชมหรือฟัง อาจนั่งทำหน้าตาเฉย หรือไม่ก็จับเข้าคุยกัน หรือทยอยกันกลับทีละคนสองคน ถ้าช่างขอรู้จักสังเกตพฤติกรรมของคนดูแล้วพยายามขอให้ถูกใจผู้ชมนี้ก็จะให้ความสนใจกลับมาฟังขออย่างตั้งใจ สายตาทุกคู่ก็จะจ้องมาที่เวที ใบหน้ามีรอยยิ้มที่แสดง

ถึงความพอใจ บางครั้งอาจมีเสียงเฮฮา หัวเราะ
ปรบมือหรือถูกใจมากๆ ก็จะโห่ร้องหรือโห่รางวัล เป็น
การให้กำลังใจช่างซอเกิดความประทับใจในช่างซอ
เป็นอย่างมากช่างซอสองคน อาจเป็นช่างซอชายทั้งคู่
หรือช่างซอชายกับหญิงก็ได้ โดยช่างซอทั้งสองฝ่ายจะ
ตั้งใจทักถามกันและกันถึงเรื่องราวต่างๆ ทั้งคติโลก
และศีลธรรม เพื่อแข่งขันประชันกันว่า ใครจะซอได้
เสียงไพเราะ ใครจะซอได้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์
มากกว่ากัน เพลงพื้นบ้านเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งที่
ปรากฏอยู่ในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นกรอบ
แห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานรูปแบบของการ
ดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่ในกรอบของศาสนา คน
ไทยก็ยึดถือตามอย่างบรรพบุรุษไม่เปลี่ยนแปลงมาก
นัก ศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่าง
มาก เป็นพลังสำคัญอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนิน
ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นระบบความเชื่อและความ
ศรัทธาอย่างหนึ่ง ดุจประทีปให้แสงสว่างในการ
ดำเนินชีวิตของพวกเขา หลายยุคหลายสมัยที่
พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในการบริหารปกครอง
บ้านเมือง

คำว่าซอ เป็นเพลงพื้นบ้านของไทยล้านนานั้นมี
มาช้านาน ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เชื่อกันว่า
มีกำเนิดก่อนศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง เพลง
พื้นบ้านของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่น
ได้ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงไปตามความนิยม
และสำเนียงภาษาพูดที่เพี้ยนแปร่งแตกต่างกันเพลง
แบบนี้มักจะนิยมร้องกันในเวลาเทศกาล หรืองานที่มี
การชุมนุมคนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกันชั่วคราว
ชั่วคราว เช่น งานมงคล และอวมงคล การประดิษฐ์
คำว่าซอ และถ้อยคำจะเป็นไปตามความนิยมและ
สำเนียงพูดของพื้นบ้านและท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งยัง
ปลุกฝังให้คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
พบได้จากในอดีตคนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กัน
แบบพี่น้อง แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาต่างๆ
เกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งปัญหาสังคม ปัญหา

สิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะ
คนไทยขาดการปลูกฝัง อบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม
และวิถีชีวิตแบบไทย” ในคำว่าซอ มีความสำคัญมี
ความสำคัญกับคนล้านนาเป็นสื่อชาวบ้านที่ดีที่สุด
นอกจากนี้ซอ ก็สามารถให้ความรู้และอธิบายขยาย
ความให้คนฟังได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย(ทรงศักดิ์
ปรางวัฒนากุล. 2523,สังฆะวรรณสัย. 2524, มณี
พะยอมมยงค์.2529, เรื่องเดช ปันเขื่อนดี. 2529,
ชัชวาล ทองดี. 2536)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่
จะศึกษาพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่า ซอ จังหวัด
เชียงใหม่ ว่ามีประวัติ ความเป็นมา และประเภทของ
เพลงพื้นบ้าน จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะอย่างไร
วิธีการสอนจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้าน
ล้านนา คุณค่าตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นการ
ส่งเสริมเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการ
อนุรักษ์ฟื้นฟู คำว่า ซอ และเพื่อเป็นมรดกที่ล้ำค่า
ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ควรส่งเสริมให้คนรุ่นหลังได้
สืบสานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะคำว่า ซอในล้านนา
2. พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำว่า ซอล้านนา
3. วิเคราะห์อิทธิพล คำว่า ซอ พื้นบ้าน ในการ
เปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. กลุ่มประชากร แบ่ง ๒กลุ่ม คือ 1.แม่ครู
จันทร์สม สายธารา 2.แม่ครูบัวซอนบุญ 3.พ่อครูจันทา
เหล่าคำ 4.แม่ครูแสงเอ๋ย สุริยะมล 5.แม่ครูบัวตอง
แก้วพัน 6.พ่อครูบุญศรี รัตนัง 7.พ่อครูกวนดา เชียง
ตา 8.พ่อครูสายทอง ทองเจริญ 9.แม่ครูเอื้องคำ คำ
สันทราย 10.นายดวงจันทร์ วิโรจน์ 11.นางบัวชุม
จันทร์ทิพย์ 12.นายเรวัต พรหมรัก

2. ศึกษาบทขอของพ่อครู แม่ครูซอล้านนา 12 เรื่อง (เจ้าหงส์หิน, แม่สีห์ดำ, เจ้าสุวัต นางบัวคำ, ก่าพร้าบัวตอง, อ้ายร้อยขอต, ก่ากาดำ, การส่งเสริมประชาธิปไตย, ประเพณีไทย, วิถีล้านนา, ความกตัญญู, กรรม.)

3. ศึกษาชุมชน 2 ชุมชนๆ ละ 15 คนคือ 1. ชุมชนสันลมจอย ต.สุเทพ อ.เมือง จงเชียงใหม่ 2. ชุมชนสันลมจอย ต.สุเทพ อ.เมือง จงเชียงใหม่(นายปั่น มูลนิลดา, นายวิเชียร บานเย็น, นายบุญธรรม คันธมาลา, นายอ้อย ตาคำมา, นางสวิง ปัญญา, นายแก้ว หินวงศ์,นางเฮื่อน ชิพนันท์, นายเรืองฤทธิ์ จันท์ดี, นางไฉก ธีร์ศิลป์,นางบุญศรี วิริยะตัน, นางเกศสุดา หาญแก้ว, นางพิณสวรรค์ สุภาวงศ์ไต้ย, นายผวนศักดิ์ศรี, นางนงเยาว์ พูเพื่อง, นางรัตน์ กาชาติ,และ 2. ชุมชนสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จงเชียงใหม่ 15 คน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหาดำเนินการภายใต้เนื้อหาบทคำขอ เกี่ยวกับนิทาน คำสอน วิธีสอนเป็นศิลปะวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพุทธจริยธรรมนำเนื้อหาจากบทขอมาวิเคราะห์ เช่น ขออุทธารณ์บทขอของแม่แสงเอ๋ย มานพ เรื่องแมงสีหู ห้าตา ขอ เรื่องแมงสีหูห้าตา สีหูเป็นการอธิบายหลักหลักธรรมพุทธศาสนาเรื่องพรหมวิหาร 1. เมตตา 2.กรุณา 3.มุทิตา 4.อุpekขา ทั้ง 4 เป็นการเกื้อกูลห้าตามันก็มีความหมาย คือ สีล 5 ประกอบอยู่ในกายจิตใจ เป็นการสอนจริยธรรมในเรื่องศีลห้า เช่น สีลข้อที่สามคือให้เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

ทฤษฎี สมมุติฐาน และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี

- 1) ทฤษฎีผู้นำด้านคุณลักษณะ
- 2) ทฤษฎีภาวะแสดง
- 3) แนวคิดการพัฒนาการแสดง
- 3.1) แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์

3.2) แนวคิดหลักการพัฒนาทางจริยธรรม

4) แนวคิดการประชุมเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

สืบสานกันมา ภูมิปัญญา เป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ใน พื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่ม ชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมา สร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม – วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่

วิเคราะห์พุทธจริยธรรมใน คำขอสอนอะไร แล้วนำพุทธจริยศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ความสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความรักความสามัคคี และความร่วมมือในการทำงาน เป็นคนมีจิตเมตตา มีความกตัญญู และเห็นผู้อื่นใดการเป็นผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีความประพฤติที่ดีงามตามหลักศาสนา เช่นการสร้างผู้นำที่ดีจึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องพุทธจริยธรรม หลักจริยธรรมที่ปรากฏ คำขอ ฟังแล้วส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของคนฟังอย่างไร และฟังแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร

นอกจากนี้แบบจำลองการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของการเรียนรู้ใหม่ๆ ได้ไม่รู้จัก ดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอแผนภาพข้างล่างเป็นแนวคิดส่วนขยายสู่การปฏิบัติการประยุกต์ใช้แบบจำลองพุทธจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาความเป็นผู้นำที่มีศีลธรรม จริยธรรม ของสังคมล้านนาด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการคิด การวิเคราะห์ และเหตุผลภายใต้บริบทของบุคคล สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน เคลื่อนไหวไปตามสถานการณ์ของสังคม ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริง ครอบคลุม และสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น จึงได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงทดลอง

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แผนการดำเนินกิจกรรม ที่สร้างจากแนวคิดกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกันและแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำทางศีลธรรม
- 2) แบบสอบถามความเห็น แสวงหาแนวทางและการนำหลักพุทธจริยธรรม กิจกรรมเสนอ๒ชุด ซึ่งประเมินโดยพ่อครู แม่ครูขอ
- 3) แบบสะท้อนความรู้สึกต่อกิจกรรม
- 4) แบบสังเกตพฤติกรรม
- 5) ประเด็นการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การสร้างเครื่องมือ

- 1) การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสร้างแผนการดำเนินกิจกรรมที่มีการเชื่อมประสานระหว่างกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกันและแนวคิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์
- 4) การปรับปรุงเครื่องมือและนำไปทดลองใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลและด้วยการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันอภิปราย

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ

นำคะแนนก่อนและหลังร่วมกิจกรรมทั้ง 2 กลุ่มมาคำนวณเพื่อตอบคำถามตามจุดประสงค์ของการวิจัยคือ

- 1.1) ใช้ Paired – Sample - T-test ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อใช้เปรียบเทียบผลการพัฒนา ก่อนและหลังร่วมกิจกรรมว่าแตกต่างกันหรือไม่
- 1.2) ใช้ One way Anova เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวความแตกต่างของผลการพัฒนาผู้นำภาวะศีลธรรมของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การสังเกตพฤติกรรมของพ่อครู แม่ครูขอ เข้าร่วมกิจกรรม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาอธิบายผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านจริยธรรมของประชาชนทั่วไป วิทยภาคสนาม โดยสัมภาษณ์ พ่อครูขอ จำนวน 12 ท่าน

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) เรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากตำรา เอกสาร งานวิจัย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดนั้นตามจุดประสงค์ของการศึกษา วิจัยครั้งนี้
- 3) นำเสนอผลงานวิจัย
- 4) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ข้อตกลงเบื้องต้นและข้อจำกัดในการวิจัย

สถานที่ ดำเนินการวิจัย: ศึกษาบทของของครู
ขอในเขตจังหวัดเชียงใหม่

การวิจัย

รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาหลักพุทธ
จริยธรรมที่ปรากฏในคำขอล้านนา มีวัตถุประสงค์ ๓
ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะคำขอล้านนา 2)
พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคำขอ ล้านนา 3)
วิเคราะห์อิทธิพล คำขอ พื้นบ้าน ในการเปลี่ยนแปลง
วิถีชุมชนมีผลสรุปดังนี้

การศึกษาพบว่าวิถีของคนล้านนา

ขอ” เป็นศิลปะการขับขานของล้านนาที่มีมา
นานเป็นสือพื้นบ้านแขนงหนึ่ง เนื้อหาสาระที่ช่างขอ
นำมาสือนั้นมีหลากหลายทั้งเรื่องราวในท้องถิ่น
ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต
เหตุการณ์สำคัญ ในช่วงเวลา ต่างๆ รวมถึงบทขอซึ่ง
แต่งขึ้นใช้เฉพาะงานประเพณีต่างๆ

การแสดงขอพื้นเมืองของไทยทุกประเภทก็มี
พิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวข้องด้วยเสมอ การขอเป็นการ
แสดงพื้นเมืองของล้านนาจึงมีพิธีกรรมต่างๆ เข้ามา
เกี่ยวข้องทั้งก่อนการขอและก่อน เช่น

พิธีกรรมเกี่ยวกับขอ

พิธีกรรมเกี่ยวกับขอล้วนแล้วแต่เป็นพิธีกรรมที่
เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ความกตัญญู รู้คุณ
การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างช่างขอด้วยกัน เป็นการ
ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นพิธีกรรมที่แฝงด้วย คุณ
ค่าที่นำศึกษาเรียนรู้ถึง พิธีกรรมเกี่ยวกับขอมีดังนี้

1) การไหว้ครูขอ คือ การบูชาครู การรำลึกถึง
พระคุณของครู อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาขอให้
หรือเพื่อขอให้ครูช่วยปกป้องรักษา คุ่มครอง คิดคำขอ
ให้ลื่นไหลไม่ติดขัดมีความสำเร็จ โอกาสทำพิธีไหว้ครู
ขอนิยมทำกันใน 2 โอกาส คือ ไหว้ครูขอประจำปี
และไหว้ครูก่อนขอ ดังนี้

2) การไหว้ครูขอประจำปี เป็นพิธีกรรมที่ช่างขอ
จัดทำขึ้นเป็นประจำทุกปี ราวเดือน 9 เหนือ หรือ

เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ไหว้ครูทั้งที่มีชีวิตอยู่และ
ครูที่ล่วงลับไปแล้ว ทั้งที่เป็นครูของครูของครูอีกด้วย
โดยมีคำเรียกครูเหล่านี้ว่าพ่อครู แม่ครู แม่เก๊า ครู
ปลาย ครูตาย ครูยัง (ยังมีชีวิตอยู่) เป็นต้น เพื่อระลึก
ถึงพระคุณครู ขอให้บารมีของครูช่วยปกป้องรักษาให้มี
ความสุขความเจริญ

คุณสมบัติของช่างขอ

ช่างขอเป็นศิลปินที่มีการเรียนรู้ด้วยความอดทน
สู้สุดส่าห้มานะพยายามอย่างยิ่ง การที่จะเป็นช่างขอ
ได้นั้นต้องเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงติดตาม
ฝึกฝนภาคสนามกับครูขอด้วยใจรักและเข้าใจอาชีวะ
ช่างขออย่างดียิ่ง การฝึกฝนเรียนรู้การขับขอ เป็นการ
เรียนรู้กันแบบปากต่อปากหรือแบบมุขปาฐะโดยสืบ
ทอดเรียนรู้จากพ่อครู แม่ครู ซึ่งวิธีการเรียนรู้โดยการ
ปฏิบัติจากประสบการณ์จริงมักสอนให้จำเป็นคำ ๆ
บท ๆ เป็นสำนวน ๆ ไป ทั้งนี้ต้องอาศัยความจำ ความ
ชำนาญในการปฏิบัติ และความสามารถในการต่อคำ
ขอเพื่อให้เกิดทักษะ ดังนั้นช่างขอนอกจากเป็นศิลปิน
แล้ว ยังเป็นผู้ที่เรียนรู้และสืบทอดเพลงขออีกด้วย
อย่างไรก็ตามคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นช่างขอ สามารถ
สรุปได้ คือ 1. เป็นผู้ที่มีน้ำเสียงดี ไพเราะ 2. เป็นผู้ที่มี
ความจำดี 3. มีความรู้ทางหนังสือ จารีต
ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม
พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี 4. สามารถนำภาษา
สมัยใหม่และเก่ามาประยุกต์ใช้รวมกันในการผูก 5. มี
ความรู้ ความชำนาญ เก่งทางด้านฉันทลักษณ์ 6. เป็น
ผู้มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า
ได้โดยเฉพาอย่าง 7. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี 8.
เป็นผู้ที่มีความกตัญญูบูชาครูด้วย (โองเฮียบสืบสาน
ภูมิปัญญาล้านนา ทำเนียบช่างขอล้านนา นพบุรีการ
พิมพ์ เชียงใหม่ : 2)

สถานภาพในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

สถานภาพของขอในปัจจุบันแม้ว่ายังคงได้รับความ
นิยมนิยมจากกลุ่มผู้ฟังและการติดต่อว่าจ้างแสดงขอ
จากเจ้าภาพงานปอย งานบุญต่างๆ ในภาคเหนือ
ตอนบนอยู่ แต่ก็ไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายและ

ได้รับความนิยมนิยมจากคนภาคเหนือเท่าในอดีต เนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปส่งผลให้คนในเมืองและคนรุ่นใหม่หันไปให้ความสนใจวัฒนธรรมต่างพื้นที่ที่เข้ามา

ความสำคัญของขอ

ขอเป็นศิลปะการแสดงที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในล้านนาเป็นอย่างมาก ดนตรีมักเป็นของคู่กันกับวัฒนธรรมประเพณี โดยจะสังเกตได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่มีการจัดประเพณีสักอย่างขึ้น สิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือ ดนตรีประกอบพิธี การนำดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องกระทำได้ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล การแสดงขอจึงได้รับความนิยมให้จัดการแสดงขึ้นในงานพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพอสรุป คือ 1) การให้ความบันเทิง การขอถือได้ว่าเป็นมหรสพอย่างหนึ่ง 2) การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี การสืบทอดประเพณีของขอมีปรากฏในพิธีกรรมและเนื้อหาของบทขอ ต่างๆ 3) การอนุรักษ์คำเมือง คำ ภาษาถิ่นเหนือที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันนับวันสูญหายไป 4) การเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ให้ลูกหลานได้ภูมิใจและตระหนักในคุณค่าของการขอ 5) การสืบทอดพระพุทธศาสนา การขอนับว่าเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้โดยทางอ้อม กล่าวคือ การขอที่ดีมักจะสอดแทรกคำสอนจริยธรรมต่างๆ 6) การมีบทบาทสำคัญในเล่าเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับงาน ดึงดูดผู้คน เป็นการประชาสัมพันธ์งานเพื่อให้คนในชุมชนนั้นๆ ยอมรับ เพราะถ้าขาดขอจะรู้สึกอึดอัด 7) การเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญของสังคม ขอมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง กล่าวคือ สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกรักนึกคิดของบุคคลการบรรยายความในใจโลกทัศน์ มโนทัศน์ในด้านต่าง

จริยธรรมที่ปรากฏในคำขอ ล้านนา

จริยธรรมแยกออกเป็น จริยะ+ธรรม คำว่า “จริยะ” หมายถึงความประพฤติหรือกริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำ

คำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2533: 81.) มีผู้ให้คำนิยามความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำนิยามไว้ว่า จริยธรรมหมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศิลธรรม, กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 217.)

พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต) ให้คำนิยามไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง หลักการดำเนินชีวิต(พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต), 2532 หน้า 1)

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ให้คำนิยามไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง แนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต),มปป. หน้า 82.)

ปรีชา อุยตระกูล และสุวัฒน์ ช่างเหล็ก ให้คำนิยามไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง ข้อควรประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติสิ่งที่ควรปฏิบัติ และเว้นสิ่งที่ควรเว้น (ปรีชา อุยตระกูล และสุวัฒน์ ช่างเหล็ก, 2527 หน้า 5.)

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์วรรณปก ให้คำนิยามไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติ เป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน (วิทย์วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก 2530, หน้า 2.)

จริยธรรมในแต่ละสังคมนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป เนื่องจากจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้น ในแต่ละสังคมจึงมีจริยธรรมเฉพาะเป็นของตนเอง ขึ้นอยู่กับลักษณะสังคม สภาพแวดล้อม ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้นๆ (ปรีชา อุยตระกูล และสุวัฒน์ ช่างเหล็ก. หน้า 8) จริยธรรมของแต่ละสังคมนั้นจะปรากฏอยู่สอง

ลักษณะ คือ จริยธรรมร่วมและจริยธรรมย่อย จริยธรรมร่วมคือ แบบแผนหรือข้อปฏิบัติที่คนในแต่ละสังคมประพฤติปฏิบัติร่วมกัน จริยธรรมประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งมีส่วนทำให้คนส่วนใหญ่มีแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติคล้ายคลึงกัน ส่วนจริยธรรมย่อยคือ ข้อปฏิบัติที่เป็นแบบแผนเฉพาะท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นมาให้เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมของตน จึงทำให้แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันในรายละเอียด จริยธรรมประเภทนี้ได้รับอิทธิพลมาจากระเบียบจารีตประเพณีและลัทธิความเชื่อในท้องถิ่นนั้นๆ จริยธรรมในสังคมภาคเหนือก็มีลักษณะดังกล่าวคือ มีทั้งจริยธรรมร่วมและจริยธรรมย่อย โดยที่จริยธรรมร่วมมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนจริยธรรมย่อยมีพื้นฐานมาจากจารีตประเพณีในท้องถิ่นอันได้แก่ “ฮีดคองล้านนา”

ฉะนั้น ฮีด หรือ จารีต จึงเหมือนกฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม เพราะกำหนดหน้าที่จริยธรรมของชนทุกชั้นไว้ตามสภาพของสังคมนั้นๆ สังคมใดปฏิบัติตามฮีดฮอยก็จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าปฏิบัติขาดตกบกพร่องก็เกิดทุกข์(อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534, หน้า 77.) จริยธรรมที่ปรากฏในคำขอจึงเป็นสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงมาตรฐานทางจริยธรรมในสังคมภาคเหนือว่า สิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดควรละเว้น สิ่งใดดี ไม่ดี ควร ไม่ควร ถูกไม่ถูก พฤติกรรมเช่นใดที่สังคมยกย่อง และพฤติกรรมเช่นใดที่สังคมประณามการศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในคำขอนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งจริยธรรมในสังคมภาคเหนือออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1. จริยธรรมด้านจารีต 2. จริยธรรมด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนา

จริยธรรมด้านจารีต

คำว่า “จารีต” หมายถึง ธรรมเนียมที่ประพฤติกันมา(พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2528 : 42.) จารีตมีความหมายเหมือนคำว่าศีลธรรม ซึ่งใช้เป็นบรรทัดฐานทางสังคม การกระทำผิดจารีตจะมีผลกระทบต่อคนจำนวนมากหรือต่อสังคมโดยส่วนรวม

(มณี พยอมยงค์, 2537, หน้า 47) ดังนั้น จารีตจึงเป็นทั้งข้อห้าม ที่ห้ามไม่ให้กระทำการบางอย่างที่สังคมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และเป็นทั้งข้อให้ปฏิบัติ คือปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม

แนวทางการประพฤติปฏิบัติตามประเพณีสิบสองเดือนของล้านนาไทย

การประพฤติปฏิบัติในประเพณีล้านนาไทย กำหนดสิ่งสำคัญซึ่งประชาชนจะต้องถือเป็นแนวทางการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดล่วงละเมิดมิได้ 4 ประการ คือ

1) ฮีดเมือง นั้นตรงกับคำว่า จารีต คือสิ่งที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน ในครอบครัว ในสกุล หมู่บ้านและเผ่าพันธุ์เป็นสิ่งดีควรประพฤติปฏิบัติก็มี ที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติก็มี คือมีทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต เช่น การจับมือถือแขนในระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว สมัยโบราณเรียกว่า ผิดฮีด คนไทยหรือคนเมืองโยนกันไปแต่งงานกับลัวะ หรือลัวะ เรียกว่า ผิดฮีด ถ้าใครทำถือว่าเป็นเสนียดแก่ผู้นั้น

2) ขะปือเมือง เป็นกฎหรือข้อห้ามลักษณะคล้ายฮีด แต่เป็นหลักการที่ให้อึดถืออย่างมั่นคงในสิ่งที่ต้องปฏิบัติกันเป็นส่วนรวม เช่น “การไหว้ตาลหางลาน” หมายถึง การให้ลูกแก้ว หรือนาค ผู้จะอุปสมบทต้องยกมืออภิวาทหัวตาลคือ พระกรรมวาจาจารย์ เป็นองค์แรก ต่อไปจึงไหว้พระอนุสาวนาจารย์ คือ หางลานทีหลัง นี่คือ ขะปือเมือง ลักษณะหนึ่งการปิดประตูเมืองสมัยโบราณกำหนดเวลา 18 นาฬิกา คือ ย่ำค่ำ เปิดเมื่อเวลาหกโมงเช้าของวันรุ่งขึ้น เจ้าหน้าที่จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นกฎตายตัว บุคคลผู้จะส่งอนุญาตให้ออกจากเมืองในเวลากลางคืน หรือ สั่งให้เปิดประตูเมืองได้ต้องเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด เช่น พระเจ้าแผ่นดิน หรือ เสนาบดีเท่านั้น นอกจากมีเหตุจำเป็นรีบด่วนจึงจะเปิดได้ ถ้าเป็นเวลาปกติ “คนในบ่หื้อออก คนนอกบ่หื้อเข้า” ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม การปฏิบัติเคร่งครัดแบบนี้เรียกว่า “ชะปือเมือง”

3) ปาเวณีเมือง หมายถึง สิ่งที่ชาวเมืองปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี เป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีเข้าอินทิล ได้แก่การบูชาเสาหลักเมือง ซึ่งประชาชน

ในเมืองชายหญิงเป็นจำนวนมาก จะนำดอกไม้รูป เทียนไปสักการะเทพารักษ์ มเหสักข์ ผู้รักษาเสาหลักเมือง หรือ เสาอินทขิล เพื่อให้เทพดาเหล่านั้น มีความชื่นชมยินดีบันดาลให้บ้านเมืองได้อยู่อย่างเกษมสุขต่อไป ประเพณีสืบชะตาเมืองคือ การบูชาเทพารักษ์ ผู้รักษาประตูเมือง พร้อมกับทำพิธีสืบชะตาของเมืองให้ดำรงอยู่ตลอดไปด้วย ประเพณีสำคัญ ๆ ของเมือง เช่น ประเพณีปีใหม่ สงกรานต์ ประเพณีลอยโคม หรือลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษาออกพรรษาถือว่าเป็น ปาเวณีเมือง

4) สะดือเมือง คลองเมือง หมายถึง พระธรรมศาสตร์ ระเบียบกฎหมาย ที่เป็นหลักการทางนิติศาสตร์ กฎข้อบังคับประชาชนพลเมืองมีทั้งบทลงโทษ และบทคุ้มครอง มีทั้งสิทธิ และหน้าที่ กฎหมายที่มีชื่อเสียงของล้านนาไทยเก่าแก่ที่สุด คือ มังรายศาสตร์ ได้แก่ กฎหมายที่พระยามังรายมหาราชตราขึ้นไว้โดยอาศัยต้นแบบพระธรรมศาสตร์ของมอญ

จริยธรรมของคนในสังคม และเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมแก่สังคมคือพระสงฆ์ พระสงฆ์จะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนพระธรรมตามหลักการของศาสนาหลักธรรมเหล่านั้นก็จะทำหน้าที่เป็นสัญญาประชาคมควบคุมความประพฤติของประชาชนโดยปริยาย

1) ควรปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองและกฎศีลธรรมของสังคม เพราะบ้านเมืองหรือคนหมู่มากย่อมอยู่ด้วยกฎหมาย เพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบและมีความสงบเรียบร้อย ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายจะถูกลงโทษโดยการปรับ จำคุก หรือประหารชีวิต ผู้ฝ่าฝืนกฎศีลธรรมก็จะถูกสังคมลงโทษ โดยการนินทา หัวเราะเยาะ หรือตำหนิติเตียน ฉะนั้น ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองจึงควรปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองและกฎศีลธรรมของสังคมอย่างเคร่งครัด เคารพสิทธิของกันและกัน

2) ควรมีความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพ สังคมภาคเหนือตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่เมื่อ

หมดฤดูการทำนา ชาวภาคเหนือมักจะหันไปประกอบอาชีพอื่น อันเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ เช่น ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม เนื่องจากชาวภาคเหนือดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางภูมิประเทศอันแห้งแล้ง กันดาร ส่วนใหญ่จึงมีฐานะยากจน ฉะนั้น ชาวภาคเหนือจึงมักสอนลูกหลานให้รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด สอนให้มีความอดทนและไม่เกียจคร้านในการทำมาหากิน อาชีพของชาวภาคเหนือส่วนใหญ่ที่ปรากฏในกลอนลำมีดังนี้

อาชีพทำนา เป็นอาชีพหลักของชาวภาคเหนือ ซึ่งเป็นอาชีพที่หนักและเหนื่อยมาก เพราะการเพาะปลูกของชาวภาคเหนือยังใช้วิถีการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะในช่วงการปักดำและการเก็บเกี่ยว ชาวนาต้องใช้ชีวิตอยู่ในท้องนาตั้งแต่เช้าจรดเย็น อาชีพการทำนาจึงใช้ความขยันและอดทนเป็นอย่างมาก

จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป

จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป คือ ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติสำหรับคนธรรมดาสามัญทั่วไป ในคลองสิบสี่ได้กำหนดจริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไปไว้ประการ เช่น

1) เป็นจริยธรรมในกลุ่มเครือญาติ

ครอบครัวชาวภาคเหนือจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ นอกจากพ่อ แม่ ลูก ซึ่งมีกันครอบครัวละหลายคนแล้ว อาจมีป้า ตายาย และพี่ป้าน้าอาอาศัยรวมอยู่ด้วย ลูก ๆ ที่แต่งงานแล้วจะอยู่ช่วยพ่อแม่ทำมาหากินระยะหนึ่งก่อน จึงจะแยกเรือนออกไปอยู่อิสระตามลำพัง ฉะนั้น ครอบครัวขนาดใหญ่จึงมีสมาชิกมากกว่าสิบคนขึ้นไป ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ทุกคนจะมีหน้าที่ต่าง ๆ กันตามฐานะและวัย ด้วยเหตุที่ชาวภาคเหนืออยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่เช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวจึงเป็นเรื่องใหญ่ (ก่อ สวัสดิพิบูลย์, หน้า 72-73.) ฉะนั้น สังคมภาคเหนือจึงมีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่พึงปฏิบัติในกลุ่มเครือญาติไว้อย่างชัดเจน ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตรกล่าวว่า “แนวปฏิบัติระหว่างกลุ่ม

เครือญาติกำหนดไว้ตามวัยและหน้าที่ เช่น คลองปู่
คลองย่า คลองตา คลองยาย คลองพ่อ คลองแม่
คลองลูก คลองหลาน คลองใภ้ คลองเขย
(ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม 2525 : 293.)
คลองสิบสี่ได้กำหนดข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลในกลุ่ม
เครือญาติ

จริยธรรมในกลุ่มเครือญาติดังกล่าวนี้ ผู้วิจัย
จำแนกข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลไว้ดังนี้ 1) ข้อปฏิบัติสำหรับ
บุคคลตามฐานะ 2) ข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลตาม
สภาพเพศ 3) ข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลตามสภาพวัย

2) ข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลตามฐานะ

ฐานะ หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่ หรือความ
เป็นอยู่ในสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม
2525 : 293.)

บุคคลในกลุ่มเครือญาติเมื่อมีหน้าที่ในฐานะ
อะไร ก็ควรปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนั้นๆ ให้ถูกต้อง เมื่อ
ปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามฐานะครอบครัว ก็จะทำให้
บุคคลในกลุ่มเครือญาตินั้นมีความสัมพันธ์กันอย่าง
แน่นแฟ้นและมีปกติสุข ผู้วิจัยจำแนกฐานะของบุคคล
ในกลุ่มเครือญาติที่ปรากฏในคำขอไว้ดังนี้

ก. หน้าที่ของบุคคลในกลุ่มเครือญาติในฐานะพ่อ
แม่ สังคมภาคเหนือกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับพ่อแม่ไว้
ด้วย “พ่อแม่” คือข้อปฏิบัติหรือหน้าที่ที่พ่อแม่พึง
ปฏิบัติต่อบุตรธิดา ข้อปฏิบัติตามฮีตฮอยพ่อของแม่
แท้จริงก็คือ จริยธรรมที่มาจากคำสอนใน
พระพุทธศาสนานั้นเอง พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน
สังคาลสูตรว่า บิดา มารดาพึงอนุเคราะห์บุตรธิดาโดย
ฐานะ 5 สถาน คือ 1. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว
2. ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี 3. ให้ศึกษา
ศิลปวิทยา 4. เป็นธุระในเรื่องจะมีคู่ครองที่สมควร 5.
มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อถึงโอกาสคำขอได้กล่าวถึงข้อ
ปฏิบัติที่พ่อแม่พึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาไว้ดังนี้

อบรมสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี ครอบครัว
นับว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุดเพราะเป็น
สถาบันแรกที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนสมาชิกใน
ครอบครัว ก่อนที่จะเข้าสู่ระบบการอบรมสั่งสอนของ

สถาบันโรงเรียน พ่อแม่เป็นครูคนแรกที่ทำหน้าที่ใน
การถ่ายทอดค่านิยม การปฏิบัติตน และบรรทัดฐาน
ทางสังคมให้แก่ลูก ลูกจะเป็นคนดีหรือเลว และมี
บุคลิกภาพตามที่สังคมต้องการหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการ
อบรมสั่งสอนของพ่อแม่เป็นพื้นฐาน

สถาบันการศึกษาคือโรงเรียน เพราะโรงเรียนจะ
เป็นสถาบันที่สองในการให้วิชาความรู้ และฝึกอบรม
ลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ แต่พ่อแม่
ไม่ควรปล่อยหน้าที่นี้ให้เป็นภาระของครูฝ่ายเดียว พ่อ
แม่ต้องให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ด้วยการ
สอดส่องดูแลในการศึกษาเล่าเรียนของลูกตลอดจน
การแนะนำสั่งสอนให้รู้จักระเบียบสังคม และให้ความ
อบอุ่นทางจิตใจ

พ่อแม่ไม่ควรทะเลาะวิวาทกัน หรือกล่าวคำ
หยาบคายให้ลูกได้ยิน เพราะการที่พ่อแม่ทะเลาะ
วิวาทให้ลูกได้เห็นเป็นประจำนั้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้
ลูกมีพฤติกรรมก้าวร้าว และทำให้ลูกเบื่อบ้าน
มองเห็นบ้านเป็นสถานที่ไม่น่าอยู่ ทำให้ลูกหนีออก
จากบ้านไปแสวงหาความสุขนอกบ้าน และอาจดำเนิน
ชีวิตไปในทางที่ผิด จนนำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์
ตระกูลได้ เพราะเด็กที่หนีออกจากบ้าน จนกลายเป็น
เด็กเร่ร่อน ถูกชักชวนหรือบังคับให้ไปเป็นโสเภณีเด็ก
โดยมากมักมีสาเหตุมาจากครอบครัวแตกแยก ฉะนั้น
พ่อแม่จึงต้องทำครอบครัวให้น่าอยู่ ทำครอบครัวให้มีความ
รักความอบอุ่น เมื่อลูกมีปัญหาที่พร้อมที่จะให้
คำแนะนำ และมีแบบอย่างที่ดีแก่ลูกได้

การคบเพื่อนของลูกก็เป็นเรื่องสำคัญที่พ่อแม่
ควรให้ความสนใจ เพราะการคบเพื่อนมีผลต่อ
ความก้าวหน้าและความเสื่อมของชีวิต พระพุทธเจ้าได้
ตรัสประเภทของเพื่อนหรือมิตรไว้ 2 ประเภท คือ
1) มิตรเทียม ได้แก่ ศัตรูผู้มาในร่างของมิตร มี 4
ประเภท คือ 1. คนปกอลอก 2. คนดีแต่พูด 3. คนหัว
ประจบ 4. คนชวนฉิบหาย 2) มิตรแท้ ได้แก่ มิตรด้วย
ใจจริง มี 4 ประเภท คือ 1. มิตรมีอุปการะ 2. มิตร
ร่วมสุขร่วมทุกข์ 3. มิตรแนะนำประโยชน์ 4. มิตรมี
ใจรัก

มิตรทั้ง 2 ประเภทนี้ มิตรประเภทแรกไม่ควรคบ ควรคบมิตรประเภทที่สอง พ่อแม่ต้องคอยชี้แนะว่า เพื่อนลักษณะไหนควรคบ เพื่อนลักษณะไหนไม่ควรคบ เพราะเพื่อนสามารถชักจูงไปในทางที่ดีและเลวได้ หากคบเพื่อนดี เพื่อนก็จะชักชวนไปในทางที่ดี หากคบเพื่อนไม่ดี เพื่อนก็จะชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสียได้

ข. หน้าที่ของบุคคลในกลุ่มเครือญาติในฐานะลูกหลานสังคมภาคเหนือกำหนดหน้าที่ของบุคคลในฐานะลูกหลานไว้ด้วย “ฮีดลูกคลองหลาน” คือลูกหลานควรเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และครูอาจารย์ที่ท่านแนะนำสั่งสอน ไม่ควรกระทำในสิ่งที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัว เมื่ออยู่ในวัยเด็กให้หมั่นศึกษาเล่าเรียน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ให้หมั่นหาทรัพย์สินเงินทอง เลี้ยงดูพ่อแม่ รักษาบรรดกที่ท่านมอบให้ และให้รู้จักสร้างฐานะของตัวเองให้มั่นคง เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งของญาติพี่น้องได้ คำขอได้กล่าวถึงข้อที่ควรปฏิบัติและข้อที่ควรละเว้นสำหรับลูกหลานไว้ดังนี้

ลูกหลานเมื่ออยู่ในวัยเด็กควรศึกษาหาความรู้ เพื่อจะได้มีวิชาติดตัวไว้สำหรับประกอบอาชีพเลี้ยงตัวในภายภาคหน้า เชื่อฟังคำที่ครูบาอาจารย์แนะนำสั่งสอน

ค. หน้าที่ของบุคคลในกลุ่มเครือญาติในฐานะสามีภรรยาข้อปฏิบัติสำหรับสามีภรรยาในสังคมภาคเหนือถูกกำหนดไว้ด้วย “ฮีดฮอย” คือข้อปฏิบัติที่

สามีภรรยาพึงปฏิบัติต่อกัน เพราะธรรมดาคนเรานั้นเมื่อแต่งงานกันแล้ว จะต้องอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน การที่สามีภรรยาจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ยืนยาวและมีปิติสุขได้นั้น ทั้งสองฝ่ายจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจและตระหนักในภาระหน้าที่ต่างๆ ที่ตนจะต้องกระทำในชีวิตการครองเรือนให้พร้อม ทั้งคู่จะต้องเรียนรู้ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับฮีดตัวต่อเมีย เพื่อจะได้ปฏิบัติต่อกันได้ถูกต้อง อันจะก่อให้เกิดความสุขและความมั่นคงของชีวิตครอบครัว

การมีคู่ครองนั้นถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญยิ่งในชีวิตของบุคคล และเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทำให้เกิดฐานะและหน้าที่อย่างใหม่ขึ้น คือ ฐานะของสามีและฐานะของภรรยาพร้อมทั้งหน้าที่ซึ่งผูกพันอยู่กับฐานะทั้งสองนั้น อันเกิดจากความสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อกัน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบนี้ จะขยายออกไปถึงบุคคลและทรัพย์สินอันมีมาแต่เดิมของแต่ละฝ่ายอีกด้วย เช่น มารดา บิดา เครือญาติและมิตรสหายของคู่ครอง เป็นต้น ทำให้เกิดผลอีกอย่างหนึ่ง คือ การสมรสนี้เท่ากับเป็นวิธีเพิ่มจำนวนญาติมิตรและทรัพย์สินต่างๆ ให้มากมายกว้างขวางขึ้นเป็นทวีคูณ แต่ผลดังกล่าวจะเป็นผลดีงาม ก็ต่อเมื่อคู่สมรสรู้จักรับผิดชอบและปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนตามความรับผิดชอบนั้นให้ถูกต้องด้วยดี

การแต่งงานเป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลายาวนาน หรือจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตายจากกันก็ได้ คำขอได้กล่าวถึงคุณธรรมที่จะเป็นเครื่องประคับประคองชีวิตคู่ให้มีความสุขราบรื่น คือความอดทน รู้จักการให้อภัยต่อกัน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท เมื่อเกิดการทะเลาะกันไม่ควรแข่งด่าหรือเรียกผีเรียกทาลงมากิน เพราะโบราณถือว่าจะทำให้การทำมาหากินไม่เจริญก้าวหน้าเช่น

หลักปฏิบัติสำหรับภรรยา

สตรีภาคเหนือในอดีตจะถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบจารีตค่านิยมเคร่งครัด โดยมากพ่อแม่จะสอนให้สตรีได้เรียนรู้เรื่องภายในครัวเรือน และจริยธรรมสำหรับสตรีเป็นสำคัญ เช่น การปฏิบัติตน การเลือกคู่ครอง และหน้าที่ สตรีเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องให้ความรักและซื่อสัตย์ต่อสามี เคารพยกย่องและให้เกียรติสามี ประณินบัติสามี ให้คำแนะนำแก่สามี ให้กำลังใจและช่วยเหลือสามี ไม่ควรรักคนอื่นมากกว่าสามีตน ควรรู้ดีรู้ชั่ว ควรรับใช้สามีเสมอตั้งทาส นอกจากนี้ ภรรยาจะต้องทำงานทุกอย่างในครัวเรือนตลอดทั้งดูแลสมาชิกในครอบครัว หน้าที่ของสตรีในฐานะภรรยาจึงค่อนข้างหนัก

หลักปฏิบัติสำหรับภรรยาที่ปรากฏในคำวขอมิ ทั้งหลักปฏิบัติที่มาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา และคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติตามสภาพสังคมในยุคนั้น พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติสำหรับภรรยา ที่พึงปฏิบัติต่อสามีด้วยฐานะ 5 สถาน คือ 1. ดูแลงานบ้าน ให้เรียบร้อยเป็นอย่างดี 2. เอาใจใส่สงเคราะห์คน ข้างเคียง คือ หมูญาติและข้าทาสบริวารเป็นอย่างดี 3. ซื่อสัตย์ ไม่ประพฤติผิดนอกใจสามี 4. ดูแลเก็บรักษา สมบัติที่หามาได้ 5. ขยัน เอาใจใส่ ไม่เกียจคร้านในการ งานทั้งปวง

ภรรยาที่ดีควรเอาใจใส่สงเคราะห์คนข้างเคียง คือ หมูญาติทั้งฝ่ายสามีและญาติฝ่ายตนเอง ด้วยการ แสดงความเอื้อเฟื้อ ให้ความช่วยเหลือตามฐานะที่จะ ทำได้ และแบ่งปันสิ่งของที่สามีหามาได้ สังคม ภาคเหนือเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์กันแบบเครือ ญาติ ด้วย

จริยธรรมสำหรับสตรี

สตรีในสังคมภาคเหนือที่ได้รับยกย่องว่าเป็นกุล สตรีนั้นคือ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในคลองหญิง คือ แนวทางในการประพฤติตนสำหรับผู้หญิง ผู้หญิงใน สังคมภาคเหนือในอดีตสตรีจะต้องเรียนรู้ก็คือ งาน เกี่ยวกับแม่บ้านแม่เรือน และจารีตประเพณีต่าง สังคมภาคเหนือมุ่งสอนจริยธรรมให้แก่สตรีมากกว่า ผู้ชาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ชายมีโอกาสได้บวชเรียน และได้รับการศึกษาอบรมจากพระสงฆ์โดยตรงแล้ว ส่วนผู้หญิงไม่มีโอกาสเช่นนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญใน การอบรมสั่งสอนจริยธรรมให้แก่สตรีภาคเหนือก็คือ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ คำสอนเกี่ยวกับจริยธรรม สำหรับสตรี ส่วนใหญ่มักจะเป็นคำสอนที่มาจากจารีต ประเพณีของสังคมและคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น สตรีต้องมีความประพฤติงามทั้งกาย วาจา ใจ มี ศีลธรรม มีความสงบเสงี่ยม มีกิริยามารยาทเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีความ ซื่อสัตย์ มีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นต้น (พิชัย ศรีภูไฟ, หน้า 37.)

คำวขอได้กล่าวถึงจริยธรรมสำหรับสตรีไว้ดังนี้ เป็นหญิงควรมีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะงานบ้านงานเรือน สตรีภาคเหนือควร เรียนรู้และเก่งในกิจบ้านการเรือน

จริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

คำสอนทางพระพุทธศาสนา มาขอว่ามีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวภาคเหนือเป็นอย่างมาก เพราะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโลกทัศน์ ต่าง ก็ได้ทำหน้าที่ในการสั่งสอนพระธรรมตาม หลักการของศาสนาหลักธรรมจึงทำหน้าที่เป็นสัญญา ประชาคม ควบคุมความประพฤติของชาวบ้านโดย บริยาย และหลักธรรมเหล่านี้มีคุณค่าต่อความเชื่อของ ชาวพุทธมากยิ่งขึ้นกว่ากฎหมายของรัฐ เนื่องจากชาว พุทธเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเพื่อนบุญอันเป็นกุศลผล บุญติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึง ยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้ หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมี ประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิด ความสงบสุข

จริยธรรมที่ปรากฏในคำวขอ ส่วนใหญ่เป็น จริยธรรมในระดับโลกิยะ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำ สอนของชาวบ้านนั้น เพียงเพื่อต้องการจะประสบ ความสุขความเจริญและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างไม่เดือดร้อนเท่านั้น มิได้มุ่งหวังที่จะหลุดพ้น จากไตรภุมิไปสู่นิพพานแต่อย่างใด ฉะนั้น จริยธรรม ด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคำวขอจึง มักกล่าวถึงเรื่องกรรมดี กรรมชั่ว บาป บุญ นรก สวรรค์ ชาตินี้ชาติหน้า ทาน ศีล เป็นต้น ซึ่งตรงกับ ความต้องการของชาวบ้านที่ปรารถนาความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เพื่อความเข้าใจชัดเจน ผู้วิจัยจำแนก จริยธรรม ด้าน คำ สอน ทาง พระพุทธศาสนา มาสอน ว่ามี การสะท้อนถึง เจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือ คำสอนและหลักปฏิบัติใน ชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอก เกี่ยวด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา เป็นระเบียบว่า

ด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพื่อเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชน และเพื่อความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของชุมชน ศิลปินพื้นฐานหรือขั้นต้นที่สุดก็คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าจะด้วยกายหรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมสติของตน ศิลปินขั้นต้นสุดนี้เรียกว่า ศิลปิน คือข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว 5 ประการ คือ 1. เว้นจากการฆ่า 2. เว้นจากการลักทรัพย์ 3. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ 4. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม 5. เว้นจากการพูดเท็จ โทษ หลอกลวง 5. เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ

ศิลปะเป็นจริยธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่งไม่ใช่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีปกติ ศิลปินปรากฏในคำขอมิ 2 ระดับ คือ ระดับธรรมและระดับวินัย ศิลปินธรรมเป็นหลักความประพฤติ ที่แสดงและบัญญัติไปตามกฎธรรมดาแห่งความดีความชั่ว ผู้ที่รักษาศิลปะหรือละเมิดศิลปะ ก็จะได้รับผลดีชั่วตามธรรมดาของเหตุปัจจัย คำขอมิได้กล่าวอ้างถึงอันสงส์ของการรักษาศิลปะว่า ผู้ที่รักษาศิลปะเมื่อตายไป อันสงส์ของศิลปะจะเป็นบันไดทองนำไปสู่สวรรค์ และห่างไกลจากอบายภูมิ แม้เกิดในชาติต่อ ๆ ไป ก็จะไม่มีความลำบาก จะมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย

บทวิเคราะห์

จากการศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในคำขอมิพบว่า มีจริยธรรมอยู่ 2 ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีต และจริยธรรมด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนา จากลักษณะของจริยธรรมทั้ง 2 ส่วนนี้ จึงน่าจะนำมาวิเคราะห์ว่า เพราะเหตุใดคำขอมิจึงเสนอจริยธรรมดังกล่าว อะไรที่อยู่เบื้องหลังจริยธรรมเหล่านั้น อาจพิจารณาได้ว่าปัจจัยที่ทำให้คำขอมิเสนอจริยธรรมดังกล่าวที่ 4 ประการที่สำคัญ คือ 1. บทบาทของคำ

ขอ 2. ขบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยใช้สื่อพื้นบ้าน 3. บทบาทของสถาบันครอบครัวและเครือญาติ 4. บทบาทของศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนตัวอย่าง เช่น บทบาทของศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม เพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนหมู่บ้านคือช่างขอ โดยเฉพาะช่างขอเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมบทบาทของศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมให้หนักแน่นและเด่นชัดยิ่งขึ้น ช่างขอจะนำเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมเหล่านั้นมาร้อยกรองเป็นบทกล่า แล้วสื่อไปยังคนฟัง เช่น ขอมิวันบุญมาฆบูชาศาสนาพุทธ ขอมิสงกรานต์ปีใหม่เมือง ของช่างขอแม่ครูบัวซอนเมืองพร้าว และช่างขอท่านอื่นๆ เนื้อหาของขอมิกลุ่มนี้จึงเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม ตลอดจนบทบาทของศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ เนื้อหาดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยให้บทเสนอจริยธรรมในส่วนที่เป็นจารีตประเพณีในสังคมภาคเหนือ

จริยธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การจะให้ใครเห็นว่าอะไรดี ไม่ดี ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ถนัดนัก ยิ่งการถ่ายทอดหรือปลูกฝังจริยธรรมโดยใช้สื่อเป็นสื่อด้วยแล้วก็ยิ่งยากขึ้นไปอีก เพราะคนฟังนั้นมีหลายกลุ่มหลายระดับ และจริตของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป ฉะนั้น การจะเห็นอะไรอย่างไร เชื่อตามหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ฟังโดยตรง ผู้แต่งบทขอและช่างขอมิบทบาทเพียงเป็นผู้ชี้แนะเท่านั้น เนื่องจากคนฟังมีหลายกลุ่มหลายระดับและมีจริตแตกต่างกันนี้เอง การแต่งขอเพื่อสอนจริยธรรมจึงต้องใช้กลวิธีหลายแบบ เพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตาม หรือเพื่อก่อให้เกิดความประทับใจและรู้สึกนึกคิดเห็นภาพ มีจินตนาการคล้อยตามไปด้วย

วิธีสอนจริยธรรมหมายถึง วิธีการชี้แนะแนวการประพฤติปฏิบัติว่า สิ่งใดควรประพฤติ สิ่งใดควรละเว้น โดยพลิกแพลงวิธีการสอนในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือและนำคำสอนนั้นไปประพฤติ

ปฏิบัติตามจากการศึกษาวิธีสอนจริยธรรมที่ปรากฏใน
ข้อพบว่ามียุทธวิธี ตัวอย่าง ซึ่งเป็นวิธีที่ช่างขอใช้
มากที่สุด เช่น

1) สอนอย่างตรงไปตรงมา

วิธีสอนจริยธรรมอย่างตรงไปตรงมานี้ จะใช้วิธี
สอนแบบเทศนาโวหาร คือการขอเชิงอบรมสั่งสอน
เป็นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระธรรมโดยมีจุดมุ่งหมาย
เพื่ออบรมสั่งสอนและชี้แนะให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ
และยอมรับ สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง จะเป็นการ
การโน้มน้าวชี้แนะด้วยเหตุผลและชักชวนให้เห็นพ้อง
กับความคิดของผู้แต่ง การสอนแบบเทศนาโวหารนี้จะมี
ความคล้ายคลึงกับการเทศนาของพระสงฆ์ แตกต่าง
กันเพียงการเทศน์เป็นการกระทำของพระสงฆ์และ
เป็นการพูด ส่วนขอเป็นการกระทำของฆราวาสและ
เป็นการขอตั้งปรากฏในการขอ

2) สอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบ

การสอนโดยยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบนี้
เป็นวิธีสอนแบบสาธกโวหาร คือการอ้างตัวอย่างหรือ
ยกอุทาหรณ์ที่เป็นเรื่องราวประกอบ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ
หลักธรรมข้อนั้นๆ ง่ายขึ้นโดยผู้แต่งกลอนลำจะยก
เรื่องราวต่างๆ ทั้งที่เป็นนิทาน เรื่องใกล้ตัว ตลอดจน
เรื่องอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นอุทาหรณ์
สอนใจ เพื่อความชัดเจน ความสมเหตุสมผลให้กับ
เนื้อหาหลักธรรม อันจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจ
ความหมายและคุณค่าของหลักธรรมข้อนั้นๆ ได้ดีมาก
ยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า วิธีสอนจริยธรรมโดยการ
ยกนิทานหรืออุทาหรณ์ประกอบที่ปรากฏในการขอ
จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ อุทาหรณ์ที่เป็นเรื่อง
ใกล้ตัว ได้แก่ เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม
ใกล้ตัว เช่น เรื่องราวที่เกิดขึ้นแก่เพื่อนบ้าน หรืออาจ
เป็นเรื่องราวที่เคยได้ยินได้เห็นมาตลอดจนเรื่องจาก
หนังสือพิมพ์ ข่าวจากวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์แห่งสำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง. (2538). **เบญจ
ศีล เบญจธรรม อุโบสถศีล อุปสมบทวิธี ฉบับ
มาตรฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง.

คณีย ไชโยธา. (2539). **ลัทธิศาสนาและความเชื่อ
กับประเพณีนิยมท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. (2523). **แนะนำ
วรรณกรรมท้องถิ่นลานนาไทย**. วารสารมนุษย
ศาสตร์.

พรรณเพ็ญ เครือไทย. บรรณาธิการ. (2540).
วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา. เชียงใหม่:
สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2544). **ความรู้คู่คุณธรรม**.
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ.
มณี พะยอมยงค์. **เพลงพื้นบ้านล้านนาไทย**. เอกสาร
ประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่องเพลง
พื้นบ้านล้านนาไทย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎก
ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2500**. กรุงเทพมหานครโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

ลมูล จันท์หอม. (2534). **วรรณกรรมท้องถิ่น
ล้านนา**. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์วรรณปก. (2533).
จริยธรรมกับบุคคล. กรุงเทพมหานคร: อักษร
เจริญทัศน์.

วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วันที่ 21 มกราคม 2524
โครงการ

----- (2529), **วัฒนธรรมล้านนาไทย**.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

----- (2533), **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนา
ไทย** รวมเล่ม. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์

สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2547). **พุทธศาสนา พระสงฆ์
กับวิถีชีวิตสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ประชาชน.
สิงณะ วรรณสัย. (2524). **เอกสารประกอบการ
ประชุมทางวิชาการ เรื่อง เพลงพื้นบ้านลาน
นาไทย**. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
สิริกกร ไชยมา. (2546). **ขอ: เพลงพื้นบ้านล้านนา
ภูมิปัญญาชาวเหนือ**.แพร่: โรงเรียนร่องกาง
อนุสรณ์..

สุรพล ดำริห์กุล. (2545). **แผ่นดินล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
อรรถกถาภาษาบาลี. (2532). **ฉบับหาจุฬาภรณ์**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญาน.
อุดม รุ่งเรืองศรี. (2534). **พจนานุกรมล้านนา – ไทย
ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอัมริ
นทร์พรินต์ติ้งจำกัด.

การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน
สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Learning and Teaching Water and Land Resource Management
Economics for Undergraduate Students of Mahasarakham University

พัชทิชา กุลสุวรรณ^{1*}, อติศักดิ์ สิงห์สีโว² และ จุไรรัตน์ คุรุโคตร³
Patticha Kulsuwan^{1*}, Adisak Singseewo² and Jurairat Kurukodt³

^{1,2,3} คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

^{1,2,3} Faculty Of Environment And Resource Studies Maha Sarakham University

*Corresponding author E-mail: patticha28@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2) เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 3) เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ก่อนเรียนและหลังเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็น การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาคต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 63 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบบวัดทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน Paired t-test ผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินมีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.23/91.23 ดัชนีประสิทธิผลของเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.705 แสดงว่าหลังเรียนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน นิสิตมีความก้าวหน้าในการเรียน ร้อยละ 70.50 และมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเรียนการสอน, เศรษฐศาสตร์, ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรที่ดิน, ความรู้, เจตคติ, ทักษะ

Abstract

The purposes of this research were as follows : 1) to find the efficiency of learning and teaching water and land resource economics for undergraduate students of Mahasarakham University in accordance, 2) to find an effectiveness index of learning and teaching water and land resource economics for undergraduate students of Mahasarakham University, and 3) to compare the knowledge regarding water and land resource economics, attitudes towards environmental conservation, and skills in water and land resource economics in both pre - and post - study in relation to management using economics principles for undergraduate students of Mahasarakham University. This research selected purposive samples of 63 undergraduate students Faculty of Environment and Resources Studies, Mahasarakham University who enrolled an environmental economics subject in 2014. Tools for research were a manual for learning and teaching learning and teaching water and land resource economics, learning and teaching water and land resource economics, the knowledge test for learning and teaching water and land resource economics, the test for attitude measurement towards environmental conservation, and the test for skill measurement on water resource land resource economics. Statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation and paired t-test. Ultimately the study finds that: learning and teaching water and land resource economics developed indicates the efficiency by 88.23/91.23. An effectiveness index of learning and teaching water and land resource economics developed is 0.705, and it shows that undergraduates improve their study by 70.50 % after studying through a manual and Undergraduate students who studied through learning and teaching water and land resource economics gain knowledge regarding learning and teaching water and land resource economics, attitudes towards environmental conservation, and skills in learning and teaching water and land resource economics of post-study more than pre-study at significance (.05 level)

Keywords: Teaching and Learning, Economics, Water resource and Land resource, knowledge, Attitudes, Skills

บทนำ

ในปัจจุบัน โลกให้ความสำคัญกับการพัฒนา มากขึ้น จากแนวคิดในการพัฒนาประเทศโดยอาศัย การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการนำเอา ทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่างๆ มาใช้อย่างเต็มที่ และต่อเนื่องก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมใน ด้านต่างๆ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เป็นปัญหาที่สังคมโลกต้องเผชิญและรอการแก้ไข อย่างเร่งด่วน จากปัญหาดังกล่าวเพื่อให้เกิดการ พัฒนาที่ยั่งยืนควรต้องมีการพัฒนาที่ก้าวหน้า โดย การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือและตัวนำที่สำคัญ ภายใต้ภาวะสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้าน สิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ (ประสาน ตั้งสิกุลบุตร, 2547 : 4)

ทรัพยากรน้ำเป็นปัจจัยพื้นฐานในการอุปโภค บริโภค มนุษย์ได้รับบรรลพประโยชน์โดยตรง และ ทางอ้อม การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยทั่วไป ขึ้นอยู่กับประชากร ถ้าประชากรเพิ่มขึ้น การใช้น้ำก็ จะเพิ่มขึ้นด้วย ความแตกต่างของกิจกรรมการใช้น้ำ ของคนเมืองและคนชนบทก็มีความแตกต่างกัน จะ เห็นได้ว่าทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อมนุษย์เป็น อย่างมาก นอกจากนี้ยังมีความสำคัญต่อระบบ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ทรัพยากรที่ดินมีความสำคัญไม่แพ้ทั้งทางด้าน สิ่งแวดล้อม และทางเศรษฐศาสตร์ หลายๆประเทศ ที่ดินเป็นดัชนีชี้วัดสถานภาพทางสังคม การมีที่ดิน มากสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและ การเมือง ซึ่งการกระจายถือครองที่ดินในหลายๆ ประเทศ มีลักษณะของการกระจุกตัวการถือครอง

ที่ดิน คือ ประชากรส่วนน้อยที่มีที่ดินเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชากรส่วนใหญ่มีที่ทำกินน้อยหรือไร้ที่ทำกินกลายเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดินไม่ว่าจะใช้เพื่อประโยชน์อะไรย่อมมีผลในการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อย ในทางเศรษฐศาสตร์ที่ดินเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิต ซึ่งการใช้ที่ดินย่อมมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในหลายๆ ด้าน เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรที่ดินจึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรให้มีความเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์

เศรษฐศาสตร์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้ตอบสนองความต้องการโดยเกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เศรษฐศาสตร์มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อการมนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเป็นนามธรรม การจัดการทรัพยากรโดยใช้หลักเศรษฐศาสตร์จะทำให้เห็นถึงมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาประชากรให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความชำนาญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างประสานสอดคล้องกับธรรมชาติได้ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ. 2546 :148) การเรียนการสอนที่มีคู่มือการเรียนการสอน เป็นกระบวนการเบื้องต้นที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการสื่อสาร และการจัดการศึกษาแผนใหม่จึงได้มีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษามากขึ้น

นอกจากนี้การที่มีคู่มือการเรียนการสอนนั้น จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหาวิชาเรียนกลับไปทบทวน ทำให้สามารถพัฒนาความรู้และทักษะการจัดการทรัพยากรโดยใช้หลักเศรษฐศาสตร์ ได้มากยิ่งขึ้น

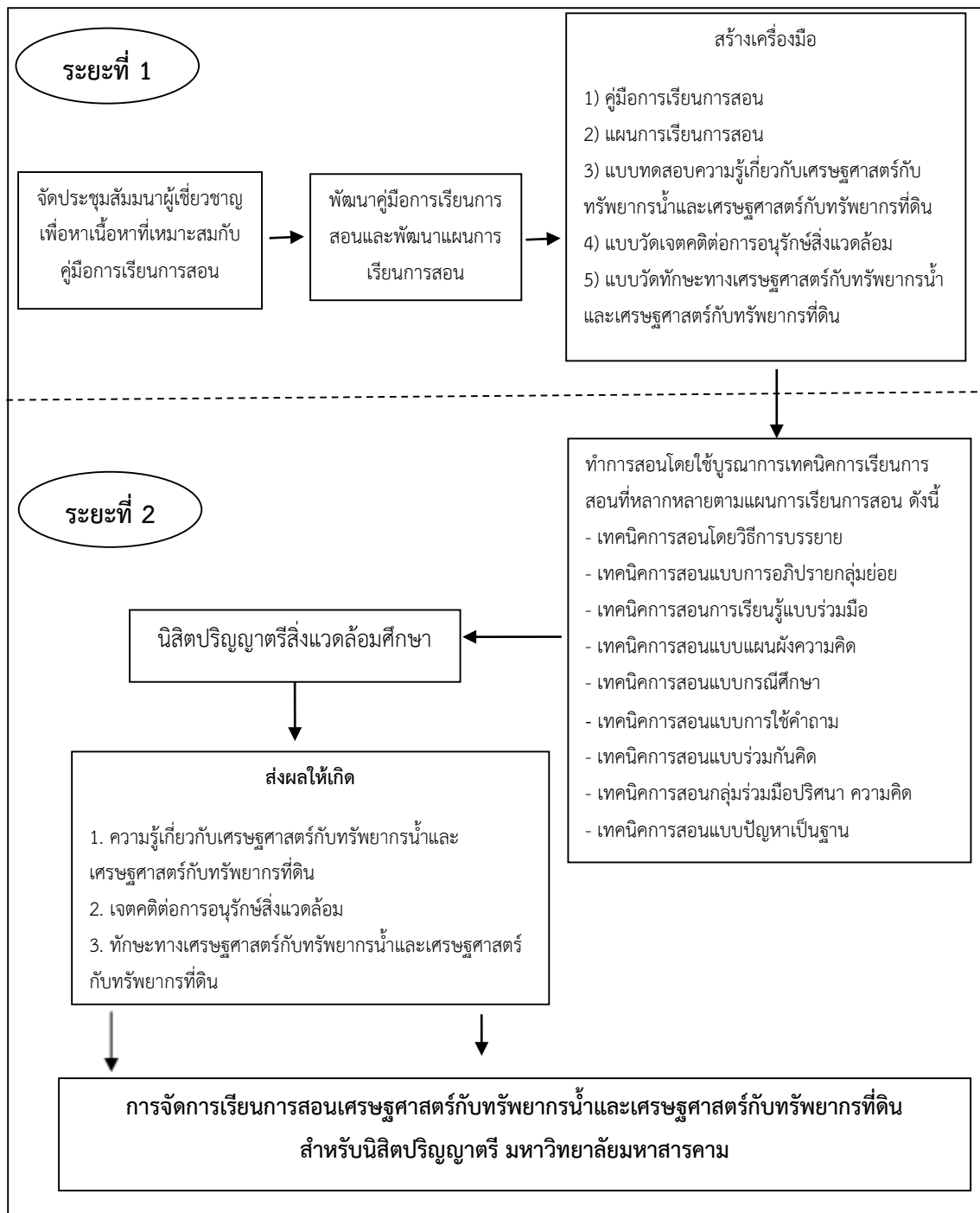
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) เพื่อหาประสิทธิภาพคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินสำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 2) เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินสำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 3) เพื่อเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินก่อนเรียนและหลังเรียนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. เทคนิคการสอน
2. การพัฒนาคู่มือการสอน
3. หลักการวัดและการประเมิน
4. หลักการหาประสิทธิภาพ
5. หลักการหาค่าดัชนีประสิทธิผล
6. แนวคิดความรู้
7. แนวคิดเจตคติ
8. แนวคิดทักษะ

แนวคิดการวิจัย



วิธีดำเนินงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับ

ปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ภาคต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 358 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาคต้น ปีการศึกษา 2557 จำนวน 63 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. คู่มือการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยมีเนื้อหาจำนวน 2 บท ได้แก่

เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ ประกอบไปด้วยหัวข้อ

1. ความหมายของทรัพยากรน้ำ
2. อุปทานของน้ำและแนวโน้มของอุปทานของทรัพยากรน้ำ
3. อุปทานน้ำในแหล่งธรรมชาติของประเทศไทย
4. อุปทานและแนวโน้มของอุปทานน้ำ
5. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ
6. การประยุกต์ใช้เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ
7. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำ

เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ประกอบไปด้วยหัวข้อ

1. ความหมายของทรัพยากรดิน
2. ทรัพยากรดินในความหมายทางเศรษฐศาสตร์
3. ส่วนประกอบสำคัญของที่ดิน
4. อุปสงค์และอุปทานของที่ดิน
5. มาตรการทางด้านเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรดิน
6. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่ดิน

2. แผนการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยมีจำนวน 2 แผน ได้แก่ เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ และเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ซึ่งสอดคล้องกับ คู่มือการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ใช้เวลาในการสอน 16 ชั่วโมง 4 สัปดาห์

3. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เป็นข้อทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน และข้อสอบอัตนัย 3 ข้อ เน้นความสามารถในด้านความรู้ ความจำ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคอร์ท (Likert) จำนวน 30 ข้อ สร้างกิจกรรมที่จะวัดโดยใช้แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบบมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ

5. แบบวัดทักษะเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคอร์ท (Likert) จำนวน 30 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. จัดประชุมสัมมนา ผู้ร่วมสัมมนาประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐศาสตร์ 2 ท่าน และสิ่งแวดล้อมศึกษา 3 ท่าน เพื่อร่วมหาเนื้อหาที่เหมาะสมกับคู่มือการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

2. ทรัพยากรดินในความหมายทางเศรษฐศาสตร์

3. ส่วนประกอบสำคัญของที่ดิน

4. อุปสงค์และอุปทานของที่ดิน

5. มาตรการทางด้านเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรดิน

6. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่ดิน

2. สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่

2.1 คู่มือเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ และเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.93 ค่าความเหมาะสมของคู่มือเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน และนำคู่มือการเรียนการสอนไปทดลองใช้ (Try out)

2.2 แผนการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยมีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.9 ค่าความเหมาะสมของแผนการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน และแผนการเรียนการสอนไปทดลองใช้ (Try out)

2.3 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยมีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.91 ค่าความเหมาะสม ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

2.4 แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ค่าความเหมาะสม มีค่าเท่ากับ 0.93 ค่าอำนาจจำแนก และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.5 แบบวัดทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยมีการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.91 ค่าความเหมาะสม ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบวัดทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมการก่อนทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเตรียมเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แผนการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบบวัดทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

2. ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียน (Pretest) ทั้งแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน แบบทดสอบวัดเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และแบบวัดทักษะเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน

3. ดำเนินการสอนนิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามแผนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

4. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้ว ทำการทดสอบนิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลังการสอน (Posttest) ทั้งแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน แบบทดสอบวัดเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และแบบวัดทักษะเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ยของคะแนนใช้ในการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดทักษะ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้ในการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนของ แบบทดสอบความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดทักษะ

2. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการคู่มือ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับ
ทรัพยากรที่ดิน สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัย
มหาสารคามที่มี

3. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของการ
เรียนด้วยคู่มือเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สำหรับนิสิตปริญญา
ตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หาค่าดัชนีประสิทธิผล
(Effectiveness Index: E.I.)

4. ทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ
Paired t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพคู่มือเศรษฐศาสตร์
กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน
มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพคู่มือเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ระหว่างเรียน
และหลังการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

การจัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน	คะแนน รวม	คะแนน เต็ม	\bar{X}	S.D.	ร้อยละ	(E1)
คะแนนระหว่างเรียนด้วยคู่มือการ เรียนรู้โดยใช้แบบฝึกหัด						
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ	2,288	40	34.44	1.78	90.79	90.79
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน	2,159	40	36.70	1.42	85.67	85.67
รวม	4,447	80	71.14	3.20	88.23	
คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลัง	2,874	50	45.00	1.77	91.23	
ประสิทธิภาพ (E₁/E₂)			= 88.23/91.23			

จากตาราง 1 พบว่า นิสิตที่เรียนด้วยคู่มือการ
จัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ
และเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีคะแนนเฉลี่ย
ระหว่างเรียนด้วยคู่มือการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกหัด
จำนวน 2 บท คะแนนเต็ม 80 คะแนน มีคะแนน
ค่าเฉลี่ย 71.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.20 คิดเป็น
ร้อยละ 88.23 ของคะแนนเต็มและได้คะแนนเฉลี่ย
จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ทางการเรียนหลัง
เรียน เท่ากับ 45.00 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1.77 คิดเป็น ร้อยละ 91.23 ของคะแนนเต็ม

ดังนั้น ประสิทธิภาพของคู่มือการจัดการเรียน
การสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยใช้แบบทดสอบ
วัดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีค่าเท่ากับ
88.23/91.23 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลการ
เรียนการสอนด้วยคู่มือการจัดการเรียนการสอน
เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับ
ทรัพยากรที่ดิน

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนการสอนด้วยคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำ และเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน

N	คะแนน เต็ม	คะแนน		ร้อยละ		E.I.
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	ก่อนเรียน	หลังเรียน	
63	50	2,055	2,828	64.10	90.00	0.705

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินมีค่าดัชนีประสิทธิผลในการเรียนรู้เท่ากับ 0.705

3. ผลการศึกษาการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและ

เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ก่อนเรียนและหลังเรียนคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและระดับความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินของนิสิตก่อนและหลังการเรียน (n = 63)

ความรู้เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์กับ ทรัพยากรน้ำและ เศรษฐศาสตร์กับ ทรัพยากรที่ดิน	ก่อนเรียน			หลังเรียน			df	t	p
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ			
ความรู้ (เต็ม 50 คะแนน)	22.55	4.20	ปานกลาง	43.38	6.56	มากที่สุด	62	11.22 *	.000*

*p < .05

หมายเหตุ : เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนนอยู่ในช่วง 40.1 - 50	หมายถึง	มีระดับความรู้มากที่สุด
คะแนนอยู่ในช่วง 30.1 - 40	หมายถึง	มีระดับความรู้มาก
คะแนนอยู่ในช่วง 20.1 - 30	หมายถึง	มีระดับความรู้ปานกลาง
คะแนนอยู่ในช่วง 10.1 - 20	หมายถึง	มีระดับรู้น้อย
คะแนนอยู่ในช่วง 0 - 10	หมายถึง	มีระดับรู้น้อยที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินของนิสิตก่อนการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.55 โดยรวมความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 43.38 โดยรวมความรู้ในระดับมาก

ที่สุด เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินของนิสิต พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยโดยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระดับเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนิสิตก่อนและหลังเรียน (n = 63)

เจตคติต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	ก่อนเรียน			หลังเรียน			df	t	p
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ			
เจตคติ	3.33	0.61	ปานกลาง	4.52	0.31	มากที่สุด	62	7.887*	.000*

*p < .05

หมายเหตุ : เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายความว่า มีเจตคติ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51 - 4.50 หมายความว่า มีเจตคติ อยู่ในระดับมาก
- 2.51 - 3.50 หมายความว่า มีเจตคติ อยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51 - 2.50 หมายความว่า มีเจตคติ อยู่ในระดับน้อย
- 1.00 - 1.50 หมายความว่า มีเจตคติ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากตาราง 4 พบว่า ก่อนการเรียนการสอน นิสิต มี ระดับ เจต ค ตี ต่ อ ก า ร อ ุ ร ัก ษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 และหลังการเรียนการสอนนิสิต มีระดับเจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของ เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของนิสิต พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติแตกต่างกันโดยคะแนนเฉลี่ยเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและระดับทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ก่อนและหลังการเรียน (n = 63)

ทักษะทาง เศรษฐศาสตร์กับ ทรัพยากรน้ำและ เศรษฐศาสตร์กับ ทรัพยากรที่ดิน	ก่อนเรียน			หลังเรียน			df	t	p
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ			
ทักษะ	3.14	0.51	ปานกลาง	4.63	0.26	มากที่สุด	62	- 12.618*	.000 *

*p < .05

หมายเหตุ : เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายความว่า มีทักษะ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51 - 4.50 หมายความว่า มีทักษะอยู่ในระดับมาก
- 2.51 - 3.50 หมายความว่า มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51 - 2.50 หมายความว่า มีทักษะอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 - 1.50 หมายความว่า มีทักษะอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากตาราง 5 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนิสิต ก่อนการเรียนการสอนนิสิตมีทักษะทางเศรษฐศาสตร์ กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยรวมทักษะอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 และหลังการเรียนการสอนนิสิต มีทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยของทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ของนิสิต พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยทักษะแตกต่าง โดยมีคะแนนเฉลี่ยทักษะหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน คู่มือมีประสิทธิภาพ 88.23/91.23 หมายความว่า นิสิตมีคะแนนจากการทดสอบระหว่างเรียน และประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 88.23 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 91.23 แสดงว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน คู่มือมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ เพราะการเรียนรู้อยู่โดยใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้ ปฏิบัติจริงในลักษณะ ของการศึกษา การค้นคว้าด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยกระตุ้นแนะนำ และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับ จำปา วัฒนศิริ นทรเทพ (2550: 79-80) พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์ เรื่องระบบนิเวศมีประสิทธิภาพ 80/80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 และจันทร์เพ็ญ พงศ์ศิริแสน (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยชุดการสอนที่

มีประสิทธิภาพกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (แขนงดนตรี-นาฏศิลป์) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง กิจกรรมเน้นการฟังชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตร ผลการศึกษา พบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 83.33/84.90

2. ดัชนีประสิทธิผลการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินนิสิตที่เรียนด้วยคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีค่าดัชนีประสิทธิผลในการเรียนรู้เท่ากับ 0.705 ซึ่งแสดงว่า นิสิตมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็น ร้อยละ 70.50 เพราะเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนจากครูผู้สอนและเรียนรู้ด้วยตนเองในลักษณะของการศึกษา สืบค้น ค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา ภูนาศพันธ์ (2551: 112-113) ผลการศึกษา พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ เรื่อง โปรแกรมนำเสนอผลงานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0.7462 ซึ่งแสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าหลังจากเรียนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร้อยละ 74.62

3. ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทักษะเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ก่อนเรียนและหลังเรียนเศรษฐศาสตร์กับการจัดการมลพิษอย่างยั่งยืน

3.1 ผลการศึกษาในด้านความรู้ก่อนและหลังการเรียนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ความรู้ของนิสิตก่อนและหลังการเรียนการสอน พบว่า หลังการเรียนการสอนนิสิตมีความรู้เพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการเรียนการสอน ซึ่งก่อนการเรียนการสอนนิสิตมีความรู้เศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน อยู่ในระดับความรู้ปานกลาง และหลังการเรียนการสอนนิสิตมีความรู้สูงขึ้นกว่าก่อน

เรียน เป็นระดับความรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนด้วยคู่มือเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับนิสิตและมีวิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องนั้นๆ ซึ่งใช้คู่มือเป็นสื่อถ่ายทอดประกอบการเรียนการสอนให้ความรู้เพื่อให้นิสิตได้ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ซึ่งเป็นไปตามหลักแนวคิดของ ไพศาล หวังพานิช (2526 : 96) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่าความรู้คือ เมื่อบุคคลได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากการเรียนรู้ การฝึกฝน การฝึกอบรม และที่เคยพบเห็นมา ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ จะทำให้ได้ทราบข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดของเรื่องราวอันจะเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะสะสม และถ่ายทอดสืบต่อกันไปจนกลายเป็นความรู้

3.2 ผลเปรียบเทียบเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า นิสิตมีเจตคติก่อนการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการเรียนการสอนมีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งส่งผลให้หลังการเรียนคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ในครั้งนี้ นิสิตที่ผ่านการเรียนมีเจตคติหลังการเรียนการสอนมากกว่าก่อนการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ที่ผู้ศึกษาได้จัดทำขึ้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญธรรมกิจปริดาบริสุทธิ (2540 : 177) กล่าวว่า “ท่าทางที่แสดงออกของคนเราที่มีต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น วัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคล การวัดเจตคติจะต้องพิจารณา กิริยาท่าทีหรือการตอบสนองหลายด้านหลายประการร่วมกันเป็นส่วนรวม”

3.3 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินผลจากการศึกษา พบว่า นิสิตมี

ทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ก่อนการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน ทำให้นิสิตมีทักษะเพิ่มมากขึ้น สามารถวางแผนสร้างระบบให้มีประสิทธิภาพ เข้าในทักษะต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดินและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551 : 53-59) พบว่า การคิดวิเคราะห์เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในด้านอื่นๆ เหนือกว่าบุคคลอื่นๆ การคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานของการคิดทั้งหมดเป็นทักษะที่ทุกคนสามารถพัฒนาได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน สามารถทำให้นิสิตมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทักษะทางเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรที่ดิน โดยใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลาย ดังนั้น จึงสามารถประยุกต์นำเทคนิคการสอนอื่นๆ ที่มีความเหมาะสมและหลากหลายได้อีก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์กับทรัพยากรน้ำและเศรษฐศาสตร์

กับทรัพยากรที่ดิน ไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆต่อไป

2. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลให้นิสิตเกิดการเรียนรู้มากขึ้น เช่น การมีส่วนร่วม หรือกำหนดรูปแบบให้นิสิตได้มีส่วนร่วม เช่น ส่วนร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ พงศ์ศิริแสน. (2540). **ชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (แขนงดนตรีนาฏศิลป์) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องกิจกรรมการเน้นการฟัง ประถมศึกษาปีที่ 6.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2524). **การออกแบบและบทเรียนคอมพิวเตอร์บนเครือข่าย.** ภาควิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2540). **การเขียนรายงาน การวิจัยและวิทยานิพนธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). **การพัฒนาการคิด.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เทคนิคพรินต์ติ้ง.

ประสาน ตั้งสิกบุตร. (2547). **สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพศาล หวังพานิช. (2526). **การวัดผลการศึกษา.** กรุงเทพฯ : ไทยพัฒนาพานิช.

สุพัตรา ภูภาคพันธุ์. (2551). **การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ เรื่อง โปรแกรมเสนอผลงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.